

**Eğitimde Psikolojik
Hizmetler
ve
Sorunlar**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

**Eğitimde Psikolojik
Hizmetler
ve
Sorunlar**

**TÜRK EğİTİM DERNEğİ
X. EğİTİM TOPLANTISI**

20 - 21 Kasım 1986

SİFFAK ofset-tipo
matbaacılık

Necatibay Cad. Hanımeli Sokak No : 49,
229 57 84 - 230 02 37 Ankara

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
BİLİM DİZİSİ No. : 10

Yayına Hazırlayanlar :

Yrd. Doç. Dr. Nizamettin KOÇ

O. Nuri POYRAZOĞLU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
SUNU : (Prof. Dr. Mahmut ÂDEM, TED Bilim Kurulu Başkanı)	VII
TED BİLİM KURULU BAŞKANI Prof. Dr. Mahmut ÂDEM'in X. EĞİTİM TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI	X
TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI Prof. Dr. RÜŞTÜ YÜCE'nin KONUŞMASI	XV
BİLDİRİ : I Eğitim Sistemimizde Psikolojik Hizmetlere Genel Bir Bakış (Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU)	1
BİLDİRİ : II Eğitimde Psikolojik Hizmetlerin Rolü ve Önemi (Prof. Dr. Muharrem KEPÇEOĞLU)	29
BİLDİRİ : III Çeşitli Gelişim Evrelerinde Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçları ve Rehberlik İlişkileri (Doç. Dr. Bekir ONUR - Dr. Uğur ÖNER)	45
PANEL : I Çeşitli Eğitim Kurumlarında Karşılaşılan Başlıca Psikolojik Sorunlar Nelerdir? (Prof. Dr. Aysel EKŞİ, Doç. Dr. Melike GÜNEY, Doç. Dr. Ayşegül ATA-	

MAN, Yrd. Doç. Dr. Füsün AKKÖK, Dr. Uğur ÖNER, Suat AYDIN, Zerrin KÖYUNPINAR, Pınar ALPAY)	65
BİLDİRİ : IV Mesleki Rehberlik Gereksinmesi, Uygulamalar ve Sorunlar (Doç. Dr. Yıldız KUZGUN)	145
BİLDİRİ : V Öğretim ve Psikolojik Hizmetler İlişkisi, Psikolojik Danışma, Uygulamalar ve Sorunları (Dr. Sirâl ÜLKÜ)	167
BİLDİRİ : VI Psikolojik Hizmetlerde Psikolojik Ölçme Araçları ve Sorunlar (Yrd. Doç. Dr. Nizamettin KOÇ)	191
BİLDİRİ : VII Eğitimde Psikolojik Hizmetlerin Sunulmasında Yararlanılacak Uzman Elemanların Yetiştirilmesi ve Sorunlar (Prof. Dr. Ethem ÖZGÜVEN)	225
PANEL : II Eğitimimizde Psikolojik Hizmetleri Nasıl Daha Etkili ve Verimli Duruma Getirebiliriz?	243
EK : 1 Türk Eğitim Derneği X. Eğitim Toplantısı İzlenesi	313
DİZİN (Ad Buldurusu)	319

S U N U

Bilindiği gibi eğitimin ham maddesi, öğrencidir. Daha ekonomik bir deyişle, iktisatta olduğu gibi eğitimde de bir yanda üretim etmenleri, diğer yanda ürünler bulunmaktadır. Bunlara eğitimin girdileri (input) ve çıktıları (output) de denilebilir. Üretim etmenleri denilince; öğrenciler, öğretmenler, okul binaları, araç-gereç ve diğer mal ve hizmetler akla gelmektedir. Bu üretim etmenleri birlikte kullanılarak elde edilen başlıca ürünler şunlardır: Okur-yazar nüfus, ilk-orta ve yükseköğretim için öğretmen, öğretim üyesi, nitelikli insan gücü. Okuma-yazma bilen nüfusu alıp okur-yazar hale getirme, yani öğretmen de dahil her düzeyde nitelikli insan gücü yetiştirme süreci; ince, uzun kimi zaman inişli-çıkışlı bir yoldur. Bu süreçte başarılı olamayanlar, istediği düzey ve türde öğrenim görmeyenler olduğu gibi üstün başarılı olanlar, amacına ulaşanlar da bulunmaktadır.

Bu noktada başarılı başarısız çocuk ya da gencin bireysel niteliklerinin bilinmesi, bu bilgiler ışığında ona yardım edilebilmesi; başarısız başarılı kılabilir. Bireyin başarısı, bir anlamda toplumun da başarısı anlamına geleceğinden; eğitim sisteminde bireyin başarısızlığının nedenlerinin doğru olarak bilinmesi, buna göre neden sonuç ilişkisi kurularak ona yardım edilmesi, hem toplum hem de birey açısından büyük önem taşımaktadır. Bunu, olmuş bir olayla belirlemek daha yerinde olacaktır :

1957 yılında Anadolu'nun bir ilçesinde asıl görevi ilköğretim öğretmeni olan Hasan, ücretli olarak ortaokul birinci sınıf yabancı dil dersine gitmektedir. Sınıfında, ilçenin ücra bir dağ köyünden gelen Osman'ın I. yarıyıldaki tüm dersleri zayıftır. Osman, öğrenim görmek üzere ilçeye gelebilen köyünün tek temsilcisidir. Kasaba çocukları Osman'a «yabancı» gözüyle bakmaktadır. Osman da bunun bilincinde olduğundan çekingen, en arka sırada sessiz sakın, çoğuna yalnız oturmakta, sınıfta hemen hiçbir arkadaşı ile ilişki kuramamaktadır.

Durumu iki-üç ay izleyen Hasan Öğretmen, II. yarıyıl Osman'ı sözlüye kaldırır. Metin okuma dahil, Osman'ın yabancı dil bilgisi sıfır düzeyindedir. Buna rağmen Hasan Öğretmen :

— Aferin Osman, otur, 4 aldın, der ama sınıfın diğer öğrencileri, hemen tepki gösterirler. «Biz bu kadar bildiğimiz zaman, bize sıfır veriyorsunuz da Osman'a neden 4 verdiniz» dercesine. Aradan bir süre geçince okulun en kıdemli öğretmeni (Türkçe öğretmeni), Hasan Öğretmene gelir :

— Kutlarım seni Hasan Bey, Osman'ı özendirmişsiniz. O şimdi tüm derslerini kurtardı.

Osman, başarılı oldu, şu anda Türk Silahlı Kuvvetlerinde şerefli bir subay olarak ülkesine hizmet etmenin haklı gururunu taşımaktadır. Doğal olarak başarılarını borçlu olduğu Fransızca öğretmeni Hasan Bey'i de anımsayarak.

Bu olaydaki Hasan öğretmenin psikoloji bilgisi, öznel her türlü takdirin üstündedir.

Bu nedenle eğitimde «Psikolojik Hizmetler ve Soruları», özellikle günümüz Türkiye'sinde çok büyük önem taşımaktadır.

Daha önceki eğitim toplantılarında olduğu gibi bu toplantının da konusunu güncel bir eğitim sorununu seçerek Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu, çok önemli bir yaraya parmak basmıştır, bir boşluğu doldurmuştur.

X. Eğitim Toplantısının gerçekleşmesinde Bilim Kuruluna her tür desteği sağlayan başta Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Rüştü Yüce olmak üzere tüm Merkez Yönetim Kurulu üyelerine çok teşekkür ederim.

Toplantının gerçekleşmesinde bildiri sunan, panelde konuşan bilim adamlarımıza ve tartışmaya katılan tüm konuklarımıza; toplantının düzenlenmesinde emeği geçen başta Türk Eğitim Derneği Genel Müdürü Sayın Soydi Dinçtürk olmak üzere Orhan Uzun, Tekin Sehir, Özden Kuru ve Aysel Şahin, Nurettin Kesmez ve toplantıyı yayına hazırlayan sayın Yrd. Doç. Dr. Nizamettin Koc ile Osman Nuri Poyrazoğlu'na ve basımını gerçekleştiren Şafak Matbaası yetkililerine en içten teşekkürlerimi sunarım.

İzmir, 21 Eylül 1987.

Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
TED Bilim Kurulu Başkanı

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ BİLİM KURULU BAŞKANI
DOÇ. DR. MAHMUT ÂDEM'İN X. EĞİTİM TOPLANTISINI
AÇIŞ KONUŞMASI**

Sayın Konuklar,

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ Bilim Kurulu adına hepinize saygılar sunuyorum.

Türk Eğitim Derneği, Büyük Atatürk'ün buyruğu ile 1928 yılında kamuya yararlı bir dernek olarak kurulmuştur.

Türk Eğitim Derneği, kuruluşunun 50. yılından itibaren, birçok eğitim etkinliğinde bulunmaya başlamıştır. Bu etkinlikler şunlardır :

1 — 1978 yılında başlatılmış olan, eğitim alanında büyük hizmetleri geçmiş başarılı eğitimcileri ödüllendirmek.

Bugüne değin TED Eğitim Hizmet Ödülü verilen eğitimciler şunlardır :

1. 1978 yılı Merhum Hıfzırrahman Raşit Öymen
2. 1979 yılı Sayın Rauf İnan
3. 1980 yılı Sayın Ahmet Çiçek
4. 1981 yılı Sayın Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedoğlu
5. 1982 yılı Merhum Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal
6. 1983 yılı Merhum Rüştü Uzel
7. 1984 yılı Sayın Mehmet Fuat Gündüzalp
8. 1985 yılı Sayın Prof. Dr. Feriha Baymur
9. 1986 yılı Sayın Kemal Demlray

Ayrıca 1980 yılında Sayın Doç. Dr. Mithat Enc'e TED Eğitim Bilimi Ödülü verilmiştir.

2 — Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulunca yürütölmekte olan en önemli programlardan biri de geleneksel yıllık eğitim toplantılarıdır.

1977 yılından beri yapılan eğitim toplantıları şunlardır:

1. Yükseköğretime Giriş Sorunları (1977)
2. Ulusal Eğitim Politikamız (1978)
3. Çocuk ve Eğitim (1979)
4. Temel Eğitim ve Sorunları (1980)
5. Atatürk ve Eğitim (1981)
6. Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları (1982)
7. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları (1983)
8. Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz (1984)
9. Gençliğin Eğitimi ve Sorunları (1985)

Bugüne değin yapılmış olan 9 eğitim toplantısının hepsi kitap olarak yayımlanmıştır. Bu toplantının kitabı da yayınlanacaktır.

3 — Bilim Kurulumuz, 1983 yılından itibaren yıllık bilimsel toplantı sayısını birden ikiye çıkarmaya karar vermiştir. Bundan böyle her yıl biri eğitim, diğeri öğretim olmak üzere iki bilimsel toplantı düzenlenmektedir.

Bugüne kadar yapılan öğretim toplantıları şunlardır :

1. Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları (1983)
2. Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları (1984)
3. Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları (1985)
4. Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları (1986)

Görülüyor ki, hem eğitim hem de öğretim toplantılarının konusunu belirlerken Bilim Kurulumuz, Türkiye'nin gündeminde olan güncel bir konu seçmeye büyük özen göstermektedir. Bu cümleden olarak, Atatürk'ün doğumunun 100. Yılında, Atatürk ve Eğitim; 1979 Dünya Çocuk yılında, Çocuk ve Eğitim vb. örnekler sayılabilir.

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu; verilen ödüllerle, düzenlenen bilimsel toplantılarla, bu toplantıların kitap olarak yayınlanmasıyla, bugün 62. sayısına ulaşmış olan Eğitim ve Bilim Dergisi ile ülkemiz eğitiminin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Bilim Kurulumuz, kitapların maliyetine satılmasına özen göstermektedir. Yayınlarımızda hiçbir kâr amacı güdülmemektedir.

Bilim Kurulu olarak bugüne kadar eğitim konularını makro düzeyde ele aldık: Ulusal eğitim politikamız, yükseköğretime giriş, temel eğitim, mesleki eğitim ve Sorunları vb.

Dokuz yıldır genelde ülkemizin karşı karşıya bulunduğu eğitim sorunlarını gündeme getiren Bilim Kurulumuz, bu kez eğitim sistemimizin temel ögesi olan öğrenciye götürülen psikolojik hizmetler yıllık eğitim toplantısı konusu olarak seçmiştir.

Üzülerek itiraf ediyorum ki, ülkemizde çok üst düzeyde eğitim politikaları oluşturulurken, eğitimde temel öge olan öğrenci ve öğrenciye götürülen hizmetlere bugüne kadar gereken önem verilmemiştir.

Eğitimin verimi denilince, genelde kaç öğrenci sınıf geçti, kaç öğrenci mezun oldu, vb. biçimde konuya yüzeysel yaklaşılmıştır.

Oysa öğrenciye bilgi ve beceri nasıl kazandırılıyor? Öğrencilerin öğrenme ve algılama kapasiteleri nedir? Öğretilmek istenen, bilgi ve beceriyi, öğrenci öğrenecek kapasiteye sahip mi? Daha iyi bir rehberlik, daha yeterli yurt ve

beslenme hizmetleri sunularak, kısaca maddi manevi öğrenciye iyi bir eğitim ortamı hazırlayabiliyor muyuz?

Öz olarak öğrenciye yönelik hizmetler konusunda yeterli olamadığımız açıktır.

Bu boşluğu gören yasa koyucu, 2547 sayılı yükseköğretim kanunu ile, öğrencilere götürülecek hizmetler için çok önemli bir kaynak bile yaratmıştır. Anılan konunun 47. maddesine göre :

a. «Yükseköğretim kurumları,... öğrencileri beden ve ruh sağlığının korunması, beslenme, çalışma, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla bütçe imkânları nispetinde okuma salonları, yataklı sağlık merkezleri, öğrenci kantin ve lokantaları açmak, toplantı, sinema ve tiyatro salonları, spor salon ve sahaları, kamp yerleri sağlamakla ve bunlardan öğrencilerin en iyi şekilde yararlanmaları için gerekli önlemleri almakla görevlidir.»

b.

c. «Üniversiteler rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri kurar, öğrencilerin kişisel ve ailevi sorunlarını çözümlenmeye çalışır.»

Görülüyor ki, yükseköğretimde öğrencilerden alınmakta olan harçlar karşılığı onlara yemek, kantin, sportif hizmetler, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yapılması kanun gereğidir.

Kanunun bu açık hükmüne karşın, uygulamada bazı belirsizlikler gözlenmektedir. Örneğin Açıköğretim Fakültesi öğrencilerine anılan hizmetlerin hiçbiri sunulmamakta, ama harç alınmaktadır.

Ayrıca yükseköğretim öğrencilerine rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunulması ve uygulaması Yükseköğretim Kurulunca planlanıp uygulamaya konulurken aynı yükseköğretim kurulu 27.9.1985 tarihli bir kararla öğret-

menlik sertifikası dersleri arasından rehberlik dersini kaldırmıştır. Oysa bugün okullarda matematik, fizik, resim, müzik kısaca her dersin öğretmeni rehberlik dersine girmektedir.

Bu da, eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Sözümü daha fazla uzatmak istemiyorum.

Her zaman olduğu gibi bugünde toplantımıza katılarak çalışmalarımızda bize güç kattığınız için başta bildiri sunacak, panelde konuşacak bilim adamlarımıza, uzmanlarımıza ve tüm konuklarımıza teşekkür eder, hepinize Bilim Kurulumuz adına saygılar sunarım.

Şimdi X. Eğitim Toplantısının açılışını yapmak üzere Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Sayın Prof. Dr. Rüştü Yüce'yi kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Yüce.

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI
PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE'NİN «EĞİTİMDE PSİKOLOJİK
HİZMETLER VE SORUNLAR» KONULU X. EĞİTİM
TOPLANTISI KONUŞMASI**

Saygıdeğer Konuklar,

Değerli Eğitimciler ve Bilim Adamları,

T.E.D.'in Sayın Üye ve Mensupları.

Türk Eğitim Derneği (T.E.D.) nin geleneksel olarak her yılın güz döneminde düzenlediği «Eğitim Toplantıları»nın onuncusu olan «Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar» konulu eğitim toplantısına hoşgeldiniz. Hepinizi T.E.D. Genel Merkez Yönetim ve Bilim Kurulları adına saygı ile selamlıyor ve toplantıya katılmanız nedeniyle teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitime gerekli önemi vermeyen, bunun için yeterli çabayı göstermeyen ve yatırım yapmayan toplumların çağdaş toplum niteliğini kazanmaları mümkün olmamaktadır. Ülkelerin ve toplumların gelişmesi ve ilerlemesi sahip oldukları eğitilmiş kadrolar ile orantılı bir seyir takip etmektedir. Bu nedenle amaç ve hedef iyi eğitilmiş kaliteli kadrolar yetiştirmek ve bunların sayısını artırmak olmalıdır.

Eğitim hizmetlerinin bütün yönleri ile her yaş grubundaki insanımızın sunulması esastır. Özellikle öğrenmeye en yatkın yaş yelpazesini oluşturan okul çağındaki ço-

cuklarımızın ve gençlerimizin eğitim alanında yapılan inceleme ve araştırmalarda elde edilen bulgular dikkate alınarak yetiştirilmelerinde yarar, hatta zorunluluk vardır.

Öğretim faaliyetlerinin yanı sıra örgün eğitimin ayrılmaz bir parçasını oluşturan psikolojik hizmetler konusu son yıllarda eğitimcilerin ağırlık vererek ve özen göstererek üzerinde çalıştıkları bir konu olmuştur. Bireylerin psikolojik sorunlarından arındıkça daha başarılı ve toplumla uyumlu oldukları gözleendiğinden, yaygın bir psikolojik rehberlik hizmetinin getireceği yararlar ortadadır.

Günümüzde gönüllülük esası ile yürütölen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yaşamın her döneminde sadece psikolojik sorunları olan kişilere değil, hemen herkese sunulması gerekmektedir. Diğer yandan bu hizmetin halihazır uygulamada olduğu gibi yalnız ortaöğretim düzeyinde değil, ana okuldan başlayarak her yaş grubu ve eğitim düzeyinde düzenlenmesi sağlanmalıdır.

«Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar» konulu T.E.D. X. Eğitim Toplantısı'nın eğitimin önemli bir parçasını oluşturan psikolojik hizmetler konusuna yeni boyutlar ve görüşler getireceği inancı ile toplantıya tebliğ vermek suretiyle katılan ve panel üyesi olarak görev alan tüm bilim adamlarına ve uzmanlara, toplantının programını hazırlayan ve gerçekleştiren T.E.D. Bilim Kuruluna, içinde bulunduğumuz salonu toplantı için tahsis eden T.E.D. Ankara Koleji Vakfı Yönetim Kuruluna, T.E.D. Bilim Kurulunun eğitim çalışmalarına desteğini esirgemeyen T.E.D. Genel Merkez Yönetim Kuruluna ve toplantının eksiksiz olarak organize edilmesini sağlayan T.E.D. Genel Merkez bürosu mensuplarına teşekkürü bir borç biliyor ve X. Eğitim Toplantısının başarılı geçmesini diliyorum.

BİLDİRİ : I

Eğitim Sistemimizde Psikolojik Hizmetlere Genel Bir Bakış

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU
T.E.D. Bilim Kurulu Başkanı

Oturum Başkanı : Doç. Dr. Haydar TAYMAZ

EĞİTİM SİSTEMİMİZDE PSİKOLOJİK HİZMETLERE GENEL BİR BAKIŞ

GİRİŞ

İnsan haklarına yönelik, laik, bilimsel, çağdaş ve demokratik eğitim uygulamaları çoğulcu ve demokratik toplumların ana nitelikleridir. Bu niteliklere sahip çağdaş eğitim uygulamalarında üç öge temel olmaktadır. Bu ögeler; **öğretim, yönetim ve öğrenci kişilik hizmetleri**, bir diğer deyişle **psikolojik hizmetlerdir**. Genel olarak eğitim uygulamaları örgün olarak «okul»da gerçekleştirilmekte, yaygın olarak ise yaşamın tüm etkinliklerinde ve toplumun diğer kurumlarında ve ortamlarında yer almaktadır. Eğitim uygulamalarının, toplumun gereklerine ve olanaklarına göre düzenlenmesi ve yürütülmesi belirlenen bir politika ve sistem içinde sağlanmaktadır. Bu düzenleme ve sistem içinde, toplumun eğitimden bekledikleri sağlanmakta ve geliştirilmektedir. Toplumların dünya görüşleri ve benimzedikleri yaşam ve yönetim biçimine göre eğitim için belirlenen sistem de değişmektedir. Böyle olunca eğitim sistemi ve uygulamaları toplumun değişen sistemleri değer yargıları ve politikalarına göre değişmekte, gelişmekte veya geriye gitmektedir.

Eğitim sisteminin temelinde en belirgin uygulama «okul» olup, eğitim sisteminin amaçlarına burada ulaşmaktadır. Okul, bir yaşam ortamı olarak işlev görmekte ve

eğitimin üç temel ögesinin, öğretim, yönetim ve psikolojik hizmetler, gerçekleştirildiği bir kuruluş ve alt sistem olarak ele alınmaktadır. Toplum yaşamında okul, bir yaşam ve eğitim ortamı olarak, gelişmeyi, öğrenmeyi, uyumlar geliştirmeyi başarmayı ve geleceğe ilişkin planlar yapmayı sağlayan, kolaylaştıran ve toplumun tüm bireylerinin yararlandığı bir yer ve süreç olarak sağlıklı ve dengeli bir atmosfere sahip olma durumundadır.

Çağdaş okulda çocuk, genç, bir ÖĞRENEN ve GELİŞEN birey olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda çağdaş okul, fiziksel sağlık ile ruhsal sağlığı ve üretici, mutlu bireylerin yetiştiği bir toplumsal kuruluş olmaktadır. Özetle, okul bireylerin; çağa, topluma ve gelişmelere kendi gereklerine UYUM'unu sağlayan bir ortam ve süreçtir.

Çağdaş eğitim sisteminin okulda gerçekleştirilen etkinliklerinde öğretim ögesi ile öğrenen olarak çocuğa gence yetiklik, yetenek, ilgi ve başarısı düzeyinde bilgiler, değerler verilmekte, zihinsel ve fiziksel gelişmesine yönelinmektedir. Eğitim sisteminin yönetim ögesi ile okul etkinliklerinin amaçları çerçevesinde yürütülmesi, desteklenmesi, düzenlenmesi ve değerlendirilmesi gibi işlevler yerine getirilmektedir. Öğrenci kişilik hizmetleri, psikolojik hizmetleri ögesi ile; eğitim sisteminde, okulda, öğrenen ve gelişen olarak çocuğa, gence bütün olarak gelişmesinde, kendini tanımasında kararlar verme kapasitesini geliştirmesinde, gerçekçi «benlik» ve «benlik kavramları» oluşturmada, dinamik özellik taşıyan UYUM veya UYUMLAR geliştirmesinde profesyonel ve sistemli hizmeti amaçlamakta ve sağlamaktadır. Bu öge'ye yaygın olarak Rehberliğin, Psikolojik Danışmanın okul psikologu'nun işlevleri olarak da bakılmaktadır. Bu öge eğitim sisteminde varlığını ve etkinliğini 20. asırda göstermiştir. Bu bakımdan henüz eğitim sistemindeki yerini, diğer iki öge gibi sağ-

lamlaştırmış görünmemektedir. Vurgulanması gereken önemli bir nokta şudur : Eğitim sistemine Psikolojik Hizmetler (Ruh Sağlığı, okul psikoloğu, psikolojik Danışman ve Rehberlik) öğretim ve yönetim ögelerinin veya eğitim örgütünün başarısızlığından, yetersizliğinden dolayı girmemiştir. Bu iki temel ögenin işlevlerini düzeltmesi veya biçimlendirmesi söz konusu değildir. Psikolojik Hizmetler ögesi ile, çocuğa ve onun gereksinimleri ile toplumun değer ve gereksinimlerine yönelik eğitim uygulamalarında, bütünleşme ve çocuğun bir bütün olarak ele alınmasını sağlamayı gerçekleştirme amaçlanmıştır. Çağın teknolojik, ekonomik ve toplumsal boyutlarda getirdiği değişiklik ve gelişmelerin yarattığı UYUM sorunundan dolayı psikolojik hizmetler gerekli olmuştur.

Öğretim, yönetim ve psikolojik hizmetler ögelerinin esas olduğu ve dengelendiği eğitim uygulamalarında, etkinlikler çocuğa yönelik olma özelliği taşımakta ve çocukların toplumsal bireyler olarak bütünlük içinde gelişmelerine, kişiliklerini oluşturup geliştirmelerine, başarılı, mutlu ve üretken olarak yetişmelerine, kısaca UYUM geliştirmelerine önem ve öncelik verilmektedir. Böyle bir eğitim uygulamasında; öğretim ögesi ve etkinlikleri, salt belleğe yöneltilmiş bilgi aktarmayı amaçlayan ve sağlayan etkinlikler olmayıp, araştırmayı, özgür ve özgün düşünmeyi kavramayı, çözümlmeyi ve bütünleştirmeyi ve bu anlamda öğrenmeyi ve gelişmeyi sağlamayı amaçlayan bir süreç olmaktadır. Bu bağlamda öğrenene yönelik psikolojik hizmetler ise bu uygulamalarda, öğrenmeyi kolaylaştıran, çocukların benliklerini kişiliklerini geliştirmelerine profesyonel olarak yardım eden, çocukların, gençlerin kendilerini bir bütünlük içinde tanımalarına ve kabul etmelerine olanak ve destek sağlayan, kendilerine ilişkin kararlar vermelerini sağlamaya yönelik destek planlayan ve yürüten

hizmetler grubu olmaktadır. Bu hizmetler bir kılavuzluk hizmeti değildir. Çocuk için onun sorunu veya sorunları için en iyi çözüm şartlarını göstermek değildir. Öğrenci için en iyi, en doğru kararları vermek değildir. Sağlanması amaçlanan ve planlanan hizmet; kılavuzluk hizmeti olmayıp, danışmanlık, psikolojik tanıma, tanıtma ve profesyonel - sistemli destek, kolaylaştırma hizmeti özelliği taşımaktadır. Aynı şekilde bu hizmetler, bir özel eğitim, özel öğretim hizmeti de değildir. Yalnız sorunlulara, başarısızlara, dert yaratanlara götürülmesi gereken hizmetler değildir. Psikolojik hizmetler bireyin, çocuğun çağdaş yaşama kendisini tanıyarak UYUM geliştirmesine yönelik sistematik ve profesyonel hizmetlerdir.

DÜNYADA EĞİTİM SİSTEMLERİNDE PSİKOLOJİK HİZMETLER UYGULAMALARINA BİR KUŞ BAKIŞI

Eğitimde psikolojik hizmetler, psikolojinin bir bilim olarak etkinliğini ortaya koymasından sonraki yıllarda ele alınmaya başlanmıştır. Davranışları incelemeyi esas konu olarak ele alan psikoloji biliminin, öğrenme davranışının incelenmesi ve açıklanması çerçevesinde eğitim uygulamalarını etkilemiştir. Çocuğun psikolojik gelişmesi, sorunları onun öğrenmesini ve eğitilmesini büyük ölçüde belirlediği için Eğitim Psikolojisi bilim dalı gelişerek eğitim uygulamalarına hizmet sunmuştur. Psikolojik hizmetlerin, Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerinin eğitim uygulamalarına girmesi ve belli bir rol alması asrımızın başına rastlamaktadır.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma diye nitelenebilecek ilk hizmetler, eğitim uygulamalarında olmayıp, ekonomi, iş ve işçi bulma bürolarındaki uygulamalarda olmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde Birinci Dünya Savaşından

önce okullarda sınırlı bir biçimde öğrenciye eğitsel, mesleki ve kişisel psikolojik danışma ve destek hizmetlerinin sağlandığını görüyoruz. Birinci Dünya Savaşından sonra ise, felsefi, psikolojik, sosyolojik ve teknolojik nedenlerle ve toplumdaki değişme ve gelişme çerçevesinde eğitimdeki, okullardaki uygulamalar da değişmiş ve yeni boyutlar kazanmıştır. Eğitimden beklenenler, artık yalnızca bilgi öğrenme olmayıp, beceri kazanma, ilgi ve yeteneğe dayalı bir yetiştirme, uyum sağlama gibi konular beklentilerin arasına girmiştir. Bu çerçevede öğretimi, öğrenimi engelleyen uyumu güçleştiren psikolojik durumları ve nedenleri ele alıp, onlara çözümler getirmeyi ve öğrenmeyi; uyumu kolaylaştırıcı hizmetler eğitim uygulamalarında yer almaya başlamıştır. Okullarda Rehberlik Danışmanı «Guidance Counciler» adı altında profesyonel elemanlar görevlendirilmeye başlanılmıştır. Bu gelişmenin en belirgin olduğu eğitim düzeyi, ortaöğretim ve sınırlı ölçülerde yükseköğretimdir.

İkinci Dünya Savaşında ve savaştan sonra, özellikle başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Anglo-Sakson eğitim yaklaşım ve uygulamalarında, psikoloji biliminin etkileri artmıştır. Çocuğa, öğrenciye ve onun gereksinmelerine yönelik, bireysel ve toplumsal gereksinimleri ile gelişimi dengeleyen, uyum sağlayan eğitim ve öğretim uygulamaları yaygınlaştırılmıştır. Çocuğu tanıyıp, onu kendisine tanıyacak, ilgi, yetenek ve başarısına göre yönelterek, yönlendirerek eğitimden geçirme ve yetiştirme anlayışı, okullarda psikolojik hizmetlere, okul psikoloklarına yer vererek yaşama geçirilmiştir. Öğrencinin yeteneğine, ilgisine ve başarısına uygun öğretim programını görmesi, meslek seçmesi için önlemler alınmış okula hazırlanmıştır.

Psikolojik ölçme ve değerlendirme, farklar psikolojisi, psikolojik danışma dallarındaki araştırma ve gelişmeler, okullardaki uygulamaları zenginleştirmiş ve geliştirmiştir.

Psikolojik ölçme ve değerlendirme ile farklar psikolojisi, psikolojik danışma, psikoterapi dalları ve çalışmaları önce Avrupa ülkelerinde başlatılmış ve geliştirilmiş olmasına karşın Avrupa ülkelerinin eğitim sistemlerine ve okula psikolojik hizmetler ancak 1950 ve 1960 larda girmiş görünmektedir. Bunun birçok nedeni olabilir. Eğitimde en önemli konunun; öğrenciden çok içerik, yöntem vb. konular ele alınması, elit eğitim, öğretim uygulamaları ve geleneksel eğitim felsefesi ve değişmeye karşı direnme, belli başlı nedenler olarak sayılabilir.

Avrupa ülkelerindeki eğitim sistemlerinde, orta dereceli okullarda, psikolojik hizmetler, rehberlik uygulamalarının belirgin özelliği «öğrencileri yönlendirme» olmuştur. 1959'da Fransa'da başlatılan bir dizi eğitim reformunda öğrencilerin eğitim programlarına ve okullara yönlendirilmesinin ilk okuldan başlayan gözlem ve değerlendirmelere dayandırılması benimsenmiştir. Ortaöğretimin ikinci devresinde öğrencinin ileride yapacağı, gireceği işe yakın bir alana, yola yönlendirilmesi ele alınmıştır. Bu uygulamalar, öğretimden çok eğitimin yönetim, planlama ögesi ile bütünleşen psikolojik hizmetleri, rehberliği ortaya koymaktadır.

1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerinde teknolojik ve toplumsal gelişme ve değişimin yanısıra, İkinci Dünya Savaşından sonra doğmuş olan gençlerin, artan nüfusun eğitim ve okullaşma yönünden ortaya koyduğu yeni gerçek ve getirdiği sorunlar eğitimde arayışlar ve reform hareketlerine neden olmuştur. Fırsat eşitliğinin, gençlerin ge-

rekslnmeierinin, toplumun gereksinme ve beklentilerinin dengelenerek bireysel ve toplumsal gelişmenin, uyumun sağlanmasını kapsayan demokratik nitelikli uygulamaların başlatıldığını gözlemekteyiz. Bireyin gencin yeteneklerine uygun olarak eğitimden geçirilmesi, yöneltmesi yaklaşımı dikkati çekmektedir. Bu çerçevede okullarda psikolojik hizmetler uygulama alanı bulmaya başlamış görünmektedir. Ancak yöneltmeyi, mevcut öğretim elemanları ile yani öğretmenler ile sağlamanın mümkün olmadığını, gerekli profesyonel elemanı yetiştirmek gerektiğinden ve bu işlemin zaman, kaynak yeni programlar öngördüğünden dolayı yaygınlaştırmanın istenen, planlanan düzeyde olmadığı ortaya çıkmıştır. Örneğin, İngiltere'de okullardaki psikolojik hizmetler için rehberlik ve psikolojik danışma görevleri için uzman yetiştirmeye ancak 1960 da başlanılmıştır. 1970 de ise okullarda rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri için İngiltere'ye özgü bir model geliştirme gereği duyulmuş uygulamaya geçilmiştir.

Gözlendiği gibi, psikolojik hizmetler, rehberlik ve psikolojik danışma; ekonomik, teknolojik, toplumsal ve psikolojik nedenlerden doğmuş ve eğitimde yönetim ve öğretimden farklı ama onlarla bütünleşen bir hizmetler grubu olarak okul uygulamalarına girmiştir ve gelişmektedir. Eğitimde psikolojik hizmetler, eğitim sistem ve uygulamalarında yapılmış olan reformlara bağlı ve dayalı olarak sistemde yer almaktadır. Bu reformların temel özelliği eğitim uygulamalarında önemin ve vurgunun, demokratik, laik yaklaşım ve bütünlük içinde bireye çocuğa, onun gereksinmelerine ve bütün olarak gelişmesine konulmuş olmasıdır. Artık çağdaş toplumda bireylerin yalnız duruma, durumlara UYAN statik davranış ve tavırlar kazanmasıyla yetinilmemekte, demokratik ve teknolojik yaşam biçimi için UYUM sağlayan dinamik bireyler olmaları amaçlan-

maktadır. Bunun için okul yeni işlevleri yerine getirmek zorundadır.

EĞİTİM SİSTEMİMİZDE PSİKOLOJİK HİZMETLER

Eğitim sistemimizde psikolojik hizmetler konusuna bakarken, gelişmeleri incelerken önce sistemin genel yapısına, niteliklerine, işleyişine ve gelişmesine değinmek yararlı olacaktır. Sonra bu tablo içinde psikolojik hizmetlerin gelişmesine, sorunlara ve duruma eğilmek uygun olacaktır.

1. Eğitim Sistemimize Genel Bir Bakış

Eğitim sistemimizin, Cumhuriyet ile toplumsal, laik, demokratik, bilimsel ve çağdaş boyutlarda geliştirilmeye başlanıldığı kabulü yapılarak, incelenmesi anlamlı olacaktır. Eğitim sistemimizin oluşturulmasında, okul uygulamalarında özellikle amaçlar, içerik, yöntem ve uygulamalar çerçevesinde değişik eğitim sistemlerinin etkilemeleri altında kalındığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşından önce eğitim uygulamalarının amacı, genç Cumhuriyet'in ve devrimlerle gelişen toplumun özellik ve gereksinimleri ve çağın gerekleri çerçevesinde ve doğrultusunda oluşturulmuştur. Okuma-yazma, iyi vatandaş yetiştirme, millet olma bilinci ve güveni geliştirme amacın önde gelen nitelikleri olmuştur. Merkezi eğitim sistemi uygulamaları esası içinde okullaşma ve okuma yazma oranını artırma eğitimin toplumdaki yerine ve öğretmenlere büyük bir önemin verilmesini sağlamıştır. Bu anlayış için eğitim hizmetlerinde «asil olan öğretmenliktir.» görüşü oluşmuştur. Öğretmeyi en iyi, en kısa zamanda, devrimi benimsetecek en çok bilgi verecek biçimde herkese ulaştırmak ve bunu harf devrimi ile gerçekleştirmek şevk ve heyecan ile ele alınarak yürütülmüştür.

1950 lerde ülkemizde başlatılan demokrasi deneyimi ve bunun toplumsal yaşama yansıma biçimi eğitim uygulamalarını da etkilemiştir. Eğitim sisteminin «öğretlin birliği» ilkesine, laik niteliğine, halka-köye yaygınlaştırılma özelliğine dayalı uygulamalarından uzaklaşıldığını ve «Bir Müdür, bir Mühür» ile okullaşmanın gerçeklere karşın başlatıldığını görmekteyiz. Sistemde ve uygulamalarda çıkan sorunların günlük ve politik kararlarla ele alınarak giderilmeye çalışmanın yaygınlaştırıldığı hatta sistemin özelliği haline geldiğini söylemek olasıdır. Liselerin 3 yıl veya 4 yıl olması, bitirme sınavları, olgunluk sınavları, öğretmen yetiştirilmesi ve istihdamı ve öğretmen niteliklerinde verilen ödümler gibi. Eğitim uygulamalarında bize özgü kuramsal ve uygulama temelleri olan, denemesi başarılar ortaya koymuş girişimler ve kuruluşlar da bu dönemde ortadan kaldırılmıştır. 1950 lerde ülkemiz ile Amerika Birleşik Devletleri arasında başlatılan yakın işbirliği eğitim sistemimizde ve uygulamalarında da etkisini göstermiş ve birçok atılımlara ve değişikliklere yer verilmiştir. İlkokul Müfredat Programı hazırlık çalışmaları ve onun sonucu ortaya çıkan Müfredat Programı, Psikolojik ölçme ve değerlendirme çalışmaları ve testler, özel eğitim uygulamaları bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Yine bu dönemde genel olarak eğitim uygulamalarında birçok uzman ülkemize gelmiş çalışmalar yapmış, raporlar vermiş ve bazı uzmanlık konularında programlar hazırlamış ve yürürlüğe konmuştur. 1960 lara doğru ise, eğitimin uzmanlık gerektiren yönleri ve öğeleri ile ilgili olmak üzere yurt dışına, özellikle Amerika Birleşik Devletlerine bilgi-görgü ve akademik çalışmalar için elemanlar gönderilmiştir. Eğitim sistemimizde «çocuğa yönelik» düşünce ve uygulamaların, programların bu dönemde belirlendiğini söylemek olasıdır.

Örgün olarak; okul öncesi, ilk veya temel eğitim, ortaöğretim ve yüksek öğretim düzeylerinden oluşan eğitim sisteminin örgütlenmesinde temel nitelik merkezîyetçi, devlet denetim ve gözetiminde oluşu ile genel anlamda parasız oluşudur. Parasız oluşu niteliğini kaybederek «kısmen parasız» oldu demek daha doğru olacaktır. Sistemin işletilmesi ve geliştirilmesi merkezi otoritenin, hükümetin yetki ve sorumluluğu olarak görülmektedir. Eğitim sisteminde tüm öğelerin ve bileşenlerin dengeli ve uyum içinde olmadığı ve sistemden beklenilenlere, amaçlara ulaşılmadığı, ulaşılamadığı sık sık gündeme gelmekte ve çözümler aranmaktadır. 1950 lerin sonunda kurulan Komisyon'un çalışmaları ve önerileri, Planlı Kalkınma Döneminde Beş Yıllık Planlarda belirlenen tedbirler eğitim sistemini daha etkili kılmaya yönelik olarak değerlendirilmiştir.

Milli Eğitim Şûralarında eğitim sisteminin işlevi, uygulamaları, değişik öğeleri, nüfus patlamasının getirdiği sorunlar ve yüksek öğretime giriş konuları, eğitimde uzmanlık alanlarının gerektirdiği biçimde tartışılmaya başlanılmış, kararlar alınmıştır. Ama sistemin geleneksel özelliği bunların uygulamaya, okula, dershaneye olduğu kadar merkezi yönetime de girmesine izin vermemiş; klasik, merkezîyetçi, otoriter yürütmenin sürdürülmesini sağlamıştır. Bazı gelişmelerin belli ölçülerde yasa hükümleri olarak belirlendiğini görmekteyiz. Örneğin eğitimde psikolojik hizmetler, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası ile 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasında ve 179 sayılı kanun Hükmünde Kararnamede ifadesini bulmuştur. Bu hususa yine dönecektir. Eğitim sistemimize ve uygulamalarına «model» arayışı her 10 yılda gündeme getirilmekte ve bir yenilik gibi tartışılmaktadır.

Özetle, eğitim sistemimizin temel ve belirleyici özellikleri arasında şunları sayabiliriz: Merkezîyetçi bir sistem,

sistemde eğitim düzeylerinde bütünlüğün bulunmayışı, yetkici ve aşırı düzeyde disiplinler oluşu, çocuğun ve gencin gelişimine yönelik olmaktan çok niceliğe önem verilmesi, geliştirici olmaktan çok oloyıcı oluşu, aktarmaya dayalı oluşu, «bilen öğretir, öğretirsek eğitiriz» kabulünün yapılmış olması ve bunu tartışmama, çağdaş anlamda, vatandaşların ve toplumun gereksinmelerini karşılayamaması, nüfus patlamasının etkisinden kurtulamamış olması, plan ve programlardan çok günlük ve geçici konularla ve politikalarla işletilmesi, bilimsel gelişmeleri işleyip gerekli düzenlemeleri yapamaması ve «meslekte asıl olan öğretmenliktir» diye özetlenen işlevini yitirmiş bir anlayış ve tavır ile eğitimde okuldaki uygulamalarda uzmanlaşmaya ve uzmanlık alan ve uygulamalarına yeterince yer verememesi, bunlara ek olarak giderek milli gelirden azalan oranlarda pay aldığı için gereken yatırımları yapamaması, gelişememesi dikkati çekmektedir. Sistemin okula yansıyan uygulamalarında dikkati çeken hususları ve ilişkileri şöyle belirleyebiliriz : Katılımın en alt düzeyde olduğu bir işleyiş, yalnız başarıyı ele alan ve «çalışan başarır» «başaramayansa çalışmamıştır» kabulü ile öğreneni değerlendirme (bir ölçüde yargılama) kitap ve karatahta, öğretmen-aktarma ve özetleme, ödev, sınav ve not. «Başarısız» diye öğrenciyi kolayca sistemin dışına atıverme.

Eğitimin sistemi ve uygulamaları yılın belli dönemlerinde, Mayıs-Haziran ile Eylül-Ekim aylarında, toplumda en önemli konular haline gelmekte ve toplumun gündeminde en çok tartışılan konular arasına girmektedir. Bitirme sınavları, üniversiteye giriş Mayıs-Haziran aylarının; okullara kayıt, okul masrafları, bütünleme sınavları, kitap yokluğu, ortaöğretim düzeyindeki eğitim sorunlarının Eylül-Ekim aylarında sıraya başları olmakta, vizeler, tek dersten kayıt silme vb. konular ise yüksek öğretim için güncel konular olmaktadır.

Her yıl bu konular ve sorunlar toplumda tartışılmakta, sorumlular konuya eğilmekte, büyüklerimiz veya bir büyüğümüz günlük çözümler önermekte ve getirmektedir. Bu durum tekrarlandığı için bu yöntem ve işleyiş toplumda bir beklenti haline gelmiş ve böylece sistemin ana özelliği haline dönüşmüş görünmektedir. Sorunlara eğilip özelliği ve eğitim bütünlüğü içinde ele alma, araştırma ve çağın gereğine göre çözümler oluşturma yerine sorunları zaman içinde geçiştirme, kalıcı olamayan çözümler dikkati çekmektedir.

2. Eğitim Sistemimizde Psikolojik Hizmetler, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uygulamaları

«Vatandaşların beden ve ruh sağlığını temin etmek ve geliştirmek...» amacı ile kurulmuş bulunan Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının bu amaca ulaşmak için okullarda ve yaygın eğitim kuruluşlarında ruh sağlığını sağlayıcı ve önleyici uygulamalarına yer vermesi gerektiği açıktır. Okullarda bu amaca uygun olarak sağlanması gerekli «ruh sağlığı» ve öğrenme ortamı profesyonel düzeyde psikolojik hizmetler uygulamaları ile sağlanabilir. Bu bakımdan psikolojik hizmetler, rehberlik, psikolojik danışma terimleri altında toplanabilecek etkinliklerin eğitim sistemimize girişini ve bugünkü durumunu tarihsel gelişim içinde özetlemek yararlı olacaktır.

Öğrenciye ve toplumun gereksinmelerine yönelik eğitim uygulamalarımızın en dikkat çeken ve belirgin olanı, eğitim sistemimizdeki «Köy Enstitüleri» uygulamasıdır. Bu uygulamada, çağdaş psikolojik hizmetler kuram ve yaklaşımına uyan, benzeyen yaklaşım, program ve etkinliklere de rastlamaktayız. Gençin kendisini tanımasına, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelişmesine, yaparak, yaşayarak öğrenmesine ve uyum geliştirmesine yönelik etkinlikler ve

programlar bu değerlendirmenin dayanakları olmaktadır. Gencin psikolojik ve dūşünsel gelişiminde önemli olan katılma, tartışma, kendine güven ve kendini gerçekleştirme süreçlerini yaşamasına olanaklar sağlandığını planlandığını ve gerçekleştirildiğini gözlemekteyiz.

Kuşkusuz, bu yaklaşım ve uygulamaların salt psikolojik hizmetler, psikolojik danışma kuramları, programları çerçevesinde ve bilincinde yapılmış olduğunu söylemek olası değildir. Çünkü bu hizmet ve etkinlikler, salt öğretim ve yönetim öğelerinin kapsamı içinde ele alınabilmiştir. Hizmetleri yalnız öğretmenler yürütmüştür. Öğrenciyi tanıma, salt gizleme ve öğrenme, öğretim ilişkilerine dayandırılmıştır.

1950'lerde ülkemize gelen uzmanların eğitimde bireye, onun gereksinmelerine önem verilmesi yönündeki görüşleri ve çalışmaları psikolojik hizmetlerin, rehberlik ve psikolojik danışma etkinliklerinin eğitimdeki ve okuldaki yerini belirli ölçülerde ortaya koymuş ve bazı girişimleri başlatmıştır. Eğitim uygulamalarında psikolojik ölçme ve değerlendirme, testler başlı başına bir yenilik ve modern uygulama olarak kabul görmeye başlamış görünmektedir. Örneğin, orduda yedek subay adaylarını testlerle sınıflandırma «objektif olarak değerlendirme» önemli ve etkileyici bir uygulama olarak bu dönemi ve başlangıcı belirlemektedir. Milli Eğitim Bakanlığının «çocuğa yönelik» özelliği taşıyan İlkokul Müfredat Programını uygulamaya koyuşu, 6 ili Rehberlik çalışmaları için pilot bölge olarak seçime, Rehberlik kuralları oluşturulması, seminer, konferans ve kursların düzenlenmesi Test ve Araştırma bürosunun kurulması, Gazi Eğitim Enstitüsünde kurulan Özel Eğitim Şubesinde «Rehberlik» dersinin programa alınması, yönetici ve öğretmenlere yönelik yaz toplantılarının düzenlenmesi, Ankara ve İstanbul'da Deneme Liseleri açılarak, buralarda Rehberlik hizmetlerine örgütsel çerçevede yer verilmesi, belli illerde

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin kurulması ve işletilmesi, Rehberlik konusunda yazılı kaynakların, ders kitaplarının yayınlanmaya başlanması 1960 lardan önceki gelişmelerin önemli noktaları olmaktadır.

Böylece, okullarda öğrenenin eğitsel ve kişisel problemlerini çözmeye yönelik, öğrenmenin engellerini kaldırıcı ve başarısızlığı önleyici özelliği olduğu kabul edilen yeni bir hizmet grubu ele alınmıştır. Buna dayalı olarak, kısa seminer veya kurslardan geçirilen öğretmenlerin; okullardaki başarısızlık, disiplin ve çeşitli psikolojik uyumsuzluklara ve sorunlara etkili çareler ve çözümler bulabilecekleri beklentisi geliştirilmiştir. Bu gerçekçi olmayan beklenti gerçekleşmeyince Rehberlik hizmetlerine duyulan kuşku gelişmiş ve tepkiye dönüşmüştür. Gelişen bu inanmama, bu tür hizmetlerin hiç bir çözüm getirmediği biçimindeki değerlendirme, Rehberlik hizmetlerinin, okullarda ayrı ve etkili bir işlevi olabileceği yaklaşımının ve görüşünün kabul görmesini önlemiştir. Öğrencilerin problemlerine, «okul» ve «öğretmenler-yöneticiler» tarafından acil ve geçerli çözümlerin bulunabileceği görüşüne dayalı hizmet anlayışının egemen olduğu bu dönemde, psikolojik hizmetler, Rehberlik, bir «özel eğitim» etkinliği olarak kurumlaştırılarak eğitim sistemimizin organik yapısına, ilköğretim boyutunda «Rehberlik ve Araştırma Merkezleri» olarak yerleştirilmiştir. Bu tür bir yaklaşım ve örgütlenme psikolojik hizmetlerin, Rehberliğin yalnızca «özel eğitime» muhtaç problemleri öğrencilere yönelik sınırlı bir sağaltım olarak kabul görmesini geliştirmiş, psikolojik hizmetlerin okullara girip tüm öğrencilere yönelik hizmetler olarak değerlendirilmesini engellemiştir. Rehberlik ile Özel Eğitim kavram ve işlevlerini iç içe düşünmek ve buna dayalı işlemlere girişmek, eğitim sistemimizde psikolojik hizmetler bakımından önemli ve etkileyici bir talihsizlik olmuş ve maalesef etkisini 1980 lerdeki uygulamalara bile yansıtmıştır. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının

«Özel Eğitim Rehberlik Dairesi Başkanlığı» ve işlevleri bunu kanıtlamaktadır.

1960'larda planlı kalkınma dönemine girilince, nitelikli insan gücü yetiştirme konusunda eğitime verilmek istenilen yeni biçimde, okulda psikolojik hizmetlerin yeniden ele alındığını ve biçimlendirildiğini görüyoruz. Çocuğu, genci, insangücü yetiştirme boyutunda, yöneltmeyi sağlamak konusunda psikolojik hizmetlerden eğitim uygulamalarında yararlanma düşüncesi işlenmeye başlanmıştır. VII. ve VIII. Milli Eğitim Şûralarında konu bu boyutlarda tartışılmış ve kararlar alınmıştır. VIII. Milli Eğitim Şûrasında, ortaöğretim yükseköğretimin kapısına yığıldığı öğrenci kitlesine ve sorunlara eğinilerek ortaöğretim sisteminin yeniden düzenlenmiş kararları alınmıştır. Rehberlik servisleri aracılığı ile öğrencileri yetenek, ilgi, başarı ve isteklerine göre yöneltme kararı alınmış, 1970-1971 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Bu çerçevede 23 lisede Rehberlik Programı, psikolojik hizmet çalışması başlatılmış, objektif ölçme araçlarıyla tekniklerden yararlanma, Rehberlik etkinlikleriyle çocuğu yöneltme fikri uygulamaya konulmuştur. 1739 Sayılı Yasa'da bu görüşün «yöneltme» ilkesi çerçevesinde hükme bağlandığını görüyoruz. 1974-1975 öğretim yılında bu tür lise sayısı 120'yi bulmuştur. 1980'lere girerken bu sayının arttığını ama tüm liselere ulaşmaktan çok uzak kaldığını görmekteyiz.

Rehberliği bir «yol» olarak benimseyen bu görüş ve uygulama, okullarda psikolojik hizmetlerin yer aldığını söylememize bir dayanak olamamaktadır. Çünkü bu hizmetlerin «öğretim» ögesinden ayrı hizmetler olduğu kabulü yapılamamış ve eğitim sistemindeki, okuldaki öğretim ve yönetime ilişkin «mevzuat» «bürokrasi» kurallarının dışına çıkılamamıştır. Bu hizmetler için gerekli uzman istihdamı çözüme kavuşturulamamış, bir «Rehberlik» dersi oluşturularak

«Rehber» öğretmenler atanarak hizmet yürütülmeye çalışılmıştır. Rehber öğretmenler, en iyi bildikleri iş olan öğüt verme, bilgi verme, izleme, değerlendirme, denetleme ve bir «kılavuz» olarak «doğruyu» «iyiyi» gösterme, benimsetme işlevlerini yerine getirmeye çalışmışlardır. Öğrenciyi tanıyacak psikolojik-eğitsel araç-gereç kullanma ve benzeri işler yapılamamıştır. Öğrenci de bunu bir «ders» olarak algılamış ve değerlendirmiştir. Kendisini tanıyabileceği eğitsel ve psikolojik bir yardım alabileceği bir hizmet olma görmemiştir.

1981 de toplanan X. Milli Eğitim Şurasında ise, 1974-81 yılları arasındaki uygulamaların beklenenleri sağlamadığı belirtilerek, yeni öneriler tartışılmış, Yeni Milli Eğitim Sisteminin Öğrenci Akışı boyutunda Rehberlik ve Yöneltilme konusuna yer verilmiştir. Milli Eğitim sistemi içinde örgütlenmenin, personel yetiştirmenin, bireyi tanıma, gözleme ve psikolojik ölçme araç ve tekniklerinin geliştirilmesinin planlanması ve gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Okullarda psikolojik hizmetlerin, Rehberlik etkinliklerinin eğitim sisteminde uzman kişi tarafından yapılmasını gerekli gören örgütlenme, personel yetiştirme ve araç gereç konularında ilke düzeyinde de olsa planlamaya yer veren bir aşamaya ulaşıldığını VIII. ve IX. Milli Eğitim Şura kararlarına ve uygulamalarına oranla bir gelişme olduğunu söylemek olasıdır.

Yukarıda özetlenen dönemde Milli Eğitim Bakanlığının ortaöğretim düzeyindeki uygulamalarında yer alan Psikolojik hizmetler, Rehberlik ve Psikolojik Danışma etkinliklerinin yanısıra üniversitelerde, yüksek okullarda ve silahlı kuvvetlerin eğitim uygulamalarında da gelişmeler görmekteyiz. Belli Belli üniversitelerde eğitim bilimlerinin fakülte, bölüm düzeylerinde sisteme girdiğini ve akademik çalışmaların başlatıldığını görmekteyiz. Milli Eğitim Ba-

kanlığının eğitimin uzmanlık alanlarında yurt içinde veya dışında başlatmış olduğu nitelikli insangücü yetiştirme programlarından yetişenlerin üniversitelerde görev almaya başladığı dikkati çekmektedir. Psikolojik hizmetler bir uzmanlık alanı olarak akademik programa girmiş ve daha önceleri psikoloji bölümlerinden yetişmiş olanların arasına, bu yeni programlardan mezun olanlar katılmaya başlamıştır. Hizmet-içi eğitim çalışmalarının psikolojik hizmetler konusu için de kullanıldığını görmekteyiz. Liselerde, üniversitelerdeki bu programlardan mezun bazı gençlerin Rehberlik için görevlendirildiğini de görmekteyiz bu dönemde. Ayrıca üniversitelerin Mediko-Sosyal hizmetlerinde, üniversite gençlerine Rehberlik ve Psikolojik Danışma çerçevesinde Psikolojik hizmetler sağlandığı da görülmektedir. Örneğin Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ege Üniversitesi vb. gibi.

Silahlı Kuvvetlerin ortaöğretim düzeyindeki okullarında, psikolojik hizmetler çerçevesinde Rehberlik servisleri oluşturdukları, bu alanda yetişmiş elemanları istihdam ettikleri; öğrenci başarısızlığı, kişisel ve psikolojik sorunlara yönelik hizmetler sunmaya başlanıldığı, araç gereç geliştirme, edinme girişimlerinin başlatıldığı dikkati çekmektedir. Eğitimde psikolojik hizmetler ve diğer uzmanlık alanlarında üniversitede yetişenlerin Silahlı Kuvvetlerin elemanı olarak istihdam edildiği ve onlara yetişme alanlarına uygun görevler verildiği görülmektedir. Askeri okullardaki öğrencilerin başarısız olmaları ve ona ilişkin sorunların yarattığı duruma çözüm getirmek, program başlatmak için Kuvvet Komutanlıklarının kendi eğitim elemanlarına, öğretmenlerine Rehberlik ve Psikolojik Danışma seminer ve kurslarını üniversite ile işbirliği içinde yürüttüğü görülmüştür.

1980 yıllarında ve günümüzde ise eğitim sistemimizde psikolojik hizmetler konusunu ele aldığımızda tablo ana hatları ile şöyledir :

a. 179 Sayılı kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Yüksek Öğretim dışındaki örgün ve yaygın öğretimi merkezi bir sistem içinde yürütmek durumundadır. Eğitim sisteminin, eğitim ve öğretim plan ve programlarını incelemek ve onaylamak üzere Bakanlardan oluşan bir «Eğitim ve Yüksek Öğretim Yüksek Kurulu» oluşturulmuştur. Görüldüğü gibi «psikolojik hizmetler» öğrenci kişilik hizmetleri, eğitimin ayrı bir ögesi olarak kabul edilmemiştir.

b. Bakanlığın Gençlik Beden Eğitimi ve Okul Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğünü görevleri arasında «Rehberlik ve Danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesini sağlamak» sayılmaktadır. Ama bunun psikolojik hizmetlerden çok kılavuzluk hizmetleri olarak algılandığı ve yürütüldüğü görülmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasındaki ortaöğretimde «Yöneltilme» ilkesi hükmü yürürlükte olup, bu yöneltilmenin yönetim, öğretim ve etkili bir biçimde Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi uygulamaları ile yapıldığı görülmektedir.

c. 2.9.1985 tarihinde kabul edilen «Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği» eğitim sistemimizdeki psikolojik hizmetleri, Rehberlik ve Psikolojik Danışma etkinliklerini belirleyen ve esasları ortaya koyan en son gelişmedir. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ile okul rehberlik hizmetlerine ilişkin esaslar bu yönetmelikte toplanmıştır. Bu esasları Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi planlama ve yürütme durumundadır. İlginç olan husus, bu yönetmeliğin dayanağı olarak yalnızca 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'nun 6., 7. ve 20. maddelerinin belirtilmesidir. Bu

çerçevede, 1739 sayılı yasada yer alan ilkeleri, eğitim sistemimizdeki «özel eğitime muhtaç» olmayan çocukları kapsayacak psikolojik hizmetlerin bu yönetmelikle nasılolo alınabileceğini algılamak, anlamak güç olmaktadır. Uygulamaları bir süre daha beklemek gerekmektedir.

d. Ana hatları ve uygulamaları ile yetkeci, merkezi-yetçil, kontrolü, denetimi vurgulayan ve toplum kesimlerinde sürekli tartışılan ve eleştirilen 2547 sayılı Yükseköğretim yasasında üniversitelerde öğrenciye yönelik Rehberlik ve Psikolojik Danışma Merkezlerinin kurulması hükmüne yer verilmesi ilginç bir gelişme özelliği taşımaktadır. Öğrencinin katılımının en alt düzeye indirildiği bir üniversite yaşamında, güvenin sarsıldığı bir ortamda psikolojik hizmet sağlamak sistemin işleyişi ile uyuşmayabilir. Ancak bu hükmün uygulanmasına ilişkin vergi ve değerlendirmeleri edinmek olanağı bulunamamaktadır.

GENEL GÖRÜNÜM VE SONUÇ

Eğitim sistemimizde psikolojik hizmetler konusunda ulaştığımız durum, okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma etkinlikleri çerçevesinde, bir bakıma 1950'lerdeki başlangıç noktası olmaktadır. Bu hizmetleri özel eğitim ile eş görme ve hizmetleri o çerçevede planlama ve yürütme karar ve planlamaları dikkati çekmektedir.

İlköğretim ve okul öncesi düzeylerde eğitim ve öğretim uygulamaları, gelişim dönemi özelliğinden ve benimsenen yaklaşımdan öğretmenin rolünden ve niteliklerinden dolayı psikolojik hizmetleri, Rehberlik etkinliklerini büyük ölçüde karşılamaktadır. Diğer ülkelerde de olduğu gibi psikolojik hizmetler, eğitim sisteminde, okulda, orta-öğretim ile yükseköğretim düzeylerinde yaygın olarak planlanmakta ve yürütülmektedir. Gençlik döneminin psi-

kolojik ve gelişimsel özellikleri dinamik yapısı ve işleyişi psikolojik hizmetleri gerekli kılmaktadır.

Eğitsel, kişisel (duygusal) ve mesleksi Rehberlik hizmetleri ile Psikolojik Danışma hizmetlerine en çok gerek duyulan yıllar lise ile üniversite yıllarıdır. Bu gerek öğrenenler tarafından da belirtilmektedir. «Talep var, arz gerekiyor.» saptaması yapılabilmektedir.

Ortaöğretim düzeyinde, Özel Eğitim Rehberlik Dairesi Başkanlığını merkezi yönetiminde okullarda sağlanması öngörülen psikolojik hizmetler, Rehberlik ve psikolojik Danışma etkinlikleri için hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş plan ve programlar henüz yoktur. Çalışmalara yeni başlanılmış görünmektedir. Ancak, Rehberlik ve Psikolojik Danışma anlayışı ve kavramının eğitim sürecinde ayrı bir öge olma kabul bütünleşmesi sağlanmamıştır. Psikolojik hizmet sağlayacak okullarda ayrı bir etkinlik grubu olarak yer alması düşünülmemiş, sağlanmamış ve gerekli bulunmamıştır. Psikolojik hizmetleri, Rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri olarak yürütecek uzman, yetişmiş eleman gereksinmesi ve istihdamı çözüme kavuşmuş görünmemektedir. Öğretme işi için yetiştirildiği kabul edilen «.. Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği..» mensubu olarak tanımlanan öğretmenlerden psikolojik hizmetleri de vermelerini isteme, rol çelişkilerine ve rol çatışmalarına yol açmaktadır. Kaldığı yazılı basında ve kamu oyunda mesleğin özelliği ve öğretmenlerin nitelikleri, yetiştirilmeleri, ekonomik durumları ve yetersizlikleri konusunda aralarında yetkililerin de bulunduğu eleştiriler bu mesleği, ona duyulması gereken güveni ve meslek mensuplarını olumsuz olarak değerlendirmeye yol açıcı niteliktedir. Öğrencinin gencin bu durumda güven duyarak psikolojik yardım istemesini beklemek gerçekçi olmayacaktır.

Öğretmen yetiştirmede YÖK ile başlatılan uygulamalar öğretmenlik formasyonu programlarında Rehberlik ve psikolojik danışma dersini bile kaldırmış ve seçmeli yapmıştır. Psikolojik hizmet konusunda hiç bir temel bilgisi bile olmayan öğretmenin bu hizmeti veremeyeceği açıktır. Öğretmen olmalı üzere yetişirken, psikolojik yaklaşım ve temel bilgilerini almayan bir kimsenin öğrenimi psikolojik hizmet sayması olanağı yoktur.

Okullarda etkili biçimde psikolojik hizmet sunabilmek için, bireyi tanımayı sağlayan psikolojik araç ve gereçler bulunmadığı, hazırlanmadığı çarpıcı bir gerçektir. Araç ve gereç geliştirmeden götürülebilecek psikolojik hizmetler klasik ve geleneksel öğüt verme, koşullandırma, yönetme ve etkileme özelliklerini taşıyacaktır. Öğrenci salt ders ortamında gözlenerek, hele kalabalık sınıflarda tanınmaz. Öğrenciyi tanıma, onu kendisine tanıtmaya ve uyumlar geliştirmesine psikolojik hizmet ve yardım, psikolojik ölçme araçları ile anlamlı ve gerçekçi olabilir.

1986-1987 öğretim yılına girerken 1406 resmi ve özel lise, 376 İmam Hatip Lisesi, 1162 çeşitli meslek liseleri olmak üzere toplam 2944 lise ve dengi okul bulunmaktadır. (ÖSYM Kılavuzundaki bilgilerden) Bakanlıktan edinebildiğimiz bilgiye göre ülkemizde Rehberlik ve psikolojik Danışma etkinlikleri ile görevli Bakanlık elemanı rehber öğretmen, uzman sayısı 1100 civarındadır. Bunların lise ve dengi okullardaki sayısı bilinmemektedir. Bu sayının belli bir kısmı, yetişmelerine bakılmaksızın atanarak rehberlik için yetkili ve görevli kılınmış, az bir kısmı da yetişme alanları dikkate alınarak görevlendirilmiştir. Bu sayının çok yetersiz olduğu açıktır. 1982 yılındaki XI. Milli Eğitim Şurasında okuldaki psikolojik hizmetleri yürütecek danışman (uzman) ihtiyacı 6.720 olarak belirlenmiştir. 1986'da bu sayının büyüdüğü bir gerçektir. Üniversitelerimizde

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitiminde Psikolojik Hizmetler adlı yedi lisans programlarına 310 öğrenci alınmaktadır. Buna ek olarak üniversitelerimizdeki altı Psikoloji lisans programlarına 260 öğrenci alınmaktadır. Toplam 570 öğrenci, Psikolojik hizmetleri verecek ehliyetle yetiştirildiklerini kabul ettiğimiz bu grubun dışında profesyonel hizmet için başka bir kaynak bulunmamaktadır. Bu kaynağın liselerimizdeki ihtiyacı karşılayacağını düşünmek bile zordur. İmam Hatip Liselerini özelliklerinden dolayı psikolojik hizmetlere fazla gerek duymayan okullar olarak kabul etsek bile, meslek liselerinin ihtiyacını da dikkate alırsak tablonun hiçte içaçıcı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Merkez teşkilatı ve il düzeyindeki uzman eleman ihtiyacı ile üniversitelerdeki-merkezlerin uzman eleman ihtiyaçlarını karşılaması böyle bir tabloya koymaya çalışmak bile anlamsız olabilir.

Teknolojik gelişmelerin ürünü olan kitle iletişim araçlarının toplumlararası, kültürlerarası etkileşimi ve etkilenmeyi sağladığı bir gerçektir. TV dizileri ve programları birçok mesajı etkileyici yöntemlerle halka ulaştırmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri kaynaklı TV dizi film ve programlarında gençlere, sorunlarına ve okullara ilişkin konularda, okullardaki rehberlik ve psikolojik hizmet Danışmanın rolleri ve etkinlikleri, öğretmenlerle, yönetim ile ilişkileri işlenmekte, gençlerin psikolojik sorunlarına yaklaşmada işlevlerine ilişkin mesajlar verilmektedir. TRT TV. sinin gençlere yönelik yaptığı programlarda, okullardaki öğrenci sorunlarının çözümü, meslek seçimi, sıkıntı ve bunalmalarda gerek duyulan psikolojik desteği öğrencilerin aradıklarını ve bunun için okullarda bu ihtiyaca cevap verecek Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerinin, güvenilebilecek biçimde verilmesini belirttiklerini izlemekteyiz.

Okullarda psikolojik hizmet uygulamalarını etkileyecek biçimlendirecek ve geliştirecek nitelikler taşıyabilecek bir gelişmeye dikkati çekmek istiyorum. 1960'da başlayan ve günümüzde önemli ve temel bir toplumsal eğitim konusu sorunu olan «Üniversiteye Giriş» uygulamaları, ortaöğretimi biçimlendirici ve oldukça etkileyici bir düzeye ulaşmıştır. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezlerinin karar ve uygulamalarının, önce hemen özel sektörce eğitim sistemine yansıtıldığını ve önlemler alındığını ve uygulandığını görmekteyiz. Belli yıllarda giriş sınavında Genel Yetenek testi kullanılmış ve buna uymak için özel sektördeki eğitim uygulamalarında, dershanelerde, hikmetleri kendilerinden menkul «Yetenek Uzmanları», öğretmenleri ortaya çıkmış ve yetenek testleri antremanları yürütülmüştür. Genel yetenek testi, giriş sınavından çıkarılınca uzmanlarda ortadan kaybolmuştur. 1986-87 öğretim yılından itibaren uygulanacak olan yeni üniversiteye giriş ve sınav sisteminin yazılı ve sözlü basında tanıtımında, bu yeni sistemin ciddi, bilinçli ve gerçekçi meslek seçme ve hazırlanma konusunun etkili bir Rehberlik hizmetini gerekli kıldığı vurgulanmıştır. Bu yeni duruma ilk ayak uyduranlar, ortaya çıkan ihtiyaca cevap aramaya yönelenler özel dershaneler olmuş, verdikleri ilanlarda Rehberlik servisleri kurup yöneltme hizmetleri vermeye başladıklarını duyurmuşlardır. Bunun yanısıra özel öğretim kurumları, özel liselerde benzer hizmetleri vermeye hazırlanmaya başlamışlardır. Bu durumun, bilimsel, çağdaş psikolojik hizmet sunmada gerekli olan araç gereç, yetişmiş eleman gibi konuları olumlu etkileyeceğini umut etmek istiyorum. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi uygulamalarının temel bir ihtiyaç haline getirdiği Rehberlik ve Psikolojik Danışma çerçevesinde psikolojik hizmetlerin lise ve dengi okullarımızda gerektiği biçimde ele alınarak ihtiyaca cevap vereceğini

beklemek durumundayız. Aksi halde yüksek öğretime geçişte gençler, başarısız, mutsuz olacaklar; toplumun eğitimden beklediği verimlilik sağlanamayacaktır.

Yirminci yüzyılın başında, «eti senin kemiği benim» diye özetlenebilecek eğitim anlayış ve beklentisinin ege-men olduğu durumdan, çağın gereklerine uygun ve uyum içinde eğitim uygulamalarına geçişi sağlayan ve yürüten devrimler ve Cumhuriyetimiz, Yirmibirinci yüzyıl'da teknolojinin, toplumsal gelişmelerin ve bilimin gerekleri ile uyum içinde olan eğitim uygulamalarını geliştirip sağlayacak kapasitede ve dinamizme sahiptir. Çocuklarımızın, gençlerimizin kendilerini tanımalarında, kişiliklerini geliştirmelerinde, uyumlar sağlayarak gerçekçi kararlar vermelerinde, üretici ve mutlu bireyler olarak topluma katkıda bulunmalarında gerek duydukları psikolojik dostoğı, kabulü, saygıyı ve güveni sağlayacak bilimsel gayretlerimizin artması dileğini ve özlemi belirterek sözlerimi tamamlamak istiyorum.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN (DOÇ. DR. HAYDAR TAYMAZ) — Değerli dinleyenler, bu güzel açıklamalar ve kapsamlı sunusu için Sayın Özoğlu'na teşekkür ediyorum.

Katkıda bulunmak isteyen veya soru sormak isteyen arkadaşımız var mı? Buyurun.

AKALIN GÜNEY — Çok kısa olmak üzere üç sorum var. Uyum sağlayan çocuk yaklaşımının örneklenmesini, rehberlik hizmetleri klavuzluk yapmak değildir, yaklaşımının açıklanmasını rica ediyorum. Rehberlik hizmetlerinin kişiye uygun iş, işe uygun kişi anlayışının iş dünyasında, kent dünyasında ilk kez ortaya atıldığı söylendi. Bu, eğitimciler açısından bir talihsizlik sayılır mı?

Teşekkür ederim.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — «Uyan insan», «uyum sağlayan insan» farklılığını şöyle vurgulamak istiyorum. Uyan insan kendi yeteneklerine ve kararlarına değil, kendisine etki edebilecek kimselerin karar ve isteklerine bağlı olarak davranmaya zorlanan kişidir. Ben size uyarsam, benim davranışlarımı siz kontrol etme, yöneltme durumundasınız. Özellikle toplumumuzdan örnek alırsak, yetişkinlerin beklediği biçimde davranan çocuk «uyan çocuktur». Kendi gereksinimleri, kendi yetenekleri ve kendi gelişmesi çerçevesinde davranmaya çalışan, çözümler bulmaya çabalayan çocuk ise uyum sağlamaya çalışan çocuktur veya uyum sağlayan kişidir. Uyan insan, yeni durumlarla karşılaştığı zaman bir önceki durumda geçerli olan davranışların dışında yeni duruma uyacak davranışları ortaya koyamamaktadır. Uyum sağlayan insan ise kazandığı beceriden dolayı, yeni karşılaştığı durumda bu becerisini ortaya koyarak gerekli davranışları sağlayabilmekte ve bir denge, bir uzlaşma geliştirebilmektedir. Uyan insan bir yerde edilgin kişi oluyor, uyum sağlayan ise etken kişi olma durumundadır. Uyum sağlayan insan kendi becerilerine kendi yeteneklerine, kendi davranışlarına egemen olan insandır.

Kılavuzluk konusuna gelince, kısaca şöyle vurgulamak istiyorum : Kılavuz genel anlamıyla bir işi en iyi bilen ve başkaları için yapabilen veya yapabilecek kişidir. Eğer rehberliği, kılavuzluk olarak kabul edersek, o zaman rehberlik her birey için, her çocuk için, onun yapması gereken işleri yapıveren, yapıverecek olan hizmetler grubu olacaktır. Rehberlikten, bilimsel olarak kast ettiğimiz ise; kişinin işini başkasının, bir rehberin, kılavuzun yapıvermesi, yapması değil, kişinin kendi işini yapabilecek kendi yetenekleri ile uyum sağlayacak düzeye gelmesinde desteklenmesi veya ona yardımlar götürülmesi işlemleridir.

Kılavuz başkası için iyi bildiği işi yaparken, başkasının gelişmesini dikkate alamamaktadır, alması da gerekmemektedir. Böyle olduğu sürece, kılavuzla belirli bir davranışı gören, öğrenen kişi, yeni davranışları da ancak ve ancak yine kılavuzla kazanabilmektedir. Böyle olduğu sürece kılavuzla kurulacak bir ilişki veya gelişme bir koşullandırmayı, bağlanmayı ve kişinin kendi yeteneklerini ve kendi istekleri çerçevesinde beklenen davranışı gösterememeyi ve uyumu geliştirememeyi ortaya koyacaktır. O yönüyle kılavuzluk, yani en iyi bildiği işi başkaları için yapabilme konusunu, psikolojik hizmetler olarak düşünmüyoruz.

1900'larda başlamış olan kişiye uygun iş, işe uygun kişi modeli içinde hizmetlerdeki gelişme, rehberlik konusu ve uygulamalarını biçimlendirmiştir. Bu başlangıç ve durum belki eğitim için bir talihsizliktir. Eğitim, tüm toplumlarda en yavaş gelişen, en yavaş gelişmelere ayak uyduran bir özellik taşıdığı için, insan ilişkilerindeki gelişmelerde eğitimden önce diğer alanlar etkili olmuştur. Sanayileşmiş toplumda, topraktan sanayileşmeye dönüşmenin yarattığı değerleri, en geç, en yavaş bir biçimde eğitim uygulamalarında yer almış görüyoruz. O bakımdan kişiye uygun iş, işe uygun kişi sorunu ile karşılaşıldığı zaman bu soruna cevap götürmek üzere ister istemez bürolar kurulmuş ve bunlar da ekonomik kaynaklı değerlerle ve ekonomik sistem içinde ele alınmıştır. Bu, eğitimin yalnız bu konuda değil, genelde toplumdaki etkinlikleri çerçevesinde çok yavaş değişmesinin ve gelişmelere ayak uydurarak gerekli önlemleri almasının, çok zaman almasının bir görüntüsüdür.

BİLDİRİ : II

Eğitimde Psikolojik Hizmetlerin Rolü ve Önemi

Prof. Dr. Muharrem KEPÇEOğLU
Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Fakóltesi
Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Doç. Dr. Güven VURAL

EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLERİN ROLÜ VE ÖNEMİ

Psikolojik hizmetler, insana psikolojik yardım vermeyi esas alan yeni bir anlayış ve uygulamadır. Bu anlayış ve uygulama eğitimde de önemsenmiş, onun ayrılmaz ve tamamlayıcı bir yanı olarak eğitim süreci ile bütünleşmiştir. Eğitimde psikolojik hizmetler, yönetim ve öğretim etkinliklerinin dışında öğrenciye verilen tüm psikolojik yardım hizmetlerini kapsamakta ve temelini psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri oluşturmaktadır.

Eğitimde psikolojik hizmetlerin amacı yetişmekte olan öğrencinin bir bütün olarak en uygun düzeyde gelişmesini ve böylece kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Bu amaç, yetişmekte olan insanın gelişim ve gerçekleştirim ihtiyaçlarını karşılama bakımından çağdaş eğitimin de amacıdır.

Çağdaş insan çok çeşitli sorunlar ve uyum güçlükleri ile karşı karşıyadır. Yetişmekte olan çocuklar ve gençler de gelişmelerinin en hızlı olduğu eğitim döneminde çeşitli sorunlar ve uyum güçlükleri ile karşılaşmaktadır. Çocukların ve gençlerin bunları yenerek en uygun düzeyde gelişme ve gerçekleştirmeleri için onların ihtiyaç duyacakları her türlü psikolojik yardımı sağlamak gerekir. İşte, bu nedenle psikolojik hizmetlerin eğitimde vazgeçilmez bir yeri ve önemi vardır.

PSİKOLOJİK HİZMETLER KAVRAMI

Psikolojik hizmetler çağımızda gelişen ve insana psikolojik yardımı esas alan yeni bir anlayış ve uygulamadır. Psikolojik hizmetlerin temelinde gelişmekte olan insana, onun ihtiyaç duyacağı psikolojik yardımı vermek vardır. Buna göre, insana psikolojik yardım veren tüm hizmetleri psikolojik hizmetler içinde düşünmek gerekir.

Psikolojik hizmetler, kuşkusuz, yeni bir deyim ve yeni bir anlatım şeklidir. İnsana verilen tüm psikolojik yardımları psikolojik hizmetler kavramı içinde düşününce, çağımızdan önce ve çağımızda yüzyıllardanberi bu hizmetlerin varlığından söz edilebilir. Ancak, bir bütünlük içinde ve özellikle gelişmekte olan normal insanlara dönük ve daha çok okullarda yoğunlaşan bir hizmetler grubu olarak ele alındığında, psikolojik hizmetlerin çağımızda gelişen son derece yeni bir hizmet alanı olduğu söylenebilir.

Genel olarak, psikolojik hizmetlerin esasını bireye verilen psikolojik yardımlar, psikolojik yardımların esasını ise, bireyle kurulan psikolojik ilişkisi oluşturur. Psikolojik yardım ilişkisi bireyin değerine ve üstünlüğüne dayanan, onun kendini ve kendi dünyasını daha iyi tanıması ve kendini en uygun düzeyde geliştirmesi amacı ile kurulan özel bir ilişkidir. Bu ilişkinin, kuşkusuz, çeşitli boyutları vardır (1). Ancak, yaklaşım biçimi ne olursa olsun, bireye psikolojik hizmetlerin temelinde insana değer veren insancı ve demokratik bir anlayış vardır.

EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER

Günümüzde, eğitimde psikolojik hizmetler deyimli, çağdaş okulda yönetim ve öğretim hizmetlerinin dışında öğrenciye verilen tüm psikolojik yardım hizmetlerini kapsamaktadır. Bu hizmetlerin merkezinde, yine bugünkü adı

ile, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri vardır. Bunun içindir ki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri deyimi yerine, her geçen gün daha da yoğunlaşan biçimde, eş anlamlı olarak psikolojik hizmetler deyimi kullanılmaktadır. Ancak, eğitimin çeşitli kesimlerinde ve özellikle okulda verilebilecek tüm öğrenci kişilik hizmetleri dikkate alındığında, kapsam olarak eğitimde psikolojik hizmetlerin, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden daha geniş bir hizmet alanını oluşturduğu da söylenebilir.

Eğitimde psikolojik hizmetlerin kavram ve uygulamalar olarak gelişimi burada incelenemeyecek kadar geniş bir konudur. Ancak, bu hizmetlerin temelinde 1910'larda okullarda başlatılan rehberlik hizmetleri, daha sonra buna eklenen psikolojik danışma hizmetleri ve nihayet günümüzde yönetim ve öğretimden ayrı ve esası psikolojik yardım olan, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri vardır. Batı'da ve özellikle Amerika'da gözlenen bu gelişme 1950'lerden bu yana benzeri bir biçimde ülkemizde de izlenmiştir. Ülkemizde 1981'den bu yana ise, kaydedilen daha yeni gelişmelerle, eğitimde psikolojik hizmetler yükseköğretim kurumlarında bölüm ve anabilim dalı düzeylerinde örgütlenmiş; lisans, yüksek-lisans ve doktora programları ile akademik ve profesyonel bir öğrenim ve uygulama alanı haline getirilmiştir. Bu şekilde, eğitimde psikolojik hizmetler alanının, kavram ve uygulamaları ile, ülke düzeyinde hızla tanınması ve yayılması ümit edilmektedir.

Günümüzde, eğitimde psikolojik hizmetlerin eğitim sürecinin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir yanını oluşturduğu yaygınlıkla kabul edilmekte; hatta psikolojik hizmetlerden yoksun bir eğitim sürecinin tam sayılamıyacağı belirtilmektedir. Bu gelişme, kuşkusuz, sadece yönetim ve öğretim etkinliklerinden oluşan bir eğitim sürecinin, bireyi bir bütün olarak her yönü ile ve en uygun düzeyde geliştire-

miyeceği gerçeğine dayanmaktadır. Yani, başka bir deyişle, sadece yönetim ve ğretim etkinliklerinden oluşan bir eğitim düzeninin yetişmekte olan ağdaş insanın gelişim ve gerekleşim ihtiyaçlarını karşılaması mümkün değildir. Bu nedenle, modern okulda yönetim ve öğretimin yanı sıra, üçüncü bir boyut olarak psikolojik hizmetler vardır ve mutlaka bulunmalıdır.

Eğitimde psikolojik hizmetler ile eğitim süreci, başlangıçta olduğundan çok daha ileri bir düzeyde her geçen gün birbiri ile bütünleşmektedir. Bu bütünleşme, kuşkusuz, eğitimde yeni anlayış ve uygulama değişmelerine neden olmaktadır. Nitekim, günümüzde eğitim öğrencinin bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal olan tüm kapasitelerini kendine en uygun bir düzeyde geliştirmeye çaba gösteren bir süreç olarak anlaşılmaktadır. Günümüzde eğitim bireyi çeşitli yönleri ile bir bütün olarak ele alma ve geliştirme durumundadır. Buna göre, eğitim örneğin, bireyin zihinsel gelişimi kadar kişisel-sosyal gelişimi ile de ilgilenmek zorundadır (2). Öte yandan, erişilmek istenen bir sonuç olarak alındığında, yaklaşım biçimlerindeki farklılıklar dışında, psikolojik hizmetler ile eğitimin amacı aynı noktada bütünleşmektedir. Bu amaç ise, psikolojik hizmetlerin dayandığı anlayışlara uygun bir anlatımla, bireyin, yani yetişmekte olan insanın bütün kapasitelerini en uygun bir düzeyde geliştirerek onun gelişim ve gerekleşim ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLERİN AMACI

Bireyin bütün kapasitelerini kendine en uygun bir düzeyde geliştirerek onun gelişim ve gerekleşim ihtiyaçlarının karşılanmasına yardım etme, eğitimin olduğu gibi, onun ayrılmaz bir yanı olan psikolojik hizmetlerin de ama-

cıdır. İşte, eğitim süreci içinde psikolojik hizmetlerin yeri ve önemi bu amaç bütünlüğü noktasında toplanmaktadır.

Yetişmekte olan insanın her yönü ile bir bütün olarak gelişmesine yardım amacı çerçevesinde, psikolojik hizmetlerde amaç konusu işlenirken, hemen hemen aynı anlama gelen, kendini gerçekleştirme deyimi daha yaygın olarak kullanılır. Buna göre, tüm etkinlikleri ile, eğitimde psikolojik hizmetlerin amacı öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine yardım etmektir.

Kendini gerçekleştirme kavramı oldukça karmaşık bir kavramdır. Burada fazla ayrıntılara girmeye yer yoktur. Ancak, özet bir anlatımla, kendini gerçekleştirme kavramının ortaya çıkmasında normal insanı bir bütün olarak incelemeyi esas alan hümanistik psikoloji alanında izlenen gelişmelerin önemli katkısı olmuştur. Kendini gerçekleştirme kavramı ilk kez Maslow tarafından kullanılmış ve geliştirilmiş (3); Rogers tarafından daha da işlenmiştir (4). Bu kavram üzerinde sonraki dönemlerde geniş araştırmalar yapılmış; kendini gerçekleştirmekte olan insanın belli başlı özellikleri sıralanmıştır.

İşte, eğitimde psikolojik hizmetlerin rolü, kendini gerçekleştirmekte olan insanın taşıdığı özelliklerle önem kazanmaktadır. Hemen söylemek gerekir ki kendini gerçekleştirmekte olan bireyin taşıdığı özellikler, aslında, psikolojik sağlığı yerinde olan çağdaş insanda bulunması gerekli özelliklerdir. Bu özelliklerden bazıları şöyle özetlenebilir :

Kendini gerçekleştirmekte olan birey daha yeterli bir kişiliğe sahiptir; daha verimlidir. Kim olduğunu gerçekçi bir gözle algıladığı gibi kim olabileceği hakkında daha tutarlı bir görüşe sahiptir. Kendini gerçekleştirmekte olan birey hem kendisi hem de başkaları hakkında iyi düşün-

celere sahiptir insan değerlerine saygı duyar; onları benimser ve geliştirir. Kendini gerçekleştirmekte olan birey zamanını iyi kullanır. Geçmişten daha çok geleceğe dönebilir. Yaratıcıdır. Kendine saygı duyar ve kendini olduğu gibi kabul eder; duygularını açığa vurmaktan kaçınmaz. Kendini gerçekleştirmekte olan birey değişmeye ve yeni yaşantılara açıktır. Kendini, değişmekte olan bu gerçek dünyanın yine değişmekte olan bir parçası gibi görür, v.b. (5).

Kendini gerçekleştirme, kuşkusuz, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Ancak, bu sürecin en önemli ve en hızlı olduğu dönem her halde eğitim dönemidir. Bu nedenle, kendini gerçekleştirmekte olan insan bulunması istenen bu çağdaş özelliklerin her öğrencide belirli bir düzeyde kazandırılması için, çeşitli etkinlikleri ve psikolojik hizmetleri ile, eğitim sürecinde her türlü çaba gösterilmelidir.

EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLERİN DAYANDIĞI BAZI TEMELLER

Eğitimde psikolojik hizmetlerin dayandığı temeller çeşitli kaynaklarda uzun yıllardan beri önemli bir konu olarak işlenmiştir. Bu temeller adeta eğitimde psikolojik hizmetlerin bir gerekçesi olarak vurgulanmıştır. Yeni kaynaklarda ise, eğitimde psikolojik hizmetlerin gereğine inandırıcı nitelikteki temeller fazla tartışma konusu yapılmamaktadır. Bunun önemi bir nedeni, kaydedilen gelişmeler karşısında, artık eğitimde psikolojik hizmetlerin var olması gerçeğinin tartışmaların ötesinden kabul edilmiş olmasıdır. Yani, eğitimde psikolojik hizmetlerin, kavram ve uygulamaları ile, kaydettiği gelişmeler bu hizmetlerin eğitimin tamamlayıcı bir yanı olarak mutlaka bulunması gereğini kanıtlayacak boyutlara erişmiştir. Öte yandan,

yetişmekte olan insanın gelişme ve gerçekleşme ihtiyaçlarının önemine çekilen dikkat ve böylece eğitim sürecinin tüm amaç ve işlevlerindeki yeni anlayışlar, eğitimde psikolojik hizmetlerin gerekli olup olmadığı tartışmasını tamamen ortadan kaldırmıştır. Ancak, gerçek böyle olsa bile, eğitimde psikolojik hizmetlerin dayandığı bazı temelleri oluşturan gerekçeler bu hizmetlerin önem ve ayrıntılarına dikkati çekmek bakımından halen değerli olabilirler.

Eğitimde psikolojik hizmetlerin dayandığı bazı temeller ve bunlardan oluşan gerçekler birçok kaynakta işlenmektedir. Ayrıca, Türkçe kaynaklarda da bu konunun önemle ele alındığı görülmektedir (6, 7, 8).

Çeşitli kaynaklarda verilen bilgilerin ışığında, eğitimde psikolojik hizmetlerin okullarda önemle ele alınmasının gerekçesini oluşturabilecek temellerden bazıları şöylece özetlenebilir :

Her yönü ile yaşam karmaşık haldedir. Kuşaklararası farklar hızla büyümekte, değer yargıları değişmektedir. Toplum içindeki çok çeşitli hareketlilikler bireyler için önemli uyum sorunları yaratmaktadır. Bireylerarası ayrılıklar, her bireyin sahip olduğu niteliklerdeki ayrılıklar ve cinsel farklar gerçeği insanın psikolojik yardım almasını zorunlu kılmaktadır. Gelişme farklılıkları, gelişim ödevleri ve ergenlik döneminde karşılaşılan sorunlar önemli uyum güçlükleri yaratmaktadır. İlaç ve uyuşturucu madde kullanımında önemli artışlar vardır. İdeolojik ve politik etkinlikler seçim ve uyum güçlükleri yaratmaktadır. İşsizlik ve iş bulamama bunalımlar doğurmaktadır. İşlenen suçlar ve intihar olayları artmaktadır. Kadının çalışması anne, çocuk ve aile ilişkilerini etkilemektedir. Gençlerin erken evlenmesi çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Eğitim programlarının karmaşıklığı seçim ve uyum zorlukları yaratmaktadır. Okuldan ayrılmalar, evden ve okuldan kaçmalar çoğalmaktadır. İkili ve üçlü öğretim ne yapılacağı

pek belli olmayan boş zamanı artırmaktadır. Okullarda başarısızlık oranı yüksektir. Çeşitli nedenlerle yeteneğinin altında veya üstünde başarılı öğrencilerin sayılarında önemli artışlar vardır. Kız-erkek arkadaşlık ilişkilerinde ve cinsel ilişkilerde önemli sorunlar ve uyumsuzluklar vardır. Yalnızlık, güvensizlik ve kaygı gibi duygusal sorunlar artmakta ve bunlar önemli seçim ve uyum zorlukları yaratmaktadır vb.

S O N U Ç

İşte, burada erişilen bir genel sonuç olarak, çok çeşitli sorunlar ve uyum güçlükleri yetişmekte olan insanın kendine en uygun düzeyde gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesini önemli ölçüde engellemektedir. Gelişme ve gerçekleşmenin en hızlı olduğu eğitim kesiminde ise, çocuklar ve gençler üzerindeki bu engellemeler daha da olumsuz boyutlara erişmektedir. Bunun için, genellikle toplumun her kesiminde, ancak özellikle eğitimde psikolojik hizmetlerin rolü ve önemi tartışmasız kabul edilmeli; bu hizmetlerin daha da yaygınlaşması için gerekenler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Shertzer, B., Stone, S.C. **Fundamentals of Counseling**. Boston : Houghton Mifflin Co., 1974. s. 5-8.
2. Shertzer, B., Stone, S.C. **Fundamentals of Guidance**. 3. Ed. Boston : Houghton Mifflin Co., 1976. s. 39-42.
3. Maslow, A.H. **Motivation and Personality**. New York : Harper and Brothers, 1954.
4. Rogers, C.R. **On Becoming a Person**. Boston : Houghton Mifflin Co., 1961.
5. Kepçeoğlu, M. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. 2. Baskı. Ankara : Toraman Matbaacılık, 1986. s. 12, 13.
6. Baymur, F. **Okullarımızda Önemli Bir Sorun : Rehberlik**. Ankara : Hacettepe Üniversitesi Basımevi, 1971.
7. Tan, H. **Rehberliğin Esasları**. 4. Baskı. Ankara : Ayyıldız Matbaası A.Ş., 1985.
8. Özoğlu, S.Ç. **Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. İzmir : Ege Üniversitesi Matbaası, 1982.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN (DOÇ. DR. GÜVEN VURAL) — Sayın konuşmacımıza soru sormak ve katkıda bulunmak isteyen varsa buyursunlar efendim.

YILDIZ KUZGUN (AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi) — Efendim, daima şikâyet ediyoruz rehberlik anlayışı bir türlü okullarımıza yerleşmedi diye. Çok haklı arkadaşımız; yöneticiler, öğretmenler ve danışmanlar arasında görüş ayrılığı yüzünden yerleşemiyor. Ben hep rehberliği bir nevi organ nakline benzetiyorum, dışardan getirildi bu anlayış, demokratik bir toplumun kendi bünyesinde oluşturduğu ve geliştirdiği bir anlayışı biz otoriter geleneksel ilişkilerin hâlâ süregeldiği bir toplumda yerleştirmeye çalışıyoruz. Rehberlik hizmetleri yeni başladığı zaman şöyle bir yazı yazmıştım eğitim dergisine : Bu çelişkiye veya bu güçlük- lere baştan işaret ettikten sonra demiştim ki, «Bir süre sonra biraz rehberlik bize benzeyecek, biraz da biz rehber-liğe göre anlayışımızı değiştireceğiz.» Yani yavaş yavaş bir uyum sağlayacağız ve hâlâ bu uyumu sağlama sürecin- deyiz; ama bunun hemen gerçekleşmesini beklemek ben- ce bir hayâl. Asıl güçlük şuradan kaynaklanıyor veya belki burada yapılması gereken şey şu :

Rehberlik dersleri, öğretmenlik sertifikası programın- dan kaldırıldığı zaman şahsen ben çok üzülmedim. Çünkü zaten yararına inanmıyordum. Ben dersle öğretilen her şe- yin davranışa dönüşmediğini görüyorum. Rehberlik anla- yışının gelişebilmesi için kişinin önce rehberlik hizmetinden bizzat yararlanması gerekir. Bunun kanımca en doğru yo- lu, öğretmen yetiştiren kurumlarda rehberlik ve psikolojik danışma servislerini en iyi şekilde kurmak, elden geldiği kadar bunu işler hale getirmektir. Bir hizmetin nimetlerin- den yararlanan bir kimse onu unutmayacaktır ve gittiği

verde aynı ortamı, aynı çevreyi yaratmak için gerekli çabayı gösterecektir. Aynı işi biz öğretmenlikte de yapıyoruz. Mesela tartışmalı derslerin, uygulamalı derslerin çok daha iyi bir öğrenme yaratacağını biliyoruz ama tartışma ve uygulama metodlarını da yine takrir yoluyla anlatıyoruz, yanlışlık kanısı..ca buradan ileri geliyor. Yükseköğretim Kurumunun almış olduğu karar, yahut Yükseköğretim Kanununda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin fakülte bünyesinde kurulmasını her kim yazmışsa hayırlı bir iş yapmış, bunu işler hale getirmektir yapılacak şey.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Ben görüşümü belirttikten sonra bir soru sormak istiyorum Sayın Kepçeoğlu'na. Yapılan tartışmaların temelinde yatanlardan bir tanesi şudur : Biz bu hizmetleri okullarda uzun yıllar «Yetişenlerle» değil de «Atananlarla» yürütük. Yapılanlar belli. Millî Eğitimde bir ekip geldi, işbaşında mevcut olup, gitmesi gereken ekibi nereye gönderdi? Rehberlik ve Araştırma Merkezlerine gönderdi. Bu merkezlere böylece gelenler de atandıkları için reheber oldular, bu uygulama hâlâ sürüyor. Yetişerek rehber olanlar da atanma çanağını bulamadı ve bu ters, olumsuz ilişki sürdü. Kuşkusuz bu uygulama sistemdeki personel politikasıyla, uzman kullanma anlayışı ile çok yakından ilgili bir konu. Yetişen kimseler, eğitim sistemi içerisinde örgütlenemediler, seslerini duyuramadılar, uzman çerçevesinde meslekî bir özellik kazanamadılar, bunun sıkıntısını hâlâ çekiyoruz. Belki bir süre daha çekeceğiz. Eleman yetiştirme konusuna baktığımız zaman tablo ana çizgileriyle şöyle : Yedi sekiz tane Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı yürüten öğrenci alan üniversite programı var. Beş altı tane de

öğrenci alan Psikoloji programı var. Bunların toplam öğrenci sayısı yaklaşık 500-600 civarında. Bu sayılarla bu konuya yetişmiş eleman boyutunda yaklaşmanın olanağı ve olasılığı yok. Öyle ise bu hizmetleri okullarda atanan atanan kimselerle sürdüreceğiz, yani atananların kararnamelelerinden kazandıkları yetki ile bu işleri yürütmeye devam edeceğiz. Bu hizmetler için yetişmiş ve yeterli olanları arama endişesi ve gereğini duymamaktayız. İster yeterli ve uygun rehberlik anlayışı olsun, ister olmasın, atananlar işi bildikleri gibi yapacaklardır. Bu belirlemeyi yaptıktan sonra şu soruyu sormak istiyorum : Özellikle eğitim sistemimizin son gelişmeleri çerçevesinde, «Kendini Gerçekleştirmeyi» kolaylaştırma, okullarda bu tür Psikolojik Hizmetleri sürdürmede temel hedeflerden veya amaçlardan bir tanesi veza bazı zaman tek amaçlı olabilir mi? Biliyoruz ki eğitim sistemimizde bu «Kendini Gerçekleştirmeyi» hedeflere yerine, iyi davranan, ahlâklı davranan, uslu ve uyan öğrencileri yetiştirmek için, Psikolojik Hizmetlerin yerini, bazı maneviyata yönelik derslerden, başka tür uygulamalardan medet umduk, bunları programımıza koyduk. Dedik ki Din Bilgisi ve Ahlâk dersini okutursak, ahlâklı, islam dini bilgisine sahip, doğru davranan, karakteri yüksek, dürüst davranan öğrenciler yetiştiririz. Böylece bu çerçevedeki uygulamalar, bir yerde, Psikolojik Hizmetler diye tanımlayabileceğimiz hizmetlerin yerini alır gibi bir özellik kazanmaya başladı. Bu dersleri verenleri de bu iş için yetişmiş olanlar diye kabul ettik, en iyi bilenler diye kabul ettik ve onlar ahlâkı yüksek, ehliyetli kişiler olarak ahlâk bilgisini ve gerekli öğütleri verdikleri zaman, öğrenciler de ahlâklı ve terbiyeli olur dedik. Acaba Psikolojik Hizmetlerle, bu din bilgisi ve ahlâk derslerinin amaç ve uygulamaları arasındaki ilişki çerçevesinde, okullarımızda «Kendini Gerçekleştirme» boyutunda bir çelliği, bir

uyuşmazlık var mı? Bu konuda Kepçeoğlu ne düşünür? Görüşlerini belirtirse sevinirim.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Kepçeoğlu.

PROF. DR. MUHARREM KEPÇEOĞLU — Değerli Hocaya Özoğlu başlangıçta güzel şeyleri anlattı ama şimdi zor bir soru sordu. Önce şunu arzetmek istiyorum. Yine konuşmalarında her zaman söylerim, Millî Eğitim Bakanlığı değil, Millî Eğitim Bakanlığımız olarak konuşurum, burada da böyle söylemek istiyorum. Çünkü 20 yıl bu Bakanlığa hizmet verdim, bu hizmetlerin gelişmekte olduğu dönemde de yine oradaydım. Bir dönem yaşadık. Gerçekten okuldaki rehberlik servislerine görevli danışmanlar atandı. Ama, şu anda 400-450 danışmandan söz ettim. Bu sayı azdır. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yerinde mi verilecek? Bütün mesele bu. Yerine verilecek ise, yani gelişmekte olan, yetişmekte olan öğrenciye okulun içinde verilecekse meselenin boyutları çok daha farklıdır. Bunu yapabilir miyiz? İşte 15-17 yıllık bir uygulama. Nedeni ne olursa olsun, işte yaklaşık 500 tane danışman, işte 200 tane okul. Gelişmeler sınırlı. Bu mutlaka bir çözüme kavuşmalıdır. Ya okullarda bu hizmetler gelişsin, ya da belli merkezlerde yoğunlaşsın. Bilemiyorum ikisi de olabilir; ama, belli merkezler belki daha pratik görünüyor. Biz onbinlerce danışmanı kolay kolay yetiştiremeyiz. Biraz önce yine belirtildi. Gerçekten yetiştirebiliyor muyuz?

Yine konuşmamda şu anda dokuz kadar üniversitemizde psikolojik hizmetler dalında lisans öğrenimi yapılıyor dedim. Lisans öğrenimi yeterli olabilir; ama öğretim elemanı bakımından düşündüğünüz zaman, Yükseköğretim Kurulunun da açıklamalarını dikkate alarak, gerçekten do-

kuz tane üniversitede psikolojik hizmetlerde lisans öğrenimine katkıda bulunacak öğretim elemanı var mı? Onun için, bunu kim yapacaksa bir plana, programa bağlamalı.

Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim. Biraz acı gerçekler oldu ama herhalde yarardan uzak değildir acı da olsa bu gerçekler.

Efendim, Üçüncü Oturuma geçmek için Sayın Prof. Dr. Mahmut Adem'i oturum başkanı olarak kürsüye davet ediyorum.

BİLDİRİ : III

**Çeşitli Gelişim Evrenlerinde
Öğrencilerin Psikolojik
İhtiyaçları ve Rehberlik İlişkileri**

Doç. Dr. Bekir ONUR
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Öğretim Üyesi

Dr. Uğur ÖNER
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Mahmut ÂDEM

ÇEŞİTLİ GELİŞİM EVRELERİNDE ÖĞRENCİLERİN PSİKOLOJİK GEREKSİNİMLERİ VE REHBERLİK İLİŞKİLERİ

GİRİŞ

Öğrenimlerinin her döneminde öğrenciler rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine gereksinim duyarlar. Gelişimin her döneminin kendine özgü özellikleri ve birtakım gelişim görevleri vardır. Bu nedenle, farklı öğrenim düzeylerinde öğrencilere götürülecek hizmetler farklı özellikler taşıyacaktır. Her öğrenim düzeyinde vurgulanacak hizmetler o dönemin gelişim özelliklerine uygun düşmeli ve o dönemin gelişim görevlerini karşılayabilecek nitelikte olmalıdır. Bu hizmetler öğretmenler, yöneticiler, rehberlik uzmanları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Şu halde, bir işbirliği gereklidir ve bu işbirliği hizmet verilecek kişilerin çok iyi tanınmasıyla sağlanabilir.

Psikolojik gereksinimlerin ve gelişim görevlerinin tanınması, okuldaki çocuğun bütün yönleriyle tanınması demektir. Oysa okullardaki yaklaşım genellikle çocuğun zihinsel yönü üzerinde odaklaşmakta, fiziksel, duygusal, toplumsal yönlerini ihmal etmektedir. Gerçekte ise, bu gelişim alanları arasında bir etkileşim vardır, dolayısıyla çocuğa yaklaşımda bir denge kurulmalıdır. Bunu en iyi sağlayacak kişi de rehberlik ve psikolojik danışma uzmanıdır. Şu halde danışmanlar çocukların gelişim özelliklerini bil-

mell, onlarla ilişki kurabilmelidirler. Danışman ancak çocuğu tanıyabildiğinde ve onun sorunlarına onun açısından bakabildiğinde çocuğa gerçekten yardımcı olabilir.

1. İLKOKUL ÇAĞINDA GELİŞİM GÖREVLERİ VE REHBERLİK HİZMETLERİ

A — GELİŞİM GÖREVLERİ

İlkokul yılları «orta çocukluk» yıllarıdır ve genellikle 6-12 yaşları arasında yer alır. Bu yaşlar arasında **fiziksel büyüme** bebeklik ve ilk çocukluk yıllarındakinden daha yavaştır. **Motor beceriler** (Özellikle oyun ve sporla ilgili olanlar) gelişmeyi sürdürmektedir. **Dil gelişimi** önceki dönemdeki kadar yoğun olmamakla birlikte, okul çağı çocuğu dili daha rahatlıkla kullanmakta ve daha geniş geniş bir dil dağarcığına sahip olmaktadır. **Bilişsel yetenekleri** gelişmeyi sürdürmekte, özellikle kavramları anlayabilmektedir. En önemli gelişme **toplumsal etkileşim** alanındadır. Okul çağı çocuğu ana babadan daha fazla bağımsızlık istemektedir; yaşlılarına daha fazla yönelmektedir. Zamanının çoğu okulda geçtiği için öğretmenin tutumu çok önemlidir. Okul çağı çocuğu gitgide daha meraklı, işbirliğine daha yatkın, çalışmasında daha ciddi olmaktadır.

«Gelişim görevleri» kavramını yaratan Havighurst'e göre okul çocukları üç özel alanda gelişirler. Bunlar, **fiziksel, bilişsel ve toplumsal gelişim alanlarıdır.**

Okul çağındaki «bilişsel gelişim görevleri» şunlardır :

1. **Günlük yaşam için gerekli kavramları geliştirmek.** Okulla, toplumla, arkadaşlarla, okul görevleriyle ilgili konularda düşünebilmek için gerekli kavramları geliştirmek bu dönemin gelişim görevidir; böylece **çevreye başarılı bir uyum yapmak olanaklı** olacaktır.

2. Bir değerler ölçeği, vicdan ve ahlâk geliştirmek. Toplum içinde yaşamak için okul çağı çocukları duyguları ve heyecanları üzerinde bir denetim kurmak ve ahlâki kurallara saygı geliştirmek zorundadırlar. Bu görevin başa-rılması çocuğun aile, okul ve arkadaş grubu içindeki üye-liğini etkileyecektir.

Okul çağındaki «toplumsal gelişim görevleri» de şunlardır :

3. Kişisel bağımsızlığını kazanma. Anababadan bağımsızlığın kazanılması okul çağında sonuçlanan bir sü-reç değildir, bu görev sonraki dönemlerde de sürecektir. Ancak bu konuda bu dönemde de bir ilerleme vardır. Ya-şıtlarla ve öğretmenlerle anlayışlı ilişkilerin kurulması bağımsızlığın kazanılmasına katkıda bulunur.

4. Yaşıtlarla geçinmenin öğrenilmesi. Bu görev «toplumsal kişilik»in kazanılmasını sağlayan bir görevdir. Bağımsızlığın kazanılması göreviyle yakından ilişkilidir.

5. Uygun kadın ya da erkek toplumsal rolünün öğre-nilmesi. Bu görev aile içinde bebeklik döneminde başlar, ilk çocukluk döneminde pekiştirilir. Orta çocukluk yılların-da cinsel rol beklentileri yaşıt grubu üyeliğiyle güç ka-zanır.

B. İLKOKUL ÇAĞINDA REHBERLİK VE PSİKOLO-JİK DANIşMA HİZMETLERİ

İlkokullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetle-ri özellikle son yıllarda gelişen bir konudur. İlkokulda bu hizmetlerin daha çok sınıf öğretmeni tarafından yürütül-mesi beklenir. şu halde, öğretmen rehberliğin temelini oluşturan ilkeleri ve teknikleri iyi kavramış olmalıdır.

Bu dönemdeki rehberliğin amaçları şöyle sıralanabilir :

(1) Öğrenciyi tanımak, gereksinmelerini bilmek. Eğitim programlarını bu gereksinmelere ve özelliklere göre düzenlemek.

(2) Öğrencilerin güçlü yönlerini, yeteneklerini olduğu kadar, uyumsuz davranışlarını, yetersiz yönlerini de erkenden tanımak.

Bu iki temel nokta dikkate alınarak uygulamada şu konularda etkinlikte bulunmak, önlemler almak, teknikler geliştirmek söz konusudur.

a — Öğretim bireyselleştirilmesi

İlkokulda öğretim öğrencilere yardım amacıyla bireyselleştirilmelidir. Eğitim programı çocukların kendilerini tanıyabilmelerine, yetenekleri, ilgileri, başarıları ve olanakları arasındaki ilişkiyi görebilmelerine olanak sağlamalıdır. Çocuğu tanımanın tek yolu onun yaşam üslubunu (life style) anlayabilmek ve böylece ona yaklaşma yollarını bulmaktır. Yaşam üslubu çocuğun mantığını ve kendine özgülüğünü tanımayı sağlar. Bazı yaşam üslubu örnekleri şunlardır : «Diğer çocuklardan daha fazla varolma ihtiyacında olma», «kendi yetersizliklerini sergilemeye istekli olma», «heyecan isteme», «kendi kurallarını koyma», «desteklenmeye ihtiyaç duyma», vb. Eğer öğretmen çocuğun kendine özgü yaşam üslubunu tanıyabilirse onunla yürüteceği çalışmalarda daha etkili olacaktır. Sınıf içinde öğretmenin yapacağı rehberlik, öğrencinin rehberliğe ihtiyaç duyduğu konuları saptamak ve davranışlarında gerekli değişimi sağlamaktır. Bu konuda en önemli nokta öğretmen-öğrenci ilişkisidir. Bu ilişki karşılıklı amaçların belirlenmesiyle mümkündür, karşılıklı güven ve saygı bu iliş-

kinin temelini oluşturur. Değişme sorumluluğu ise çocuğun kendisindedir.

b — Öğrenciyi tanıma teknikleri

Öğretmenin öğrenciyi tanımasında ve anlamasında «gözlem» önemli bir yaklaşımdır. Gözlem yoluyla öğretmen öğrencisinin yaşam üslubunu anlayabilir. Çocuğun davranışları onun güdülerini saptamada ipuçları verir. Çocuğun gözlemlenmesinde sözsüz davranışların saptanması da önemlidir. Çocuğa anımsayabildiği ilk anılarını anlattırma tekniğine de başvurulabilir. Çocuğun aile yapısı, aile içindeki kendi yeri ile ilgili algıları da ip ucu oluşturur. Ayrıca «Bilin bakalım, bu kimdir?», «Bunlar kimler?» gibi envanterler de kullanılabilir. Yarım bırakılmış öykü ya da cümle tamamlama teknikleri de uygulanabilir. İlkokulda çocuk sanat etkinlikleri, oyunlar, oyuncaklar aracılığıyla da tanınabilir. Eğer okulda bir danışman psikolog varsa öğretmenin bu teknikleri uygulaması ve bulguları yorumlaması daha kolay olur. Öğretmen ile danışmanın işbirliği bu çalışmayı daha verimli kılacaktır. Ayrıca, ilkokuldaki çocuk henüz bağımlı olduğu için sorun çözmede yardıma ve desteğe gereksinimi vardır. Öğretmen ya da danışman, planlar yapma, seçenekleri belirleme, karar verme süreçlerinde çocuğun sorumluluğunu paylaşmak durumundadır. Burada önemli olan nokta, çocuğun gelişmesine ve doyum sağlamasına yardımcı olmaktır.

c — Sınıf içinde terapi. Öğretmen sınıf içinde belirli seçtiği tekniklerini kullanabilir. Öğretimin bireyselleştirilmesi, çocuğun amaçlarının saptanması ile oluşan öğretmen-öğrenci ilişkisi, daha sonra birlikte plan yapma ve değerlendirme etkinliğine olanak verir. Ayrıca bir sorun belirdiğinde grup içinde planlanmış tartışmaların yürütülmesi de grubun beklentilerini tanımada yardımcı olur. Öğretmen —aşağıda açıklayacağımız— «bibliyoterapi» tek-

niğine de başvurabilir. En önemli teknik ise «yüreklandırme»dir. Yüreklandırma süreci içinde öğretmen, çocuğun kendini değerli hissetmesine yardımcı olur ve onda güven duygusunun gelişmesini kolaylaştırır. Öğretmen sınıf içinde başarısızlıktan çok başarılı olma fırsatlarını yaratmalıdır. Öğretmen öyle yaşantılar hazırlamalıdır ki, çocuk bu yaşantılar içinde başarı duygusunu geliştirebilmelidir. Bu süreçte en önemli nokta çocuğun olduğu gibi kabul edilip değerli bulunmasıdır. Böylece çocuk kendi benlik saygısını geliştirecektir. Öğretmen, öğrencinin çalışması tam ve mükemmel olmasa bile, ona belirli bir güç harcadığı ve bir işi yürüttüğü duygusunu verebilmelidir. «Grup», çocuğun gelişimini ilerletmek için kullanılacak, çocuğun grup içindeki yerinden emin olması sağlanacaktır. Öğrenciyi canlı ve enerjik hale getirmek için öğretmen «ilgiler»den de yararlanır. Çocuklar sadece bir şeyler öğretilcek kişisiz yığınlar değildir, dolayısıyla öğretmen çocuğa saygı duymalı ve ona iyi niyetle yaklaşmalıdır. Çocuğun davranışlarının anlaşılmasında psikolojik yaklaşım zihinsel yaklaşımdan daha fazla tercih edilmelidir. Özellikle çatışmalı ve sorumlu durumlarda öğretmen çocuğun bir «içgörü» kazanmasına yardımcı olmalıdır. Böylece çocuk kendi mantığıyla karşı karşıya gelecek, değişmek için varolan olasılıkları görecektir, yeni amaçlar oluşturabilecektir. Burada öğretmen «şu da olabilir mi?», «mümkün mü?» gibi imalarla çocuğa yardımcı olur. Eğer okulda bir danışman varsa, onunla sınıf öğretmenin işbirliği ile yürütülen bir program daha canlı ve yeterli olabilir.

II. ERGENLİK DÖNEMİNDE GELİŞİM GÖREVLERİ VE REHBERLİK HİZMETLERİ

Ergenlik dönemi birçok hızlı gelişim ve değişimlerin ve bunlara bağlı sorunların yer aldığı bir dönemdir. Be-

densel büyüme ve cinsel gelişme, karşı cinsle ilişkiler, yeni bir okul ortamına uyum, kimlik kazanımı ve benlik gelişimi, meslek seçimi, yetişkinler dünyasına girme vb. türünden gelişmeler ve sorunlar bu dönemin bellibaşlı uğraşlarıdır.

Ergenlik fiziksel, toplumsal ve bilişsel alanlarda olgunlaşma dönemidir ve kendine özgü gelişim görevleri vardır.

A. ERGENLİKTE GELİŞİM GÖREVLERİ

1. Fiziksel özelliklerini kabul etme ve bedenini etkili bir biçimde kullanma. Ergenlik dönemi bir dizi fiziksel değişimle başlar. Bu değişimler ergenin yetişkinlik döneminde ulaşacağı fiziksel ve cinsel özelliklerin tümünden sorumludur. Ergenlik dönemindeki bir kız ya da erkek çok kısa ya da uzun boylu olduğunu düşünebilir, umduğu kadar güzel olmadığını sanabilir, vb. Her ergen şu soruyu sık sık sorar : «Ben normal miyim?» Bu dönemin görevi, ergenin kendi fiziksel özelliklerini kabul etmeyi öğrenmesi ve bu özellikleri en üst düzeye çıkarabilmesidir.

2. Uygun kadın ya da erkek toplumsal rolünün kazanılması. Bu görev, hızla değişen bir dünyada ergenin en önemli görevlerinden biridir. Günümüzde en uygun kadın ya da erkek davranışları nelerdir? Bu sorunun yanıtını verebilmek geçmişte kolaydı. Ancak bugün insanlar cinsler arasındaki farklılıklardan çok benzerlikleri vurgulamaktadırlar. Kuşkusuz en büyük değişim kadın rollerinde ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, kimi ergenler toplumsal rollerini geleneksel bir çerçeve içinde geliştirmekte, kimileri eşitliği savunmakta, kimileri de en uç noktalarda kalmakta direnmektedirler. Anababa ve öğretmenler ergenleri farklı bir gelecek için hazırlama konusunda tereddütler ve şaşkınlıklar yaşamaktadırlar.

3. Her iki cinsten yaşlılarla yeni ve daha olgun ilişkiler kurabilmeyi başarmak. Ergenliğin başlarında daha çok aynı cinsten oluşan arkadaş gruplarının yerini, daha sonra daha yakın ve olgun **erkek-kız ilişkileri** almalıdır. Ergen, iki cinsin bir arada bulunduğu ortamlarda kızarmadan, terlemeden, kıkırdamadan bulunabilmeli, konuşabilmelidir. Toplumsal etkinliklerde yer alırken yetişkin bir insan özelliklerini gösterebilmelidir. Bu toplumsal ilişkilerin neler olacağını her kültür kendisi belirler.

4. Anababadan ve diğer yetişkinlerden duygusal bakımdan bağımsızlaşmayı başarmak. Ergenler özellikle davranışları, tutumları ve ilgileri bakımından ana babalarından bağımsız olabilmeye çalışırlar. Önceden izin almadan ve sonra rapor vermek zorunda kalmadan arkadaşlarıyla birlikte olmak isterler. Sorunun bir başka boyutu ana babaya sevgi ve saygı duymayı sürdürmektir. Bu konu da iki taraflı bir anlayışı gerektirir. Ergenler özellikle ana babaları onlar üzerinde otorite kurmak istedikleri zaman başkaldırırlar, ama onlardan yetişkin gibi davranmaları beklendiği zaman da bağımlılı kararlar. Burada kültürel çevre de önemlidir.

5. Ekonomik bir mesleğe hazırlanma. Geçmişte çocukların ailenin işini yürütmesi, ana babanın onlar için seçtiği mesleği edinmesi beklenirdi. Teknolojik değişimler ve toplumların karmaşıklaşması ile meslek seçimi artık kişisel bir karara dönüşmüştür. En önemli değişim kadın rolleriyle ilgilidir. Bugün birçok kadın evliliğiyle mesleğini bağdaştırmak istemektedir. Ergenlik dönemi, yeteneklerin ve ilgilerin saptanması ve genç insanların yetişkinlikte ne yapacaklarına karar vermesi dönemidir. Alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen gençler erkenden çalışmaya başlayarak bu sorunu çözerler. Orta sınıfın gençleri ise daha uzun süre aileye ekonomik bakımdan bağımlı kalacaklardır.

6. Evliliğe ve aile yaşamına hazırlık. Bu görevin gerçekleştirilmesi önceki üç görevin yerine getirilmesine bağlıdır. Toplumsal geloneklordo ortaya çıkan değişimler günümüzde gençler için evliliği en çok zorlaştıran etkendir. Gençlerin çoğu evlenmeyi ve aile kurmayı isterken, bir kısmı da buna karşı çıkar. Gencin tutumunu ve başarısını, sosyoekonomik statüsü, aile yaşantısı, kültürel çevresi etkileyecektir.

7. Toplumsal sorumluluk kazanmak ve buna istek duymak. Toplum içinde yaşama zorunluluğu ergenlerin toplumsal sorumlulukları öğrenmelerini gerektirir. Bu görev toplumun ilgilerini kendi ilgileri önüne koymayı öğrenmek demektir. Bu da mantıksal olarak ergeni son gelişim görevine yöneltir.

8. Davranışa rehberlik edecek bir dizi değerin ve ah-lâk sisteminin kazanılması, bir ideoloji geliştirilmesi. İnsanoğlu bebeklikten ergenliğe kadar bir çok etki altındadır. Bunların hepsi bir araya gelerek ergenin yaşamını sürdürebilmesi için bir dizi standart oluşturmaya yardımcı olur. Bu değerler ergenin benliğinin bir parçası haline gelir ve bireyselliğine yansır. Bu sentezin başarılması ile ergen dünya üzerindeki yerini ve diğer insanlarla ilişkilerini belirleyebilecektir.

B. ERGENLİKTE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA TEKNİKLERİ

1. Grup ve akranlar. Ergenlik dönemi grup yaşantısının önem kazandığı bir dönemdir. Grubun çeşitli psikolojik işlevleri vardır : Ergenin kendini tanımasına, normallik duygusu geliştirmesine yardımcı olması, toplumsal kuralları öğretmesi, yetişkinlerden bağımsız bulunduğu duygusunu vermesi, cinsel kimliğin kazanılmasına destek ol-

ması, vb. Dolayısıyla grup yaşantısı rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri açısından da değerlendirilmesi gereken bir olgudur.

Ergenlik döneminde grupla yürütülen rehberlik çalışmaları, gençlerin kendilerini tanımalarına, sorunlarını paylaşmalarına, çaresiz ve yalnız olmadıkları duygusunu kazanmalarına yardımcı olur. Gruba bilgi verirken grup üyelerinin birbirleriyle iletişime girmeleri de sağlanır. Grupta etkileşim sağlanabildiğinde üyeler birbirlerinin düşünce, duygu ve davranışlarını öğrenirler, böylece gereksinme duydukları bilgi ve yaşantıları edinmiş olurlar. Grup toplantılarının konularını ergenlik döneminin gelişim görevleri oluşturur. Önce bunlara ilişkin bilgi verilir, sonra bu konuda iletişim kurmaları sağlanır. Böylece belirli bir paylaşım ortamı doğar. Grubun işlevi, «benlik kavramı»nı tanımayı ve gelişimden kaynaklanan kişisel «bunalım»larla başa çıkmayı öğretmesidir.

Günümüzde, ergenlik döneminde akranların birbirleri için kolaylaştırıcı araçlar olmasını sağlayan yeni teknikler geliştirilmektedir. Bu yaklaşım son beş yıl içinde geliştirilmiş yeni bir yöntemdir. «Akran yardımcıları programı» ortaöğretim düzeyinde yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

Ergenler ana babalarından ve diğer otorite figürlerinden kopma isteğindedirler. Bu nedenle arkadaşlarının bilgilerine ve algılarına yetişkinlerinkinden daha fazla önem vermeye başlarlar. Arkadaşlardan etkilenme —genellikle sanıldığı gibi aksine— mutlaka olumsuz ya da zararlı yönde olmaz. Bu etki çoğu zaman olumludur. ve rehberlik alanında bundan yararlanmak gerekmektedir. Böylece bir grup öğrenci yardım sağlayıcı olarak yetiştirilebilir. Bu öğrencilerin başkalarına önem vermeyi ve onları sevmeyi öğrenmesi sağlanacaktır. Özellikle okula yeni gelenleri

yöneltilme programlarında akran yardımcıları önemli bir rol oynayabileceklerdir. Ergenliğe özgü düşmanlık ve saldırganlık, böyle bir akranın kendisine önem vermesi ve onu dinlemesiyle yatıştırılabilecektir. Yine bu dönemde karşı cinsle arkadaşlık da birtakım sorunlar içermektedir; dolayısıyla kendi cinsinden bir akran yardımcı daha yararlı olacaktır. Bu alanda yetişen öğrenciler sınıf içindeki tartışmalarda da etkili olabilirler. Dinleme, sözü kesmeme, konuşan insana bakma gibi temel kuralların sınıfta yerleşmesine yardımcı olabilirler. Öğretmenler bu öğrencileri grup yönetiminde kullanabilirler.

2. Bibliyoterapi. Ortaöğretimde ergenlik dönemi konularını işleyen edebiyat ürünlerinin kullanılması da bir rehberlik ve danışma tekniği sayılmaktadır. Ergenlerin zihinlerinde yanıtlardan çok sorular, çözümlerden çok sorunlar vardır. İşte bu sorular ve sorunları işleyen pek çok edebiyat ürünü bulunmaktadır. Ergenler bu yapıtlarda aradıkları yanıtları ve çözümleri bulabilirler. Okudukları öykülerde benzer sorunları yaşayan kahramanların yaşamlarını inceleyerek yalnız ve çaresiz olmadıklarını görürler. Ayrıca bu ürünler son yıllarda değişim göstermekte, doğrudan genç okurlara yönelik ürünler yaratılmaktadır. Bu kitapların kahramanları genellikle gençlerdir ve çağdaş sorunlarla uğraşmaktadırlar. Ancak, gençlerin bu kaynaklardan haberdar edilmeleri gerekmekte, bu görev de öğretmen ve danışmanlara düşmektedir.

3. Mesleki rehberlik. Kişinin mesleği onun yaşam biçimini, değerlerini, toplumsal konumunu belirlemede önemli bir rol oynar. Meslek yalnızca yaşamını kazanma aracı değil, aynı zamanda toplumsal bir rol edinme yoludur. Seçilen meslek bireysel psikolojik gereksinimleri giderme olanağını da verir. Bireyin kendini gerçekleştirebil-

mesi, seçtiği mesleğin nitelikleriyle kendi kişisel niteliklerinin bağdaşımına bağlıdır.

Okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri öğrencilerin kısa zamanda bir meslek seçebilmelerine yardımcı olma biçimindedir. Oysa iyi bir meslek gelişimi kısa yoldan yapılan seçimlerle gerçekleştirilemez. Günümüzde hızla değişen aile yapıları aile içindeki rolleri ve beklentileri de değiştirmektedir. Ailenin gittikçe küçülmesi, annenin meslek sahibi olup evin dışında çalışması, boşanmaların artması, tek ebeveynli ailelerin ortaya çıkması meslek seçimlerini ve rollerini de etkilemektedir. Şu halde, gençlere yapılacak yardım yalnızca meslek seçimiyle sınırlı olamaz, olası yaşam biçimlerini seçmeyi de kapsamalıdır. Hangi mesleğin uygun olacağına karar vermekten çok, hangi rollerin bilinmesi gerektiği araştırılmalı ve bu roller bir yaşam üslubu içinde görülebilmelidir. Bu amaçla dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır :

(a) Öğrencilerin meslek ilgileri ve tercihleri ile evlilik ve ana baba olma rolleri birlikte değerlendirilmelidir.

(b) Rol çatışmalarını görmeye yardımcı olmalıdır. Çözümde izlenecek yöntemlerde beceri kazandırılmalıdır.

(c) Kişisel beklentilerin geliştirilmesi, kararlara varılması, planlar yapılması konusunda yardımcı olmalıdır.

Bu çalışmalara önce gencin üstlenebileceği çeşitli rollerin ve yaşam biçimlerinin incelenmesiyle başlanır. Bu tartışmalar karma gruplar içinde yürütülmelidir. Böylece her cins karşı cinsin beklentilerini öğrenme olanağını bulur.

Özellikle ergenlik açısından vurgulanması gereken son bir nokta da şudur : Günümüzde ergenlik, biyolojik ol-

maktan çok toplumsal-kültürel bir olgudur. Her ergen, ergenliğini, içinde bulunduğu toplumsal-kültürel çevrenin özelliklerine göre yaşar. Ergenin yaşantıları çevresel koşullardan soyutlanamayacağı için, ergeni bu koşullar içinde tanımak ve ona yapılacak rehberliği buna göre düzenlemek gerekmektedir. Başka kültürlerden aktarılan bilgiler ve ödünç alınan teknikler bize ancak ip uçları verebilir, ama sorunlarımızı tümüyle çözmeye hiçbir zaman yetmez.

KAYNAKLAR

1. M.J. GANDER, H.W. GÄRNINER. **Child and Adolescent Development**. Little, Brown and Company, Toronto, 1981.
2. T.W. Hipple, J.H. Yarbrough, J.S. Kaplan. «Twenty Adolescent Novels that Counselor Should Know About», **The School Counselor**, Volume 32, Number 2, November 1984.
3. E.S. Amatea, E.G. Cross. «Helping High School Students Clarify Life Role Preferences: The Life-Styles Unit», **The School Counselor**, Volume 33, Number 3, March, 1986.
4. P.R. Bowmon. «Peer Facilitator Programs For Middle Graders: Student Helping Each Other Grow Up», **The School Counselor**, Volume 33, Number 3, Janvier 1986.
5. P.S. George. «The Counselor and Modern Middle-Level Schools: New Roles in New Schools», **The School Counselor**, Volume 33, Number 1, Septembre 1985.
6. W.H. Van Hoose, H.J. Peters. «In Counseling Behavior Of Elementary School Counselors», in J.R. Cochran and H.S. Peters (Eds.), **Guidance: An Introduction - Selected Readings**. Ohio, A. Bell and Howell Company, 1972.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN (PROF. DR. MAHMUT ÂDEM) — Sayın Onur ve Sayın Öner'e biz de çok teşekkür ediyoruz, bu aşama aşama ve karşılıklı konuşmaları için. Buraya geldikten sonra gördüm ki, özellikle aynı sürede, iki kişinin konuşma durumu olunca oturum başkanının görevi oldukça zorlaşıyor. Şimdi biz, süreyi, tartışma dahil 7 dakika geçtik. Bu arada şunu da hatırlatayım : Öğleden sonraki Panelde Sayın Önder de bulunuyorlar, sorularınızı orada da yöneltebilirsiniz. Yalnız oturumu kapatmadan önce biri iki kişiye soru sorma fırsatı vermek istiyorum. Çünkü, muhakkak sorulması gereken bir soru varsa onun sorulmasını istiyorum.

Buyurun Sayın Kepçeoğlu.

PROF. DR. MUHARREM KEPÇEOĞLU — Sayın Başkan! Kısa bir açıklama yaparak sonunda bir soruya dönüştürmek istiyorum durumu. Aranızda sürekli bulunamayacağım görevimden dolayı, ama bu kongre gerçekten çok önemli, psikolojik hizmetlerin tartışıldığı böyle bir kongrede bazı sonuçların çıkmasında yarar var. Sorunlar çok, en azından yıllardır bu sorunları konuştuk ettik ama bir noktaya gelemedik. Bazen çok heveslendik, sonradan baktık ki bu kadarı da gereksiz, onun için meselenin çok geniş boyutları var. İzin verirsiniz önemli bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Bu kongrede bir yandan eğitimde psikolojik hizmetlerin eğitim ortamını, rehberlik anlayışına uygun bir biçimde dönüştürme yönü var. Yani öğretmeniyle, yöneticisiyle, programıyla, tüm hizmetleriyle öğrenciyi merkez alan bir eğitim sistemi, bir eğitim ortamı geliştirme. Rehberlik anlayışına uygun bir ortam geliştirme eğitimde psikolojik hizmetlerin bir yanındır, ama önemli bir yanı daha var ki nasıl yönetim vardır, nasıl öğretim var-

dir, o halde başlı başına hizmet veren, başlıbaşına bir profesyonel hizmet grubunu oluşturan eğitimde psikolojik hizmetler var. Dolayısıyla bu toplantıda, uygun görülürse, değerli arkadaşlarımız sık sık şu noktaya dikkati çekmeli : Ülkemiz bakımından, uzmanlı uygulamalar dediğimiz psikolojik hizmetler bürosu veya merkezi okulda ya da yakın çevrede mi olacak? Onun için, bu sorunun bu kongrede cevaplanması gerekir.

Teşekkür ediyorum.

DR. UĞUR ÖNER — Demin verdiğim modellerin içerisinde rehberlik uzmanının, danışmanın yürüttüğü hizmetlere benzer hizmetlerin öğretmenler tarafından yürütülebileceğini vurgulamaya çalıştım. Sanıyorum burada bir sorun çıktı. Tabiki Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleri başlı başına profesyonel olarak yürütülmesi gereken bir hizmetler grubudur. Okullarımızda bu hizmet birimlerinin kurulması yeğlenir. Ancak bu hizmet birimleri kurulduğu zaman bile, bu birimin öğretmen kadrosundan kopuk, onlardan yardım almadan bir hizmet yürütebileceğine inanmıyorum. Yoğun bir işbirliğinin gerçekleştirilmesi gerekir. Ancak danışmanların öğretmenleri bazı alanlarda aydınlatması, eğitmesi sözkonusu olabilir. Birlikte yürütülen bir program başarılı olabilir kanısındayım.

DOÇ. DR. BEKİR ONUR — Gerçekten profesyonel bir hizmettir bu, işbirliği de bir başka konudur. Özellikle ülkemiz açısından belki öğretmenlerin katkılarının neler olabileceğini tartışmakta yarar var. Çünkü az önce açıklandığı gibi yeterince uzmanımız yok, uzmanımızın elinde birtakım araçlar ve olanaklar yok. Şu halde bir geçiş dönemi açısından öğretmenlerin katkısını istememiz, beklememiz gerekiyor. Özellikle «bibliyoterapi» diye bir kav-

ram geçti, onu izninizle vurgulayarak bitireyim. Öğretmen, ergenlik çağındaki çocuklara kendisini tanıma konusunda bu tür kitapları vererek, tanıtarak bu bibliyoterapi denilen etkinliği yerine getirebilir, bunun için rehberlik, danışmanlık uzmanı olmaya da gerek yok; eğer öğretmen iyi bir okuyucuysa, o çağın özelliklerini iyi biliyorsa ve ona teka-bül eden edebiyat ürünlerini de izlemeyi biliyorsa bunları önerebilecektir. Nitekim biz kişilik psikolojisi ve ergenlik psikolojisi derslerimizde fakülte'deki öğrencilerimize de sık sık bu tür edebiyat ürünlerini öneririz. Bunlar Türkçeye aşağı yukarı çevrilmiş 30'a yakın roman, öykü vesairedir ve biz de farkında olmadan uzun yıllar bu bibliyoterapi görevini yerine getirdik ve getirmeyi de sürdürüyoruz. Demek ki bizim de pek profesyonelce olmasa bile herhalde birtakım yan katkılarımız olabiliyor efendim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz.

Sayın Özoğlu'nun bir açıklaması vardı. Buyurun efendim.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Bağımsızlık kavramı çok vurgulandı. Bu konunun bir tehlikesi var, onun için açıklama getirmek istedim. Gelişim ödevleri; sistematik psikolojik yardımı gerekli kılıyor. Ama hiçbir kimsenin bağımsızlık düzeyi diye özetleyebileceğimiz bir gelişim ödevi olduğunu söyleyemeyiz. Şöyle ki : Bir bağımsızlık-bağımlılık tarzı, dengesi geliştirme ödevi var gelişmekte olan bireyin. Eğer salt bağımsızlık dersek, bağımsız olan kişiler, ilişki kurmakta güçlük çekerler. Ama bağımlılık-bağımsızlık tarzı dengesi geliştirebilmiş, belirli bir ölçüde kendisi ve çevresi ile uyum içerisinde olan kişiler ilişki kurmada ve sürdürmede daha rahat olurlar. O yönüyle kişinin salt bağımsız olduğunu vurgulayarak bir

yanlış anlamayı ortadan kaldırmak gerekir. Hem ilkokul döneminde, hem ortaokul döneminde gelişim ödevlerinin temelinde bağımlılık-bağımsızlık tarzı, dengesi geliştirme bulunmaktadır. Bir diğer nokta da şudur : Gelişim ödevlerinde özellikle ergenlik dönemindeki ödevlerden bir tanesi; her ne kadar Sayın Onur, etik olarak vurguladıysa da, her gencin ergenlik dönemde «vicdan» diye isimlendirebileceğimiz bir gelişime yönelmesi ve bunu sağlaması ödevi de vardır. Bu vicdan konusu ister istemez toplumsal değerlerle, geleneklerle, dünya görüşleriyle bağdaşma veya bağdaşmama durumundadır. Ama mutlaka bir vicdan kavramını gencin geliştirmesi gerekmekte ve bunu geliştirmede de Psikolojik Hizmete ve yardıma gereksinmesi de olabilmektedir. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz Sayın Özoğlu'na. Sabahki son oturumumuzu kapatırken, konuşmacılara tekrar çok teşekkür ediyorum.

PANEL : I

Çeşitli Eğitim Kurumlarında Karşılaşılan Başlıca Psikolojik Sorunlar Nelerdir

Panel Üyeleri : Prof. Dr. Aysel EKŞİ

(İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı
Enstitüsü)

Doç. Dr. Melike GÜNEY

(Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal
Merkezi)

Doç. Dr. Ayşegül ATAMAN

(Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Füsun AKKÖK

(O.D.T.Ü. Eğitim Fakültesi)

Dr. Uğur ÖNER

(Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fak.)

Suat AYDIN

(Ankara Atatürk Anadolu Lisesi Rehber
Öğretmeni)

Zerrin KOYUNPINAR

(T.E.D. Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi
Psikoloji Öğretmeni)

Pınar ALPAY

(Ayrancı Lisesi 3. Sınıf Öğrencisi)

Oturum Başkanı : Dr. Mesut ÖZGEN

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN (DR. MESUT ÖZGEN) — Dördüncü oturumu açıyorum. Oturumu açarken yerimizin dar, konumuzun geniş olduğunu hatırlatıyorum. Oturumu, bu konuya gösterilen ilginin, sıcaklığın sorgulendiğini görerek açıyorum, o ayrı bir mutluluk veriyor bize. Fiziksel koşullarımız panelle katılacak arkadaşları sıkış sıkış oturursa da, dileriz ki toplantı sonunda elde edilecek sonuçlar ya da ortaya çıkacak önerilerle seruna bir ölçüde ışık tutabilelim. Efendim, bu panelimize sekiz konuşumuz katılıyor. Bu konuklarımız çeşitli eğitim kurumlarında karşılaşılan sorunları temel öğretim boyutunda, ortaöğretim, yükseköğretim boyutunda ve de özel eğitime muhtaç kişiler boyutunda ele alacaklar. İlk konuşmayı sabahki oturumu izleyenler hatırlayacaklar, Dr. Uğur Öner yapacak. Sayın Öner bize öncelikle temel eğitim kurumlarında karşılaşılan sorunları sergileyecek. Hatırlayacak olursak Sayın Önder bize temel eğitim kurumlarında rehberlik sorunlarının çözümünde ortaya çıkan sorunlardan çok, neler yapılabileceği noktasında durmuş, bu konuda özellikle öğretmenlere bazı öneriler getirmişti. Şimdi neler yapılmıyor, ortaya çıkan sorunlar neler, onu alarak başlayalım.

Buyurun Sayın Öner.

DR. UĞUR ÖNER — Okula başlama, çocuğun yaşamının önemli dönük noktalarından birisidir. İlkokula baş-

masıyla birlikte çocuk bir toplumsallaşma süreci içerisine girer. Daha önceleri kendisi için tanıdık, sıcak olan bir aile çevresinden çıkmış, yabancı olan bir çevreye girmiştir ve bu çevre içerisinde de iletişime girdiği kişiler onun için yeni kimselerdir; öğretmen ve arkadaşları. Bu ortamın çocuktan bazı beklentileri vardır, onun uyum sağlaması bazı becerilerini ortaya koyması bu ortam içerisinde çocuktan beklenmektedir.

Çocuğun böylesine yeni bir ortam içerisinde ilişkilerinin en önemli yoğun olduğu, nokta öğretmenle öğretmeni ile daha doğrusu ilkokulda tek öğretmenle yönetildiğini düşünürsek öğretimin, daha çok tek öğretmenle çocuğun ilişkilerini yoğunlaştığı nokta öğretmenle olan ilişkileridir. Bir bakışta öğretmenin sorumluluklarını öğretimle sınırlı gibi görebiliriz. Yani öğretmen bazı bilgileri, becerileri çocuğa kazandırmakla sorumludur. Yani öğretmen bir psikolojik hizmet veren uzman değildir diyebiliriz. Ancak bu yaklaşım yanlış olur. Çünkü öğretmen çocuğun zihinsel alanına yaklaştığı kadar psikolojik alanına da, duygusal alanına da yaklaşması, onu bu alanda da tanıması gerekmektedir ki ona yardımcı olabilsin, onun gelişimini sağlayabilsin. Öyle ise diyebiliriz ki öğretmen çocuğun sorunlarını rahatlatılabildiği kadar bu sorunların yoğunlaşmasına da artmasına da neden olabilir. Öğrencinin kendini rahatsız hissetmesine neden olabilir. Öyle ise sınıfında olumlu bir toplumsal ortam sağlayabilen bir öğretmen öğrencilerinin ruh sağlığını ve kişilik dinamiklerini de gözetten bir öğretmen demektir. Öğretmenin öğrencilerine yönelteceği övgü, yargı, yergi, ödüllendirme ve cezalandırmalar tüm öğrencileri olmasa da büyük bir çoğunluğu yoğun bir biçimde etkiler. Burada bazı örneklerden söz etmek istiyorum, kendimin veli olarak yaşadığı bazı sorunları dille getirmek istiyorum. Günün birinde çocuğum gel-

di, ben artık okula gitmek istemiyorum dedi, ilkokul döneminde 5'inci sınıf öğrencisi iken neden olduğunu anlayamadım. Çünkü o güne kadar gayet rahat bireğitim sürdürmekteydi. «Çünkü öğretmen en ufak bir yanlışta benim saçımı çekmekte, başıma kitapla vurmakta, bu tür müdahalelerde bulunmakta, bu nedenle okula gitmek istemiyorum» dedi. Öğretmenle konuştuğum zaman bana bunun çok ufak bir uyarı olduğunu; yani çok canını acıtmadan saçını çekiyorum ya da kulağını çekiyorum, hafifçe başına kitapla vuruyorum. Yani verdiği cezanın çok hafif bir ceza olduğunu ve önemli olmadığını vurguladı. Bu tür cezanın da yerinde olduğuna inanıyordu öğretmen. Oysa baştan beri vurguladığımız gibi öğrenci okula başlamakla birlikte sosyalleşme süreci içerisine giriyor. Bu sosyalleşme süreci içinde çocuğu en fazla ilgilendiren nokta, onun toplumda edinebildiği yer, arkadaşları içerisindeki yeri, sınıftaki yeri, öğretmenin gözündeki yeri, öğretmenin onu algılayış biçimi. Böylesine dışardan uygulanan bir ceza yöntemi doğrudan onun kişiliğini zedelemekte. Belki öğretmen için cezanın oranı çok hafif veya doğal onun için ama, öğrencinin bunu algılayış biçimi çok farklı; öğrenci yoğun bir biçimde zedelenmekte. Öyle ise burada şunu vurgulamak istiyoruz : Övgüler, ödüllendirmeler ve cezalandırmalar çocuğun yaşına ve içinde bulunduğu ortama uygun biçimde olmalı, yoksa doğrudan çocuğun kişiliğini zedeleyici olabilmekte. Öğretmen öğrenci ilişkileri en fazla öğrenciyi ilkokul döneminde etkileyen ilişkilidir. Bu konuda yapılan araştırmalara baktığımız zaman ilkokul dönemindeki öğrencilerin ortaokuldaki ya da üniversitedeki öğrencilerden daha fazla bu ilişkiye önem verdiği yani tüm sorunları akulla ilgili sorulduğu zaman bu öğrencilere tüm odak noktası öğretmenle olan ilişkilerinde yığılmakta. Öğrencinin aynı zamanda bu dönemdeki tüm

çabaları öğretmenin onayını kazanabilmekten yana. Oysa görüyoruz ki sınıfların kalabalıklığı, öğretmenin yoğun çalışma saatleri bu ilgiyi öğrencilerine yöneltebilmesi çok güç oluyor, daha doğrusu çok az sayıda bir öğrenciye bu ilgiyi yöneltebiliyor öğretmen. Büyük bir sayıda belki de buna gerçekten gereksinim duyan öğrenciler bu ilgiyi, bu onayı ondan göremiyorlar.

Öğretmenler sınıflarındaki başarısız öğrencilerle belki de daha yoğun bir ilişki içerisindedir. Ama öğrencilere sunulduğunda bu öğrenciler bu tür ilişkiden hoşnut olmadıklarını ileri sürüyorlar. Onların esas istedikleri öğretmenin başarılı öğrencilerle kurduğu türden bir ilişki. O tür bir ilişkiyi özlemektedirler. Belki her gün bu başarısız öğrencilerle öğretmen birkaç kez konuşmak zorunda kalıyor; ama hep verdikleri olumsuz yönde. Yapılan araştırmalara şöyle bir baktığımızda görüyoruz ki ilkökul üçüncü sınıf döneminde üç, dört ve beşinci sınıfları da kapsamak üzere bu sınıflarda ilkökul öğrencilerinde okula karşı bir kayıtsızlık, ilgisizlik ve okulu sevmeme olayı başgöstermeye başlıyor. Burada arkadaşlarının etkisi olduğu kadar, görüyoruz ki öğretmenlerle olan ilişkiler de önemli rol oynuyor; yani öğretmen, öğrenci ilişkileri, okulun sevilip sevilmemesinde de önemli rol oynuyor. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki üçüncü sınıfa gelmiş çocukların yüzde 50'sine yakın bir kısmının okulu sevmediğini gösteriyor, bu da tabii acı bir sonuç.

Öğretmen öğrenci ilişkilerine ilkökul döneminde baktığımızda öğrencilerden bu ilişkileri ya da öğretmenlerini betimlemelerini istediğimizde öğrenciler daha çok öğretmenin kişilik özelliklerine sahip çıkmakta, onun öğretim becerileri ile pek ilgilenmemekteler. Ortaöğretimde ise «iyi bir öğretmeni tanımla» dediğiniz zaman daha çok onun öğretim becerileri gündeme gelmekte, oysa ilkökulda öğ-

retmenin kişiliği öğrenciyi ilgilendirmekte, daha çok ve çok az sayıda öğrenci bu özelliklere kayıtsız kalabilmekte. İlkokulda yine öğretmenin öğrenci becerisi ile ilgili değerlendirmelerine baktığımızda öğrencilerin görüyoruz ki öğretmen ne kadar ilginç konu sunabiliyorsa, değişik tasarımlar sınıfa getirebiliyorsa o kadar öğrenciler öğretimden hoşnut kalabiliyorlar. Öğretmenin kişiliği görüyoruz ki öğrenciler için bu dönemde çok önem taşımakta. Sınıfın duygusal tonu öğrenciyi etkilemekte, sürekli gergin bir ortamda bağırarak, kızan öğrenciyi yerden bir ortamda öğrenci hiçbir şey öğrenemiyor. Öğrenmenin temelinde biliyoruz ki güdüleme önemli. Öyleyse böyle olumsuz bir ortamda öğrenci öğrenmeye de güdülenemiyor. Bu nedenle öğretmenin kişilik yapısı sınıfın tonunu ve öğrencilerin duygusal yaşamını yoğun bir biçimde etkilemektedir diyebiliriz.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Öner, Sayın Öner, acaba bu belirttiğiniz noktalar okul öncesi eğitimde görevli öğretmenler için de geçerlidir denebilir mi?

DR. UĞUR ÖNER — Tabii bir kısmı o dönem için de geçerli.

BAŞKAN — Efendim, bunu niye sordum? Benim oğlum 5 yaşında. Anaokuluna giderken, Ağustos ayında bile sarı çizme giyiyor. «Yavrum yapma çıkart şunu, bu ayda bu giyilmez» diyoruz. O, inatla giyiyor, yırtılsa da giyiyor. Bir gün okuldan öğretmeni ile beraber aldık, araba ile gidiyoruz, yolda tam bir trafik ışığını önünde durduğumuzda, «bak öğretmenim gördün mü portakal rengi» dedi. Allah Allah, bir şey olduğunu anladık. Meğer öğretmen sınıfta trafik bilgisi verirken çocuklara «kırmızıda durulur, yeşilde geçilir, sarı yanınca da beklenir» demiş. Bizim oğlan fırlamış oradan, «hayır sarı değil ki, portakal rengi» demiş. Herhalde öğretmen tatsız bir şey söylemiş olacak ki bizim

oğlan ondan sonra inatla sarı değil portakal rengi diye tutturdu. Bilmem hâlâ sarı ve portakal tartışması sürüyor mu? Ama benzeri örnekleri çoğaltmak mümkün. Efendim, belki temel öğretim alanında çokça örnek olaylar vardır. Bunu sergilemek de mümkün, belki sizler de buna ekleyeceksiniz ama özellikle örnek olayların sorun haline gelmeye başladığı dönem, sanıyorum ki ortaöğretim kademesi. Sayın Öner'in sağında oturan Sayın Suat Aydın, Sayın Zerrin Koyunpınar ve sevgili kızımız Pınar, ortaöğretim boyutunda olayı ele alacaklar. Bakalım ortaöğretim cephesinde ne var ne yok.

Sayın Suat Aydın çeşitli öğretim kurumlarında rehber öğretmen olarak çalışmış, örgütün merkezinde yönetici olarak çalışmış. Şu anda da Ankara Atatürk Anadolu Lisesinde rehber öğretmen. Bakalım bugüne kadar çalıştığı okullarda gözlediği örnek olayları bize nasıl sergileyecek.

Buyurun efendim.

SUAT AYDIN — Sayın Meslektaşlarım, Sevgili Davetliler,

Öncelikle salonu dolduran geleceğin rehber öğretmen adaylarına, böyle bir konuya ilgilerinden ötürü teşekkür etmek istiyorum. Bu manzara beni çok mutlu etti.

«Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar» konulu toplantıda, orta dereli okullarda okuyan öğrencilerde görülen psikolojik sorunlar konusunu işlemeye çalışacağım.

Orta dereceli okullardaki rehberlik servisleri, öğrencinin, çevresine sağlıklı uyum sağlaması, problemlerini çözebilmesi ve geleceğine yönelik sağlıklı, tutarlı kararlar alabilmesi için öğrencilere profesyonel yardım götürmeye çalışmaktadır.

Ota dereceli okullarda rehberlik servisine başvuran öğrencilerin sorunları genellikle atleden, okuldan ve kendi iç dünyalarından kaynaklanmaktadır.

Aideden Gelen Sorunlar :

Bidiğiniz gibi veli olmanın, anne baba olmanın ayrıca bir okulu yoktur. Eşler dünyaya getirilecek çocukların eğitiminin bilimsel olarak nasıl yapılacağını bilmeden ane baba olabiliyorlar. Ayrıca toplumumuzda anne ve babaları pedagojik bilgilerini geliştirecek eğitimin kurumlarını ve kitle iletişim araçlarının çalışmaları da yetersiz kalmaktadır.

Fakülte ve yüksek okullarda eğer branş olarak seçilmemişse, psikoloji ve pedagoji derslerine programlarda yer verilmemiştir. Ancak lise ikinci sınıfta okunan genel psikolojisi bilgiyle mezun olan öğrenciler bir daha bu konu ile karşılaşmamaktadırlar.

Bı durumda genç anne ve baba kendi anne ve babasındar gördüğü eğitim yöntemlerini kendi çocuğunda da deneneğe çalışmaktadır. Çocuğuna yönelik her davranışı bilimsel verilerin tersi de olsa onun iyiliği için yaptığını savunmaktadır.

Okuldan ileri Gelen Sorunlar :

Öğretmenlere gelince; fakülte ve yüksek okullarda branş derslerinin yanında pedagojik formasyon dersleri de almakadırlar. Ancak alınan bu pedagojik bilgiler öğrenci-öğretmen ilişkilerinin de çok az sayıda öğretmen tarafından kullanılmaktadır.

Ota öğretimde öğretmenler, 13-18 yaş arası ergenlik çağı çocuklarıyla eğitim öğretim yaptıkları halde, öğretme yetiştiren fakülte ve yüksek okullarda halen çocuk

gelişimini konu edinen «eğitim psikolojisi» dersi okutulmaktadır. Asıl, programda yer alması gereken «gençlik psikolojisi»ne ise hiç değinilmemektedir. Bu konuda eksik pedagojik formasyon alan orta dereceli okul öğretmenleri gençlere nasıl davranmaları gerektiğini ve onların psikolojik dünyalarını bilememektedirler. Bu nedenle orta dereceli okullarımızda öğretmen-öğrenci ilişkileri sağlıklı bir yapıya kavuşturulamamıştır.

O halde, günümüz gençleri gerek aile ortamında gerekse okulda sağlıklı bir eğitim anlayışıyla yetiştirilememektedirler. Fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimin doğal bir sonucu olarak gençlerde oluşan değişiklikler pedagojik kurallar doğrultusunda kanalize edilememektedir.

Rehberlik servislerine baş vuran öğrencilerimizde görülen psikolojik sorunlar genellikle ailenin ve okulun, gençin doğal gelişimini olumsuz yönde etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Bu eksiklikleri çarpıcı bir şekilde açıklamak için rehber öğretmen olarak görev yaptığım bir lisede karşılaştığım bazı olayları örnek vermek istiyorum :

Kız öğrencimiz X, lise ikinci sınıfta okumakta, fizik olarak; temiz, uzun boylu, alımlı bir öğrenci ve tutarlı bir kişiliğe sahip imajı yaratan niteliklerinin yanında öğretmenleri tarafından da çok sevilen bir öğrencimizdi.

Bir gün okulda aniden deprasyona girmesi hepimizi şaşırttı. O gün çok mutsuzdu, durmadan ağlıyor ve yaşamaktan bıktığını, ölmek istediğini mırıldanıyordu. Büyük bir ruhsal çöküntü içindeydi. Onu sınıftan alıp, rehberlik servisine çıkardım. Biraz dinlenip sakinleştikten sonra bu mutsuzluğunun nedenini sorduğumda şunları anlattı :

«... Bütün sorunum annemin davranışlarından kaynaklanıyor, beni her gün bir gölge gibi izliyor. Sanki bir

çocukmuşum gibi sabahları benimle okula kadar geliyor ve öğlen çıkışta yine okuldan beni alıyor, evden ayrılamıyorum. Okulun dışında hiç bir arkadaşşıma gidemiyorum, evde kapanıp kalıyorum. Bu olay beni çok üzüyor. Sanıyorum tek kurtuluş çarem intihar etmek...» dedi ve katıla katıla ağlamaya başladı.

Daha sonraki günlerde danışmalara devam ettik ve bana şöyle bir çözüm yolu önerdi : Ailesiyle durumu görüşerek annesinin en az bir ay süreyle dedesinin evine gitmesini, evde yalnız kalmasını ve bu süre içerisinde nefret ettiği annesini özlemek istediğini belirtti.

Yine ailenin bilinçsizce davranışından kaynaklanan bir başka olaydan söz etmek istiyorum :

Sınav sırasında kopya çekmek suçundan disiplin kuruluna verilen bir öğrencimiz, rehberlik servisinde incelenmek üzere gönderilmişti. «... Suç olduğunu bildiğin halde neden kopça çekmeye kalkıştın?» şeklindeki sorumu şöyle cevapladı : «... Öğretmenim, ailem derslerden sürekli yüksek notlar almamı bekliyor, zayıf olmasa da beş-altı civarında not alsam; evde yüzüme bakmıyorlar. Beni çok kötü bir şekilde eleştiriyorlar. Aslında bu dersten 5-6 civarında not alabilirdim; ama ailemin tepkisinden çekindiğim için, biraz daha yüksek notlar alabilmek için kopya çekmeye kalkıştım.» dedi. Çok üzüntülüydü.

Ailenin her şeyden önce çocuğunu tanıması ondan gücünün üzerinde başarı beklememesi gerekmektedir. Ancak yine kendilerinin bu tür davranışlarının çocuğun ruhsal dünyasında yaptığı yıkımı tahmin edememektedirler. Bu tür hatalı davranışlar meslek seçiminde de kendini göstermektedir.

Meslek seçimi aşamasına gelen lise son sınıf öğrencilerimizden çoğu mesleğini anne babalarının istekleri doğ-

rultusunda seçmeye zorlanmaları nedeni ile bunalıma girmektedirler. Okul rehberlik servisi çalışmalarından biri de öğrencilerin, ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini saptayarak bu doğrultuda meslek seçmelerine yardımcı olmaktır. Uyguladığım testler sonucu bir öğrencimize ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun düşen makina mühendisliği, uçak mühendisliği gibi meslekleri kendisine önermiştim. Öğrenci de bu sonuçtan çok mutluydu çünkü bu mesleklere girmeyi istiyordu. Ancak, ailesi bir türlü ikna olmuyordu ve çocuklarının kesinlikle tıp fakültesine gitmesi konusunda baskı yapıyorlardı. Derslerinde başarılı olan bu öğrencimiz girdiği üniversite yerleştirme sınavı'nda Ankara Tıp Fakültesi'ni kazanmış ve 2. sınıfa gelmişti. Fakat bana her uğradığında, okula alışamadığını, okuduğu derslerden zevk olmadığını ve bu nedenle çok mutsuz olduğunu belirterek, anne ve babasından izin alabilse tekrar ÖSS'ye girmek istediğini, fakat her defasında önerisinin reddedildiğini söylemekteydi.

Bu öğrencimizin bir kutu Optalidon alarak intihara teşebbüs ettiğini öğrendim. Hastaneye yetiştirilerek kurtarılmıştı. Aile perişan bir durumdaydı. Kendilerini suçuyorlardı.

Ölümden dönen çocuklarının isteğini bu olaydan sonra aile kabul etti. Yeniden sınavlara giren öğrencimizi nihayet ODTÜ Makina Mühendisliği bölümüne maddi ve manevi bir çok kayıplar vererek girmeyi başarmıştı.

Bu tür hatalı davranışlar öğretmen-veli görüşmelerinde de süregelmektedir. Öğretmenlerin velilere öğrenciler hakkında yaptıkları bazı açıklamalar nedeniyle, veli-öğrenci ilişkilerinde bozulmalar meydana geliyor. Oysa veli toplantılarının amacı, Öğretmen-öğrenci diyalogunu sağlamak, öğrencilerin sorunlarını birlikte tartışmak, çözüm

yolları aramak iken veli-öğrenci ilişkilerini iyice bozmaktan başka bir işe yaramıyor. Öğretmenler öğrencilerinin netlerinin yanında aynı zamanda çocuklar hakkında bir çok şikâyetlerde de bulunuyorlar. Gerek eğitim anlayışından yoksun aileler bu şikâyetleri bahane ederek çocuklarına dayak atma, baskı yapma gibi sağlıksız davranışlara yönelmektedirler.

Karne verilmesinden sonraki günlerde rehberlik servisine başvuran vakaların sayısında büyük artışlar görülmektedir. Nedenleri ise, genellikle veli ve öğretmenlerin yanlış davranışlarıdır.

Bunların dışında buldukları yaş dilimi gereği bazı endişelerle, örneğin, başarısız olma, arkadaşsızlık, aşık olma, sınavlarda çok heyecanlanma, çok alingan olma gibi, psikolojik-sosyal nedenlerle de zaman zaman rehberlik servisine başvuran vakalar da olmaktadır.

Çocuklarımıza, gençlerimize pedagoji biliminin esasları çerçevesinde davranmaya gayret eden, bilimsel eğitimin ışığında onların sorunlarına yaklaşabilen anne-baba ve öğretmenlerin sayılarını artırabilmek için, hizmet içi eğitim kurslarının çoğaltılması, kitle iletişim araçlarının ve basının eğitici konulara ağırlık vermesiyle gerçekleşeceğini inanıyorum.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Aydın.

Sanıyorum zamanımız olsaydı bunların olumlu yöne kanalize ediliş yöntemlerini de, örneklerimizi de aktarabilecektiniz. Vakit olursa, tekrar size söz vereceğim.

Sayın Zerrin Koyunpınar, TED Ankara Koleji Vakfı Lise Kısmı Psikoloji Öğretmeni ve aynı zamanda rehberlik

danışmanı. Bakalım TED cephesinde ne var ne yok? Bu-
yurun Sayın Koyunpınar.

ZERRİN KOYUNPINAR — Öncelikle belirtmek isterim ki, her seviyedeki eğitim kurumu, ayrı bir yaş grubuna yöneliktir ve her yaş grubunun kendine özgü, benzer psikolojik sorunları vardır.

İlkokulda, anne, baba ve ev ortamından uzaklaşan çocukta, tek başına uyum sorunu kendini gösterir, ortaokulda bu sorunun üstesinden gelinmiş, ön ergenlik dediğimiz dönem başlamıştır. Hızlı bir fiziksel gelişim ortaokulun son yıllarına doğru göze çarpar, bu fiziksel gelişime uygun ya da paralel diyebileceğimiz psikolojik seviyeye henüz erişilememiştir. İşte bu dönemde öğrenci lise sıralarına gelir. (Ergenlik çağı) Bu dönem çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Lisede öğrenci yaş grubu nedeni ile ergenlik sorunları ile karşı karşıyadır.

Fiziksel gelişimi psikolojik gelişimin önüne geçmiş, kendisi buna ayak uydurmaya çalışmaktadır. Büyük ölçüde bağımsız olmak istemekte ekonomik ve sosyal durumu onu bağımlı kılmaktadır. Bu çelişki oldukça önemli bir sorundur.

Kendini kanıtlama hem aile ortamında hem de okul koşullarında sürer. Bu kanıtlama süreci çevre için zaman zaman güç kabul edilecek şekillerde gerçekleşir. Kıpı çarpmak, cevap vermek, diklenmek, otoriteye karşı gelme eğilimi, yani olumsuz davranışlardan oluşan bir dizi tepkiler.

Bu konunun bizi ilgilendiren yönü bu psikolojik sorunların eğitim kurumlarına yansıyan boyutudur.

Öğrenci yaşından kaynaklanan psikolojik özelliklerini okul koşullarına da beraberinde getirir. Bu koşullar onun

davranışlarına yansır. Bu psikolojik sorunlar, okul koşulları nedeni ile daha farklı ve daha ağır olarak yaşanabilir.

Enerji dolu olan bu gençler sabah 8.30'dan akşam 16.00'ya kadar sıralara bağımlı olarak oturtulup, onlardan tüm dikkatlerini derslerine vermeleri istenir, bu süre ders saati olarak net 6 saattir, ve sadece okulda geçen ders süresidir. Lise öğrencisi aynı zamanda üniversite adayıdır ve özellikle Lise II ve III. sınıflarda üniversiteye yönelik çalışmalar, kurslar, okuldaki derslerden daha fazla ağırlık kazanır. Yani okulda yapılması istenen 6 saatlik dersin üzerine öğrenci tekrar ders çalışmak, üniversiteye hazırlanmak, ev ödevleri yapmak imtihanlara hazırlıklı gelmek zorundadır. Enerjisini harcamak için ona derslerden başka hiçbir olanak verilmemektedir.

Ders için ayrılan sürenin, uyku haricindeki, tüm vakti kaplaması ne ölçüde sağlıklıdır, ne ölçüde amaca yöneliktir? Öğrencilere problemleri sorulduğunda bu konu ile ilgili alınan cevaplardan birkaçı :

«Bizim Lise sonda 15 dersimiz var, bu sayı İtalya'da 7. Neden?»

«Üniversiteye hazırlık nedeniyle okuldaki dersler ve hazırlık kursları toplam 11 saat ders yapmak zorunda kalıyoruz.»

«Bize dinlenmek için de süre bırakılsın.»

«Ben aslında başarılı bir öğrenciyim, ama çok pek çok yoruluyorum.»

«Derslerin sayıları çok fazla. Her öğretmen sadece kendi dersi varmış gibi düşünüyor.»

Öğrenci üniversite sınavları nedeni ile zaten yoğun bir kaygı içindedir. Zamanı tamamen dersle doldurul-

muştur, yani kendi eğilimlerini anlamaya, sevdiği meslekleri bulmaya tanımaya zamanı yoktur. Meslek seçimi kendi isteği dışında ya üniversite puanlarına göre ya da başarılı bir öğrenci ise toplumun beğenisi doğrultusundadır. Bunlar kişiyi kendine yabancılaştıran durumlardır. Öğrenciler bazı mesleklere çok fazla koşullanmışlardır. Geçen yıl lise son öğrencilerine meslek seçimlerine katkısı olması için uyguladığım Kuder İlgisi Envanterinin sonuçları öğrenciler tarafından beğenilmedi, hatta yanlış olarak değerlendirildi. Çünkü sonuçta istedikleri (yani toplumsal beğeni kazanan meslekler) değil de eğilimlerine uygun meslekler tesbit edildi.

Öğrencilerin duygusal ve kültürel gelişim zayıflığı diğer bir sorun.

Öğrencilerin derslerin bu yoğunluğu nedeni ile kendilerini tanımaya, eğilimlerini bilmeye, kültürel değerlerini öğrenmeye, saygı ve sevgiye dayalı arkadaşlıklar ilişkileri kurmaya, insani değerlere dayalı yaklaşımlara vakitleri yoktur. Bu duygusal zayıflığa yol açmaktadır. Anne ve babadan uzaklaşıp arkadaş çevresine en fazla önem verdiği bu dönemde bu ilişkileri yeterince kaliteli şekilde kurmada ve anne baba ile olan ilişkisini yerine koymada başarısız olmaktadır. Çevre ile olan ilişkisinde duygusal yön çok yetersiz kalmaktadır. Sosyal yanısı eksik gelişmekte bu eksikliği sosyal derslere, okulda ve üniversitede verilen az önemde pekiştirmektedir. Okulun açıldığı ilk günlerde psikoloji dersine başlarken bir öğrenci dersin konusunu henüz öğrenmeden «üniversite sınavlarında psikoloji'den soru çıkmıyor mu?» diye bir yaklaşımda bulunmuştur.

Yani her konuya eğilme, çıkarlar doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Diğer bir sorun ise, ilk ve orta öğretim kurumlarında öğrenciye rehberlik etmek ve psikolojik kaçıdan yardım sağlamak amacı ile kurulan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bürolarının çalışmalarıdır.

Bu bürolar, rehberlik hizmetleri ve rehberlik personeli ile ilgili değişen tutumlar, statü belirsizliği, kadro noksanlıkları nedeni ile istenilen düzeyde hizmet getirememektedir, ayrıca buna bir neden olarak toplumsal yapıyı da gösterebiliriz. Toplumumuzda ruhsal açıdan yardım istemek çok kabul gören bir davranış değildir ve yapılsa da gizlilik içinde yürütülmektedir.

Bu konuda öğrencilere de, eğitimcilerde de bilinçlenme noksanlıkları söz konusudur. Öncelikle bu tür yaklaşımların gerekliliğinin eğitici kadronun kendisi tarafından kabul edilmesi, tanınması, tanıtılması gerekir.

Rehberlik dersleri, herhangi bir ders gibi belirli bir programla yürütülmemeli, sınıfların o anki ihtiyaçları dikkate alınarak esneklik kazanmalıdır. Şayet kesin programlı bir ders niteliğini sürdürecektir ise kaldırılmalı, sadece danışma büroları hizmetlerini yürütmelidir. (Halen rehberlik dersleri içerisinde kanser haftası, orman haftası, verem haftası gibi konular işlenmektedir.)

Ve istenen yaklaşımın sağlanması, yeterli hizmetin öğrenciye ulaştırılması için herşeyden önce yeterli kadronun ve gerekli dokümanların sağlanması, geliştirilmesi gerekir.

Şimdiye kadar söz ettiğim konular tüm öğrencileri kapsayan sorunlardı, şimdi de danışman olarak ilgilendiğim özel sorunlardan yani okulumuzda bireysel yardım alan öğrencilerin sorunlarından birkaç örnek vermek istiyorum.

Okulumuzdaki velilerin S.E.S.'nin yüksekliği yani eğitim öğretim, gelir düzeyi ve yaşam standardının yüksek oluşu nedeni ile farklı boyutlarda bazı problemlerle karşılaşılmakta. Ekonomik yönden bağımsızlığını kazanan kişiler aile bağlarını ne pahasına olursa olsun sürdürmek durumunda değildir. Bu durum daha fazla boşanmaya neden olmakta. Öğrencilerde de parçalanmış ailenin ya da sahipsizliğin sebep olduğu problemler yüksek oranda gözlenmektedir. (Problem az ama problem de yüksek oran, ailesel nedenler) Bunlara örnek olarak iki yıl süre ile görüştüğüm ve genellikle ders zili çalınca odama gelen (yani görünmeden) teneffüs zili çalmadan odamdan giden bir öğrenci. Baba yabancı uyruklu, anne Türk. Çocuk babasını tanımadan baba onları terketmiş, daha sonra da hiç aramamış. Anne duygusal olarak yaşadığı bu büyük yıkım nedeni ile çocuğunu, acıları, üzüntüleri kolay karşılaması için mümkün mertebeye duygulardan uzak yetiştirmeye çalışmış, kendi sevgisini dahi ona göstermemiştir. İhtiyaçlarını karşılamış, yemek içmek giyim gibi, evde anne-oğul arasında bir diyalog bile kurulmamış, halbuki evde ikisinden başka kimse yok. Yıllarca süren bu olay, çocukta pek çok yıpranmaya neden olmuş. Çok fazla tikleri olan, dikkatini bir konuda yoğunlaştıramayan, fikir uçuşmaları olan, yakın arkadaş edinmeyen, çevreden kötülük bekleyen bir genç olmuş. Baba yok, yakında model alacağı bir erkek akraba yok; ayrıca bunun bualımına da düşmüş.

Bu parçalanmış ailenin yarattığı bir sorun. Bir buçuk iki yıl boyunca eksikliğini hissettiği anne ile olan bu diyalog kopukluğunu gidermeye çalıştı. Bu süre içerisinde görmekten kaçındığı ve görmek istemediği bazı gerçekleri onu yıpratmadan birlikte su yüzüne çıkarttık.

Bunalımlarının en yoğun olduğu dönemde, onları birli-si ile paylaştı.

Halen annesi ile olan sorunları sürmekte, annesi ile görüşüm. Psikolojik bakımdan tedavi görmesi gerekecek kadar davranışları bozuk, ayrıca herkese karşı çok olumsuz yaklaşım içerisinde, yani çocuğun ortamını değiştirmek olanaksız. Ama bu süre içerisinde oğlu onunla birlikte bir psikiyatrist ya da psikoloğa giderek birlikte aralarındaki kopuk ilişkinin kurulması için yardım almayı anneye de kabul ettirmiş.

Fayda sağlamak çok uzun zaman alıyor, ama az da olsa bazı ilerlemeler, yararlar söz konusu.

Gene disipline gelen öğrencilerle yaptığım görüşmeler, onların aile yapılarına ait edindiğim bilgiler parçalanmış ailenin çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkisini gösteriyor. Alkolik babalar, kumar oynamaktan evi ile ilgilenemeyen anneler, çocuğun okuluna gelip öğretmenleri ile yılda bir kere bile konuşmaya vakit ayıramayan veller, çocuğunun bütün ihtiyaçlarını ona maddi imkânlar sağlayarak karşılamaya çalışan ebeveynler (çok fazla harçlık verme, ona araba alma gibi) aynı olumsuz etkilere neden olmakta.

Örnek :

Annesi babası kanunen evli olan ama babanın yurt dışındaki görevi nedeniyle ayrı olduğu, gidiği zaman da huzurlu olmadığı bir aile ortamında yaşayan bir öğrenci, aslında boşanma olmamakla beraber zorla sürdürülen bir evlilik söz konusu. Baba evlin geçimi için yurt dışında (anne ile kızı yalnız kalıyorlar), onun orada güçle temin ettiği kazancı anne buraad sadece kendi zevkleri için hızlı bir şekilde tüketiyor. Kâğıt oynuyor, devamlı geziyor. Eve ait hiç bir sorumluluk taşıyor. Son derece çalışkan ve başarılı olan bu öğrenci artık bu tür olaylara ve bir de kendinden sürekli olarak beklenen büyük başarının da et-

kisi ile aniden ruhsal bir çöküntüye giriyor, ikinci dönem okulu bırakıyor. Bu belki bir anlamda kendini üzen insanların üzme amacı ile, ertesi yıl tekrar okula başladığında dinlenmiş, tatil geçirmiş, önceleri iyi, sonra anne tekrar eski düzenini kurunca yavaş yavaş bozulmaya başlıyor.

Okulda ağlayarak dersten çıkıyor, annesini çağırıyor. Anne alıp götürüyor, böylece annenin programı bozulmuş oluyor. Bu tekrarlı ve oldukça sık bir şekilde sürüyor. Okul dışından bir psikiyatrist tarafından tedavi ediliyor, derslerden çıkınca ben görüşüyorum, dönem sonuna kadar çok yavaş da olsa bir aşama kaydedebildik, okulu bitirdi ve üniversiteyi kazandı. Olayları olduğu gibi kabul ederken daha az yıpranmayı bir ölçüde başardı.

Bir de okulumuzda sık sık yurt dışında görev yapan kişilerin çocukları bulunuyor. Bunlardan çocukluğundan bu yana uyum problemleri çeken, arkadaş edinemeyen içe dönük bir kişilik yapısı bulunan öğrenciler çok etkileniyorlar. Önceki yıllarda yurt dışında gelip lise 1'e başlayan bir öğrenci; önce sınıf öğretmenlerinin öğrencideki garip davranışları farketmesi söz konusu oldu. Ders sırasında kendi kendine ilgisiz hareketler yapması, kimseyle konuşmaması, alışılmışın dışında olması dikkati çeken özelliklerdendi. Daha sonra annesi son derece üzgün bir şekilde geldi, oğlundaki tuhaf davranışlardan bahsetti. Bu davranışları bir psikiyatrist arkadaşına anlatmış, o da hemen çocuğu görmek istemiş. Fakat babası oğlum sağlıklı hiç bir şeyi yok diye kesinlikle durumu reddediyormuş. Benden kendisine yardımcı olmamı istedi. Öğrenci ile bir kaç kez görüşmeye çalıştım fakat hiçbir şekilde ilişki kuramadım. Daha sonra o sınıftan tanıdığım, güvенеbileceğim iki öğrenciden onu da aralarına almalarını, dışarıdan geldiği için arkadaşı olmadığını, boş vakitlerini olabildiğince birlikte geçirmelerini rica ettim. Öğrenciler de buna çaba-

ladılar ama tek yanlı olduğu için başarısız kaldı. Durum ciddi olarak devam ettiği için babayı çağırıp söylemeye karar verdim. Okul müdürü ile birlikte bir gün babayı çağırdık. Oğlunun durumunun ciddi olduğunu ona bizim yardımcı olamayacağımızı ve hemen yardım sağlaması gerektiğini söyledik, fakat baba yakında gene yurt dışına gideceğini, çocuğun buraya uyamadığını, o nedenle sorunları olduğunu söyleyerek teklifimizi geri çevirdi. Ertesi dönem gitmişlerdi.

Zaman zaman velilerin kabul etmeyen, reddeden tavırları da olayları daha kötüye götürmekte.

Toplum olarak ya da en azından eğitim veren kesimler olarak, insanın önemini özellikle psikolojik yanını bilinçli olarak kavramaya ve kavratmaya çalışmalıyız. Bu yanı ihmal eden bir eğitim sisteminin başarısından söz etmek mümkün değildir.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederim Sayın Koyunpınar.

Pınar, sen orada iki öğretmenin konuşurken ürkütün mü? Ne kadar olumsuz şeyler söylediler öyle? Pınar, biraz bizim kalıplarımızın dışında kaldı, biraz yaklaşalım.

Efendim, Pınar Alpay, Ayrancı Lisesi üçüncü sınıf öğrencisi. Biz Pınar'la bir hafta önce tanıştık ama artık dost olduk. Bir hafta önce ne var ne yok diye bir tanışma toplantısı yaptığımızda «ne diyeceksin Pınar» dedim. «Bilmiyorum aklıma geleni söylerim» dedi. Sonunda Pınar'ın sunusunu karşılıklı sohbet şeklinde size aktarmaya karar verdik. Çünkü Pınar iki öğretmenimizin anlattığı sorunlarla fazlaca ilgili olmayan, pek sorunu olmadığını söyleyebileceğim, kendinden emin bir arkadaşımız. Şimdi önce Pınar'dan kendisini size tanıtmasını rica ediyorum.

PINAR ALPAY — Ben 1970 ANKARA doğumluyum, Ayrancı Lisesi son sınıf öğrencisi olmamın yanında Ankara Devlet Konservatuarı Birinci sınıf öğrencisiyim. Genellikle müzikle uğraşırım.

BAŞKAN — Pınar, bu televizyon röportajı gibi oldu. Baştan başlayalım ve sanıyorum sen belli bir yaşta yurt dışına çıktın; öğretimini orada devam ettirdin. İlkokuldan başlayalım.

PINAR ALPAY — Ben ilkokula Almanya’da başladım, babamın görevi nedeniyle Almanya’ya gitmiştik. Anaokulu ilkokul devresinden sonra ilkokulun yarısında Türkiye’ye geri döndük, ardından Türkiye’ye uyum devresi başladı.

BAŞKAN — Ne demek uyum devresi, uyumsuzluk mu vardı?

PINAR ALPAY — Var tabii, biraz kültürden fark doğuyor. Oradaki eğitim sisteminden ve toplum yapısından çok farklı burası. Orada mesela insanın özgürlükleri çok fazla, burada ise belirli bir kalıp dışına kişi çıkamıyor. Yani eğitim sistemi olarak karşılaştırmak gerekirse, orada gerek eğitimde, gerek öğretmen öğrenci ilişkisinde bir rahatlık var. Bu rahatlık öğretmen-öğrenci ilişkisinden çok, arkadaşlık ilişkisine dayandığı için oluyor. Bu nedenle Türkiye’ye geldiğimde öğretmenlerden kalıplaşmış bir tepki gördüm. Ben o kalıplaşmaya uymak istemediğim için ilk zamanlar çok zorluk çektim.

BAŞKAN — Ne gibi tepkilerdi bunlar?

PINAR ALPAY — Mesela orada kesinlikle ezbere dayanmaz eğitim sistemi var. Öyle bir uygulama ki, herşey size oyunla öğretilir. Mesela anaokulunda ve ilkokulda çeşitli bilgilerin yanında hiçbir zaman sıkıcılık yoktur. Sizden kalıp gibi oturup ders dinlemeniz istenmez. Sıkıldığınızda

öğretmen bunu farkeder ve hep birlikte şarkı söylersiniz, eğlenirsiniz, ardından tekrar ders başlar. Fakat o derste yine hemen hemen bir oyun havası içindedir. Buraya geldiğimizde ise siyah siyah önlüklerle oturmak, ardından sen bunu yapacaksın, bunu yapmayacaksın, şunları şunları ezberle, genellikle de sosyal bilgiler gibi kalıplaşmış şeyler.

Ben bir kere bunları ezberleyemedim. Hâlâ da ezberleyemedim. Hâlâ da ezberleyemem. Bu devam ediyor yani. Çok kötü. Birinci yıkım bu derslerden oldu. İkinci yıkım ise öğretmeni gördüğümde oldu. İlkokul öğretmenini yani ilkokul öğretmenimi. Ben öğretmenimi çok severim. Fakat genelde öğretmenlerin tavırları şu: Öğretmen-öğrenci ilişkisi bir kere yok. Yani orada biz arkadaş gibi idik, burada ise hiç bir şey yok ve bir öğrencinin yanlış davranışı oldu mu bu davranıştan dolayı öğretmenin tepkisi çocuğun kişiliğine yönelik oluyor. Öğretmen yanlış düzeltmek ve doğruyu öğretmen yerine çocuğun kişiliğine yönelince insanda ne heves kalıyor, ne bir daha o insanı görmek arzusu kalıyor, ne de okula gitmek hevesi kalıyor. Biz Almanya'da iken ne olur beni okula gönderin derdim ben, o kadar zevkli bir eğitim, burada ise lütfen göndermeyin diyorum.

BAŞKAN — Peki burada, «Lütfen göndermeyin» diye kime söyledin?

PINAR ALPAY — İlkokula geldiğimde ailem benden sonra geldi. Bu arada ben anneannemin yanında kaldım, onlara da lütfen beni göndermeyin diye belirttim.

BAŞKAN — Peki, annen, baban geldiği zaman onlara da söyledin mi?

PINAR ALPAY — Evet, söyledim.

BAŞKAN — Ne dediler?

PINAR ALPAY — Sen Türksün, buraya uyum sağlamak zorundasın dediler. Haklıydılar.

BAŞKAN — Yani senin için iki şey çıktı ortaya; bir yanda öyle dediler, bir yanda «haklıydılar» diye bir yargı doğdu.

PINAR ALPAY — Şöyle haklıydılar diyorum. Türk toplumuna geri döndüğüne göre toplumun içine kabul edilebilmem için belirli kurallarına uymam lazım.

BAŞKAN — Yani her toplumun toplumsal kuralları...

PINAR ALPAY — Var. Bu nedenle. Mesela ben Almanya'daki gibi burada devam etsem davranışlarıma anında beni toplum dışına atarlardı. Zaten geldiğimde bana Merihli bir yaratık gibi baktıklarını da hatırlıyorum. Sınıfa girdiğimde bir kere herkes başıma toplanıyordu devamlı.

BAŞKAN — Niçin toplanıyorlardı? Sen şarkı mı söylüyordun?

PINAR ALPAY — Hayır, Almanya'dan geldiğim için toplanıyorlardı. Onlara göre belki çok değişik bir şeydim, onların o ana kadar görmediği biriydim ve görmediği bir insan tipiymdim belki. Tabii ki davranışlarım olarak. Bu nedenle olacak herhalde benim başımda toplanıyorlardı. Davranışlar olarak da belli kısıtlamalara girdim tabii. Bu sınırlamalar, gerek aile, gerek çevre, gerekse okul tarafından konuluyordu.

BAŞKAN — Öğretim devam ediyor, sonra ne oldu?

PINAR ALPAY — Daha sonra ortaokula geldim. Ortaokulda da benzeri durumlar oldu. Ancak Almanca dersleri başlayınca Almanca öğretmenimle bir yakınlaşmam oldu. Almancaya tekrar geri dönmek beni biraz rahatlatmış diyebilirim. Çünkü o ana kadar ben Türkçeyi öğrenebilmek için

uğraştım. Geldiğimde hiç Türkçe bilmiyordum. Ne okuma, ne yazma, ne de konuşma. Onu öğrenebilmek için epeyce kendimi zorlamıştım. Tabii bu olunca Almanca unutuldu, derken liseye geldik, şimdi de lise sondayız işte.

BAŞKAN — Burada öğrenci arkadaşların var mı?

PINAR ALPAY — Var.

BAŞKAN — Peki, Lisede ne var ne yok, arkadaşlarla nasılız?

PINAR ALPAY — Arkadaşlarla çok iyiyiz de öğretmenlerle pek iyi değiliz.

BAŞKAN — Peki, şunu sorabilir miyiz Pınar? İki öğretmenin bize ortadereceli okullarda bu konularda öğrencilerin çeşitli sorunlarına ilişkin bazı örnek olaylar anlatılır. Senin bu gibi olmasa bile belli sorunların konusunu gündeme getirdiğin zaman ya da içinde oluştuğun zaman rahatlıkla gidip sorabildiğin bir öğretmenin ya da bir rehberlik merkezi, ne bileyim bir danışman var mıydı? Nasıl bir yardım aldın ya da alamadın?

PINAR ALPAY — Ben önce şunu belirtmek istiyorum: Bizim okulumuzda rehberlik çalışması bugüne kadar yoktu. Şöyle yoktu, belki vardı ama genellikle bu herhangi bir öğretmenin ek görevi idi. Rehberlik dersine gelen öğretmen ya kendi branşını işlerdi bu derste, ya da serbest saat olarak bu ders doldurulurdu. Bu nedenle rehberlik çalışması yada rehberlik denen bir şeyden pek haberimiz olamadı. Fakat şu var, sorunum olmuştur belki fakat bu rehberlik çalışması uygulaması okulumuzda olmadığı için bu sorunun farkına varamadık biz. Varamadığımız için de çözümünü rehberlik yardımıyla arayamadık. Fakat sorunumuz olmadı değil. Mesela o andaki sorunumuza, çevre sorunu, aile sorunu ya da okul sorunu olabiliyordu. Bunu da so-

runları böyle algıladığımız için çözümünü de yine bu çevrelerde arıyorduk. Büyüklerden çözüm bulanlar ise ya ailemiz, ailemize fazla açılmazsak benim Almanca öğretmenim ve müzik öğretmenim oluyordu.

BAŞKAN — Sözgelimi sen ailene açılabilir miydün rahatlıkla?

PINAR ALPAY — Sorunlarımı söylüyordum fakat ailem yine o kadar yardımcı olamıyor. Çünkü öğretmen kadar bu ortamın içinde değiller. Yani belki o sorunları onlar kadar tarafsız olarak algılayamıyorlar diyebilirim.

BAŞKAN — Yani anne, baban bu konuda sana yeterince yardımcı olamıyorlar mı demek istiyorsun?

PINAR ALPAY — Olabiliyorlar, ama yine de bir yere kadar. Çalışan insanlar tabii.

BAŞKAN — Öğrenimleri nedir, annenizin ve babanızın?

PINAR ALPAY — Annem, babam yükseköğretim mezunu. Benim sorunlarıma yardımcı olan Almanca ve Müzik öğretmenim oldu. Çünkü herhalde o derslere biraz daha fazla yetenekli olduğum için onlarla aramızda daha fazla bir yakınlaşma vardı. Öğretmenlerimle bir sorunum oldu mu, genellikle karşı çıkma huyum çok fazladır, o nedenle biraz öğretmenlerle takışıyoruz.

BAŞKAN — Öğretmenler sana «aksi» mi diyorlar?

PINAR ALPAY — Bazıları. Buradan, o öğretmenlerimiz bana yardımcı oluyordu. Mesela geçen sene bir öğretmenimiz vardı, sınıfımızın haylazlığı nedeniyle beni ikmala bırakmak istedi. Burada yine yardımcı olanlar benim Almanca öğretmenim, annem ve müzik öğretmenim oldu. Diğer

öğretmenler de bu öğretmenle konuşarak beni tanımalarını istediler ve sonunda gerçekten bu olumlu oldu.

BAŞKAN — Peki şu anda hem lise son sınıfta öğrenci olarak sürdürüyorsun yaşamını hem de bu arada her lise son sınıf öğrencisinin kaderinin oyunu olarak dersaneye gidiyorsun. Dersanede nasıl gidiyor çalışmalar?

PINAR ALPAY — Şu anda bizim belirli bir amacımız yok diyebilirim. Yani şöyle okula mı çalışsak, dershaneye mi çalışsak daha iyi olur? Hangi birini yapsak diye karar vermiş değiliz.

BAŞKAN — Bu arada annen, baban senden de doktor olmanı istiyor mu?

PINAR ALPAY — Hayır, benden doktor olmamı istemiyorlar.

BAŞKAN — Peki, dersanede sizin meslekî yöneliminizle ilgili, bu ve benzeri konuda bir test uygulandı mı?

PINAR ALPAY — Evet, bize mesleğe yöneltmek için sınav uygulandı. Bu sınav 10 saatlik bir sınavdı, dört günde girdik. Sınavda; kişilik testleri, ilgi testleri, mekanik zeka testleri, sözel testler gibi testler vardı. Bizlerden gerçekten bunu güzel ve gerçekçi doldurmamız istendi. Çünkü sonunda mesleğimiz çıkacaktı ortaya, bunun sonucunda gerçekten doğru olan şeyler çıktı.

BAŞKAN — Ne çıktı?

PINAR ALPAY — Bana yüzde 95 sanat ve müzik çıktı.

BAŞKAN — O alanda eğitim görmen dolayısıyla herhalde?

PINAR ALPAY — Evet. Ayrıca yüzde 85 matematik çıktı. Meslek olarak bunların ortalaması alınarak birinci de-

rece tiyatro ve konservatuvarın her türlü bölümü, desinatörlük, sanat eleştirmenliği.

BAŞKAN — Müzikle uğraşıyordun, demek ki senin ilgi alanınla, yapılan o testin bir paralelliği ortaya çıktı. Çalamadığın müzik aleti var mı Pınar?

PINAR ALPAY — Var. Kontbas çalmıyorum, keman çalmıyorum, vurmali sazlardan birkaç tane çalmıyorum. Bir de nefesli çalgılar. Bunlar vurmali sazlar, 10-20 tane, ona göre düşünürseniz.

BAŞKAN — 10-20 tanesini çalıyor musun?

PINAR ALPAY — Hayır, bunda esas olan bateriyi çalıyorum ben. Vurmali sazlardan bateriyi çalıyorum. Piyanonun ve orgun esas dalım, onun yanında akerdeon çalıyorum, elektro bas gitar çalıyorum, flüt çalıyorum.

BAŞKAN — Yani konservatuvar yürüyor bu arada. Peki bu alanda eğitimini sürdürdüğün zaman anne ve babanın sana herhangi bir müdahalesi olacak mı? Ne diyor-sun, evdeki görüşmeler ne doğrultuda?

PINAR ALPAY — Ben bu çalışmalara Almanya'da başlamıştım. Ardından Türkiye'ye gelince bir ara duraksadı ve tekrar başladı. Ben ortaokuldan sonra esas devre için piyanoya girmek istedim fakat önce çok büyük tepki gördüm bunun için, sen oraya girme, ne yapacaksın müzisyen olup ne olacak gibi. Eğer Üniversitede istediğim bölüm olursa oraya devam ederim, müzik de ikinci olarak kalır; fakat müziğe kesinlikle devam etmem.

BAŞKAN — Peki Pınar, benim şimdiye kadar sormayı unuttuğum, senin söylemek istediğin bir şey var mı? Varsa lütfen onları söyler misin?

PINAR ALPAY — Bizdeki eğitim sisteminden bahsetmek istiyorum: Bizde ana okulundan ilkokula, veya ilkokuldan ortaokula gibi çeşitli eğitim kurumlarına giderken bir kopukluk meydana geliyor. Çocuk ana okulundan ilkokula giderken bir uyumsuzluk içinde oluyor. Mesela bir ay filan annesinin onunla gittiği, sırada onunla oturmak istediği görülüyor, yani çocuğun orada tek başına kalmak istemediği ortada. Herhalde biraz da burada öğretmenlere iş düşüyor. Almanya'da hiç bu farklılığı görmezsiniz. Ana okulundan ilkokula geçerken sanki aynı okula devam ediyor gibi ve her şey size bir hayat gerçekliği içinde veriliyor. Bizde yalnız ders vardır, orada herşey hayatın içinde oluşturularak veriliyor. Mesela bizim ilkokuldaki veya başka bir yerdeki derslerimiz yalnız okul içinde kalmazdı, öğretmen bizi istediği zaman alır dışarı götürürdü, süpermarketlerde alışveriş yapmasını öğretir veya bir pastanede herkes kendi ihtiyacını karşılardı. O kadar küçük olmamıza rağmen. Ya da okulun herhangi bir yerinde pasta yapmasını, erkeklerin mobilya yapmasını filan öğretirlerdi. Bizde ise öğretmen hemen hemen bazı konularda teklif getirmeye bile yetkili değil. Bizi dışarı götürmek istese, orada kıyametler kopabiliyor. Ayrıca, öğretmenlerimiz tarafından bu tür davranışlara layık görüldüğümüzü de sanmıyorum. Bir arkadaşımızın tabiriyle öğretmenler tarafından hafif yontulmuş odun olarak görülen insanlarız. Yalnızca put gibi oturup dersi dinleyeceğiz. Ödevlerimizi yapacağız ve saygıda kusur etmeyeceğiz.

Bu sene bizim içinde olduğumuz durum çok daha kötü, hem dershaneye gidiyoruz hem okula gidiyoruz ve bizden beklenen sorumluluklar da bir kat daha arttı. Öğretmenler her an derse hazırlıklı olmamızı istiyorlar, dershanedekiler oraya hazır gelmemizi istiyorlar, bu arada biz gerçekten bocalıyoruz.

BAŞKAN — Pınar, sana bütün bu bocalamalarına rağmen başarılar diliyorum. Sanıyorum yolunu çizmişsin.

Teşekkür ediyorum.

Ortaöğretim kurumlarındaki durum ve sorunları böylece sergiledikten sonra, gündemin yükseköğrenim cephesinde bakalım ne var ne yok. Liseyi bitirdi gençlerimiz, üniversite sınavlarını kazandılar, kazanmayanları gündemin içine bile alamıyoruz; kazandıktan sonra ne oluyor? Orada ne tür sorunlar var ya da o alana ne tür psikolojik hizmetler götürülüyor? Bu konuda ilk sözü Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezinde psikiyatrist olarak görev yapan Doç. Dr. Melike Güney'e veriyorum.

Buyurun Sayın Güney.

Doç. Dr. MELİKE GÜNEY — Ben konuşmamda üniversite gençliğinde karşılaşılan başlıca psikolojik sorunlara değinmeye çalışacağım.

Önce gençlik döneminin çok kısa bir tanımını vererek bu dönemin özelliklerinden kısaca bahsetmek istiyorum: Gençlik, belirli bir yaş dilimini kapsayan, genellikle 12-22 yaşları arasında kabul edilen çocukla genç erişkinlik arasında bir dönem. Bu belirli yaş dilimi ele alınırsa, 1980 sayımına göre nüfusumuzun dörtte biri, yani 12 milyonu gençtir.

Gençlerin ortak özelliği, belirli bir yaş dilimi içinde olmaları, düşünce, davranış ve tutum olarak gelişme çabası içinde bulunmalarıdır. Gençlik ya da ergenlik buluşla başlar ve kimliğin kazanılması ile sonlanır. Bu dönemde ergen gerek akranları gerek erişkinlerle yeni yaşantılar, yeni sorumluluklar ve yeni ilişkiler yaşar; fiziksel, psikolojik ve sosyal bir gelişme süreci geçirir.

Genellikle ergenlik dönemi, erken ve geç dönemler olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmekte ve 17 yaş ortalamaya bir sınır olarak kabul edilmekte ise de bu pratikte kesin bir sınır değildir. Benim karşılaştığım öğrenciler Ankara Üniversitesi öğrencileri olduğuna ve genellikle 17-22 yaşlar arasında bulduklarına göre, ben geç ergenlik dönemini yaşayan gençler gurubundan ve bu gurubun özelliklerinden kısaca söz etmiş bulunacağım.

1986-1987 ders yılı içinde Ankara Üniversitesi öğrencilerinin sayısı ortalama 40 bini bulmuştur ve Türkiye genelinde 600 bin kadar üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Bu öğrencilerin sorunlarına geçmeden önce, insan yaşamında daha sonraki dönemleri şekillendiren ve gelecekteki ruhsal fonksiyonlara etki etmesi bakımından çok önemli olan ergenlik dönemi özelliklerine kısaca değineceğim. Ergenlik dönemi, tıpkı dağdan kaynağını alan bir ırmağın denize ya da göle ulaşmaya kadar izlediği yola benzetilebilir. Irmak hedefine varıncaya kadar çeşitli kıvrımlar yapar, bazen arazinin eğimine uyarak geçici geriye dönüşler, geçici durulma ve hızlanmalar gösterir; ama sonunda hedefine ulaşır. Irmak denize ulaştığı anda dengesine de ulaşmış olur. Ergenlik dönemi de aynı böyle bir gelişme süreci yaşar, bu dönemde amaç, olgun erişkin olabilmektir ve ergenlik döneminin bütün safhalarında az olgundan daha olguna doğru bir gidiş vardır. Bazen görülen bir geri gidiş de bu ilerlemeyi yok eder; fakat sonradan tekrar gelişme başabilir ve sonunda kimlik kazanma süreci tamamlanmış olur.

Çok çeşitli dürtüler, yeni görevler ve savunmaların ortaya çıktığı dönem olan ergenlikte, en önemli olay kimlik formasyonudur. Bu olay sosyo-kültürel yapıya bedensel değişikliklere ve cinsiyetin benimsenmesine bağlı olarak gelişir. Genellikle kabul edildiğine göre, ergen geliş-

me döneminde uyum sağlayabilmek için aşağıdaki görevleri başarmak zorundadır. Şöylece sıralayabiliriz : Fiziksel ve cinsel rolünün kabulü, yeni arkadaş ilişkilerinin kurulması, ana babadan ayrı olarak duygusal bağımsızlığın kazanılması, iş ve meslek seçimiyle ekonomik bağımsızlığın garantiye alınması, sosyal rekabetler için gerekli entellektüel hüner ve kavramların gelişmesi, sosyal sorumlulukları olan davranış modellerinin araştırılması, evlilik ve aile yaşama hazırlanma ve çevreyle denge sağlayan değer kalıplarının yapılaşması.

Eğer çevre, ergeni hazır olduğu ve uğraşmakta yetenekli olduğu bu görevleri yerine getirmeye izin verirse ve ergen de sorumluluk almaya, erişkin rol oynamaya hazır olduğu zaman çevre onun bu ilgi ve gereksinmelerini kabule hazırsa erişkin yaşama geçiş de o ölçüde kolay ve çatışmasız olmaktadır.

Ergenlik dönemi psikolojisi, erken dönemde fazla olmak üzere zıt tavırlar, kaypak, süratle ortadan kaybolup yeniden ortaya çıkabilen şiddetli tepkilerle karakterizedir. Bencillikle elseverlik, uyum ve yalnızlık, neşe ve keder, ahmakça şakacılık ya da aşırı ciddiyet, şiddetle aşık olma, aniden terk etme, boyun eğme, kafa tutma, maddecilik, ölkücülük, kabalık ya da incelik bu davranış zıtlıklarının örnekleridir.

Cinsel alanda da bazı davranış zıtlıkları görülür. Erkeklerde kızlara karşı düşmanca tavırlar, kızlarda erkekler gibi giyinme özentileri ortaya çıkabilir ya da aşırı perhiz ve mastürbasyon dönemleri birbirini izler. Bütün bu zıt tavırların kaynağı yeni güçlenmiş dürtülerle ortaya çıkan bunaltı ile, buna karşı olan savunmalar arasındaki çatışmalardır.

Bu dönem yeni duygusal bağılıkların geliştiği, aile dışı objelere sevgi yatırımlarının olduğu bir dönemdir. Ergen birinci sevgi objeleri olan ana babadan başka yeni dostluklar ve benimseyebileceği yeni modeller arar. Aşk olma yaşantısı önem kazanır; fakat bu yeni bir bağımlılığı da beraberinde getirdiği için ayrı bir sorun yaratır. Bu sırada benliğin daha fazla algılanması, aşırı duyarlık, alınganlık ve bedensel uğraşlar; hatta bedensel yabancılaşma duyguları ortaya çıkabilir. Hem erişkinlerin dünyasının dışında hem kendi çocukluk davranışlarının dışında olma nedeniyle her ergen kendi akranları arasında bulunmaya gereksinme gösterir. Bu arada grup oluşturmak çok büyük önem kazanır; bunlar grup içinde sanki ayrı bir kimlik kazanırlar, kendilerine has giyinme, konuşma ya da eğlenme şekilleri vardır.

Soyut kavramları düşünmeye ve tartışmaya büyük gereksinme gösterirler, arkadaşlarıyla birtakım felsefi düşünce ve tartışmalara girerler; bazen şiir, çeşitli müzik ve sanat dallarında kuvvetli ilgi ve yaratıcılıklar gösterirler. Bütün bunlar ergendeki canlılık, coşkunluk, idealizm ve enerjiyi gösterir.

Bütün bu davranış değişiklikleri ergenlerin çocukluktan çıkmakla değişen ruhsal dengelerini yeniden kurma çabalarıdır. Çünkü bu dönemde çok çeşitli dürtüler, yeni görevler ortaya çıkmıştır. Kısaca, yeni bir kimlik oluşmaktadır. Kimliğin oluşması, sosyal ve kültürel yapıya, bedensel değişikliklere ve cinsiyetin benimsenmesine bağlı olarak gelişmektedir. Ünlü psikanalist Eric Ericson'a göre, bu dönemde bazen patolojik görünümlü normal kimlik kazanma krizleri atlatılabildiği gibi, bazen de patolojik boyutlara ulaşarak benlik kavramına ait algılama güçlüğü ve yabancılaşma duygularına sebep olur. Buna kimlik karmaşası ya da ideantide konfizyonu adı verilir. Kimlik karmaşası için-

deki genç, çoğunlukla ben kimim, neyim, inançlarım nedir, hayattaki amacım nedir, ne olmak istiyorum sorularına cevap arar. Ahlâkî değer sistemleri, cinsel yönelme ve davranışları, arkadaşlık ilişkileri ve sorumluluklarında belirsizlikler gösterir ya da toplumun belirlediği bütün rollerden nefret edebilir. Bunun sonucu olarak, sosyal ve akademik fonksiyonlarında bozukluklar gösterir.

İşte bize başvuran öğrenciler ki, hemen vurgulamamda yarar var, bunlar Ankara Üniversitesi öğrencilerinin ancak yüzde 3'ü kadardır ve bunların da yüzde 25'inde kimlik bocalamaları görülmektedir. 1985 gençlik yılında yaptığım bir araştırmada, Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezine başvuran öğrenciler arasında 3 klinik tablo önde gelmekteydi. Bunlar arasında yüzde 35 nevrotik depresyonlar, yüzde 25 kimlik bocalamaları, yüzde 20 genel anksiyete reaksiyonları, yüzde 12 diğer nevrozlar ve yüzde 8'i de psikoz ve sınır vakalar olarak bulunmuşlardı. Bu rahatsızlıkların teker teker neler olduğu konumuz dışında kalmaktadır; ama sorunlar nelerdir veya bu öğrencilerde ruhsal rahatsızlıklara neden olan belirli sorunlar var mıdır? Bu dönemde sorunlar bu hassas dönemin bizzat kendi özelliklerinden kaynaklandığı gibi, çevresel streslerden de kaynaklanabilir. Bu dönemin özelliklerinden kısaca bahsettim, şimdi üniversite öğrencilerinin sorunlarına gelelim :

Bunlar genel olarak ekonomik sorunlar, barınma sorunu, üniversitenin bulunduğu şehire uyum, istediği fakülteye girip girememe, arkadaş ilişkisi, yapılan eğitimle ilgili fakülte yaşamına uyum, cinsel, kişisel ve ailevi sorunlardır. 1985 yılında yaptığım bir araştırmada eşit sayıda 2 grup öğrenci aldım, birinci grup ilk 6 ay içinde psikiyatriye başvuranlar, ikinci grup ise sosyal servise, yarışma ya da serbest zaman etkinlikleri için gelen ve normal kabul edilen gruptu. Her iki grupta psikiyatrik görüşme ve ölçeklerle sorunlar ve

ruhsal durum saptandı. Kontrol grubunda açık psikiyatrik bulgu yoktu; ancak ölçek bulgularıyla yüzde 32 oranında anksiyete bulundu ve bunlar olgunlaşmayla ilgili normal çatışmalar ve normal kimlik kazanma sorunları olarak değerlendirildi.

Bize başvuran ve tanı konulan grupta kişisel ve ailevi sorunlar ağırlık taşımaktadır. Kişisel sorunlar olarak, öğrencilerin bilinçli olarak bazı kişilik özelliklerinden yakınmaları kastedilmektedir. Örneğin, güvensiz, alıngan, şüpheli, çekingen, girişim yeteneğinden yoksun ya da bağımlı olmak ve bunları bir sorun olarak kabullenme gibi. Bu tür kişisel sorunlar, araştırma grubunda yüzde 73 gibi önemli bir orandaydı. Buna paralel olarak ailevi sorun yine bu grupta yüzde 60 idi. Halbuki sosyal servise gelen ve normal kabul edilen grupta da kişisel ve ailevi sorunlar vardı; ama bunlar yarı yarıya bir düşüş göstermekteydi.

Öğrencilerin ailevi sorunları nelerdir? Klinik gözlemlerimize göre, öğrencilerde disosiyasyon yani parçalanmış aileler, boşanma ya da ana babadan birinin ölümü nedeniyle üvey ana-baba sorunu olanlar, nevrotik ana babalar hatta ana babadan birinin psikotik düzeyde hasta olmasına da rastlanmaktadır ve bu gibi ciddi ailevi sorunlar öğrencilerde de ciddi sorunlar yaratmaktadır; ama çok şükür ki psikoz oranı çok yüksek değildir. Benim araştırmam da sınır vakalar dahil % 8 vaka vardır. Bunu bütün öğrenci nüfusuna generalersek % 1 oranında kalmaktadır.

Daha çok ana babanın tutumlarında yanlışlar görmekteyiz. Örneğin sevgisiz, ilgisiz, ihmalkâr ana babaların yanı sıra baskılı, otoriter, sürekli suçlayan, eleştiren ana babalar ya da çocuğu aşırı ilgi ve sevgiye boğan ana babaların genellikle gençlerin kişilik gelişmesine zararlı etkileri olmaktadır. Demokrat, hoşgörülü, ilgili, anlayışlı ana-babaların çocukları dışa dönük, başarılı ve sosyal bakımdan arzu edi-

len kişilik özellikleri taşımaktadır. Bize başvuran gençlerde en çok güvensizlik, yetersizlik duyguları ve bağımlı kişilik özellikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra öfke kontrolsüzlüğü olan gençler de var. Bunlar genellikle yeterince ilgi ve sevgi görmemiş ve çok eleştiri almış çocuklardır. En ufak bir eleştiri karşısında özgüvenleri sarsılarak şiddetli tepkiler vermekte ve arkadaş ilişkileri bozulmaktadır. Bunun tersi olarak aşırı sevgi görmüş ve çok korunmuş gençlerde de bağımlılık özellikleri fazladır. Aileler çok verdiği için çok da almayı beklemekte ve genç bağımsız davrandığında ailesine yeteri kadar veremediğini düşünmekte, suçlanmakta ve hatta depresyona kadar gitmektedir. Örneğin, okuldan atıldığını anne ve babasından saklayan; hatta annesiyle Ankara'ya gelip ev tutmuş, çok yeni bir öğrenci gördüm; annesi geri döndükten sonra intihar teşebbüsünde bulunmuştu. Öğrenciler bazen de ailesinden sınıfta kaldıklarını gizliyorlar, bir üst sınıfa gittiğini söylüyor, ailesinin bundan haberi yok. Sadece ana babasını memnun etmek için okuyan; kendisi için başarmaktansa ana babasının narsistik emelleri, ailelerin kendisinde olan eksikliklerini telafi etmek için zorlanan öğrenciler de sonuçta başarısızlığa uğramaktadırlar.

Ana baba ne kadar tutarlı, dengeli ise gencin çatışması o kadar az ve erişkin yaşama geçmesi daha kolay, başarılı olmaktadır. Bizim toplumumuzda özellikle kırsal kesimde ve geleneksel düzende aileler, çocuklarının bağımlılık duygularını pekiştirdiğinden bunlarda bağımsızlık duygusu yeterince gelişmiyor. Örneğin soru sormaması ve az konuşması beklenen çocuk, pasif ve çekingen kalıyor. İlk ve ortaokuldaki kendi dar çevrelerinde bunun pek farkına varamıyorlar; fakat çevre genişleyince lisede, hele hele üniversitedeki rekabet ortamında bu pasif ve çekingen tutumları, onlarda yetersizlik ve aşağılık duyguları uyan-

dırmaktadır; hatta bu sebepten depresyona giren çok fazla öğrenci var, bunlara çok sık rastlamaktayız. Yeteri kadar arkadaşlık kuramamak, bildiğini dahi söyleyememek, toplum içinde konuşamamak gibi başarısızlık duyguları bunların çoğunu depresyona itmektedir.

Diğer sorunlardan, Ankara'ya uyum ve istediği fakülteye girip girememesi gibi sorunlar, yaptığım araştırmada iki grup arasında farklılık göstermemiştir; yani psikiyatriye başvuran, tanı konulan grupla normal kabul edilen grubun her ikisi de üçte bir oranında istediği fakülteye girememiş ve branşından memnun değildi. 1982 yılında yaptığım araştırmada da aynı sonuçla karşılaştım; fakat burada ilginç olan bir husus şu idi; ilk araştırmada başarı durumlarını araştırıyordum ve bunların sene sonu sınav sonuçlarını incelediğim zaman açıkça yer değiştirmek istediklerini ifade eden öğrencilerin hemen hemen hepsinin yine fakültelerine kayıtlı olduklarını hatta bunların yüzde 36'sının başarı göstererek engelsiz bir üst sınıfa geçtiklerini saptadım; yani akademik doyumsuzluk ile başarı düzeyi arasındaki ilişki çıkmamıştı. Bu aslında ülkemiz gerçekleriyle bağdaşan çok ilginç bir bulgudur; çünkü öğrencilerin büyük bir kısmı çok büyük bir zorlukla, belki de birkaç yıl bekledikten sonra bir üniversiteye ancak girmekte ve fakülte değiştirmeyi arzu etse bile yeniden kazanması çok zor olmaktadır. Bunun için öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, akademik doyumsuzluklarına rağmen girdikleri fakültelerde sebat etmektedirler. Yalnız bunların mezun olduktan sonraki akademik başarıları gerçekten incelenmeye değer bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fakülteye uyum ve arkadaş ilişkisi sorunları olarak yine iki grup karşılaştırıldığında, tanı konulan araştırma grubunda kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde fazla so-

run bulunduğu gör÷lmektedir. Fak÷lteye uyum sorunu araştırma grubunda yüzde 50, kontrol grubunda yüzde 27 idi. Arkadaş ilişkisi sorunu araştırma grubunda yüzde 67, kontrol grubunda yüzde 49 olarak bulundu. Cinsel sorunlara gelince: Öğrencilerin yüzde 50'sinde cinsel sorun vardı ve tanı konulan grupta da normal kabul edilen grupta da aynı oranlarda idi. Bu sorunlar karşı cinsle arkadaşlık edememek, konuşurken yüz kızarması, çarpıntı, aşırı heyecan duymaktan, erkeklerde mastürbasyon ve iktidarsızlık korkuları, kızlarda frijite korkusu ve her iki cinste evlenmeye karşı olumsuz tavır takınma, sevmeye yetersizliği, cinsel sapma korkuları; hatta denemelerine kadar varmaktadır.

Cinsiyet, yaşamın devamını sağlayan psikolojik ve biyolojik bir dürtüdür. Aşırı baskı altında tutulması kadar aşırı serbestlik de yanlış sonuçlar doğurmaktadır. Normal gelişim gösteremeyen cinsel dürtüler, ya aşırılaşır ya sapma gösterir ya da inkâr edilerek ket vurulur. İşte bizim öğrencilerimizde cinsel sorunların bu kadar fazla olması, ister istemez yine toplumsal yapımız üzerinde düşünmeye sevk etmektedir. Bizim toplumumuzda bildiğiniz gibi cinsel konular konuşulması ayıp ya da yasak sayılır. Bu konuda çocuklara eğitim verilmez, çocuklar ya kulaktan dolma, arkadaştan ya da kitaptan yalan yanlış bilgiler edinmekte ve cinsel eğitimi eksik olarak karşımıza sorularla gelmektedirler. O zaman bunların ana ve babalarıyla aralarındaki uzaklığı fark ediyoruz.

Öğrencilerin eğitim sorunu yine her iki grupta karşılaştırılmıştı. Araştırma grubunda yüzde 39, kontrol grubunda yüzde 54 olarak bulundu. Eğitim sorunlarını şöyle ifade ettiler: Eğitim, lise gibi ezbere dayalı, güdüleyici değil, vizeler çok fazla, sınıflar çok kalabalık, dersler yeterince işlenmiyor, uygulama az şeklinde. Öğrenci sorunla-

rını incelerken Şu soru daima aklımıza gelmektedir.

Üniversite yaŐamı bizzat stres oluŐturmakta mıdır? Evet, fakat bu stresler direkt olarak değil de endirekt olarak etki etmektedir. Üniversitenin getirdiği sorunlar daha çok ekonomik, barınma, Anadolu'dan gelenler için bulunduğu Şehire uyum ve yapılan eğitimle ilgili sorunlardır. Bu sorunlar eğer öğrenci kişisel sorunlu değilse ya da ailevi sorunu çok fazla değilse tolere edilebilmekte; yani ruhsal dengelerini korumaktadırlar. Eğer öğrenci liseden zaten sorunlarla yüklü geliyorsa, üniversitenin getirdiklerini taşıyamamakta, hele böyle bir rekabet ortamında daha çok zedelenmektedirler.

Gerek 1985 gençlik yılındaki araŐtırmamda gerek 1982 yılındaki öğrencilerde görölen depresyon ve problem alanlarının akademik başarıyla ilişkileri konulu araŐtırmamda ilginç olan bulgu, bu araştırmaların normal öğrenci popölasyonunu da kapsaması ve psikiyatriye baŐvurmayan grup içinde problemlili öğrenci sayısının çok fazla oluŐuydu.

1982'deki araŐtırmamda normal öğrenci popölasyonunda yüzde 9 oranında klinik düzeyde depresyon saptadım. Suloklinik bulgular yüzde 69'a kadar ulaŐmaktaydı. Ayrıca başarı düzeyleriyle depresyonları arasında negatif bir korelasyon bulunmuştu, başarının düşük olması ki, o zaman yüzde 42 oranında bulmuŐtum, öğrencilerin içinde buldukları depresif ruh hali, kendilerini olumsuz değerlendirmeleri, dikkatini toplayamamak, isteksizlik, halsizlik, uyku bozuklukları ve bunun gibi klinik veya subklinik semptomların etkisine baęlanmıŐtı. Ayrıca depresyonun Őiddeti arttıkça başarısız olma Őansının arttığı da doęrulanmıŐtı.

Her iki araŐtırmadaki bulgulara rağmen, bize baŐvu-

ran öğrenci sayısının tüm öğrenci sayısına göre azlığı ve ancak yüzde 3 gibi bir oran oluşturması; ancak bölümümüze başvurmanın ciddi ruhsal semptomlu olmakla eşanlı tutulacağı anlamına gelebilir. Ya da öğrenci ruhsal danışma gereksinmesinin farkında olmayabilir ve yahut da ruh hekimine gitmeyi uygun görmüyor olabilir. Halbuki sorunlu grubun yüzde 70'e kadar varabileceği hesaplanabilmektedir. Bu bakımdan biz Ankara Üniversitesi Mediko - Sosyal Merkezi olarak araştırmalarımızdan çıkan sonuçlara göre fakültelerin bünyelerinde rehberlik ve danışma merkezlerinin kurulmasını önermiştik. Böyle bir öneriyle ilgili çalışma halen üniversitemizde başlamış bulunmaktadır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz Sayın Güney.

Aynı konuda ikinci konuşmacımız Sayın Prof. Dr. Ayşel Ekşi. Sayın Ekşi, İstanbul'dan katılarak panelimizde bir açıklama yapacak. Bildiğimiz kadarıyla Sayın Ekşi'nin gençlik üzerine yaptığı araştırmalar var, sanıyorum önce bize onlardan söz edecek.

PROF. DR. AYSEL EKŞİ — Önce bir şeyi itiraf edeyim : Ben üç yıl öncesine kadar üniversiteli gençlerin sorunlarıyla uğraşıyordum, ancak şimdi İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsünde tüm gençlere yönelik çalışıyorum. Bu nedenle şimdiki çalışma alanım ortalama 12-22 yaş grubunu kapsıyor; benden «yüksek öğrenim gençlerinin karşılaştığı sorunlar» istendiğine göre, bugün buradaki sözlerim büyük ölçüde daha önceki gözlemlerimi aksettirecektir. Yedi yıl Ankara Üniversitesi'nin, sekiz yıl da İstanbul Üniversitesinin Mediko Sosyal Merkezlerinde gençlerin sorunlarıyla ilgilenmiş bir psikiyatrist ola-

rak, üniversiteli gençlerin sorunlarına ana çizgileriyle değinmeye çalışacağım.

Yüksek öğrenim gençlerinin karşılaştığı sorunlar, kuşkusuz pek çok etkene bağlıdır. Bunlar, 1. Yüksek Öğretim kurumunun niteliklerinden 2. Gencin kendi kişilik ve zekâ yapısından, 3. İçinde yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel çevreden kaynaklanan sorunlar olarak başlıca üç bölüm halinde ele alabiliriz.

Yüksek Öğretim Kurumunun niteliğinden ileri gelen ve gençleri olumsuz etkileyen sorunlar genellikle şu alanlarda yoğunlaşır :

Birkaç fakülte dışında sınıflar genellikle çok kalabalıktır. İçeri girmek ve derste not tutmak özellikle fakülteye uyumun en zor olduğu birinci sınıflarda gerçekten zordur; bu çok basit nedenle de birinci sınıf öğrencilerinin canı daha en başında okula gitmeyi, derse girmeyi bile istemez. Bu onların çevreye uyumunu ister istemez etkiler, pek çok gencin uzun süre fakültelerini benimseyemediklerini görürüz.

Gene birkaç fakülte ve birkaç istisna dışında genel kural olarak, öğrenci-öğretim üyesi ilişkisi hemen hiç yoktur, varsa da mekanik-soğuk bir ilişki söz konusudur. Orta öğrenimdeki, herşeye rağmen daha düzenli, daha sıkı öğrenci-öğretmen ilişkisinden sonra, yüksek öğrenim gençleri fakültelerinde genellikle kendilerini yabancı, anlamsız istenmeyen yük gibi hissederler, bu da onların uyumunu ve fakülteyi benimsemelerini geciktirir. Üstelik buralarda arkadaşlar arasında ilişki kurulması da genellikle büyük sorundur. Üniversiteler orta öğrenime kıyasla çok daha heterojen, çok daha farklı ekonomik-sosyal düzeyden gencin bir arada bulunduğu yerlerdir; özel arabalarıyla

Kavaklıdere-Çankaya'dan veya çamurlu ayakkabılarıyla gecəkondudan gelenlerin aynı sıralarda kaynaşması her zaman pek kolay değildir; geleneksel çevreden başörtülü kızlarla, yazları dağda kayak, kışları denizde sörf yapanlar da çoğu kez aynı sınıflarda uzaktan birbirine çelişik duygularla bakarlar. Bu nedenle herkes geldiği çevreden gruplara girer. Kolejliler kolejlilerle, Anadolu kökenliler Anadolulularla gruplaşır. Böyle yoğun ilişkiler içindeki küçük gruplarda genellikle sorunlar da birbirine aktarılır, birbirine baskı yapma, ayıplama ve kız-erkek arkadaşlığı grup içinde sorunlar yaratırken, asıl sorun hiç bir gruba giremeyenlerde ortaya çıkar. Bu gençlerde yalnızlık ve yabancılık duygusu yavaş yavaş alınganlığa ve güvensizliğe yol açar, «herkes benim hakkımda ne düşünüyor», «aleyhimde konuşuyorlar mı» gibi şüpheler, paranoid deliller veya depresyonlar sık sık gözlenir.

Bir gencin karşılaştığı sorunlarla başa çıkabilmesi veya tüm sorunlarının altında ezilip kalması onun kişiliğine, zekâ düzeyine ve içinde yaşadığı koşullara da bağlıdır, bu sorunlarla başa çıkabilmesi için gencin uyum yeteneğini kazanmış olması büyük önem kazanır. Tüm dünyada üniversite gençlerinin karşısına, büyük şehir veya üniversite yaşamına ve eğitimine uyum zorunluluğu gibi sorunlar kuşkusuz çıkar. Bu, tüm öğrenciler için doğal bir sorundur. Ancak bunun bizim ülkemizde çeşitli nedenlerle üniversiteli gençlerimizde daha büyük sorun haline dönüştüğü düşüncesindeyim :

Bunların birincisi, kanımca, gençlerimizin daha önceki yıllarda ailelerinden ayrılmaya hazır hale gelmemelerinden kaynaklanır. Ailelerimiz genellikle genci bağımsızlığa ve kendi meselelerini çözmeğe, hazırlamamışlardır. Bu, üniversite yaşamında büyük sorun yaratır.

Bizde büyük sorun haline dönüşmesinin ikinci nedeni, kanımca çocuk yetiştirmede çocuklarımıza dengeli, tutarlı, makul bir disiplin veremememizden kaynaklanır. Disiplinin sevgiye eşit verilmesi gerekir, oysa disiplin sevginin ikiz kardeşi olamaz bizde hiç bir zaman, bunun doğal uzantısı olarak gençlerimizde kendi davranışlarını düzenleme ve kendini yönetme alışkanlığını geliştiremeyiz. Hatta halkın kendi kendini yönetmesi demek olan demokrasiyi ülkemizde hâlâ sağlam temellere oturtamayız bu yüzden.

Böyle yetişen gençlerde engele hoşgörü kolay kolay gelişmemektedir, sabırsız, duygusal açıdan olgunlaşmamış gençlerde duygusal tepki ve iniş çıkışlar büyük olur. Sonuç olarak, karşılaştıkları yarışmalar ve engeller ruhsal patlamalara yol açar. Kendini yönetme alışkanlığı iyi gelişmediği için sınavlara kadar büyük bir serbesti, sınav öncesi ise yetiştirememenin, başaramamanın telâşi ve stresi gereksiz yere büyük olur. Bu da çoğu kere yetersizlik ve suçluluk duygularına yol açar.

Üçüncüsü, çocuklarımıza genellikle verimli çalışma alışkanlığı ve boş zamanını verimli değerlendirme yeteneği kazandıramayız. Üniversiteye kadar gelen öğrencilerin büyük kısmı ya sadece verilen dersleri öğrenmiştir, tek yönlü ve kısır kalmıştır, ya da uzun okul yıllarında artık çalışmaktan bıkmış, çalışmayı bir yük olarak görmeye başlamıştır. Bu geleceklerini gerçekçi biçimde planlamalarını zorlaştırır. Gençlerin çoğu rastgele, başka seçeneği olmadığı için üniversitede bir yere girivermiştir. Bu yarışa ve beklentilere hazır olmayan gençlerde yetersizlik, aşağılık, güvensizlik duyguları ile uyumsuzluk ve depresyonlar çok sık görülür.

Üstelik toplum, üniversite konusuna çelişik bakar. Üniversiteye girebilmek çok önemlidir bir yanda, üniversite-

te bitirmek hiç önemsenmez, diğer yanda... «bitireceğim de ne olacak ki, mezunlar iş bulabiliyor mu?» çelişkisi genci olumsuz etkiler, boşvermeğe iter.

Cinsel konular daima büyük sorunlar olarak düşünül- müştür toplumumuzda. Çok çeşitli nedenleri var kuşkusuz. Toplumun cinselliğe bakışı daima çok çelişkilidir. Gençle- rimiz duygularıyla ve cinsel dürtüleriyle başa çıkmakta büyük güçlükler çekerler.

Buraya kadar genel gözlemlerimizi toparlamağa ça- lıştım. Gençlerin sorunlarını biraz daha somut hale getir- mek amacıyla, İstanbul Üniversitesi öğrencilerinde yap- tığımız araştırma bulgularına eğilelim :

İstanbul Üniversitesinin tüm birinci sınıf öğrencilerine tarafımızdan geliştirilmiş bir anket uygulanmıştır. Beş yıl- dır İstanbul Üniversitesinin tüm birinci sınıf öğrencilerinde uygulanarak iyi çalışmayan itemleri yeniden düzenlenen bu anket, temel ilke olarak psikiyatrik anamnez alma esa- sına uygun hazırlanmıştır.

Anket 52 maddeden oluşmuş, çocuklarında anne ve babalarının kendilerine karşı tutumunu ve kendi yetişme- lerinde anne babalarının önem verdiği özellikleri retros- pektif olarak değerlendirmeleri gençlerden istenmişti. An- kette ayrıca gençlerin sosyal-ekonomik kültürel durumları, dinsel ve cinsel tutumları, alışkanlıkları ve sorunları ele alınmıştı. Burada sorunları ele alalım :

Sorunlar kişisel, toplumsal ve eğitim alanını kapsa- mak üzere üç bölüm halindedir. Kişisel sorunlar a) gü- vensizlik, kararsızlık gibi ruhsal sorunlar, b) henüz kişili- ğini bulmakla ilgili sorunlar, c) cinsel sorunlar, d) so- run yok, e) başka alt gruplarını; toplumsal sorunlar ise, a) arkadaşlık kurmak veya arkadaşlığı sürdürmekle ilgili

sorunlar, b) genellikle büyüklerle anlaşmakla ilgili sorunlar, c) toplum hayatına uyumla ilgili sorunlar, d) sorun yok, e) başka alt gruplarını içermektedir.

Ülkemizde gençlerin sorunu söz konusu edildiği zaman, bir saplantı halinde, cinsel sorunların en önde geldiği düşünülmektedir. Gençlere «Cinsel sorununuz var mı?» şeklinde yaklaşıldığı zaman da, özellikle erkeklerin hepsinin az veya çok bu konuda sorun belirtmeleri doğaldır. Biz bu nedenle «Sorununuz var mı?» şeklinde yaklaşmadık. Tecrübelerimize göre gençlerin en çok yakındığı sorunları gruplar halinde alt alta yazdık. Her grupta üç sorun vardı. Bunlar arasında kendileri için sorun olan yalnız birini seçmelerini istedik.

«Kişisel sorun» bölümünde «Henüz kişiliğimi bulmakla ilgili sorunlarım var», «Kararsızlık-güvensizlik gibi ruhsal kaynaklı sorunlarım var», «Cinsel sorunlarım var» seçenekleri yer alıyordu. Ayrıca «Bu konuda hiçbir sorunum yok» ve «Başka» seçenekleri de bulunuyordu.

Anket uyguladığımız 4263 gencin % 27'si güvensizlik tipi ruhsal sorunları; % 14.5'u henüz kişiliğini bulmakla ilgili olanları ve % 4.5'u cinsli sorunları işaretlediler. % 41'i «Hiçbir kişisel sorunum yoktur» derken, % 13'ü de «başka» kişisel sorunları olduğunu bildirdiler.

Kısaca, genel beklentilerin aksine, kişisel sorunlar arasında cinsel sorunlar en yüksek oranda birinci gelmedi. Genel beklenti derken, kuşkusuz bir noktayı kalın çizgileri ile belirtmekte yarar var. Araştırma yaptığımız grup, 17 - 19 yaş arasındaki okuyan gençler grubudur. Bu yaşlarda kişilik bulmayla ilgili sorunlar gerçekten önemlidir. Çünkü artık genç, kendine uygun düşecek değerler bulmak ve bunları benimseme k sorunu ile karşı karşıyadır. Geleceğini gerçeğe uygun biçimde yönlendirmesi; davran-

nışlarını ve değer yargılarını ahenkle dengeleyebilmesi genç için genellikle güçtür. Özellikle kendi değer yargılarının sık sık değiştiği bu dönemde, ülkemizde olduğu gibi toplumsal değer yargıları da hızla değiştiği için gencin «Bana uygun olan değerler nedir?» sorusuna yanıt bulabilmesi büyük sorun olabilir.

Bu nedenle ankette gençlerin % 14'ünün «henüz kişiliğini bulmak»la ilgili sorunları olduğunu bildirmesi rastgele değildir. Bu sorunun acaba gencin yaşı ile bir ilişkisi bulunabilir miydi? Bunu araştırdık. Tüm varsayımları doğrular şekilde, «**kışiliğini bulma**» ile ilgili sorunları gencin **16, 17, 18 yaşlarında en yüksek oranda yaşadığı, 19 yaşından itibaren yavaş yavaş azaldığını gördük.** Örneğin 16 yaşındaki gençlerin % 21'i «**kışiliğini bulmak**»la ilgili sorunu olduğunu bildirirken; yaş büyüdükçe bu sorunu olan gençlerin oranı giderek azalmaya başladı. 19 yaşındaki gençlerde bu oran % 12; 21 yaşındakilerde % 10; 23 yaşındakilerde % 7; 24 yaşındakilerde % 3'tü. Oysa, gerek cinsel sorunlar, gerek güvensizlik tipi ruhsal kaynaklı sorunlar konusunda gençlerin yaşı ile sorun arasında anlamlı bir ilişki bulunamadı. Yani cinsiyetle ilgili veya ruhsal kaynaklı sorunların her yaşta gençlerde dağınık oranlarda bulunduğu görüldü.

«**Kışiliğini bulmak**»la ilgili sorunların genç kızlarda biraz daha fazla oranda çıktığı görülmektedir. Eğitim yılı süresince aylık gelirini **çalışarak elde edecek öğrencilerin kişiliğini bulmakla ilgili sorunlarının, aileye ekonomik anlamda bağımlı gençlere oranla daha az oranda görülmesi ilginçtir.**

Çalışmamıza göre gençlerin % 27'sinin «**Kararsızlık, güvensizlik**» tipi ruhsal kaynaklı sorunları bulunmaktadır. Bu konuda kız-erkek arasında pek bir fark ortaya çıkmamıştır.

Bulgulara göre, yetişmesi sırasında anne ve babasının kendisine karşı sevecen davranmadığını; bağımsız olabilmemesine, kendi kararını kendisinin vermesine, sorumluluk yüklenmesine önem vermediğini düşünen gençler arasında güvensizlik çok daha fazla orandadır. Bunları sayılarla belirtirsek, annesi kendi yetişmesi sırasında bağımsız olabilmemesine çok önem vermiş gençlerin % 19'unda güvensizlik olmasına karşılık; annesi bağımsız olabilmemesine hiç önem vermemiş gençlerin % 44'ü güvensizlik tipi sorunları olduğunu bildirmiştir. Babası bağımsız olabilmemesine çok önem vermiş gençlerin % 20'sindeki güvensizlik duygusuna karşılık; babası bağımsız yetişmesine önem vermemiş gençlerin % 37'si bugün güvensizlikten yakınmaktadır. Aynı şekilde gerek annenin, gerek babanın, gencin yetişmesi sırasında kendi kendine karar verebilmesine önem verip vermemesine bağlı olarak da gencin kişisel sorunlarının oranı artmakta veya azalmaktadır. Örneğin annelerinin buna önem verdiğini bildiren gençler arasında % 18'i güvensizlik duygusu olduğunu belirtirken, annesi kendi kendine karar verebilmesine hiç önem vermemişler arasında güvensizlik oranı % 43'e çıkmıştır. Yetişmesi sırasında kendi kendine karar verebilmesine babası çok önem vermiş gençler arasında güvensizlik duyan gençlerin oranı % 20'dir. Babası buna hiç önem vermemiş olanlarda ise güvensizlik oranı % 39'dur.

Yukardaki tablolara paralel şekilde, gerek annenin gerek babanın yetişmesi sırasında gencin sorumluluk taşımaya verdiği öneme bağlı olarak gencin kişisel sorunları artıp azalmaktadır. Anneleri buna önem vermiş gençlerde güvensizlik oranı % 23 iken, buna önem vermemişlerde güvensizlik oranı % 37'ye ulaşmaktadır. Babaları sorumluluk taşımaya önem vermiş gençler arasında güvensizlik oranı % 23 iken, buna önem vermemiş gençlerde

güvensizlik tipi sorunlar % 34 oranındadır.

Anne baba tutumlarıyla gencin kişisel sorunları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan dördüncü bir tutum da, gerek annenin babanı kendisine karşı sevecenliği ile ilgilidir. Buna göre «Annem bana karşı çok sevecen idi, beni çok severdi» diyen gençlerin % 24'ünün güvensizlik sorunu varken; «Annem bana karşı pek sevecen değildi, beni pek sevdiğini düşünmezdim» diyen gençlerde ise güvensizlik oranı tam iki katına (% 48'e) çıkmaktadır. Sevecenlik konusunda baba söz konusu olduğu zaman da aynı tür bir ilişki görülmektedir. Babası çok sevecen gençlerin % 23'ünün güvensizlik duygularına karşılık; babası kendisine karşı sevecen olmayan gençlerin % 47'si güvensizlik duyguları olduğunu belirtmişlerdir.

Ailede babanın çok otoriter olduğu, bütün kararları anneye danışmadan aldığı ailelerde gençlerin güvensizlik tipi sorunları % 41 oranındadır. Oysa «Annemle babam eşit olarak tartışılır, karar ve istekleri genellikle eşit olarak geçeridir» diyen gençler arasında güvensizlik tipi sorunlar % 22'ye inmektedir.

Gençlerin kişisel sorunları ile aile yapısı arasında da ilişki kendini göstermektedir. Anne ve babası beraber yaşayan gençlerle ayrı yaşayan veya annesi ölü olanlar arasında güvensizlik sorunu arasında güvensizlik sorunu konusunda fark çıkmıştır. Anne babası beraber yaşayanlarda güvensizlik tipi sorun % 27 oranındadır. Bu oran anne babası ayrı yaşayanlarda % 32; annesi ölü olanlarda % 33'tür. Güvensizlik sorunu, anne babaların çocuk yetiştirme şekli ile de çok belirgin bir ilişki göstermektedir.

Çalışmamız, gençlerin % 27'sinin kendisinde bu tip bir sorunu dile getirdiğini göstermektedir. Ancak bu oran, onların mezun oldukları okul; doğup büyüdüğü ve halen ailelerinin yaşadığı bölge; anne babalarının eğitimi gibi

sosyol-ekonomik-kültürel durumlarına ve anne babalarının kendilerini yetiştirme biçimine bağlı olarak daha az veya yüksek çıkmaktadır.

Buna göre, anketi yanıtlayan gençlerden köyde doğanların % 33'ü, İstanbul, Ankara, İzmir gibi en büyük üç ilimizden birinde doğanların ise % 24'ü tüm kişisel sorunlar arasından güvensizlik tipi sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde, aileleri halen köyde yaşayan öğrencilerin % 34'ü, aileleri halen bu üç ilimizden birinde yaşayanların ise % 25'i güvensizlik sorusunu işaretlemiştir.

Babaları okuma yazma bilmeyen gençlerde güvensizlik oranı % 39, babaları ihtisas düzeyinde yüksek öğrenim yapmış olanlarda ise % 23'tür. Aynı şekilde, anne eğitim düzeyi yükseldikçe, gençlerdeki güvensizlik oranının azaldığı görülmektedir.

Mezun oldukları okul açısından ele alındığı zaman, resmi lise mezunlarından % 27 olan güvensizlik oranı, fen lisesi ve meslek liseleri mezunlarında % 30; öğretmen okulu mezunlarında % 40'tır. Daha düşük oranlar ise yabancı dilde öğrenim yapan lise mezunlarında (% 21), yabancı dilde öğrenim yapan özel lise mezunlarında (% 23) ve özel lise mezunlarında (%25) görülmüştür. Bu noktanın yorumu her halde çok yönlü etkenler gözönüne alınarak yapılmalıdır.

Gençlerin yabancı dil düzeyleri ile kişisel sorunları arasında bir ilişki aramak anlamsız görülebilir. Gençlerde bu ilişki, yabancı dili ne derece iyi bildikleri sorusuna verdikleri yanıtların, mezun oldukları okula göre yukarıda sözünü ettiğimiz bulguları doğrulaması bakımından yararlıdır. Ayrıca üst ekonomik düzeyden gelen, kolej gibi yabancı dilde öğrenim yapan okul mezunlarının kendilerini daha güvenli bulmaları açısından da dikkate değer. Buna

göre, yabancı dilinin hiç iyi olmadığını bildirenlerin % 31'ı güvensizlik tipi sorun bildirirken; yabancı dili mükemmel bilenlerde güvensizlik oranı % 16'dır.

Gençlerin Sorunu konusunda ikinci grupta «Sosyal ilişki kurmakla ilgili sorunlar» ele alınmıştır. Bunlar :

1 — Arkadaşlık kurmak ve arkadaşlığı sürdürmek.

2 — Genellikle büyüklerle anlaşmak ve

3 — Toplum hayatına uyum konularında idi. Kişisel sorunların değerlendirilmesinde olduğu gibi, gene gençlerden bunların arasından kendileri için en önemli sorun olan sadece birini seçmeleri istendi. Toplam gençlerin % 52'si «hiçbir sorunum yok» derken, % 12'sinin «başka sosyal sorunum var» yanıtını seçtikleri görüldü.

Belirtilen üç sorun arasından gençlerin % 13'ü toplum hayatına uyumu, % 14'ü arkadaşlık kurmayı ve % 9'u genellikle büyüklerle anlaşmakla ilgili sorunları işaretlediler. Kız-erkek arasında arkadaşlık kurmak ve büyüklerle anlaşmak konusunda kızlar lehine biraz fark bulundu. Örneğin erkeklerin % 16'sı kızların % 10'u arkadaşlık kurmak ve sürdürmekte sorun bildirdiler; toplum hayatına uyum konusu ise kızlar ve erkekler tarafından eşit olarak işaretlendi.

Bu sorunların nelere bağlı olabileceği diğer yanıtlarla ilişki kurularak incelendi. Buna göre arkadaşlık kurmakla ilgili sorunlar en yüksek alanda Öğretmen Okulu mezunlarında, en düşük alanda ise özel lise ve kolejleri bitirenlerde görüldü. Diğer okul çıkışlılarda bu iki uç arasında dağılık oranlar elde edildi, resmi okul mezunlarında bu sorun % 14 bulundu.

Bu konudaki sorunlar, gencin sosyal ve ekonomik durumu ile ilişkili görünümündedir. Şöyle ki kendileri köy,

bucak ilçede doğmuş olanlar ve aileleri halen bu küçük yerleşim yerlerinde yaşayanlar, illerde doğmuş ve aileleri halen illerde yaşayanlara oranla daha fazla oranda arkadaşlık kurmakla ilgili sorunları birinci derecede sorun olarak seçmişlerdi. Örneğin köyde doğmuş ve ailesi halen köyde yaşayanlarda arkadaşlık kurmakla ilgili sorunlar % 19 iken, İstanbul, Ankara, İzmir illerinden birinde yaşayanlar arasında % 9'dur. Veya babası işsiz gençlerde özellikle çok yüksek bulunan bu sorun babası işçi ve tarım işçisi olan gençlerde diğer baba meslek gruplarındakilere kıyasla daha yüksektir. Baba işi doktor, mühendis v.s. serbest meslek sahibi olan öğrenciler arasında en düşüktür.

Anket bulgularımıza göre **gençlerin sorunları ailenin ekonomik durumu ile de ilişkilidir.** Aile geliri az ve bu gelirle geçinen kişi sayısı fazla oldukça, bu konuda kendilerini sorunlu bulan genç oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Aile geliri yükseldikçe bu sorunu olan genç oranı azalmaktadır. İstanbul'a bu yıl gelmiş olanlarda en yüksek bulunan sorun, İstanbul'da doğup büyümüş olanlarda yarı yarıya azalmış görülmektedir. **Topluma uyum konusundaki sorun da gençlerin sosyal durumundan etkilenmiş görünümündedir.** Bu konuda sorunu en fazla oranda bildiren okullar Azınlık okulları, İmam Hatip Lisesi mezunları ve liseyi yurt dışında okumuş gençlerdir. Topluma uyum sorunu İstanbul, Ankara, İzmir illerinden birinde yaşamakta olanlar arasında en az, yurt dışında doğanlarda en fazla, aileleri halen köy, ilçe ve küçük illerde yaşayan gençlerde de ikinci derecede fazla orandadır. **Topluma uyum konusu bu yıl İstanbul'a gelmiş olanlarda, İstanbul'da doğup büyüyenlere göre daha fazla orandadır.**

Büyüklerle anlaşmak konusundaki sorun yabancı dilde öğrenim yapan özel liselerden, deneme lisesinden ve

yurt dışındaki liselerden mezun olanlar arasında daha fazla öğrenci tarafından işaretlenmiştir. Örneklesek, Dene-me Lisesi mezunlarının % 17'sine karşılık, resmi lise mezunlarının % 8'inin büyüklerle anlaşma konusunda sorun bildirdikleri görülmektedir.

Bu ankette gençlerin sorunlarının aile sosyal-ekonomik durumu ile doğrudan ilişkisi sadece sayısal olarak ortaya konmuştur. Gençlerin derinliğine incelenmesi elbette çok daha farklı faktörlerin de varlığını gösterecektir.

BAŞKAN — Sayın Ekşi'ye çok teşekkür ediyoruz.

İlk, orta ve yüksek öğretimdeki durumu sergiledik. Şu anda da özel yardıma ihtiyacı bulunan çocuklarımıza ve gençlerimize götürülen hizmetlerle o alanda ortaya çıkan sorunları Doç. Dr. Ayşegül Ataman'dan dinleyeceğiz. Sayın Ataman, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı'dır.

Buyurun Sayın Ataman.

DOÇ. DR. AYŞEGÜL ATAMAN — Özel yardıma gereksinimi olan çocuklar denildiğinde akla, özel eğitime muhtaç çocuklar gelir. Özel eğitime muhtaç çocuk; sahip olduğu gizil gücünü yeterince gerçekleştirebilmek için özel eğitim ve bunlarla ilgili hizmetlere ihtiyacı olan çocuk olarak tanımlanabilir. Özel eğitim almalarının sebebi, olağan çocuklardan en az bir iki yönde dikkati çekecek biçimde farklı olmalarıdır. Bunları geri zekalılar, öğrenme güçlüğü olan çocuklar, duygusal bozuklukları olan çocuklar, konuşma ve dil özürlüleri, işitme engelliler, görme eksikliği olanlar, bedensel özürlüleri ve üstün zekalılar grubu oluşturmaktadır (Hallahan, 1978). Son yıllardaki gelişmeler, geleneksel olarak üç-beş ana grupta ele alınarak tanım-

lanan özel eğitime muhtaç çocukları, normal çocuklardan olan farklılıklarının olumlu yada olumsuz oluşuna göre gruplayıp iki ana kümeye ayırma yoluna gitmektedirler. Böylece, normal dağılım açısından, dağılımın solunda -1 ss altında kalanlar, Geri zekalılar, Görme eksikliği olanlar, işitme engelliler, konuşma bozukluğu olanlar gibi. diğer taraftan normal dağılım eğrisinin $+1$ ss üstünde olan ve olumlu açıdan üstünlük gösterenler üstün zekalılar gibi.

Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri

Özel eğitime muhtaç çocuklara sunulan rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, rehberlik ve danışmanlık alanının en son gelişen yönlerinden birisidir. Bunun doğal sonucu olarak, çeşitli uygulamaların özel eğitim alanında çok yeni yada ilkel düzeyde olduğunu söylemek abartma olarak düşünülemez. OEMÇ ilgilenecek olan rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini yürüten uzmanın genel rehberlik ilkelereinden ödün vermeden, duygularını devreye sokmadan hizmet vermesi gerekir. (Jhon Curtis Gowan, 1972)

Gelişmiş ülkelerde, Özel eğitim hizmetleri daha çok bütünleştirilmiş ve kaynaştırılmış adı verilen uygulamalarla yürütüldüğü için, Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin olağan çocuklarla birlikte sunulması gerekmektedir. Bunun sonucu rehberlik ve danışmanlık uygulamaları ülkemizde daha değişik boyutlarla ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, yatılı özel kurumlarda eğitimin yaygın olduğu ülkemizde, çocukların karşılaştığı problemler belli alanlarda yoğunlaşarak hizmetlerin belirli alanlara odaklaşmasına etken olmaktadır. Özellikle öğrencilerin hem okul arkadaşları ve öğretmenleri tarafından, hemde aile dışındaki bireyler tarafından kabul görmesi önemli bir boyuttur. Bir

diğeri de çocuğun daha üst bir öğrenim kurumuna gidip gitmediği yada hayata atıldıktan sonra işte izlenmesi gelir. Bu iki görev alanı en çok odaklaşılan yanlardır.

Özel eğitime muhtaç çocuklara sunulan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin iki önemli özelliği taşınması gerekir. Bunlardan birincisi, bu hizmetlerin olduğunca erken başlaması ve süreklilik arz ederek daha ileri yaş dilimini de kapsaması. İkincisi, olağan bir rehber-danışmandan farklı olarak ÖEMÇ çocuğa rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini veren kişinin çocuğun ilişkide bulunduğu tüm bireyleri de kapsayacak genişlikte hizmet vermesi gerekmektedir.

Genel olarak rehberlik ve danışmanlık, bireye kendi ve yaşadığı çevresini tanımasında ve dolayısıyla gelişimi ve uyumu için isabetli kararlar alabilmesinde yardımcı olmaktadır. ÖEMÇ yada birey, herşeyden önce bir çocuktur. Onun da normal çocuk gibi kendini, çevresini tanıması ve gelişimi, uyumu ile isabetli kararlar alabilmesi bir ihtiyaçtır.

Özel eğitimde rehberlik ve danışmanlık hizmetleri yerine göre değişik kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. Okul bu yerlerin başında gelmektedir. RAM, hastane klinikleri, iş ve işçi bulma kurumu, rehabilitasyon merkezleri ve her özür alanı için kurulmuş olan gönüllü dernekler bu hizmetleri yürüten kurumlardır. Hem kurumlar, hem de sunulan hizmetler açısından bunu şöylece gruplayabiliriz.

1. Anababaya yönelik AİLE REHBERLİK VE DANIŞMANLIK hizmetleri ile çocuğun kabulünü sağlamak. Bu konuda sayın meslekdaşım, Dr. F. Akkök gerekli açıklamaları ve örnekleri verecektir umuyorum. Ancak, bu tür uygulamaların özel eğitim açısından çok önemli olduğunu vurgulamak ta isterim.

2. Okul öncesi Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık hizmetleri ile hem ana babanın hem de aile dışı çevrenin çocuğu kabul etmesini sağlamak. ÖEMÇ açısından oldukça önemli olan bir uygulamadır. Bu dönemde rehberliğin özellikle çocuğun ve anababanın zorlanmalarının ortaya çıkmaya başladığı zamanda devreye girmesi gerekmektedir. Ülkemizde özürlü ve üstün zekalı çocuklar açısından böylesi hizmet veren yerler, üzümlere belirtelim ki, yaygın biçimde bulunmamaktadır. Ancak, bir iki üniversitede ve Ankara'daki özel bir kurumda kısmen olsada anababa rehberliği hizmetleri içinde ele alınmaktadır. Çocuğun anaokulu çağına geldiği dönem olan «3-6» yaş grubunda, bazı özürler açısından aile daha durumu kabul etme aşamasına gelememiş yada özür ortaya çıkmamış olabilmekte, Tanı süreci içerisinde olabilmekte (Bazı tür ekleme bozuklukları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, görüş alanı dar olan görme özürler hudut zekada olanlar gibi), yada çocuğunun Down Sendromlu Çocuk olduğunu kabul etmeyen aile (örneğin) gibi. Bu yaş döneminin bir diğer önemli yanı çocuğun aile dışındaki bireylerle etkileşime başladığı ve dolayısıyla farklılığının belirginleştiği dönem oluşudur. Çocuğun toplumsallaşmasının ön koşullarından birisi şüphesiz «Kabul» görmesidir. Farklılığı olduğu için bunu sağlamada güçlüğü vardır. Bu nedenle, çocuğun rehberliğe olan gereksinimi oldukça fazladır. Ülkemizde bu sınırlı olan Aile Rehberliği içinde yer aldığından ayrıntılı bilgileri sizlere arkadaşım verecektir.

3. Özel eğitime muhtaç çocuklar açısından rehberliğin önemli olan bir diğer işlevi «kişilik ve benlik kavramının kazanılmasında» ortaya çıkmaktadır. Bu konu, batıda özel eğitim alanındaki rehberlik çalışmalarının en çok yoğunlaştığı konulardan birisidir. Ülkemizde bu konu üzerinde bir iki araştırma vardır. Bunun ötesinde okul reh-

berlerinin, çocuktaki kişilik ve benlik kavramlarının kazan-
dırılması açısından, kendi el yordamları ile yapabildikleri
uygulamalar vardır. Aşağı yukarı özel eğitim kurumlarının
çoğunluğunda bulunan rehberlik servislerinde çalışanla-
rın büyük kısmı daha önce çeşitli milli eğitim kurumların-
da uzman veya uzman yardımcısı olarak ya da normal
okulların rehberlik servislerinde çalışanlardan oluşmakta-
dır. Özel bir formasyonları bulunmamaktadır. Bunun so-
nucu olarak özel eğitim kurumlarına gelen çocukların kar-
şılaştıkları kişilik ve benlik kavramına ilişkin sorunların çö-
zümünde yeterli olamamaktadırlar. Yatılı olan özel eğitim
kurumlarına gelenlerde, kimlik karışıklığı ve belirsizliği ve
bazı kişilik bozukluklarını daha yaygın olarak gözlemek-
teyiz. Örneğin bunlardan bir kısmını Körler okullarına baş-
layan öğrencilerimizde oldukça sıklıkla, aşırı korunma ya
da ailenin çocuğun her işini üstlenmesi sonucu, çocuklar-
da okuldaki en belirgin ip uçlarını kullanıp, sınıfla yatak-
hane arasındaki yolu öğrenmede zorlanmaları ile karşılaş-
maktayız. İçe kapanıklık, aşırı bağımlılık, aşırı ağlama nö-
betleri geçirenler fazladır. Özellikle özel eğitim kurumla-
rındaki rehberlik servislerinde görev yapacakların aşağıda
sıralanmış olan hizmetleri yerine getirmeleri gerekmektedir.

1. Tanıma-Bilgi toplama (Öğrencinin yeterliği hak-
kında, çevre, özür türü, özellikleri, anababa tutumu, kim-
likle ilgili bilgiler)

2. Alıştırma - Çocuğu yeni geldiği okula, çevreye
alıştırma TV, Radyo v.b. kullanma, kurallara uyma gibi.

3. Yöneltilme - Çocuğun hangi dersleri alacağı okulu
bitirdikten sonra hangi okula yada iş koluna gideceğinin
yönlendirilmesi.

4. Psikolojik Danışma-Öğrencinin kendi başına çö-
zemiyeceği problemlerinin çözümüne yardımcı olma

5. Değerlendirme ve izleme — Yapılan rehberlik çalışmalarının değerlendirilmesi ve öğrenci okulu bitirip bir üst okula yada hayata atıldığında izlenmesi.

Bunların sadece ve sadece bir iki tanesinin çeşitli kuruluşlar ve kişiler tarafından yapıldığını söylemek, zaten yüzde 2 eğitim imkânına kavuşmuş olan özel eğitime muhtaç çocukların ne kadar büyük bir kısmının problemlerle karşı karşıya olduğunu açıklama yönünden önemlidir zannediyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz Sayın Ataman.

Sayın Ataman, özel yardıma ihtiyacı olan kişilerin sorunları konusunda gerçekten çarpıcı, ama gerçekleri vurguladı. Bu arada da bazı önerilerle bizi rahatlattı.

Acaba bu konuda ailelere neler düşüyor? Aile rehberliği nasıl etkili olabilir; yani özürlü çocukların geliştirilmesinde aileleriyle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri nasıl gerçekleştirilebilir? Bu konuda da Yrd. Doç. Dr. Sayın Füsün Akkök'ü dinleyeceğiz.

Sayın Akkök, buyurun.

YRD. DOÇ. DR. FÜSÜN AKKÖK — Teşekkürler Sayın Başkan.

Dr. Ataman, özel eğitime muhtaç çocukların özelliklerine, psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçlarına değindi. Ben de bu özel eğitime muhtaç çocukların ve tüm çocukların eğitiminde vazgeçilmez bir etken olan ana ve babaları ele almak istiyorum. Özellikle özürlü bir çocuğa sahip anne-babaların içinde bulunduğu psikolojik duruma, eğitimlerine neden gereksinim duyulduğuna ve bu eğitimi nasıl yapabileceklerine ilişkin kısa bilgiler vermek istiyorum :

Özürli bir çocuğun doğumu anne-babaları çok karmaşık bir psikolojik durum içine sokmaktadır. Normal bir çocuğun doğumu bile aileye birçok yenilikler ve alışılması güç durumlar getirmektedir. Hele özürli bir çocuğa sahip aileler kendilerine özgü bir kaygıyı ve gerilimi yoğun olarak yaşamaktadırlar. Bu da özürli bir çocuğa annelik-babalık etme kaygısıdır. Doğal olarak her anne-baba adayı doğacak çocukları için bazı beklentilere sahiptir. Bir başka deyişle, her anne-baba doğacak çocukları için kendilerini algılama biçimlerine ve değer yargılarına uygun bazı beklentiler geliştirirler. Örneğin, bebeğin fiziksel yönden sağlıklı olması, akıllı olması, yetenekli olması gibi... Bu beklentiler ve dilekler özürli bir çocuğun yetersizlikleri ile çelişki yaratmakta ve bu çelişki kendi başına bile önemli bir kaygı kaynağı oluşturmaktadır. (Buscaglia 1970).

Bunun yanısıra özürli çocuğa sahip ailelerdeki kaygı durumunu inceleyen araştırma sonuçları ailelerin yaşadıkları kaygı ve gerginlik duygularının çok yönlü olduğunu, bu kaygının çocuğun özürünün ağır veya hafif olmasına bağlı olmadığını, çocuğun durumunun kesin olarak teşhis edilmesinden sonra kabule doğru geliştiğini gösterir niteliktedir. (Singg, 1981).

Aileler çocuklarının durumu, özellikleri, ilerde neler yapabilecekleri konusunda doğru bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Anne-babalar bu yönde doğru bilgi aldıkları ve çocuklarının eğitime katkıda buldukları ölçüde, hem onların ihtiyaçlarına cevap verebilmekte, hem de kendilerini psikolojik olarak daha çok rahatlamış hissetmektedirler. (Pueschel ve Murphy, 1976). Uygun bir rehberlik ve yönlendirmeye ailelerin çocuklarının eğitiminde çok etkili ve verimli olduğu gözlenmektedir. (Schopler ve Reichler, 1971).

Anne-babaların çocuklarıyla etkileşimi çok yoğun ve içtendir. Uzmanların ve tüm eğitim personelinin çocuklarla ilişkisinin anne-babalarinki kadar yakın ve içten olabilmesi çok zordur. Ayrıca uzmanlar çocuğu gözlerken onun doğal ortamı olan ev ortamının dışında gözlemektedirler. Çocukların okul ortamında öğrendikleri bilgi ve becerilerin ev ortamına transfer edilmesi, okul ve ev eğitiminin süreklilik ve paralellik içinde olması da çok önemli bir noktadır.

Çocuğun okulda kazandığı becerilerin ev ortamında aile ile işbirliği yapılarak pekiştirilmesi, eğitimin sürekliliği ve yaygınlaştırılması açısından gereklidir. Özellikle bugün ülkemizde, özel eğitime muhtaç çocuklara eğitim veren kurumların sayıca çok az olması ayrıca bu kurumlarda çalışan personelin sayıca yetersiz oluşu da ailelerin eğitilerek çocuklarının gelişimine katkısını bir gereksinim haline getirmiştir. Anne-babaları eğiterek çocukların gelişiminde onlardan yararlanmak, bu alanda çalışan personel sayısına katkıda bulunmak açısından da faydalı olacaktır. Ayrıca ailelerin belli aralıklarla biraraya gelmesini ve kendilerine, çocuklarına ilişkin duygu, düşünce ve uygulamalarını paylaşmasını amaçlayan aile toplantıları da yoğunluk kazanmaya başlamıştır. (Baker, Heifetz ve Murphy, 1980).

Özürlü çocukların aileleriyle yapılan psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında, öncelikle anne-babaların çocuklarını oldukları gibi kabul edebilme aşamasına gelebilmeleri için psikolojik danışma yapılır. Bu süreç içinde anne-babaların hangi düzeyde oldukları ve ihtiyaçları belirlenmeye çalışılır. Daha sonraki aşama, çocuklarına ilişkin ne tür bilgilere ihtiyaç duyduklarını anlamak ve anne-babaların çocuklarına nasıl daha etkili eğitici olabilecekleri konusunda onları eğitmek olmaktadır. Bu da öncelikle aileleri, çocukların yeterlilikleri ve yetersizlikleri konusun-

da bilgilendirmeyi, ve çocuklarında hangi becerileri geliştirmeyi istediklerinin saptanmasını içermektedir. Daha sonraki aşama olarak çocuğun eğitim programıyla bir paralellik içinde anne-babalara ev ödevleri vermek, onları uygulamak ve uygulama sonrası tartışma ve değerlendirmeler yapmak gerekmektedir. Temelde böyle bir amaç ve yaklaşımla yapılan aile rehberliği çalışmalarına iki örnek vermek istiyorum. Üç yıl önce Etlik Öğretilebilir Çocukları Koruma Derneğinde yapılan bir aile rehberliği uygulamasında davranışsal yaklaşıma dayalı bir rehberlik programıyla öğretilebilir çocukların öz-bakım becerilerinin gelişimine katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Sekiz hafta süreli programda annelere her hafta bir öz-bakım etkinliği verilmiş ve evde çocuğa rehberlik etmesi beklenmiştir.

İkinci vermek istediğim örnek, halen Ankara'da özel bir eğitim kurumunun özel eğitim merkezinde yürütülen eğitim programıyla paralellik ve süreklilik içinde yürütülen anne ve baba gruplarıdır. Annelerle her hafta babalarla ise onbeşgünde bir toplanılmaktadır. Bu toplantıların amacı, anne-babaların kendilerine ve çocuklarına ilişkin duygu, düşünce ve uygulamalarını paylaşmasına ve çeşitli ev ödevleri ve günlük tutmaları yoluyla da okulda kazanılan becerilerin ev ortamında pekiştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Sonuç olarak, ailelere uygun ve ihtiyaçları olan bilgiler verildiğinde ve rehberlik yapıldığında çocuklarının çeşitli akademik ve sosyal becerilerinin gelişimine katkısı olduğu kabul edilmektedir. Bundan sonrası için neler önerebiliriz?

1j Özürlü bir çocuğa sahip ailede çaresizlik ve kendine güvenememe doğal tepkiler olarak görülmektedir. Anne-babalar çocuklarıyla işbirliği ve etkileşim içine gir-

dikçe, onların özelliklerini daha iyi tanıma ve dolayısıyla onları daha çok benimseme olanağı bulacaktır. Bu nedenle ailelerin somut önerilere ve rehberliğe ihtiyaçları vardır. Bu da çeşitli iletişim araçlarıyla sağlanabilir.

2) Rehberlik mümkün olduğunca erken başlamalıdır.

3) Aile-uzman işbirliği desteklenmeli ve yaygınlaştırılmaya çalışılmalıdır.

4) Anne babaların çocuklarının gelişimine ilişkin gelişim tabloları vererek çocuklarının gelişimine ilişkin daha gerçekçi beklentiler içinde olmalarına yardımcı olunmalıdır.

5) Öz bakım becerilerine, davranış problemlerine, dil ve sosyal gelişimine ilişkin etkinlikleri içeren el kitapları ivedilikle hazırlanmalı ve aile rehberliğinde bu el kitaplarından yararlanılmalıdır.

Teşekkür ederim.

K A Y N A K Ç A

Baker, B. Heifetz, L.J. ve Murphy, D.M. «Behavioral Training for Parents of Mentally Retarded Children: one Year Follow-Up» **American Journal of Mental Deficiency**, 1980, 85, 14-19.

Buscaglia, L.F. «Helpme I have an Exceptional Child.» Öğrenme Güçlüğü olan Çocuklar Texas Derneği Yıllık Kongresi, 1980, Austin: 1970.

Pueschel, S.M. ve Murphy, A. «Assessment of Counseling Practices at the Birth of a Child with Down's Syndrome». **American Journal of Mental Deficiency**, 1976, 81, 325-330.

Schopler, E. ve Reichter, R.J. «Parents as Co-therapists in the Treatment of Psychotic Children». **Journal of Autism and Childhood Schizophrenia**, 1971, 1, 87-102.

Singg, S. «The Relationship of Exceptional Parents' Stress-Response Syndrome with the Experience of Parenting a Handicapped Child». Yayınlanmamış doktora tezi, East Texas State University, 1981.

BAŞKAN — Ben de teşekkür ediyorum Sayın Akkök.

Sayın izleyiciler, sabırlarınız için sizlere de teşekkür ediyorum. 2,5 saati bulan panelimizin birinci bölümüne 15 dakika ara veriyorum. Ondan sonra genel tartışma açacağım, gerek sorularınızı gerekse katkılarınızı rica edeceğim.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Panelimizin tartışma bölümüne geçiyoruz.

Soru soracak ve katkıda bulunacaklara sırasıyla söz vereceğim, buyurun Sayın Oğuzkan.

DR. FERHAN OĞUZKAN — Psikolojik hizmetler denilince, bugün bu panelde bir araya gelen sayın konuşmacılara bakınca, bir müstesna ile hepsi hanım. Bu tesadüf de olabilir; fakat mesleklerin yapısı, özelliği bakımından bana bir soru sormak ihtiyacını hissettirdi. Psikolojik hizmetler daha ziyade bir hanım mesleği midir?

Ayrıca, bu işin bir akademik seviyede öğretimi var, bir de uygulama tarafı var; doğrudan doğruya hizmet götürdüğümüz kimselerle ilişkiler söz konusu. Acaba, psikolojik hizmetlerin uygulanması sırasında cinsiyet farkının rolü var mıdır? Bu problemlerin çözümünde öğrencilerimiz karşılarında nasıl bir figür görmek istiyorlar ve bu cinsiyet olayı zaman zaman bir kolaylık veya bir zorluk getiriyor mu? Tabii, bunun istihdamla ilgili sonuçları olabilir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

BİR DİNLEYİCİ — Efendim ben Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik 3'üncü sınıf öğrencisiyim. Bu panele gelmeden önce, kitapçıklar-

da şöyle deniliyordu. Bu sempozyumun adı, «Eğitimde psikolojik hizmetler ve sorunları» Yalnız burada ben şunları gördüm. Gonoldo sayın konuşmacılar, sayın hocalarımız şuna değindiler: Okullardaki temel eğitim, orta ve yüksek öğretimdeki rehberlik gereksinimleri nelerdir? Bunların daha fazla vurgulandığı görüşümdedir. Halbuki, sempozyumun konusu, rehberlik hizmetlerindeki uygulamalardaki sorunlardı.

Bir de şu soruyu sormak istiyorum: Sayın Suat Aydın'ın da belirttiği gibi, okullardaki öğretmenlerin pedagojik formasyonlarının olmadığını söyledi. Yeni yetişen öğretmenlere okullarda pedagojik formasyonun vermediğini söyledi. Ayrıca, rehberlik çalışmaları bir ekip çalışmasını gerektirir. Bu ekip içerisinde de ülkemizde bu alanda uzman olmadığı için, direkt olarak öğretmenlere büyük işler düşmekte; özellikle okullarımızda varsa, bu alandan mezun bir kişi var, ayrıca bunların yardımcıları öğretmenler.

Son olarak, benim bulunduğum fakültede şunu duydum. Öğretmenlik sertifikası dersleri içinde zorunlu derslerden olan rehberlik dersi, maalesef bizim fakültede kaldırılmış. Bunu da sayın hocalarımız doğruladılar. Ancak, rehberlik çalışmalarının amacına ulaşabilmesi için, önce rehberliğe karşı olumlu bir anlayışın oluşması gerekiyor. Bunda da öğretmenler, rehberlik faaliyetlerini yürüten kişiler olduklarına göre, bu anlayışı en güzel verecek şey, üniversitelerimizdeki öğretmen adaylarına verilen rehberlik dersidir. Bunun kaldırılmasıyla bunu bağdaştıramıyorum. Bu soruyu özellikle Sayın Ayşegül Ataman hocamıza yöneltiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

BİNNUR YEŞİLYAPRAK — Gazi Üniversitesindenim.

Sayın Melike Güney, mediko hizmetlerine çok az sayıda başvurunun olduğunu söyledi, gerçekten 40 bin öğrenciden belli bir sayı, yüzde 3 dedi. Sayın Aysel Ekşi bu konuda bir oran vermedi, ama o da Medikoda görev yaptı. Acaba yapılan araştırmalarda öğrenciler bu hizmetlerden neden yararlanmıyorlar? Sayın Melike Güney bazı yorumlar getirdi; ama araştırma sonuçlarına göre böyle bir saptama var mı? Ne gibi nedenlerle başvurmaktan çekiniyorlar ya da benim düşündüğüm şu: Acaba bu hizmetler yeteri kadar tanıtılmıyor mu? Tanıtılması yolunda herhangi bir faaliyet yapılıyor mu veya bu konuda yardım almaya ilişkin, var olduğunu düşündüğümüz olumsuz, önyargılı tutumun değiştirilmesi için herhangi bir çaba gösteriliyor mu? Ben her iki konuşmacıdan da bu konuda görüşlerini rica ediyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN — Biz teşekkür ederiz.

BİR DİNLEYİCİ — Ben Adana'dan, Özel Adana Lisesinden geliyorum, resim öğretmeniyim ve müdür muaviniyim. Sırf buraya bu konferansı izlemeye, bir şeyler öğrenmeye, Adana'ya bir şeyler götürmek için geldim. Siz bizlerden çok daha şanslısınız, bizim bütün Adana bölgesinde rehber danışman olarak 8 tane öğretmenimiz var, 177 tane ortaokul ve lisemiz var. Millî Eğitim, «Birinci dönem sonuna kadar bir tane danışman öğretmen bulacaksınız» der. «Nereden bulacağız?» diyoruz, «Siz bilirsiniz, arayın bulun» diyor. Çaresiziz.

Rehberlik derslerimizi diğer derslerin öğretmenleri yönetiyor. Bir matematik öğretmeni, zaten matematik öğrencilere sevimsiz gelen bir derstir, ne dereceye kadar rehber öğretmen olarak öğrencilere yararlı olabilir? Bunu merak ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Buyurun.

MUSTAFA KILIÇ — Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksek Okulu, öğretim görevlisiyim.

Gerek Sayın Ekşi, gerekse Sayın Güney üniversite öğrencilerinin psikolojik sorunlarına ilişkin çok güzel ve ayrıntılı bilgiler verdiler. Benim dikkatimi çeken, sormak istediğim nokta şu: Halen 600 bin civarında üniversite öğrencisinin, Ankara Üniversitesinin 40 bin öğrencisinin yüzde 3'ünün belirli nedenlerle Mediko Sosyal Merkezinden yararlanma gereksinimi duyan öğrencilerde bile, yüzde 25 kimlik bocalaması, yüzde 35 nörotik depresyon, yüzde 20 anxiety gibi psikolojik arazlar olarak adlandırabileceğimiz bazı bulguların var olduğunu düşünecek olursak, üniversiteye girmenin zorluğunu ve üniversiteye giren öğrencilerin Sayın Ekşi'nin tabiriyle elit bir tabaka olduğunu ve bu öğrencilerin normal öğrenci standardının üzerinde bulunduğunu, gerek normal davranışlar olarak gerekse zekâ düzeyi yüksek olmakla beraber, Mediko-Sosyal merkezlerine belirli nedenlerle başvurmamakla birlikte, başvuranlarda görülen bu psikolojik arazlar ve yine sayın İki araştırmacının yapmış olduğu araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre, bu öğrencilerde; yani yüksek öğrenim öğrencilerinde görülen psikolojik arazlar ile problemleri arasında bir ilişki var mıdır? Varsa, bunu lütfederlerse memnun olurum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Özoğlu.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU — Teşekkür ederim Sayın Başkan. Bir belirleme yaptıktan sonra, şu ana kadar tartışmadığımız bir konuyu gündeme getirmek istiyorum.

Belirlemem şu: Yükseköğretim kurumlarında Rehberlik ve Psikolojik Danışma merkezlerinin kurulması kanun hükmü. Her iki konuşmacımız da kendi kuruluşlarından böyle bir merkez hakkında bilgi vermediler. Yalnızca Mediko-Sosyal çalışmalarından bahsettiler. Psikolojik Danışma ile Mediko-Sosyal hizmetler arasında çok büyük farklar vardır. Bu bakımdan kavramlar arasında belirli farkları açıklayıcı yaklaşımlara gerek vardır. Mediko-Sosyal hizmetlerdeki ilişkiler ile Psikolojik Danışma ilişkileri karıştırılmaktadır. Böylece öğretmen-öğrenci ilişkileri de ister istemez karıştırılmaktadır. Mediko-Sosyal hizmetlerdeki psikiyatrik ilişkiler ayrı bir ilişki biçimidir. Bu ilişkilerin kendine özgü sorunları yöntemleri ve yetkileri vardır. Bunu gözden irak tutmamak gerekir.

Liselerimizde görev yapan arkadaşlarımız bazı sorunlara değindiler. Bu sorunlardan bazıları hukuksal, yasal konuları ortaya getirdi. Bir öğretmenin, yasalarımızda tanımlandığı biçimiyle, acaba bir öğrencinin ailevi sorunlarına, kişisel sorunlarına girme, eğilme yetkisi var mı? Yok ise, bu sorunlara nasıl yaklaşma durumundadır?

Verilen örneklerde sonuçlar gayet olumlu çıktı, tersi de olablirdi; hatta böyle birisi tamamen davranış dengesini kaybeder, okuldan ayrılır veya yasa dışı bir eylemde bulunur ve bunun nedeni olarak da ilişki kurduğu öğretmeni veya rehberlik servisindeki uzmanı ortaya koyablirdi. O zaman durum ne olurdu? Öyleyse, duygusal boyutta ilişkiler, rehberlik ilişkileri ve ister istemez sağaltım ilişkileri, psikiyatrik ilişkiler veya psikolojik danışma ilişkileri bazı hukuksal ve yasal durumları ve sorunları içermektedir. Bunların durum ve boyutları yasalarımıza göre açık ve seçik ortada değildir. Yükseköğretim kurumlarından gelen arkadaşlarımızın yetkileri var, Tıp mensubu, hekim olmalarından dolayı ele aldıkları konulara, duygusal sorunlara,

yasal olarak girme, onları inceleme, sonuçlara bağlama veya işlemlerini yapma yetkileri var. Acaba öğretmenlerin var mı?

Bu sorun, panelimizin ele aldığı sorunlar arasına girer veya girmez; yalnız bu tür konuşmalarda bu sorunun da ele alınması, gündeme getirilmesi gerekir. Eğer bu ele alınmazsa, ister istemez karşımıza değişik durumlar çıkacaktır. Öğretmen, rehber olarak ne kadar öğrencinin veya öğrencilerin kişisel, gizil hayatlarına veya kendilerine özgü hayatlarına girebilirim, hakkım var mı? Ana-Baba ilişkilerine ilişkin ayrıntı isteyen soruları sorabilir miyim? Cevap verirse nasıl kabul ederim, vermezse nasıl kabul ederim? sorularına yanıt aramalıdır. Bunlar, tahmin ediyorum, belirli duygusal ilişkileri, psikolojik danışma ilişkilerini ele aldığımız zaman karşımıza çıkacak sorunlardır. Bunu öğretmenlik mesleğini belirleyen yasalarla ele almamız, benim kişisel görüşüme göre, mümkün değildir. O yönüyle bu hizmetleri götürecek kimselerin, profesyonel elemanların mutlaka yetiştirilmeleri ve yetkili kılınmaları gerekir. Onların böylece eğitim ortamlarında, okul ortamında ruh sağlığını sağlama amacıyla bu hizmetleri yerine getirmeleri gerekir. Bu hizmetleri, istediğiniz kadar öğretmeni hizmet içinde yetiştirerek vermeye çalışın, öğretmen hukuk ve yasal kurallarımız çerçevesinde bu işe yetkili değildir. Bunu gözden ırak tutmayalım.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz Sayın Özoğlu.

DOÇ. DR. ÖZCAN DEMİREL — Sabahki 3'üncü oturumda, oturum Başkanı sayın Mahmut Adem, süre nedeniyle o oturumla ilgili soruları panelde sorabileceğimizi söylemişti. O vaat geçerliyse, konuşmacılardan bir tanesini ilgilendiren bir soruyu sormak istiyorum, daha sonra iki konuşmacıya iki kısa sorum var.

Üçüncü oturumda sayın Uğur Ener, aynen şöyle söyledi konuşmasının bir yerinde. «Belki de rehberlik hizmetlerine en çok ilkokullarda ihtiyaç vardır.» Sayın konuşmacıya soruyorum: Belki de sözcüğü bu cümleden kaldırılabilir mi, yoksa böyle mi kalmalı? İnancınız o mu ki, rehberlik hizmetlerine gerçekten ilkokullarda ihtiyaç vardır? Bana göre, konunun başına doğru gittikçe olaylar ilkleşir, sığlaşır. Sonuna doğru yaklaştıkça karmaşık hale gelir. Buradan çıkışla, rehberlik hizmetlerinin ilk de mi yoksa daha mı sonraki yıllarda ağırlıklı olarak gereksinim duyulacağı merakımı çekti.

İkinci sorum; Sayın Aysel Ekşi'ye. Yapılan bir araştırmanın sonucunda, (Öğretmenlik çok yüce bir meslektir, hatta önümüzdeki günlerde öğretmenlik mesleği adına bir anma programı da hazırlanıyor) öğretmen çocuklarının kendilerine yüzde 40 gibi yüksek bir oranda güvensizlik içinde oldukları ortaya çıktı. Mesleğe bu kadar değer verilen, mesleğin bu kadar yüceltiildiği, meslek adına anma günleri düzenlenen bir toplumda, bizim çocuklarımızın bizlere mesleklerimizden ötürü yüzde 40 oranında güvensizlik duymalarının izahı nedir?

Üçüncü sorum, Sayın Melike Güney'e. Bugünkü gazetede konuyla ilgili bir haber vardı, tamamen rastlantı tabii, yükseköğretimdeki bir intihar olayının yaradılıştan geldiği izah ediliyordu. İntihar olaylarına ve tabii başka olaylara da bilimin ve bilimsel yaklaşımın biraz daha açılmasını, yalnızca intihar olayı değil, tüm nesnel olaylara yaklaşımda yöntem ne olacaktır? Bilimsel yaklaşım mı olacaktır, yaradılışla izah yaklaşımı mı olacaktır?

Sorularım bunlardan ibaret, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

SULTAN TALAY — Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi 3'üncü sınıfta okumaktayım.

Sorum şu: Biz eğitim bilimlerinde psikolojik danışma ve rehberlik öğrencileri olarak, gelecekte birçok eğitim kurumunda psikolojik danışman veya rehber öğretmen olarak görev alacağız. Derslerimizin çoğu teorik, acaba ileride görevimizde daha başarılı olabilmemiz için tatillerde bize uygulama yapacağımız alanlar sağlanamaz mı?

FULYA UZEL — ODTÜ Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık 3'üncü sınıf öğrencisiyim.

Sorum: Okullarda öğrencilerin, öğretmenlerin tavırları yüzünden okuldan soğuması sonucu gelişebilen olaylar çerçevesinde, acaba gerçekten öğretmenlerimiz rehber danışmanlara bu konu üzerinde danışmak gereğini duymuyorlar mı, yoksa danışmanlarımız bu konuyla ilgilenmiyorlar mı?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz.

Şimdi cevaplara geçiyoruz.

Sayın Koyunpınar, ilk soru sizeydi, sizden başlıyorum. Buyurun efendim.

ZERRİN KOYUNPINAR — Ben ODTÜ Sosyal Bilimler Bölümü Psikoloji mezunuyum; mezuniyetim psikolog olarak. Daha sonra Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinden ayrıca öğretmenlik yapabilmek için öğretmenlik sertifikası programına dahil olup bir sertifika aldım. Formasyonum hem öğretmenlik hem psikoloğum.

Öğretmenlikle rehberliğin bağdaşması konusunu sordunuz. Öğretmenlik bir otoritedir, bir otoriteyi sembolize

eder dediniz. Verdiğim ders psikoloji dersi, ayrıca zaten haftada 6 saat kadar bir süre derse giriyorum, 56 sınıflık bir okulda 3 sınıfın psikoloji dersine giriyorum. Bunu şu açıdan sağlıklı gördüm. 3,5 yıldır aşağı yukarı burada rehberlik yapıyorum, odanın reddedilmesi söz konusuydu; yani bana danışmak o kadar irrite ediyordu ki öğrenciyi, odaya başka girip çıkanların da olması, odanın daha rahat girip çıkılacak bir yer olduğu izlenimini uyandırması açısından önemliydi. O nedenle öğretmenliğin zararını değil, yararını gördüm diyebilirim. Sınıftaki öğrencilerimin girip çıkması, odanın sürekli işlenmesi sorunu olan öğrencinin de daha kolay gelmesini yarattı. O nedenle bağdaşmasında bir sakınca görmedim, ayrıca dersimle de ilgili, psikoloji dersi veriyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Öner.

DR. UĞUR ÖNER — Bana kısaca bir sözcüğü cümleden çıkarabilir miyiz? dendi. Belki yok orada, mutlaka olması gerekir.

BAŞKAN — Sayın Ataman sıra sizde, buyurun efendim.

DOÇ. DR. AYŞEGÜL ATAMAN — Sayın Hocamın, «Psikolojik hizmetler kadın işi mi?» sorusuna cevap vermek, bu kadar kadının içinde bana düşer mi bilmiyorum; ama zannediyorum insanlarımızın istediği, karşısındaki kişinin kendisine anne sevecenliğiyle yaklaşması. Çocuk başlangıçtan itibaren anneye daha yakın ilişkide olduğu için bu tür hizmetlerde anneye benzer, anneye özdeşleşmiş ya da annesi gibi bir kişiyle birlikte olmayı yeğliyor; hanımlar da kendilerini bu alana daha bir yakın hissediyorlar; onun için daha çok seçiyorlar bu işi. Çocuklarını daha iyi yetiştirmek için bu alanı daha iyi bilmek zorunda hissediyorlarmış gibi geliyor; ama bu alanda ünlü erkek

meslektaşlarımız da var; sadece bizim tekelimizde olan bir alan değildir diye düşünüyorum.

BAŞKAN — Sayın Aydın, bir erkek rehber olarak size daha çok hangi cinsten öğrenciler başarıyordu?

SUAT AYDIN — Ben iki tek cins okulda çalıştım, biri kız öğretmen okuluydu, biri de kız lisesi. Bunların ikisi, Samsun'da görev yaptığım okullardı. Orada bana karşı ilgi daha fazlaydı.

BAŞKAN — Hanım uzman da var mıydı?

SUAT AYDIN — Hanım uzman da vardı. Şu anda da kız öğrencilerimiz erkek öğrencilere nazaran daha çok danışmaya geliyorlar. Erkek öğrencilerin çoğu da bayan arkadaşına danışmaya gidiyorlar.

BAŞKAN — Peki, Sayın Koyunpınar size daha çok kim geliyor?

ZERRİN KOYUNPINAR — Pek dikkat etmedim; ama kız öğrenciler daha fazla paylaşıyorlar, danışma açısından da olabilir, paylaşma açısından da olabilir; kız öğrenciler daha çok devam ediyor.

BAŞKAN — Sayın Ataman, söz sizin.

DOÇ. DR. AYŞEGÜL ATAMAN — İkinci önemli konu, bir öğretmenin ailevî kişisel sorunlara yaklaşma yetkisi var mı idi? Öğretmenin yok; ama 2201 sayılı Tebliğler Dergisine göre rehber öğretmenin var. Araştırma, soruşturma, bunu neticeye bağlama, bir üst kurula götürme gibi yetkileri var. Burada aynen şöyle yazıyor: «Sınıf rehber öğretmenleriyle görüşerek, problemlili ve rehberliğe muhtaç öğrencileri tespit eder, şahsî ve ailevî problemlerinin çözümünü için gerekli çalışmalarını yapar» diyor. Bu gerekli çalışmaların içine üst kuruluşlara gönderme olduğu gibi,

kendinin de bizzat gidip soruşturması da girer diye düşünüyorum.

Bunun dışında, «Öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışmaya olan ihtiyaçları, problemleriyle başarılarını etkileyen faktörler hakkında inceleme ve araştırma yapar» diyor. Bu da oldukça geniş bir biçimde yetki ve yeterliklerini çevreliyor ve açıklıyor zannediyorum.

Rehberlik dersi konusuna gelince: Biz öğretmen yetiştiren bir fakülte olarak, öğretmenlik programımızdan rehberlik dersini çıkartmadık efendim. YÖK'ün kararına rağmen, yüzde 30 artırma hakkımızı kullandık ve rehberlik dersini programda muhafaza ettik; çünkü rehberliğin öğretmenlik için temel derslerden birisi olduğunu biliyoruz. Diğer üniversiteler çıkartmış olabilir; ama biz Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi olarak, formasyon verdiğimiz Teknik Eğitim, Meslekî Eğitim Fakültesi ve Sanat Yüksek Okulu, artı Gazi Eğitim Fakültesindeki bütün programlarda rehberlik dersimiz öğretmenlik meslek dersleri içinde zorunlu ders olarak kalmıştır.

Uygulamaya gelince: Öğrencilerimin herhalde beni fakültede görüp de sormadıkları bir konu, ikinci sömestrede uzun bir dönem gidecekler, artı tatillerde de bu imkânı onlara sağlıyoruz, gönderiyoruz.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Melike Güney.

DOÇ. DR. MELİKE GÜNEY — İlk olarak, başvuru sayısı ile ilgili soruya cevap vereyim. Mediko-Sosyal Merkeze başvurunun yüzde 3 olması istatistiklere göre, yeni başvuru sayısıdır. Bu aslında öğrenci nüfusuna göre çok az. Ben 1980 yılından beri Mediko-Sosyalde görevliyim. O zaman Ankara Üniversitesi öğrenci sayısı 20 bin dolayındaydı, şimdi 40 bin oldu. Yüzde 3 yeni başvuran öğrencidir, biz tabii yeni başvuran öğrencileri istatistiğe aldık,

bizim aslında takip ettiğimiz öğrenciler genellikle bir kere görülüp gönderilmez, her hafta gelen vardır, 15 günde bir gelen, ayda bir gelen, 2-3 ayda bir ihtiyacı olduğunda gelen vardır. Aslında gördüğüm öğrenci sayısı bunun 2-3 mislini bulmaktadır. Öğrenci popülasyonuna göre bu yine az; fakat daha fazla artmasını ben şu anda istemem; çünkü ben bu kuruma girdiğim zaman, 2 psikiyatrist kadrosu ve bir psikolog vardı, diğer arkadaş ayrıldı, ben 2 sene beri hekim olarak tek başınayım ve tek başına bütün bunlara karşılık veriyorum. Psikolog arkadaş da öğrenci görüyor ve test veriyor. Fakat hasta olan öğrencilerin tüm takibi benden soruluyor. Bu öğrenci sayısının artırılması için reklam yaptınız mı dendi. Gerçekten televizyon programları oldu bir-iki kere, bunların da etkisi görüldü. Öğrenci sayısı biraz daha arttı; fakat daha fazla artması, karşılamamız açısından mümkün değil. Ben şunu düşünüyorum; Üniversitedeki öğrenci sayısı iki misline çıktığı halde, bizim kadromuz aynı kaldı; hatta yarıya indi. Biz yaptığımız araştırmalara göre, zaten kadronun yetersiz olduğunu ve psikolojik danışmanın tam cevap veremediğini gözönüne alınarak üniversitenin bütün fakülte-leri bünyelerinde rehberlik ve danışma merkezleri açılmasını önermiştik. Bununla ilgili bir çalışma da üniversitemizde halen başlamış durumda ve iki tane psikolog bu sene yeni bize başladılar. Bu da çok apayrı bir sorun, yeni mezunlar tecrübesiz oluyorlar, uygulamayı bilmiyorlar. Onlar bir süre tecrübe kazandılar, şimdi bir araştırmada görevlendirdik onları. Aynı şekilde tıp fakültesinde de sanıyorum 5 tane psikolog alınmış, bu uygulama pilot olarak başladı, 3 bölgede Tandoğan, İçcebeci ve Dışkapı bölgesinde olmak üzere rehberlik ve danışma merkezleri kurulacak.

Bir soru daha geldi, bunlar Mediko-Sosyal merkezleridir, psikolojik danışma ve rehberlik değildir dendi; ama

bizim Mediko-Sosyalin bünyesindeki psikolojik danışma merkezimiz var ve buradaki kadromuzu söyledim.

Bir de semptomlarla; yani belirtilerle sorunlar arasındaki ilişkiler soruldu. Bu zaten benim 1985 yılındaki yaptığım araştırmamın konusu. Zaten ben ondan örnekler verdim, yüzdeler hep ona göredir. Tanı konulan grupta en fazla kişisel ve ailevî sorunların ortaya çıktığını söylemiştim. Diğer kontrol grubu psikiatriye başvurmeyen gruptur; bunlarda da aynı şekilde kişisel ve ailevî sorunlar var, fakat ben zaman kısıtlılığı dolayısıyla araştırmamın bir ilginç yanından söz etmedim. Tanı konulan grupta; yani psikiyatrik semptomlu grupta daha ziyade kişisel, ailevî sorunlar ve ruhsal sorunlar ağırlıktaydı, tanı konulmayan normal grupta ise sosyal sorunlar ağırlık taşıyordu, ekonomik sorunlar, barınma sorunları ve eğitimle ilgili sorunlarını bu grup daha fazla algılıyordu. Bunun yorumunu da ben şu şekilde getirdim : Tanı konulan grup, ruhsal semptomları olanlardı, ve kişisel ve ailevî sorunlarla da yüklü oldukları için, eğitim, ekonomik ve barınmayla ilgili sorunlarını daha az algılıyorlardı, öbür grup ruhsal semptomlarla yüklü olmadıkları için ekonomik, barınma ve eğitimle ilgili sorunlarını daha fazla algılıyorlardı; hatta 2 grup arasında yarı yarıya da bir oran vardı.

Galiba intiharlarla ilgili bana direkt bir soru yönelttiniz. Bir ruh hekimi olarak intihar hiçbir zaman yaradılıştan gelmediğini söyleyebilirim. Ancak bizim iki tane önemli psikoz hastalığımız var, şizofreniler ve psikozmanyak depresif. Bunların biyokimyasal olarak kalıtsal olmaları üzerinde durulmaktadır; fakat şizofrenide görülen intiharlar daha ziyade absurd intiharlardır, psikozmanyak depresif dediğimiz hastalığın, depresyon fazında görülen intiharlar da belki kalıtsal olarak geçtiği leri sürülen bu hastalıkta görülebilirler. Ama intiharın kendisi kalıtsal değil-

dir. İntihar ailede bir model olarak bulunabilir. Benim öğrencilerde gördüğüm intiharlar ki, bunlar da aslında bana az geliyor; çünkü intihar acil bir durumdur, daha ziyade fakültenin psikiyatri kliniklerine gidiyor, intihar girişimi olanları hikâyeden öğreniyoruz. Mesela size bundan bir örnek vereyim : Benim 4 yıl süreyle bir idantifikasyon problemi olarak takip ettiğim bir öğrenci var, bu 2 yıl gecikmeyle mezun oldu, ve iyi bir kurumda da iş buldu. Bu öğrencinin babasıyla büyük bir çatışması vardı ve ortaokuldan beri hep babasının dayak ve küfürleriyle çalışmak için zorlanmıştı, ve bundan sonra çocuk çalışamaz olmuştu ve başarısızlık da bundan sonra başlamıştı babaya bir protesto olarak. Bu çocuğun iki intihar teşebbüsü var ama, tamamen bir sekonder kazanç sağlamak amacıyla yapılmış, «İntihardan sonra babamın katı tutumu biraz azalıyor» diyor; fakat sonra yine eskisi gibi oluyordu.

İntihar teşebbüsleri; özellikle okuldan atılma endişesiyle geliyorlar, ama bunların hepsi gerçekleşmiyor. İntihar tehlikesi olanları biz derhal tıp fakültelerine yolluyoruz ve yatırılması için de özel olarak rica ediyoruz.

Psikopatlarla, isteriklerde de intiharlar görülebilir; fakat bu tamamen konumuzun dışında, burada uzatmamak gerekli.

PROF. DR. AYSEL EKŞİ — Öğretmen çocuğu değil, öğretmen okulu çıkışlılar, öğretmen okulu mezunları ve ben buradaki çalışmalarına göre de zaten o zaman farkındaydım, o dönemlerde gerçekten öğretmen okullarında çok büyük sorunlar vardı. Öylesi güvensizlik öğretmenlerle ilişkili değil, mezun olmalarla ilişkili ve bu da sayısal bir şey, incelemenin sonucu değil.

Yüzde 3 başvurunun az mı çok mu olduğu soruldu. Ben olaya biraz daha farklı bakıyorum. Gerçekten az; fa-

kat bizim birer psikiyatrist olarak zaten böyle bir hizmeti yürütmemiz açıkça biraz lüks, bu memleket için lüks. Ben, bir Amerikalıyla konuştuğum zaman çok şaşırdım, nasıl olur 2 psikiyatrist bir üniversite hastanesinde veya üniversite Mediko-sosyal merkezinde bulunur. Biz Amerika'da böyle bir lüksü kaldıramayız dedi. Aramızda şöyle bir konuşma geçti, gerçekten rehber öğretmenlerin, rehberlerin, rehberlik hizmetini gösterecek başka psikologların, yetişmiş elemanların orada bulunması ve bunların çözemediği durumlarda psikiyatriste gönderilmesi gerekir, ne kadar lüks bir ülkesiniz dedi bana. Durum bu. Aslında biz, mevcut kişisel ilgimiz nedeniyle belki de gerçekten o alanlar boş olduğu için oralara geldik.

Ben 1967 yılında Ankara Mediko-Sosyal Merkezine girdiğim zaman, bir tek psikiyatrist vardı, onunla şöyle bir süre beraber çalıştık, sonra o doçentliğini aldı ayrıldı. Ben tek başıma psikiyatrist olarak çalıştım, başka hiç kimse yoktu. Benim çabalarımla o kadrolara psikologlar alındı, bir süre onlarla beraber çalıştık, sonra ben 1974 yılında İstanbul Üniversitesine gittim. İstanbul Üniversitesine gittiğim zaman, İstanbul Üniversitesinin öğrencisi çok daha kalabalıktı, bir tek psikiyatrist vardı ve bu psikiyatrist sadece depresyonlara veya psikotik vakalara bakabilen, hiçbir şekilde rehberlik yapmayan bir psikiyatrist idi. Psikolojik danışma diye bir kavram yoktu, ben psikolojik danışma diye yaptığım zaman önce bir alay konusu oldu, ne danışması bu, şunu mu soracaklar, bunu mu soracaklar diye; fakat yerleşti. Ben şuna inanıyorum, bir insan bir işi severse derhal bunun akisleri duyuluyor. Bir süre sonra İstanbul Üniversitesinde öğrenciler gerçekten devamlı gelmeye başladılar, ben yine orada psikologlar ve sosyal hizmet uzmanı aldım ve 1982 yılına kadar Mediko Sosyal Merkezinde çalıştım; ama ben yine biliyorum ki, bir insanın

psikiyatrist olarak çalışması son derece zor; çünkü biz psikiyatristler ister istemez daha detaya iniyoruz, teşhise varmaya çalışıyoruz, bizim işimizin olmaması gerektiğine ben şahsen inanıyorum. Ben şahsen bir daha selektif vakalarla uğraşmalıyız. Ben 1982'de ayrıldım Mediko Sosyal'den, Çapa Tıp Fakültesinin içinde Adolesan Bilim Dalını kurdum, çok daha geniş bir kitleye hitap ediyorum. Çok açık söyleyeyim, çok daha doyum sahibiyim; çünkü şimdi kendi mesleğimi yapıyorum. Kendi yerimi buldum, mesela bana şimdi intiharlar geliyor. Öyleyse gerçekten oran çok az; ama sanıyorum bizim başlangıçta hiç bir olmadığı için bu alanlarda bir çabamız oldu ve sanıyorum artık esas sahiplerine bırakmanın da zamanı geldi.

Birkaç şey de bir psikiyatrist olarak kız-erkek şeyi için söyleyeyim. İnsanlara yatkın meslekler var. Veteriner Fakültesine bakarsanız hiç kız gitmez; hep erkekler gider. Eczacılık Fakültesine kızlar gider, psikoloji bölümüne de kızlar gider; o bir yatkınlık meselesi sanıyorum. Bir de rehberin veya doktorun cinsiyeti önce önemlidir, bir süre sonra eğer iyi bir rehberse, iyi bir doktorsa cinsiyeti bir süre sonra tüm etkinliğini kaybeder. O nedenle ben hiç fark ettiğini düşünmüyorum.

Bir de intiharlar için bir şey söyleyeyim? Tüm Avrupa'da ve ileri ülkelerde intiharlar çok artıyor, yüzde 430 oranında tüm Avrupa'da ve küçük çocuklarda. Eskiden küçük çocuklar için intihar diye bir kavram söz konusu değildir; şimdi küçük çocuklarda da intiharın çok salgın olduğu biliniyor. Soya çekimle ilişkisi yok, yalnız bütün araştırmalar da şunu gösterir, intihar edenlerin tümü önce girişimde bulunmuş olabiliyorlar, aralarında çok büyük bir ilişki var, intihardan söz edenler intihar girişiminde bulunuyor, intihar girişiminde bulunanlar da günnü birinde intiharla kendini öldürebiliyor; ama bütün bunların şeyi, sö-

zünü edenlerde yakın çevrelerinde bir intihar modelinin varlığını yaşayan insanlar. Avrupa'da veya gelişmiş ülkelerde intihar oranları çok olduğu ölçüde, bunu duyan çocuklarda bir benimseme süreci var ve bu bir yerde aile bireylerinde veya çevresinde intiharlara yol açabiliyor.

BAŞKAN — Teşekkür ediyorum, sağ olun.

Bu konuyu fazla açmak istemiyorum; ama yalnızca arkadaşımızın okuduklarıyla yetinmeyi uygun buluyorum. Arkadaşlar, çok kısa olmak kaydıyla eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Buyurun Sayın Aydın.

SUAT AYDIN — Arkadaşlar, özellikle rehberlik mesleğinin adayları olanlara seslenmek istiyorum : Meslek hakkında sürekli kara tablolar çizilir. İlgî gösterilmediği, rehberlik mesleğinin benimsenmediği, okullarda itilip kakıldıkları konusunda birçok şeyler söylenir. Bu son zamanlarda sayımızın artması, yetişme koşullarımızın iyileştirilmesi ve gerçekten büyük katkılarımız nedeniyle her dalda benimsenmeye başladık. 1974 yılında rehber öğretmenlerin okuldaki yerleri değiştirildiğinde bazı okullarda hiç rehber öğretmen kalmadığında okul müdürlerinin bakanlık makamına dilekçe üzerine dilekçe verdiklerini gördük. Bu demek oluyor ki, meslek artık tuttu. Yalnız, bizim tutmamız çok önemli. Biz tutmuyoruz. Bu eksikliğimiz iki yönlü, birincisi mesleğe sahip çıkmıyoruz. Ben her zaman gerçekleri konuştuğum için bazen iğnell oluyor, arkadaşlarım beni çok eleştiriyorlar. «Biz zaten her yerden eleştiri alıyoruz bir de siz eleştirmeyin» diyorlar. Affınıza sığınarak yapacağım, bir yetiştiğimiz kurumlar bizi gerçekten uykulamaya dönük, gerçekten bize laf getirmeyecek şekilde yetiştiremiyorlar. Bu eksik yönümüzü ben iki alanda görüyorum. Çok gerekli olan uygulamalar var lisede, bunlardan

biri çok sözü edilen psikolojik danışma, diğeri de konunun yine ayrılmaz bir parçası olan mesleğe yöneltme dalları. Mesleğe yöneltme dalında fakülteler çok söz ederler. Testler uygulanacak, test dışı teknikler uygulanacak ve bunlar tek tek izah edilir, uygulaması öğretilir; fakat iş araç gerece gelindiğinde öğrenciye bir örneği dahi verilmez. Mesleğe başlayan arkadaş, önce bu aracın gereğın telasına düşer; sonra da «Efendim, testli rehberlik yapacağınıza, test dışı tanımlarla rehberliğinizi sürdürün» denir.

İkincisi, bizzat psikolojik danışmanın içerisine girdiğinizde eksikliği görülüyor. Bizim çoğumuz, annenin babanın verdiği nasihatın dışına çıkamıyoruz, bu konuda eksik; hepimiz eksikiz. Bu gidormoli, bakanlık hizmet içi kurslar düzenlemeli; gerçekten bölümlerimizde değerli hocalarımız var, bu konuda bizim eksikliklerimizi giderirlerse biz daha az eleştiriye uğrarız gibi geliyor.

Bu eksikliklerimiz giderildikten sonra, asıl bizden kaynaklanan önemli bir konu daha var : Okula atandığımızda öğretmen ve müdürler, yöneticiler özellikle konunun bilincinde değiller. Dolayısıyla onları biz çabukça aldatabiliyoruz; yani yapmak istediğiniz zaman çok müsait bir meslek; yatmaya, çalışmamaya, kaytarmaya. Ama çalıştığınız zaman, başınızı kaşıyacak zamanınız olmayacak derecede de meşgul olacağınız bir meslek; ama arkadaşlarımızın büyük bir çoğunluğu, meslek dışından gelenleri bir tarafa bırakıyorum, bu ortamın rehavetine kapılarak mesleği gereği gibi benimsemeden işi olurluna bırakmakta ve bizim güçlüğümüz sanıyorum buradan kaynaklanmaktadır. Yapacağımız en güzel şey, eğer gerçekten meslek olarak seçiyorsak ve bu mayanın tutmasını istiyorsak, bu işi omuzlamamız gerekir. Belirli kişilerin omuzlarında bu yükselmez, hep birlikte omuzladığımız zaman yükselteceğimize, benimseteceğimize inanıyorum.

Hepinize teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Ben de teşekkür ediyorum.

«Çeşitli Eğitim Kurumlarında Karşılaşılan Başlıca Psikolojik Sorunlar nelerdir» sorusunu cevaplamaya çalıştığımız panelin burada sonuna gelmiş bulunuyoruz.

Yarın aynı satlerde yapılacağını tahmin ettiğim, bu konuda daha iyi neler yapılabileceği, bu hizmetin daha etkili hale nasıl getirilebileceği gibi önerilerin gündeme geleceği panelle sanıyorum sorun daha bir bütünleşecek, konu daha bir aydınlığa kavuşacak. Böylece de en azından eğitim kamuoyunun bir boyutuyla gündeme yeniden gelip belki bazı sorunların çözümüne katkıda bulunulabilirse, bu toplantı da amacına ulaşmış demektir.

Sizlere, sabırlarınız için, ilgileriniz için ve konuşmacılara da konuşmaları için teşekkür ediyorum ve paneli kapatıyorum.

İyi akşamlar efendim.

BİLDİRİ : IV

**Meslekî Rehberlik
Gereksinmesi, Uygulamalar
ve Sorunlar**

Doç. Dr. Yıldız KUZGUN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Doç. Dr. Özcan DEMİREL

MESLEKİ REHBERLİK GEREKSİNİMİ - UYGULAMALAR VE SORUNLAR

Çağımızda insanların özgür olduğu, ve yaşamları boyunca zaman zaman karşılarına çıkan seçeneklerden birine yönelmekle geleceklerini belirleme hak ve sorumluluğuna sahip oldukları kabul edilmektedir. Bir kimsenin gelecekte hayatını kazanacağı çalışma alanını belirlemesi ise seçme özgürlüğünün kullanıldığı en önemli karar durumlarından biridir. Çünkü bir kimse şu ya da bu mesleği seçmekle gelecekte günlerini ne tür faaliyetlerle geçireceğini, nerede oturup kimlerle etkileşimde bulunacağını kısaca yaşamının pek çok ve önemli yönünü belirlemiş olmaktadır.

Kişinin yaşamına böylesine etkileri olan bir kararın sağlıklı bir biçimde verilebilmesi giderek güçleşmektedir. Bunun bir nedeni hızlı teknolojik gelişme sonucu seçeneklerin artması ve karmaşık hale gelmesidir. Ayrıca günümüzde bireylerin meslekleri görerek, yaparak ve yaşayarak tanıma olanaklarının giderek azalmasıdır. Çünkü bu gün bir çok meslek üyesinin çalışmaları gençlerin gözlemine açık değildir. Hatta çalışma hayatına katılan bazı mesleklerin adlarını doğal yollardan öğrenme olanağına bile sahip bulunmamaktadırlar. Öte yandan, ekonomik zorluklar, benimsediği değerler sistemi, bilincinde olduğu ya da olmadığı bazı psikolojik ihtiyaçlar arasındaki çatışma-

lar çok kere bireyin mevcut alternatifleri görmesini engellemektedir. İşte, hem alternatifler hakkında bilgi verme anlamında mesleki rehberlik hem de bireyin kendini ve alternatifleri doğru olarak algılayabilmesi ve değerlendirebilmesine yardım anlamında mesleki danışmanlık hizmetlerinin verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışmanın eğitim kurumlarına bir uzmanlık hizmeti olarak girmesi, geçen asrın sonlarına rastlar. Bu hizmetlerin ortaya çıkışını hazırlayan çeşitli sosyal ve psikolojik gelişmelerden söz edilmekte ise de, özellikle rehberlik hizmetlerine duyulan ihtiyaç, meslek seçimi sorununun giderek güçleşmesi olgusuna dayanmaktadır. Bu nedenle rehberlik hareketinin «Meslek Rehberliği olarak başladığı kabul edilmektedir.

Ülkemizde de rehberlik hizmetlerinin eğitim kurumlarımızda yer alması gereğinin hissedilmesi endüstrileşme ve kentleşme hareketinin hızlandığı ve meslek seçiminin güçleştiği dönemlere rastlamaktadır. Özellikle planlı kalkınma dönemine girildikten sonra insan gücünün en rasyonel biçimde kullanılması gereğinin hissedilmesi ile, okullarda rehberlik hizmetlerinin kurulması geroğli kalkınma planlarında yer almaya başlamıştır.

Gençlere meslek seçme konusunda yardım edilmesi gerektiği hemen pek çok kişi tarafından kabul edildiği halde bunun uygulamaya yeterince geçirilememiş olduğu görülmektedir. Gerçi bu gün, on beş yıl öncesine göre bazı ilerlemeler kaydedildiği muhakkaktır. Örneğin, meslekleri tanıtıcı yayınlar yapılmakta, radyo ve televizyonda çeşitli meslek üyelerini tanıtıcı programlar düzenlenmektedir. Meslek rehberliğinde kullanılabilecek bir kaç ölçme aracı geliştirilmiş, meslek seçimi dinamiğini araştıran araştırmalar yapılmıştır. Ancak bu sayılanları yeterli bulmak mümkün değildir. Daha önemlisi, sınırlı sayıdaki bu çalışmalara

rın ürünlerinin de öğrencilere ulaşamamış olmasıdır. Örneğin, üniversite adaylarına yükseköğretim programlarını ve meslekleri tanıtmak amacı ile sayın Cumhurbaşkanımızın uyarısı ile ÖSYM tarafından hazırlatılan bir kaynak, ÖSS'ni kazanan her on adaya bir tane düşecek şekilde okullara parasız olarak gönderilmişti. O dönemin Milli Eğitim Bakanının önsözü ile okullarda, rehberlik saatlerinde kullanılması önerilen bu yayını, bir yıl sonra yaptığım bir araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin yaklaşık % 5'inin okumuş olduğunu gözlemiştim. Okullara gönderilen bu kitaplar kitaplıklara yerleştirilmişti, sınıf öğretmenleri bunları rehberlik saatlerinde incelemek üzere sınıfa getirme gereği duymamışlardı. Belki de kendilerine böyle bir yayından söz edilmemişti. Ancak, kitaplığa yolu düşen bazı meraklı öğrenciler bu yayını görme fırsatı bulabilmişti.

Bu örnekte olduğu gibi, rehberlik hizmetlerinin okullarda gereği gibi uygulanamayışının pek çok nedenleri olabilir. Bu nedenleri tek bir başlık halinde toplamak ve meslek rehberliğine gereken önem verilmemektedir demek mümkündür. Ancak, meslek seçimi kararını verme durumunda olan bir gencin profesyonel bir yardıma çok fazla ihtiyaç duymaması da rehberliğin gollşomoylşinlnı bir nedeni sayılabilir. Bir kimsenin gelecekteki mesleğini planlarken, ekonomik imkanları yanında, yetenek, ilgi ve değer gibi psikolojik özelliklerini tanıması ve meslekleri bu açılarından incelemesi gerekmektedir. Ancak, ülkemizde bir çok ülkelerde olduğu gibi, zorunlu eğitimden sonra gidilebilecek orta öğretim kurumlarından, akademik lise dışında, olanların çoğu, yani genellikle meslek liseleri, genel akademik yeteneği ölçen bir seçme sınavı ile öğrenci almakta, fakat programların içeriklerinin gerektirdiği özel yetenekler ve ilgiler seçme işleminde dikkate alınmamaktadır. Yüksek öğretime geçişte de yine genel yetenek ve

bilgiye ağırlık verilmekte özel yeteneklerin ölçülmesine yer verilmemektedir. Eğitim basamaklarında ilerlemede genel yeteneğin dikkate alınması bir ölçüde doğrudur, ancak alanlara ayrılmada özel yeteneklerin ölçülmesine gerek duyulmadığı ve gerek ortaöğretim gerekse yükseköğretimde öğrenci seçme ve yerleştirme işlemi genel yetenek sınavının sonucuna bağlı olduğu sürece bireylerin kendilerini çeşitli yetenekler açısından tanımaları pek de zorunlu görünmemektedir. Zaten gençler arasında mesleğe yönelme işleminin bir şans veya tesadüf işi olduğu ya da sonucun giriş sınavına bağlı olduğu, bu nedenle seçme özgürlüğüne sahip olmadıkları yolunda bir inanın yaygın olduğu gözlenmektedir.

Gençlerin meslek seçimi sorununa yaklaşımlarında yaygın olarak gözlenen bir olgu da mesleklerin toplumsal saygınlık düzeyini, iş bulma ve kazanç olanaklarını gereğinden fazla önemsemeleridir. Ve tabii çok önem verdikleri bu hususlar hakkında kendi çabaları ile yeterli bilgi edinebilmektedirler. Öğrencilerle yaptığımız görüşmeler onların belli bir dönemde geçerli meslekleri çok iyi tanıdıklarını göstermektedir. Ne var ki iş bulma olanakları ve kazanç gibi hususlar ülkemizin ekonomik koşullarından en fazla etkilenen yönleridir ve ekonomik koşullardaki hızlı değişme mesleklerin bu yönlerinde ani değişikliklere yol açmaktadır. Gençlerimiz mesleklerin çok çabuk değişen yönleri hakkında doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olurken gerektirdiği yetenek ve ilgi gibi daha kalıcı olan yönleri hakkında çok yetersiz hatta bazan yanlış inanışlara sahip olabilmektedirler.

Ülkemizde bireylerin önemli bir kısmı henüz çocuk denemek yaşta meslek seçme, daha doğru bir deyişle bir işe girme durumundadır. Kırsal kesimde, babasının işinde çalışanlardan başka, büyük kentlerde alt sosyo ekonomik

düzeydeki ailelerin çocukları ilkokulu bitirdikten sonra, çıraklık eğitimi ile bir meslek edinme durumundadırlar. Çıraklık döneminin başlangıcında çocuk ustası tarafından gözlenmekte ve işe yatkınlığı değerlendirilmektedir ama bu aşamada profesyonel bir yardımın yararlarının henüz bu çevrelerde bilindiği ve böyle bir yardımın talep edildiği söylenemez.

Eğitim kurumlarımızda meslek rehberliği hizmetlerinin verilmesi gereği şimdiye kadar eğitimciler tarafından savunulmuş olup bu hizmetlerden yararlanması beklenen gruplardan yani öğrencilerden ve velilerden açık ve yoğun bir talep gelmemiştir. Gerçi öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden beklentileri arasında meslek ve eğitim rehberliği ön sırayı almaktadır. Ama bu alanda bile hizmet beklentilerinin, olması gerekenin bir hayli altında olduğu görülmektedir. Yani öğrenciler meslek rehberliği alanında danışmanlardan oldukça az yardım istemektedirler. Bunun, danışmanların bu alanda başarılı hizmet örnekleri verememiş olmalarından ve biraz önce değinildiği gibi, öğrencilerin bu konuda ciddi bir güçlük hissetmemiş olmalarından ileri geldiği düşünülebilir. Ancak şimdi böyle bir ihtiyacın yoğun bir biçimde hissedilmesine yol açabilecek bazı gelişmeler olmuştur. Bunların başında, son zamanlarda Yükseköğretime öğrenci seçme ve yerleştirme işlemlerinde yapılan bazı değişiklikler gelmektedir. Bilindiği gibi ÖSYM yükseköğretim programlarına, başarılı olma olasılığı yüksek olan adayları seçme ve yerleştirme amacı ile verilen karardaki isabeti artırmak için ikinci basamak sınavının farklı yükseköğretim alanlarına daha uygun olacak biçimde uygulanması yoluna gitmiştir. Bunun için adaylara ikinci basamak sınavında, sadece girmek istedikleri yükseköğretim programı grubu ile yakından ilgili testler uygulanacaktır. Bu amaçla, yükseköğretim programları 1) Fen

ve Mühendislik Bilimleri, 2) İktisadi ve Sosyal Bilimler, 3) Beşeri Bilimler olmak üzere üç ana grupta toplanmış olup bu gruplar da kendi aralarında iki kategoriye ayrılmaktadır. Bir adayın tercih listesinde yer verdiği yükseköğretim programları bu üç ana grubun hangisinde yer alıyorsa aday sadece o ana grubun karşısında belirtilen testleri cevaplayacaktır. Yani, tercih listesinde sadece fen ve mühendislik bilimleri ana grubunda bulunan yükseköğretim programlarına yer veren bir aday sadece matematik, fen bilimleri ve Türkçe testlerini cevaplayacaktır. Ancak, fen ve Mühendislik bilimleri ana grubunda bulunan yükseköğretim programlarına ek olarak iktisadi ve sosyal bilimler ana grubunda bulunan programlara da tercih listesinde yer veren bir adayın fen ve mühendislik ana grubu için gerekli olan üç teste ek olarak iktisadi ve sosyal bilimler ana grubu için gerekli olan sosyal bilimler testini de cevaplaması gerekecektir. Üç ana grupta yer alan programlar arasından tercih yapan bir aday ise her üç grup için ayrı ayrı hazırlanan soruları cevaplama durumunda kalacaktır. Bu durumda, yukarıda belirtilen ana grupların sadece birinden tercih yapan adaylar ÖYS içinde yer alan testler için verilen süreyi, sadece o grup için gerekli olan üç testi cevaplamak için kullanacağı için daha yüksek puan alma şansına sahip olabilecektir. Yani, tercihlerini bir ana grupta toplayan bir aday, bir kaç ana grup içinden karma bir liste yapan bir adava göre daha başarılı olabilecektir, çünkü sınav zamanını daha iyi değerlendirmiş olacaktır.

İşte bu yeni uygulama üniversiteye başvuran bir kişinin en yetenekli ve ilgili olduğu alanı belirleyip tercihlerini belli bir noktaya yoğunlaştırması gereğini gündeme getirmiş bulunmaktadır. Vaktiyle belki sadece başvuru kılavuzunu doldurma konusunda yardım isteyen öğrenciler şim-

di programların gereklerini ve sahip oldukları yetenek ve ilgi türlerini öğrenme gereğini duymaktadırlar. Bu konuda özel eğitim kurumları ve özellikle dersaneler hemen harekete geçmemiş olup şimdiden bazı ilgi envanterlerini uygulamaya başlamışlar hatta bir farklı ya da ayrıştırıcı yetenek testini uyarlama çalışmalarına girişmişlerdir. Bu olgu bize bir hizmetin verilmesi için önce ona ihtiyaç yaratılması gerektiği gerçeğini bir kez daha hatırlatmaktadır. Gerçekten şimdiye kadar orta dereceli okullarda program çeşitlenmesine gidilmediği için eğitsel rehberliğe gerek duyulmamıştır. Bu nedenle gerekli ölçme araçları geliştirilmemiş ve temel araştırmalar ihmal edilmiştir.

rilmemiş ve temel araştırmalar ihmal edilmiştir ve yükseköğretime başvururken çok değişik alanlardan tercihler alt alta sıralamak mümkün olduğu için ilgilerin ölçülmesine ihtiyaç duyulmamıştır. Sanıyorum ki ÖSYM nin aldığı bu karar ülkemizde eğitsel ve mesleki rehberliğin gereğinin hissedilmesine ve hizmetlerin yaygınlaştırılıp kalitesinin yükselmesi için bir uyarı olabilecektir.

Öyle inanıyorum ve bekliyorum ki, bu gereksinme öğrencilerin kendilerini tanımalarına yarayacak araçların geliştirilmesi, çeşitli meslek üyelerinin özellikleri üzerinde araştırmalar yapılması ve meslek danışmanlarının yetiştirilmesi yolunda çalışmaların hızlanmasına yol açacaktır. Yükseköğrenim daylarına meslek rehberliği yapmak amacı ile girişilen faaliyetler genelde rehberlik hizmetlerinin gelişmesine yol açacaktır. Gelişen hizmetler ilkokuldan ya da temel eğitimden sonra çalışma hayatına atılma durumunda olan bireylere de uzanabilecektir.

ÖNERİLER

1 — Meslek rehberliği her şeyden önce eğitsel rehberlik ile birlikte düşünülmelidir. Bir kimsenin her hangi

bir alanda başarı olasılığı hakkında bilgi vermek ya da en başarılı olacağı alanlar hakkında yordamalar yapmak artık yeterli sayılmamaktadır. Meslek danışmanı bir öğrencinin çeşitli yeteneklerini ve ilgilerini hangi yollarla geliştirebileceği yolunda öneriler de getirmelidir. Daha önemlisi bunun için okullarda ve okul dışında öğrencilere açık merkezlerde çok çeşitli faaliyet olanakları hazırlanmalı, kendini geliştirmesi ve gerçekleştirilmesi için fırsatlar yaratılmalıdır. Bir öğrencinin üniversitede program tercihlerini nasıl sıralarsa en yüksek başarıyı elde edeceğini bilmesi yeterli değildir. Yetenek ve ilgilerin statik olmayıp yaşantılarla ayrışıp geliştiği gözönüne alınmalı ve mümkün olduğu kadar zengin deneyimler geçirmesine yardımcı olunmalıdır. Onun için orta dereceli okullarda özellikle akademik liselerde seçmeli derslerin sayısını artırıp fen ve edebiyat kolları içinde de yeni branşlar oluşturulmalıdır.

2 — Meslek rehberliğinin meslekleri tanıtmak ya da kişiye çeşitli testler uygulayarak nitelikleri hakkında bilgi vermekten fazla bir şey olduğu kabul edilmelidir. Meslek rehberliğinin nihai-sonul amacı bireyin kendini ve çevredeki fırsatları incelemeye açık hale gelmesi, araştırma merakının geliştirilmesi olmalıdır. Çünkü bir danışman bir öğrenciye sınırlı alanda bilgi verebilir. Her sorunda öğrenciye hazır bir cevap vermek yerine sorularının cevaplarını nerelerden ve hangi yollardan edinebileceğini öğrenmesine yardımcı olunmalıdır.

3 — Danışman eğitime önem verilmelidir. Ülkemizde okul danışmanlarına büyük ihtiyaç vardır ve kısa zamanda çok sayıda danışman yetiştirilmesi gerekmektedir. Ancak, çok sayıda danışman yetiştirme uğruna danışman eğitiminin kalitesinden fedakarlık edilmemesi gerektiği inancındayım. Halen bazı üniversitelerde rehberlik ve psikolojik danışma anabilim dallarının lisans düzeyinde öğ-

renci aldıkları ve bunların sayısının da giderek arttığı görülmektedir. Ne var ki bu anabilim dallarının programlarında temel psikoloji derslerine yeterince yer verilememektedir. Programda yer alan bir kaç psikoloji dersi ise alanı psikoloji olmayan öğretim elemanları tarafından okutulmaktadır. Sağlam bir psikoloji lisans eğitime dayanmayan psikolojik danışma eğitiminin yeterli olmadığı inancındayım. Çünkü meslek seçimi kararı genellikle bilişsel olmaktan çok duyuşsal boyutları olan bir davranıştır. Meslek danışmanlığı ise değerlerin tartışıldığı hatta bilinçdışı ihtiyaçlara kadar inildiği bir ilişki sürecidir. Kanımca rehberlik ve psikolojik danışma anabilim dallarına lisans öğrencisi almak yerine psikoloji lisans öğrencilerine 18-21 kredilik bir ek çalışma ile rehberlik sertifikası vermek hem daha ekonomik hem de bilimsel gereklere uygun bir yol olabilir.

4 — Meslek rehberliğinde kullanılacak araçların geliştirilmesine önem verilmelidir. Ancak burada psikolojik ölçme araçlarının ticaret metaı olduğu, amacı dışında kullanıldığına işaret etmek istiyorum. Onun için belki daha çok öğrencilerin kendi kendilerine uygulayıp değerlendirebilecekleri araçların geliştirilmesinin yararlı olacağı inancındayım. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü gençlerin sorunları üzerinde araştırmalar yapılması için hemen her yıl bütçesinden bir miktar para ayırmaktadır. Oysa gençlerin sorunları, kişiliğini etkileyen faktörler, uyuşturucu alışkanlığı konularında ülkemizde yeterince araştırma yapılmıştır. Belki şimdi yapılacak iş, ayrılan parayı saptanan sorunlardan birinin çözümüne harcamaktır. Bu sorunlardan biri de meslek seçimidir. Bakanlığın bu alanda kullanılmak üzere psikolojik ölçme aracı geliştirmeye çalışan araştırmacılara destek sağlaması yerinde olur kanısındayım.

5 — Okullarda rehberlik saatleri mutlaka danışmanlara verilmeli, meslek rehberliği için programlar geliştirmeli ve sistemli bir biçimde uygulanmalıdır.

6 — Meslek rehberliği sadece gençlere, niteliklerine uygun mesleklere yerleşmede yardım hizmeti olarak değil, çalışma hayatının gerektirdiği yeni insan tipini yetiştirmek için program geliştiricilere geribildirim sağlayan bir mekanizma olarak da dūřünölmelidir. Bu da meslek rehberliği kavramını bir gence, kendine uygun alanı bulmasına yardımın ötesinde, onu eğitimi ve çalışma hayatı boyunca izlemeyi de içine alacak şekilde genişletmekle mümkün olabilecektir.

GENEL TARTIşMA

BAşKAN — Teşekkürler Sayın Kuzgun.

Değerli konuklar, bu konuda katkı, eleştiri yada soru sormak isteyenler varsa, isimlerini lütfetsinler, sorularını sorsunlar ve konuşmacıdan yanıtları alalım.

Sayın Ferhan Oğuzkan, Sayın şule Gürbulak, bir de ben kendimi ilâve ediyorum.

Buyurun Sayın Oğuzkan.

DR. FERHAN OĞUZKAN — Sayın Kuzgun'a teşekkür ederiz, sabahleyin böyle tatlı bir sohbet havası içinde bizlere bilgi verdiler.

Rehberlik konusu benim alanım değil; fakat Talim Terbiye'de üyeyken, tesadüfen bu rehberlik konusuyla çok yakından ilgilenme durumunda kaldım. Bazı arkadaşlarla çalışma imkânı buldum. O sırada da liselerde, ortaokullar program değişikliği oldu; özellikle orta öğretimde çok yönlü programlar, daha esnek programlar yapma eğilimi be-

lirdi, şûralarda da bu dile getirildi ve bu arada da öğrencilere yalnız öğretim bakımından yenilikler sağlanması değil, aynı zamanda onların yöneltmeleri söz konusu oldu. Yönelme kavramı aşağı yukarı bu program değişikliğiyle beraber geldi. Mesela 7'nci Şûrada çok yoğun olarak rehberlikten bahsedildi, sonra 8. ve 9'uncu şûralarda da bunun nasıl yapılabileceği konuşuldu. Tabii bütün psikolojik hizmetler söz konusu değildi, dün de belirtildi konuşmalarda; fakat öğretim programının yöneltici bir özellik taşıması gerektiği de belirtildi. Bu yönelme işi, aynı zamanda istihdam konularındaki eleştirilerden de kaynaklandı. Çocukların istidat ve ilgilerine göre çeşitli programlara yöneltilmesi, yerleştirilmesi büyük bir sorun ve hâlâ devam etmekte. İşte o sıralarda eğitimcilerle rehberlik uzmanları veyahut öğretim programları üzerinde çalışanları rehberlik uzmanları bir araya geldiler, ben de bir nevi koordinatör vazifesini gördüm bu sırada ve rehberlik saatleri ihdas edildi. Eskiden eğitsel kol çalışmaları da vardı, bu çalışmalarla rehberlik çalışmalarını bir araya getirelim, haftada 2 saat ayıralım, her sınıfın da rehberlikle ilgili sınıf öğretmeni olsun ve çocuklara bu saatte eskiden olduğu gibi, kuru kuruya nasihatle bulunmasın, ahlâk dersi, kendi hatıraları gibi tavsiyelerin yanında programa bağlı bir iş yapsın. Bunun için lise 1-2 ve 3'üncü sınıfta rehberlik saatinde hangi konular işlenecek, bunun güzel bir programı yapıldı. O günkü şartlar içinde tatmin edici bir program yapıldı; özellikle rehberlik uzmanlarının tavsiyeleri üzerine.

Ben çok iyi hatırlıyorum, herhalde o program (dün duydum) içine birçok haftaların kutlanması vesaire gibi konular girerek belki de amacından uzaklaştı. Son durumu bilmiyorum; ama birinci sınıfta çocuğun evvela okulu tanıması, öğretmenlerini tanıması, çevreyi tanıması, prog-

ramını tanıması, disiplin kurallarını tanıması gibi yakın çevreden başlayarak yavaş yavaş yayılan bir yelpaze şeklinde rehberlik anlayışı içinde öğrencilere bireysel veya küme halinde, genelde bireysel bir çalışmaya da imkân verecek bir çalışma programı yapıldı.

Bu arada son sınıfta, çocuklar ya meslek seçiyorlar veya mesleğe yöneltici programlar için kararlar veriyorlar. Öyleyse son sınıfta meslekleri tanıtalım dendi. Sayın Yıldız Kuzgun bunları gayet iyi biliyor ve burada öğretmene şu imkân tanındı: Tabii bir edebiyat öğretmeni, bir matematik öğretmeni bütün yüksek öğretim programlarını bilemeyeceği gibi, mesleklerin de özelliklerini bilemez. 10-15 mesleği tanıtmaya kalksa dahi, bunların gelecekteki durumlarını, halihazırdaki durumlarını, ekonomik, sosyal ve daha başka durumlarla ilgili özelliklerini bilemez. Ne yapacak bu öğretmen? Yakın çevreden çeşitli meslek sahiplerini çağırın, çocuklarla konuşsunlar. Dışçı gelsin dışçılığı anlatsın, doktor gelsin doktorluğu anlatsın, öğretmenleri zaten biliyorlar, her gün karşılaştıkları bir meslek, bunun dışında ne varsa, meslek olarak tanımlanan ne varsa gelsinler tanıtınsınlar. Bunun yanında broşürler, kitaplar, araştırmalar, radyo veya televizyon programlarıyla da çocukları yönlendirmek suretiyle meslek seçiminin daha bilinçli halde yapsınlar. Yüksek öğretim programlarını tanıtıcı yayınlar varsa, onlar da gelsin, o programlardan da faydalanınsınlar ve böylece meslek seçiminde daha bilinçli bir seçme olsun.

Sonradan, başlangıçta tabii öğretmenler bunu bir iki sene ciddi olarak ele aldılar; fakat yavaş yavaş şu hale dönüştü: Üniversiteye gelip de bizim karşımızda oturan öğrencilere ben soruyordum, bu rehberlik saatlerinde ne yapıyordunuz diye. Aldığım cevap şunlar: Matematik öğretmeni bitmeyen konuları işliyor, bazı öğretmenler kâğıt

okuyormuş, siz dersiniz varsa çalışın diyormuş, para toplama falan gibi formalite işleri üzerinde duruluyor. Gerçekten biz gençlere en önemli dönemlerinde meslekleri tanıma imkânından mahrum bırakmış oluyoruz. Bu konuda, eğer bu program hâlâ yürüyorsa, Millî Eğitim Bakanlığının dikkatini çekmek gerekmez mi?

Bir de gerek orta öğretim seviyesinde, gerek yüksek öğretim seviyesinde meslekî yönelmeyi sağlamak için öğretim programlarının da buna göre ayarlanması lazım. Şimdi meslek seçimini yanlış yapanları ben duyuyorum, 2 sene tıbbiyeye gidiyor vazgeçiyor, 2 sene hukuk fakültesine gidiyor vazgeçiyor; yani başlangıçta zoraki olmuştur veya kendisinin gerçekten iyi bir doktor olmayacağını, iyi bir hukukçu olmayacağını düşündüğü halde, kendisine verilen şeyler veya kendi kendini tanıma bakımından bazı yetersizlikler göstermiştir, bu da onu başarısız kılıyor. Bir gencin binbir güçlkle üniversiteye gidip, 2 sene sonra vazgeçmesi ve tekrar başka bir öğretim dalında başlaması oldukça güçtür bizim memleketimizde. Bu durumda yüksek öğretimde hiç olmazsa birinci, ikinci sınıflarda çocuklara çok geniş imkânlar vermeliyiz yatay geçişleri yapabilmeleri için. Az kredi kaybetmek suretiyle, sosyal bilimlerde geniş imkânlar, ufak ölçüde bugün bu imkânlar veriliyor; bunun herhalde genişletilmesi lazım. Bu da şüphesiz öğretim programları yapanlarla meslekî rehberlik alanında çalışan uzman arkadaşlarımızın bir arada çalışmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu da belki düşüncelerin değişmesiyle mümkün olabilecektir.

Gözlemlerimi dile getirdim; ama asıl sormak istediğim, Sayın Kuzgun bu konuda neler düşündüğüdür. Mevcut durumda böyle imkânlar var mıdır?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Oğuzkan.

İkinci soruyu sormak için Şule Gürbulak'ı davet ediyoruz.

ŞULE GÜRBULAK — Ben toplantıya Bingöl Rehberlik Araştırma Merkezi adına katılıyorum. Fakülteden mezun olduktan sonra donattığınız bilgilerle bizi Bingöl'e gönderdiniz. Şimdi, aşağı yukarı 8-9 bin öğrenciye 3 arkadaş psikolojik hizmetler, artı rehberlik hizmetleri sunmaya çalışıyoruz. Öğretmen arkadaşlara her ne kadar teknikleri öğretmeye çalışsak da, yardım rica etsek de onların önerisi şu: Biz haftada 30 saat ders giriyoruz, artık bu çalışmalarını yürütemeyiz. Onun için biz 3 arkadaş elden geldiğince değerlendirme yapmaya çalışıyoruz. Geçen yıl mesleki rehberlik konusunda sözünü ettiğiniz kitapçıya hiç rastlamadık. Bunun üzerine biz danışma kurulu olarak biz bütün meslekleri tanıtıcı broşürleri okul gazetelerinde yayımlamaya karar aldık ve meslekleri bu yıl tanıtıyoruz. Ancak, her zaman televizyonda, basında sayın bilim adamlarımız «İlgilerinize, yeteneklerinize göre meslek seçin» diyorlar. İlgilenen birkaç öğrenci geliyor, «Benim ilgimi, yeteneğimi ölçün» diye. Elimizde hiçbir yetenek testi yok. Öğrenciye biz, sadece aldığı notlara göre meslek önerebiliyoruz. Bir de bu dereceyi alanların tercih envanteri var. Zaten araştırma merkezindeki testlerle bize fakültede öğretilen testler arasında hiç ilişki yok. Sizlerin, gündemden kalktı dediğiniz testleri kullanıyoruz biz merkezimizde.

Doğuda olmanın koşulları, artı oranın kültürel, sosyo ekonomik koşulları sonucunda, öğrenciler Kuter'in bilemediği 150 sorusuna bakıyor, ondan sonra «Ben sıkıldım, daha başka test yapmıyorum» diyor veya «Bana meslek önerin, ben bunu yapmam» diyor. Geçen sene biz 800 kadar öğrencimize uyguladık, çok üzücü bir durum; ama an-

cak 50 öğrencimize meslek önerebildik; çünkü kontrol fi-
lan hiçbir şey tutmuyor.

Kullanabileceğimiz daha kısa testler gönderemez
misiniz? Üniversitelerimizde, sizler meslekleri tanıtıcı ça-
lışmalar yaparken ilgi ve yetenek testlerini, Türkçe'ye çe-
virerek, adapte ederek, bizlerin kullanabileceği ve gençle-
re hizmet götürebileceğimiz testler ve anketler geliştirmek
için neler yapıyorsunuz?

Bunları öğrenmek istiyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz.

Ben de sorumu yöneltmek istiyorum: Türkiye'de öğ-
rencileri meslek liselerine yönlendirmede daha çok biliş-
sel süreçlerin ağırlıklı olduğu ve genel yeteneklerin önem-
li olduğu vurgulandı; özel yeteneklere ağırlık verilmediği
belirlendi. Acaba yükseköğretime yönlendirmede de aynı
şekilde bilişsel süreçler mi ağırlıklı oluyor? Duyuşsal ve
psikomotor alanla ilgili yönlendirmeler nasıl yapılıyor?
Özel yetenekleri ölçen araçlar kullanılıyor mu?

Diğer bir husus da yönlendirme çalışmaları. Yüksek-
öğrenime başlarken yönlendirme çalışması nokta yönlen-
dirme şeklinde mi yoksa bir sürecin sonunda mı yapılma-
sı uygun olur? Diğer bir deyişle, yönlendirmenin 8 yıllık te-
mel eğitimin sonunda mı olması yoksa ortaöğretimin so-
nunda mı olması daha uygun olabilir? Bir de özel dersha-
neler bu meslekî rehberlik konusunda devlet okullarından
daha mı etkili oluyorlar ki, herkes oraya gidiyor, müracaat
ediyor. İhtimal ki devlet okullarında bu iş yapılamıyor,
özel okullarda, özel sektörün bu işi daha iyi yapacağı
imaı mı uyanmış? Bu imaı nasıl elimine edebiliriz?

Bir de, bildiriniz de sözünü ettiğiniz gibi, yönlendir-
me olayını süreç içerisinde, üniversite içerisinde devam

ettirmek daha önemli oluyor. Bu konuda da görüşlerinizi almak istiyorum.

Teşekkür ederim.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN — Önce Sayın Oğuzkan hocamızın katkıları için teşekkür ederim. Sorusuna cevap vermeden önce: Yönelme kavramına kısaca değinmek istiyorum. Kendilerinin de belirttikleri gibi, bir yönelme sınıfı ihdas edilmişti, lise birinci sınıfta. Bunun arkasındaki mantık şuydu: Temel eğitimden sonra orta öğretim bir çatı altında veya tek bir organizasyon altında yürütülecek, çeşitli meslek eğitimi veren programlar aynı sistem içinde düşünülecek. Birinci sınıfta temel programlar uygulanacak ve çocuğun yetenekleri, ilgileri değerlendirilecek, ondan sonra branşlaşmaya gidilecek ve yatay geçişlere olanak verilecekti. Bu gerçekleşmedi.

Bunun üzerine sisteme bir bakıldı ve görüldü ki, aslında tercih, seçme, yönelme, yerleşme neyse, ortaokulu bitirdikten sonra bir meslek okuluna geçiş veya akademik liseye yönelme şeklinde olmaktadır. Zaten hepimizin de gözlediği gibi, bu yönelmeyi birinci derecede ailenin ekonomik durumu veya öğrencinin cinsiyeti belirliyor. Bazı okullara talep fazla olduğunda bir giriş sınavı yapılıyor ve sınavda bilişsel beceriler ölçülüyor. Durum bu olunca, yönelme sınıfını ortaokul son sınıfına almak gerekiyor. Nereye alınırsa alınsın, aslında bir yönelme de yapılmıyor. İyi ki de yapılmıyor, Türkiye bu bakımdan özgür bir ülke. Sen şu okula, sen bu okula gideceksin diye herhangi bir zorlama yok, elimizde zaten değerlendirme araçları ve eleman da yok; herkes yine eski usul, kendi olanaklarına göre bir yere yerleşiyor.

Sınıf öğretmenliği için söyleyecek çok şey var, bu konuda epey dertliyim. Bakanlık rehberlik ve psikolojik da-

nişma hizmetlerini 1970 yılında önce 23-24 okulda, daha sonra sayısı artan okullarda başlattı, 1976'da da bir genelgeyle Türkiye'deki bütün okullara yaydı ve tabii o zaman yetişmiş eleman yoktu, hâlâ yeterli eleman yok. O zaman bunu sınıf öğretmenleri yapsın, rehberlik sınıf öğretmenliğinin bir parçası olarak yürüsün dendi. Bunun için hizmet içi eğitim, yayın ve benzeri birtakım yardımlar gerekiyordu, az sayıda bu yardımlar yapıldı; fakat gördüğümüz tablo gerçekten son derece can sıkıcıdır. Bakanlık da bunu hissetmiş olacak ki, bu rehberlik saatlerini kaldırmayı düşünüyor. Zaten trafik dersi, ahlak dersi, daha buna benzer akla gelebilecek birtakım derslerin programlara yerleştirilmesi yüzünden, ilk programdan atılan saatler rehberlik saatleri oluyor. Eğitsel kollara ve rehberliğe hiç önem verilmiyor, gereği anlaşılmıyor. Eğitimimizde terbiye yönü, kişilik eğitimi yönü epeyce ihmal ediliyor.

Bakanlık uyarıldı mı diye bir soru vardı. Evet uyar-dık. Sayın Hasan Sağlam zamanında bir komite Talim Terbiye Dairesinde görevlendirildi, Sıral Ülkü, Muharrem Kepçeoğlu, Suat Aydın, Şaban Dede ve Talim Terbiyedeki arkadaşlarla günlerce, haftalarca çalıştık ve bir yönetme-lik taslağı hazırladık. Bu taslak içinde ısrarla belirttiğimiz husus şu idi: Rehberlik saatlerine okul danışmanları girecekler. Artık şimdi Bingöl'deki bir okula bile danışman gönderebilecek duruma gelmişiz. Bu, bütün okullarda danışman var anlamına gelmez ama eskisinden çok daha iyi durumdayız ve giderek de bu durumda ilerleyeceğiz.

Okul danışmanları odalarında oturuyorlar, kendileri-ne havale edilecek öğrencileri bekliyorlar. Havale edilen öğrenciler de genellikle okul danışmanlarının yetki sınırlarını çok aşan, karmaşık, çetrefil sorunları olan öğrenciler oluyor. Danışmanlardan bunları hemen iyi edivermeleri, disiplin, başarısızlık sorunlarına hemen çözüvermeleri bek-

leniyor. Oysa danışmanın 4 yıllık eğitimiyle bunun üstesinden gelmesine imkân yok. Bu gibi sorunlar, kökleri derinde tedavisi uzun, teşhisi bile ekip çalışmasını gerektiren işler. Danışman burada başarılı olamayınca, okul yöneticileri, «zaten rehberlik etkili bir hizmet değil, bari şu danışmanlar boş oturmasınlar, onu meşgul edeyim» diye kâtiplik işleri veriyor, yani eğitimi ile ilgili olmayan işler yapıyor. Öte taraftan hâlâ rehberlik saatlerine sınıf öğretmeni; yani o alanda özel bir merakı, eğitimi olmayan sınıf öğretmenleri giriyorlar, onlar da boş saat diye düşündükleri o saatleri, yarım kalan derslerini geçirmek, nasihat etmek suretiyle dolduruyorlar. Eğer danışman sınıfa girerse, tıpkı bir tarih veya müzik öğretmeni gibi 15 saatlik, 18 saatlik bir ders yükü taşıyacak olursa, sınıfta kendi ehliyet alanına giren grup rehberliği faaliyetlerini yürütme imkânı bulacaktı. Hem böylece rehberlik daha geniş kitlelere ulaşabilecekti, bütün öğrenciler bundan yararlanabilecek hem de danışman, eğitimiyle ilgili bir fonksiyonda bulunma imkânını bulabilecekti.

Bu yönetmeliğin her maddesi geçmiş, bu maddenin geçmemiş olduğunu gördüm. Bunun üzerine geçen yılın sonunda, Ankara Millî Eğitim Müdürlüğüyle ilişki kurmaya gayret ettim ve onların bir il danışma kurulu toplantısına gittim. Oradaki yetkililere durumu anlattım, akılları yattı, «Biz hiç olmazsa Ankara'da bunu gerçekleştirelim, ama siz yine bir rapor hazırlayın, bu raporu bakanlığa sunalım» dediler. Ben bir rapor hazırlayıp kendilerine verdim. «Bir model, bir okul seçelim, bir uygulama modeli gösterelim, bunun için gerekli yayınları, aracı-gereci hazırlamakla kendimi yükümlü sayıyorum, size de yardım ederim» dedim, çok teşekkür ederiz dediler, güzel güzel ayrıldık, o günden bugüne bir daha arayan soran olmadı; ama ben bu

attığımız adımların bir gün etkili olacağı umudunu hâlâ taşıyorum.

İlgi-yetenek ölçümü için Şule arkadaşımızın test isteğine şöyle cevap vereceğim: Umarım çok yakında, ikinci aşama sınavlarından önce, belki birinci aşama sınavından önce yine öğrencilere bu meslekleri tanıtma rehberi gibi bir araç, kendi kendine değerlendirme aracı ellerine ulaşacaktır. İlgi, yetenek, değerleri tanıma hususunda bir araç ellerine ulaşacaktır.

Yükseköğretime geçişte sadece bilişsel süreçlere yer verilmektedir, bilgi ve yetenek ölçümleri yapılamamaktadır, buna imkân yok.

Yatay geçişlere işaret etmek istiyorum: Yükseköğretimde de ortaöğretimde de yatay geçişlere şimdi olduğundan çok daha fazla yer vermek lazım.

Dersanelerin devlet okullarından daha önde gittiği, normal ders programlarının uygulanmasından anlaşılıyor. Resmî okullar maalesef yetmiyor, öğrenci bir de ikinci eğitimi bu dersanelerde yapıyor. Rehberlik konusunda da resmî kurumların önüne geçtiğini gösteren işaretler var.

BAŞKAN — Devlet okulunda 11 yıl kaldığı halde öğrenciyi tanımıyor; özel dersaneler bir yılda öğrenciyi tanıyıp yönlendirebiliyor mu? Ben bu yönden sormuştum sorumu.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN — Efendim, bu bir niyet meselesi. Eğer testle, ölçme aracıyla öğrenciyi tanıdığımızı iddia ediyorsak onu yapabilir; ama uzun süre gözlemi gayet tabii öğretmenler yapacak. Öğretmenlerimizin öğrencileri gözleyecek hali var mı bir. İkincisi, daha önemlisi, gözlem sonuçlarının sentezidir sonunda rehberlik. Öğrenci kendi kendini de gözler, biz her an bir şeyler

öğreniyoruz. Muhakkak birisinin bize hatırlatması gerekmez. Her an değişik yaşantılar geçiriyoruz. Bu yaşantılar üzerinde düşünmek, nereden geldim nereye gidiyorum, şu girmiş olduğum bir saatlik ders, şu girmiş olduğum konferans bana ne kazandırdı, bende ne gibi duygular uyardı, hoşlandım mı hoşlanmadım mı, söylenenleri anladım mı anlamadım mı, böyle bir kursa, konferansa bir daha gitmek ister miyim istemez miyim sorusunu sorduğu zaman bile, kişi kendi kendine gelişimini kolaylaştırmış olur. Rehberlik belki bunu uyarıcı, bunlar üzerinde düşünmeyi teşvik edici bir yardım mesleğidir.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz efendim.

Oturumumuzu kapatıyor, 6 ncı oturumu yönetmek üzere Sayın Meral Aksu'yu davet ediyorum.

BİLDİRİ : V

**Öğretim ve Psikolojik
Hizmetler İlişkisi, Psikolojik
Danışma, Uygulamalar ve
Sorunları**

Dr. Sirâl ÜLKÜ

Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
-Emekli-

Oturum Başkanı : Doç. Dr. Meral AKSU

ÖĞRETİM ve PSİKOLOJİK HİZMETLER İLİŞKİSİ, PSİKOLOJİK DANIŞMA, UYGULAMALAR ve SORUNLAR

Bu konu psikolojik hizmetler çerçevesinde bugün okullarımızda uygulanmakta olan rehberlik ve psikolojik danışma ile sınırlandırılacaktır. Aslında psikolojik hizmetler okul psikoloğu, psikometrist, sosyal hizmet uzmanı, hattâ ek görevli bir klinik psikolog ya da psikiyatristin çalışmalarını da kapsayan bir nitelik gösterir.

Toplumsal yaşam bir yandan alan olarak genişlerken diğer yandan da içerdiği yaşantılar açısından giderek çeşitlenmekte ve bireyin (öğrencinin) çözümlemesi gereken problemler de giderek artmaktadır. Çağdaş eğitimin temel ilkelerinden biri ise yaşama uygunluktur. Bu ilkedен de hareketle günümüzde eğitim programları yalnızca öğretim programları ile sınırlı kalmamakta rehberlik ve ders-dışı etkinlik programları ile bütünleşmektedir. Öğretim programlarının yürütücüsü olan öğretmen ile rehberlik programından sorumlu olan okul danışmanı eğitimin genel amaçlarına hizmet açısından aynı doğrultuda görev yapmakla birlikte, formasyonları ve okuldaki işlevleri açısından farklılaşmaktadırlar. Kuşkusuz öğretmenlerin rehberlik programına katkıları büyüktür ve onların bu katkıları olmaksızın bir okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri geçerlik ve verimlilik kazanamaz. Öğretmenler öğrencilerle çok yakın ve yoğun bir beraberlik içindedirler;

öğrencilerin gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını anlayabilirler; ancak birinci derecedeki sorumlulukları öğretimdir, diğer bir deyişle, onların temel işlevi kendilerine verilmiş bir programa göre farklı özellik ve ihtiyaçlara sahip öğrenciler için sınıf hâlinde verimli bir öğrenme ortamı hazırlamaktır. Kuşkusuz öğretmen de sınıfta öğrenmenin yalnızca zihinsel bir süreç olmadığının, öğrenmenin aynı zamanda kişisel ve duygusal bir yaşantı olduğunun bilinci içindedir. Fakat öğretmen toplumca öngörülen bir programa bağlı olarak bir grupla karşı karşıyadır ve kendi dersi çerçevesinde öğrencilerine bilgi, beceri ve tutumlar kazandırmak durumundadır. Öğretim sürecinde bireysel farklılıklara ne kadar yer verilmeye çalışılırsa çalışılın yine de programın öngördüğü hedefler, sınıfın ortak özellikleri ve ihtiyaçları tek tek bireylere ağır basar. Arbuckle öğretmenlerin neden okul danışmanı işlevini yüklenemeyecekleri konusunda şu gibi bazı özellikleri vurgulamıştır (Arbuckle, 1962 s. 108-121): (1) Öğretmenin temel sorumluluğu tek tek öğrencisinden çok topluma ve okula karşıdır (2) öğretmenin çok belirgin olan öğretme rolü daha çok sessiz kalmaya, dinlemeye, konuşanın söylediklerini ve hissettiklerini biraz daha net hâle getirerek tekrar kendisine yansıtmaya dayalı psikolojik danışman rolü ile çelişir (3) sınıfta duyguların, hele olumsuz duyguların, bireysel düzeyde anlatımına danışma ortamındaki gibi yer verilirse sınıf atmosferi bozulabilir (4) öğretmenler okul danışmanlığı yapabilmek için gerekli formasyonu almamışlardır. Belirlenen bu noktalara rağmen sınıftaki öğretim ortamı öğretmenin yaklaşımı sayesinde yine de rehberliğe, özellikle grup rehberliğine, yakınlıklar gösterebilmektedir. Şimdi de bu yaklaşımcı noktaları belirlemeye çalışalım :

(1) Öğrencilerin gelişim sorunlarına ve kişisel ihtiyaçlarına karşı duyarlı, yaratıcı ve kişilikleri yönünden in-

sanlarla kolay ve rahat ilişki kurabilen öğretmenlerin sınıfındaki atmosfer rehberliğe yakındır. Böyle bir öğretmen sınıfında baskı ve tehditten uzak bir psikolojik güven ortamı yaratabilecektir. Tehdit havası öğrenciyi savunmaya iter ve onun öğrenmesini engeller. Eğitim sisteminde büyük eleştiriler getirdiği **Freedom to Learn** (Öğrenme Özgürlüğü) adlı kitabında Rogers sınıfta öğrenme için şu üç gerekli ve yeterli koşuldan söz etmektedir: Empati, koşulsuz saygı ve bağdaşım (Rogers, 1969). Bu üç koşul Rogers'ın Danışmanı Merkez Alan Psikolojik Danışma Kuramını temellendiren koşullardır. Empati, öğretmenin veya danışmanın öğrenciyeye onun duygularını çok iyi anladığını, «Sanki o imiş» gibi hissettiğini iletebilmesidir. Kuşkusuz bu koşul öğretmenin ya da danışmanın objektifliğini yitirmesi veya öğrenciyi onaylaması anlamını taşımamaktadır; sözkonusu olan yalnızca eşduyumdur. Koşulsuz saygı ise öğretmenin veya danışmanın öğrenciyi başarılı olma, kurallara uyma, yanlış yapmama gibi bir koşula bağlı kalmaksızın ve yargılamadan kabul edebilmesini içerir. Bu koşula uymak öğretmenin rolü ile çelişebilir. Onun için öğretmenin öğrenciyeye, kendisini değil hatalı olan davranışını kabul veya tasvibetmediğini iletebilmesi rehberlik açısından büyük önem taşır. Bağdaşım ise öğretmenin ya da danışmanın içtenliği, tutarlılığı demektir. Öğrencileri gerçekten sevmeden, onlara karşı bir saygı duymadan öyle görünmeye çalışmak bağdaşım koşuluna ters düşer; zaten öğrenciler öğretmen ya da danışmanın içten olup olmadığını sezerler, hissederler. Rogers'a göre sınıfta bu üç koşul sağlanabildiği zaman öğrenciler öğrenme özgürlüğüne kavuşmuş olurlar. Öğrenme özgürlüğü ya da, diğer bir deyişle, bireyin kendisi tarafından yönlendirilen öğrenme Rogers'a göre bireyi aynı zamanda yaratıcılığa götüren süreçtir. Rogers öğrenme özgürlüğü için öngördüğü aynı ko-

şulların yaratıcılık için de temel olduğunu ifade etmektedir (Rogers, 1980 s. 146-149). Sınıfındaki öğrencilerin yaratıcı güçlerini harekete geçirmelerini sağlayabilecek bir ortam hazırlayan öğretmenin ise, artık tam bir rehberlik işlevi gerçekleştirmekte olduğu söylenebilir; çünkü yaratıcı bir sürece girebilmiş olan birey savunmalarını kaldırmıştır, yaşantılara açıktır ve gizil güçlerini gerçekleştirmektedir. Böyle bir oluşum ise rehberlik ve psikolojik danışmanın temel amacıdır.

(2) Öğretmenin dersinde öğretim teknikleri olarak genelde takrir, soru-cevap, yazılı alıştırmalar ve sözlü müzakerelere yer vermesi daha çok öğretmen yönlü ya da öğretmeni merkez alan bir yaklaşımı gösterir. Oysa problem çözme, proje yöntemi, grup tartışması, dramatizasyon, yaratıcı etkinlikler, inceleme gezileri gibi yöntemlere geniş yer veren öğretmen daha çok grup yönlü bir yaklaşımı yansıtmakta ve rehberliğe yaklaşmaktadır.

(3) Sınıf-ıçi etkileşimde öğrenci grubunu daha etkin hâle gelmesini sağlayan öğretmen; öğrencilerinin tutum, kanı, duygu ve ihtiyaçlarının ön plâna çıkması için fırsat hazırlamış ve sınıf böylece rehberlik ortamına daha çok yaklaşmış olur.

(4) Dersinin amaçlarını ve çalışma yöntemlerini öğrencilerinin kişisel amaçları ve ders çalışma yolları ile karşılaştırmalarını ve bağdaştırmalarına yardımcı olan öğretmen rehberliğe yaklaşmış olur.

(5) Ders içinde olanak buldukça konuların öğrenciler için («Ben de bu okuma parçasındaki kişi gibi çabuk ümitsizliğe kapılıyorum; hemen yılmamalıyım!» - «Şimdi ailemizin geleneklere niçin bu kadar bağlı olduğunu anlayabiliyorum!» - Ben de bir yüksek fırında çalışmak isterdim; acaba kimya mühendisi olabilir miyim?» - «Beden Eğitimi

dersini çok seviyorum çünkü bana kendi gücümü hissettiriyor; reflekslerim oldukça hızlı gibi»,) kişisel, öznel hâle gelmesini sağlayabilen öğretmen rehberliğe yönelmiş olacaktır. Öğrencilerinin sınıf-ıçi yaşantılarının benlikleriyle bütünleşmesine fırsatlar hazırlayan öğretmen rehberliğe şu açıdan yaklaşmaktadır; çünkü BENLİK rehberlik ve psikolojik danışmanlığın odağındadır ve Rogers'ın anlatımıyla danışmanlığın en önemli amacı; bireyin benliğinin daha geniş bir temel üzerine yapılanmasına, bireyin yaşantılarının daha büyük bir bölümünün benliği içinde özümlemesine ve bireyin yaşama daha kolay ve gerçekçi bir uyum sağlamasına yardımcıdır (Rogers, 1951 S. 195). Dersler hep başka insanların yaşantılarının aktarılmasıyla geçerse öğrencinin psikolojik gelişmesine yeterince hizmet edilmiş sayılmış. Her dersin öğretmeni bireysel, kişisel yaşantılar için olanaklar ve bu yaşantıların sınıfta paylaşımı için fırsatlar hazırlayabilir. Böyle bir paylaşım duyguları içerdiği, ayrıca çağdaş grup akımlarının «burada ve şimdi» yaklaşımı içinde olduğu oranda rehberliğe dönük bir nitelik taşıyacaktır.

(6) Öğretmenliğin rehberlik ve psikolojik danışma ile bağdaşmayan en farklı yönü öğretmenin değerlendirme ve disiplin alanlarındaki aktif rolüdür. Öğrencinin not alması, sınıf geçmesi, mezun olması gibi hususlar öğretmenin işlevleriyle doğrudan ilişkilidir. Özoğlu'na göre bu tip bir değerlendirme işlemi öğretmen ile bireyi çoğu zaman birbirinden uzaklaştırmakta ve bireyin öğretmenden sağlaması sözkonusu olan duygusal ve psikolojik desteği bulması güçleşmektedir. (Özoğlu, 1982 s. 91). Rehberlikte yapılan değerlendirme ise, bireyle beraber yapılan, birey tarafından anlaşılabilir ve kabul edilen bir değerlendirmedir. Demek oluyor ki öğretmen de değerlendirme işlemine bireyin kendisinin katılmasını ne oranda sağlarsa rehberlik an-

layışı çerçevesindeki değerlendirmeye o kadar yaklaşmış olur. Disiplin konusunda da aynı ilke geçerlidir. Rehberlikte disiplin dıştan veya dışsal olmayıp, içsel bir disiplindir ve birey tarafından geliştirilme durumundadır. Şu halde öğrencinin kurallara ve okul düzenine uyumsuzluk göstermesi hâlinde cezalandırmaya öncelik vermekten çok öğrencinin kendi davranışlarının olumsuz sonuçlarını görmesine ve onda bir iç disiplin, bir iç kontrol mekanizması gelişmesine yardım eden öğretmen rehberlik anlayışına yaklaşmış olacaktır.

Bazı öğretmenler derslerine ek olarak doğrudan doğruya okul rehberlik programı çerçevesinde yer alan rehberlik saatlerini de sınıf öğretmeni olarak yürütmektedirler. Ders programlarına göre çok daha az yapılandırılmış programlarla yürütülen rehberlik saatlerinde öğretmenlerin yukarıda vurgulanan hususlarda rehberliğe çok daha fazla yaklaşımları beklenmektedir. Bu yaklaşmayı örnek bir konu çerçevesinde ve çeşitli boyutlarda bir çizelge ile şöyle gösterebiliriz (Çizelge 1) :

Halen okullarımızda rehberlik anlayışı çerçevesinde öğrenciye en yakın kişi sınıf öğretmenidir. Öte yandan okul danışmanının da en büyük yardımcısı sınıf öğretmeni olmaktadır. Şu halde öğretmenlik formasyonu rehberlik, sınıf öğretmenliği, grup rehberliği gibi konularda eğitimi, mümkün olduğunca uygulamalı eğitimi, içermek durumundadır. Oysa günümüzde buna ters bir durum ortaya çıkmıştır. Öğretmenlik Formasyonu dersleri arasından Rehberlik dersi çıkarılmıştır. Bu durum kısa sürede düzeltilmez ise okul danışmanlarının bugün varolan sorunlarının gelecekte daha da artacağı söylenebilir.

Okul danışmanlarının uygulamada ortaya çıkan sorunlarını ele almadan önce okuldaki rehberlik ve psikolo-

lik danışma hizmetlerinin amaçlarını ve okul danışmanlarından beklenen işlevleri gözden geçirmek yararlı olabilir. Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin genel amaçları :

Öğrencinin,

- (a) her yönüyle (bedeni, yetenekleri, ilgileri, duyguları, ihtiyaç ve istekleri, inançları v.b.) kendini tanımasına ve kendine uygun bir BENLİK kavramı geliştirmesine
- (b) toplumda kişisel gelişim için açık fırsatları, okul ve okul dışındaki eğitim olanaklarını, meslekleri, iş dünyasını ve toplumun beklentilerini tanımasını
- (c) tercih yapma, karar verme, seçim yapma, problem çözme davranışlarında yeterlilik ve kendine güven kazanmasına
- (d) olumlu insan ilişkileri kurabilmesi için gerekli tutum ve becerileri kazanabilmesine
- (e) yaşantılarını irdelemesine, bunlardaki kopukluk ve çelişkileri görerek bir bütünleşme sağlamasına ve bir yaşam felsefesi geliştirmesine
- (f) kendine uygun ve toplum gerçekleriyle bağdaşan amaçlar doğrultusunda üst okullara, iş veya mesleğe yönelmesine

yardım olarak belirlenebilir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için okul danışmanından beklenen işlevler ise şu başlıklar altında toplanabilir :

- (1) **Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını geliştirme ve uygulama** — bu işlevinde okul danışmanı, okul müdürü ve öğretmenlerin anlayış ve yardımına büyük gerek duyar.

Birim	Öğrenci Sayısı	Süre	Yaklaşım	Anaçlar
Sınıf	35 - 50	Sosyal Bilgi - ler, Ahlâk gi- bi derslerde ya da Rehber- lik saatlerin- 1, 2, 3 haftalık ünite	Dersin ya da Rehberlik saat- lerinin progra- mını içinde hazır- lanmış ünite plânı	Aile üyelerinin rollerini kardeş ve ana baba ço- cuk ilişkilerini anlama
Büyük Grup	20 - 30	Genellikle haftada bir saat olmak ü- zere bir yar- ı yıl	Konu grup tara- fından bir so- run alanı ola- rak seçilmiş.	Öğrencinin ken- disini aile ilişki- kileri içinde gö- rebilmesi tanı- ması ve anla- ması
Küçük Grup	5 - 10	Genellikle haftada bir ya da iki saat ol- mak üzere bir ya da iki yar- ı yıl	Konu ancak bir öğrenci geti- rirse ele alınır ve grup isterse bir oturum bo- yunca üzerinde durulur.	Öğrencinin ken- disini aile ilişki- leri içinde göre- bilmesi, tanı- ması ve anlama- sı.
Sağal- tım (Terapi) Grubu	2 - 8	Haftada bir ya da iki saat olmak üzere öğretim yılı süresince.	Grupdaki her - hangi bir birey kendi aile ilişki- lerini anlatmak istediği zaman konu açılmış olur.	Bireyin kendi- sini ve ailesini daha iyi anla- ması Ailesiyle ilişkili bazı du- rumlarda bire- yin yaşadığı duygularına an- latım ve katar- sis sağlama.

KONU* İLİŞKİLERİ»

Yöntemler	Yaşantı Düzeyi	Yürütücünün Formasyonu
Ders kitabı yardımcı kitaplar, sınıfça tartışma, bireysel projeler, aile yaşamına ilişkili filmler, konuşmacılar, rol temsili, grup projeleri tutum taramaları	Daha çok genel, nesnel, kognitif yönlü dış benlikte özümmlenebilen	Ders ve sınıf öğretmeni olarak, formasyon almış, bireysel farklılıklara karşı duyarlı, öğrencinin gelişmesine yardımcı
Ders kitabı yok, yardımcı kaynaklar, günlükler ve otobiyografik yazılar, grupta tartışma, tutum taramaları	Oldukça genel ve nesnel zaman zaman oldukça bireysel ve öznel, bir ölçüde affektif yönlü	Rehberlik uzmanı, okul psikolojik danışmanı, okul psikologu ya da okul sosyal hizmet uzmanı olarak yetişmiş olmak (Lisans derecesi + özel sertifikalar + hizmet içi eğitimi)
Genellikle grupta tartışma, rol temsili sosyodram	Oldukça özel ve öznel affektif yönlü zaman zaman iç benlikte özümmlenebilen.	Okul psikolojik danışmanı olarak yetişmiş olmak, bireysel psikolojik danışmada yeterince deneyim sahibi olmak, grup düzeyi için özel bir yetiştirme programından geçmiş olmak (Lisans üstü derece + özel sertifikalar + hizmet içi eğitimi)
Genellikle grupta tartışma rol temsili psikodrama.	Daha çok özel ve öznel zaman zaman bilinç dışı da genellikle affektif yönlü ve iç benlikte özümmlenebilen	Okul psikolojik danışmanı, klinik psikolog ya da psikiyatri uzmanı olarak yetişmiş olmak (Doktora derecesi + özel staj ve sertifikalar)

(*) Bu örnek bir konunun değişik gruplarda işlenmesini farklı boyutlarda göstermekte olup A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yüksek Lisans Programı öğrencileri ile birlikte hazırlanmıştır.

- (2) **Bilgi toplama ve yayma** — bu bilgiler (üst okullara, üniversite girişe, iş bulmaya, karşı cinsle arkadaşlığa ilişkin ya da stres konusu gibi ruh sağlığı alanında bilgiler) doğrudan doğruya öğrencilerin ihtiyaçlarından kaynaklanan ve onlar tarafından istenen bilgilerdir.
- (3) **Öğrencileri tanıma** — psikolojik ölçme araçlarının uygulanmasını da içeren bu işlev öğrencinin kendini tanıması amacını güder. Özel ve kişisel bilgilerin gizliliği önem taşır; bu tür bilgiler danışman ile öğrenci arasında kalmalıdır.
- (4) **Bireysel ve Grupla Psikolojik Danışma** — öğrencinin psikolojik gelişimini hedef alır. Grupla psikolojik danışmanın okullarımızda yaygınlaştırılması birçok açıdan yarar sağlayacaktır.
- (5) **Sonuçları izleme** — okulda ve okul dışında türlü programlara yerleşen ya da mezun olan öğrencilerin üst okul veya iş alanındaki durumlarını, ayrıca psikolojik danışma sonrası öğrencinin uyumunu izlemeyi içerir.
- (6) **Müşavirlik (Konsültasyon)** — öğrencilerin gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamaları ve gerekli düzenlemeleri yapmaları için danışman zaman zaman okul yöneticileri, sınıf ve ders öğretmenleri, programı geliştirme uzmanları ve veliler ile istişarî görüşmeler yapar.
- (7) **Araştırma ve değerlendirme** — ihtiyaçların araştırılması, uygulamaların değerlendirilmesi ve araç geliştirme gibi çalışmaları içerir.
- (8) **Çevre ve veli ile ilişkiler kurma ve geliştirme** — danışman öğrenciyi ve gerektiğinde ailesini okul dışı hizmet kurumlarından da yararlandırma durumundadır. Dış kurumlara havale danışmanın

önemli bir işlevidir. Danışman velinin çocuğunu daha iyi tanımaya ve anlamaya yardımcı olacak hizmetler de verir; okul-aile birliği toplantılarına katılır.

Bu işlevlerin ayrıntıları «Türk Millî Eğitim Sisteminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Esaslar» başlığı altında Mayıs 1981'de Millî Eğitim Bakanlığına sunulan bir komisyon raporunda belirtilmiştir. Sonuç olarak okul danışmanının işlevlerinin öncelikle öğrencilerden başlayarak gerek öğretim, gerek okul yönetimi, gerekse çevre ve velilere ilişkin boyutlar taşıdığı ve çok geniş kapsamlı olduğu söylenebilir. Uygulamadaki sorunlar da bir bakıma bu geniş kapsamlılıktan kaynaklanmaktadır. İlgililerin okul danışmanından beklentileri böyle geniş bir kapsam içinde elbette büyük farklılıklar gösterebilecektir. Okul müdürü ders başarısının yükselmesini ve disiplin sorunlarının azalmasını ya da danışmanın birtakım istatistikleri hazırlamasını beklerken, ders öğretmeni öğrencilere sınıf geçme yönetmeliğinin açıklanmasını ya da öğrencilerin sınıfa daha iyi hazırlanmış olarak gelmelerinin sağlanmasını isteyebilecektir. Sınıf öğretmeni ise uygulanan test sonuçlarının bir an evvel sınıfına ulaştırılmasını ve yorumlanmasını ya da danışmanın eğitsel kollara öğrenci seçiminde yardımcı olmasını bekleyebilecektir. Öğrenci ise danışman ile utangaçlığı ve sivilceleri konusunda ayrıca kendisine ek iş bulunması için ya da üniversiteye girişteki tercih sıralaması hakkında konuşma isteğinde bulunabilmektedir. Öte yandan veli boşanma kararının ya da öğrenciyi başka bir okula nakletme isteğinin danışman tarafından öğrenciyi benimsetilmesi yahut çocuğuna bir zekâ testi uygulanması için başvurabilmektedir. Okul danışmanı ise kendisinden beklenenler karşısında rolünü bazen tam olarak bileme-

mektedir. Burada Şu açıdan da haklıdır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanının kuramsal temelleri çok güçlü değildir; bu nedenle danışmanın rolü değişik ülkelerde biraz da sinama yanılma yoluyla oluşturulmuş rehberlik ve psikolojik danışma modelleri içinde, farklı yaklaşımlarla yorumlanabilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin temelini oluşturan kavram, anlayış ve ilkeler ülkemizde yeterli bir düzeyde açıklığa kavuşturulamamıştır. Ayrıca eğitim alanında çalışanlar çok değişik kaynaklardan gelmiş olabilmekte ve bir ekip çalışması gerektiren rehberlik ve psikolojik danışma alanı için eğitimlerinde ortak bir temele sahip bulunmayabilmektedirler. Diğer yandan okul danışmanının görev ve sorumlulukları, mevzuat ve personelin özlük hakları açısından da belirginliğe kavuŐmamıŐtır.

Literatürde 250 - 300 öğrenciye bir okul danışmanı olarak belirlenen oran ideale yakın görölürken bizim ülkemizdeki okul danışmanlarının toplam sayısı 1000'e dahi ulaşmamıŐtır. Danışman sayısı yeterli düzeye ulaştığı zaman çok geniş kapsamlı hizmetleri; iş bölümü ve meslekî rehberlik, grupla psikolojik danışma gibi belli hizmetlerde uzmanlaŐma yoluyla yürütme imkânı doğacaktır.

Okul danışmanlarının uygulamada karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri öğretimin hemen hemen tüm okul saatlerini kapsaması, hattâ rehberlik saatlerinin bile zaman zaman öğretime katılmasıdır. Başka bir sorun ise rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri için okullardaki yer, araç ve gereç yetersizliği ile parasal destek eksikliğidir. Bunun çok önemli bir nedeni okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin arkasındaki örgütsel boşluktur. Bu hizmetlerin okul, il ve bakanlık düzeyindeki örgüt modelleri ancak öneri aŐamasında kalmıştır.

Uygulamada karşılaşılan çok önemli diğer bir sorun ise danışmanlık eğitimi ile ilgilidir. Okul danışmanlığının da öğretmenlik gibi bir sertifikaya bağlanması çok yerinde olacaktır. Böyle bir sertifika programı danışmanın okul sistemine uyumu için uzmanlık derslerinden başka eğitim yönetimi, programı geliştirme, eğitim teknolojisi gibi dersleri de içermelidir. Danışmanlık sertifika programına öğrenci seçiminde duyarlı davranılmalı akademik yeteneğin yanı sıra adayın kişilik özellikleri de dikkate alınmalıdır ki uygulamada öğrencilere daha yeterli bir psikolojik yardım hizmeti götürebilsin.

Bildiriyi şu küçük anekdot ile kapatmak istiyorum : Amerika'da sergi açacak olan bir Japon heykeltıraş galeri yöneticisinden şöyle bir ricada bulunuyor, «Heykellerinin altına LÜTFEN DOKUNUNUZ yazısını koyar mısınız?» İşte rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin de okullarımızda öğrencilerin dokunabilecekleri hizmetler olması dileği ile saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

K A Y N A K Ç A

1. Arbuckle, D.S., **Pupil Personnel Services in American Schools**, Allyn and Bacon, Inc., Boston, 1962.
2. Komisyon, «Türk Millî Eğitim Sisteminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Yeniden Düzenlenmesine İlişkin Esaslar», Ankara, 1981.
3. Özoğlu, S.Ç., **Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 1982.
4. Rogers, C.R., **Freedom to Learn : A View of What Education Might Become**, Charles E. Merrill Publishing Co., Ohio, 1969.
5. Rogers, C.R., «Towards a Theory of Creativity», **Creativity**, (Editör :P.E. Vernon), Penguin Books Ltd., Suffolk, 1980.
6. Rogers, C.R., **Client-Centered Therapy** Houghton Mifflin Company, Boston, 1951.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Çok teşekkür ediyoruz Sayın Dr. Sirâl Ülkü'ye.

Zamanımız çok kısaldı, bu konuda katkıda bulunmak ya da soru sormak isteyenler var mı?

Buyurun Sayın Atanur Güneysu.

ATANUR GÜNEYSU — Sayın konuşmacının konuşmasında değindiği bir hususa dün bir genç arkadaş da değindi soru yoluyla. Bulduğumuz kuruluşun psikoloji öğretmeni, aynı zamanda bu kurumun rehberlik görevlisi olduğunu söyledi. Sayın konuk da bu iki görevi nasıl bağdaştırabildiklerini sordu, sayın konuşmacı soruyu yanıtladı, bugün de sayın konuşmacı, öğretmenlik göreviyle rehber danışma hizmetlerinin çok farklı şeyler olduğunu söyledi. Bu tema iki gün arka arkaya işlendiği için, bu konuda çok kısa görüşümü belirtmek istiyorum.

Savcılık mesleğiyle hâkimlik mesleği arasında bir ilişki var, öğretmenlikle müfettişlik arasında bir ilişki var, ergenle yetişkin arasında bir ilişki var, öğretmenle rehber danışman arasında bir ilişki var. Kanımca bu ilişkiler, uzlaşmaz çelişkileri içermiyor. Bunların arasındaki ilişkiler birbirine geçişi sağlayacak, birbiri ile diyalogu sağlayacak ilişkiler. Gerçeğin ortaya çıkarılması, ergenin gelişmesini hedefleyen ilişkiler. Biz bu iki meslek kategorisini birbirinden Çin Seddiyle ayırmaya kalkarsak, psikoloji öğretmenine siz nasıl rehberlik işi yapıyorsunuz, bunu anlamak mümkün değil veya bunlar çok farklı şeylerdir, birbiriyile bağdaşmaz, şeklinde yaklaşırsak kanımca yanlış yapmış oluruz. Çünkü, aralarındaki farklılık bence görecelidir. Şöyle ki, ergenin ergenlik döneminde anne babasıyla olan ilişkilerinde istediği bağımsızlık, mutlak anlamda bağımsızlık

değildir. Biz bu bağımsızlık arzusuna görece bağımsızlık olarak bakmak durumundayız. Tıpkı öğretmenle rehber danışmanın arasındaki farklılığın mutlak farklılık olmadığı gibi. Bunu bu şekilde almanın daha doğru olduğu kanısındayım.

İkinci temas etmeyi istediğim konu, John Dewey'in yaklaşımı. Sayın konuşmacı, John Dewey'in yaklaşımını övgüyle dile getirdi, ben aynı görüşte olmadığımı sayın konuşmacının izniyle belirtmek istiyorum. John Dewey'in felsefi görüşleri oturumumuzu ilgilendirmiyor, o nedenle oraya girmek istemiyorum; ama psikolojik eğitimle ilgili görüşlerini birkaç cümleyle toplamak istiyorum.

John Dewey, varolan psikolojik sorunları, öğrencinin psikolojik sorunlarına, öğrencinin güdüleri, içgüdüleri, dürtüleri ve doğasında var olan birtakım şeylerle izah etmeye kalkar; ama ben inanıyorum ki, öğrencide var olan veya ortaya çıkan psikolojik sorunlarını açıklama yolu, onun doğasındaki güdüleri değil, onun toplumsal ilişkilerine bakarak ortaya çıkarılmalıdır. Bu nedenle John Dewey'in, psikolojik sorunlara yaklaşımını benimsemediğini belirtmek istiyorum. Böyle olduğu için de John Dewey'i büyük eğitimci olarak kabul etmediğimi söylemek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın Pamukçu.

ŞÜKRAN PAMUKÇU — Sayın konuşmacıya öğretmenle rehberlik danışmanı arasındaki ilişkiyi yeterince bize açıkladığı için teşekkür etmek istiyorum. Ancak burada şunu kısaca belirtmekte yarar var. Rehberlik ve araştırma personeli olarak görevlendirilen arkadaşlarımızın bireysel özelliklerini dikkate almamız gerekir; yani bize şu işi ya-

pın, siz bu işle görevlisiniz diye teklif getirecek birisini beklemememiz gerekiyor. Biz, kendi varlığımızı, biz şunu yaparız diye ispat etmemiz gerekir. Biraz da kendi bireysel çalışmalarımızdan kaynak almalıyız. Ankara Ruh Sağlığı Araştırma Dispanseri olarak böyle risk grubu olarak tanımlanan yetiştirme yurtlarında, bu yıl başlattığımız bir çalışma var. Gerek yaşantılarının irdelemesi, gerekse kişilerin yaşam felsefelerinin geliştirilmesi konusunda, bunlara sosyal ilişkiler, meslek seçimleri, aile ilişkileri, cinsel gelişim ve ruhsal gelişim konularında, biraz önce de tabloda çok açık bir şekilde gördüğümüz gibi, belirli bir süreyle belirli profesyonel kişilerle ve onların bu sorunlarına kolay çözümler getirecek şekilde yaklaşmaya çalışmaktayız. Bunu bizden hiç kimse istemedi, bunu bize kimse görev olarak vermedi; ancak bu çalışmayı yapmak için birtakım literatür taraması veya birtakım ön çalışmalar yapmış olmak yeterli. Burada rehberlik ve araştırma merkezlerinde görevli veyahut okul psikologu olarak görevli veya okul rehberlik hizmetlerinde görevli arkadaşlarımla, kendi bireysel yeteneklerini, kendi bireysel özelliklerini bir araya getirerek, onları kullanabilir hale gelmelidir; yani birisinin kendisine görev vermelerini beklemekten çok, kendilerinin bir şeyler ortaya koyabilecek nitelikte olduklarını unutmamalarını diliyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz Sayın Pamukçu.

Buyurun Sayın Ülkü.

DR. SİRAL ÜLKÜ — Sayın Güneysu, belki biraz heyecan gösterdim John Dewey deyince; fakat John Dewey'i herhalde biraz daha fazla okuması lâzım; çünkü eğitim derslerinden hatırladığım kadar, sosyalleşme sürecine

ağırlık vermiştir eğitimde. İnsanın doğası belki de en önemli şeydir; çünkü insanın doğasına aykırı bir şey yaptık sanabiliriz; ama sarmısağın kokusu evvel çıkar; bunu lütfen küçümsemesin, böyle bir izlenim edindim. Dewey, insanın doğasına öncelik ve teklik tanımamıştır, daha çok sosyol gelişmeyi amaçlamıştır eğitimde; ama bu arkadaşımızdan rica ediyorum, buradaki herkesten rica ediyorum, lütfen şu insanın doğası hiç de küçümsenecek bir şey değildir. En büyük kaynak, insanın doğasıdır.

Biraz evvel bahsettiğiniz yaratıcılık konusu, buradaki tilsim, insanın doğasına uygun eğitimidir, yaratıcılık eğitimi ve bu hususta belki bir iki şey söylemesi için ricada bulunacaktım Sayın Gökaydın'dan, vaktimiz olsaydı.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Binnur Yeşil,

BİNNUR YEŞİL — Sayın Sirâl Ülkü'nün konuşmalarına gerçekten yürekten katılıyorum. Okulda bir öğretmen hangi dersin öğretmeni olursa olsun, rehberlik anlayışıyla o koşulları sağlayarak öğretimi sürdürmelidir. Ancak, dün de belirtmiştim, öğretmen yetiştiren bir fakültede görevliyim, bizim fakültemizde 7 ana bilim dalından sadece bir ana bilim dalı hariç, insanlığın doğasını tanıyacak ve davranış değiştirmeye yönelik, örneğin genel psikoloji gibi, ruh sağlığı bilgisi gibi rehberlik bilgisi gibi dersler yok. En son gelen değişikliklere göre, rehberlik bilgisi dersi de kaldırılmış durumda; yani biz yetiştirdiğimiz öğretmenlere insan davranışının doğasını tanıyacak, değiştirmede esas alınacak sınıfta iyi bir öğrenme ortamı yaratacak, psikoloji gibi, ruh sağlığı bilgisi gibi rehberlik bilgisi gibi dersleri vermiyoruz.

Sayın Kuzgun dün, kişi bunları yaşayarak öğrenmeli, gereğinde hissetmeli demişti. Son derece haklı, katılıyo-

rum; ama eğitim sistemimize böyle bir hizmeti de vermiyoruz. Ne yapıyoruz? Çok üstün nitelikli öğretmenler seçip bunları göstermediğimiz, öğretmediğimiz halde gerçekleştirmesini mi bekliyoruz. Öyle nitelikli öğretmenler seçelim ki, gerçekten böyle bir şeyi sağlayabilelim, hayır bunu da yapmıyoruz.

O halde özetlersek, biz öğrenciye eğitim ortamında böyle bir fırsat, ortam vererek kendini tanınması, geliştirmesi, olumlu ilişkiler sürdürmesini sağlayıcı ne hizmetler veriyoruz, ne de o hizmetlerin gereğini, önemini benimsetecek birtakım insan ilişkilerini öğretecek dersleri, programları veriyoruz ve ne de yetiştirdiğimiz ya da öğretmen olarak görevlendirdiğimiz kişilerin birtakım özelliklerini dikkate alıyoruz ve sonuçta, enpati diyoruz, koşulsuz kabul ediyoruz, haydanlık diyoruz, spontanlık diyoruz, birtakım şeyleri bekliyoruz. Bir taraftan teorik olarak bazı şeylerin gerçekten olması gerektiğini savunurken, bir taraftan programlardan bunları kaldırıyoruz, uygulamalardan kaldırıyoruz, hizmetleri gerçekleştiriyoruz. Bu çelişki konusuna ben dikkat çekmek istiyorum ve Sayın Ülkü'nün de bu konuda söylemek istedikleri varsa rica ediyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN — Teşekkürler.

Buyurun Sayın Ülkü.

DR. SİRAL ÜLKÜ — Okullarımızda benim gözlediğim en büyük eksiklik, belki tüm yaşamımızda, spontanlık eksikliği. Okul öncesi çağda ve ilkökul döneminin ilk yıllarındaki spontanlık giderek kayboluyor, yetişkinliğin spontanlığı çocukluğunkinden çok farklı olacak ama o içtenlik, doğallık ve spontanlığa yeterince yer verilmiyor. Dün Yıldız Kuzgun arkadaşımın davetiyle Eğitim Bilimleri Fakül-

tesine rehberlik ve psikolojik danışma merkezinde bir toplantıya katıldım; zannettim ki yine böyle herkes dimdik oturacak, not alacak, pozlu bir toplantı olacak, ben de pozumu takındım; ama bir de baktım ki hiç kimsede poz yok. Herkes doğal, herkes tabii, herkes eşit.

Amerikalı bir Fulbright profesörü gelmişti, akşam eve döndüğümde düşündüm; yani bu adamın taa Amerika'dan kalkıp buraya gelmesi mi gerekiyordu diye. Şu arkadaşlarla biz niçin bir araya gelip de bu içtenliği, doğallığı yaşayamıyoruz. İleriki yıllarda ülkemizde bu rahat ortamların, gerçek psikolojik ortamda rahat, bu savunmasız ortamların çoğalmasını içten diliyorum.

BAŞKAN — Son olarak Sayın Niyazi Altunya'ya söz veriyorum.

NİYAZİ ALTUNYA — Önce sevgili öğretmenime teşekkür etmek istiyorum. 20 yıl önce de böyle coşkulu ve güzel konulara değinir, bizi, rehberliğin henüz ülkemizde ders olarak hazır bulunmadığı bir dönemde aydınlatmaya ve yönlendirmeye çalışırdı. İçtenlikle teşekkür ediyorum bu coşkulu anlatımı için.

Bir başka nedenle de teşekkür etmek istiyorum : Konuşmalar genellikle rehberliği ayrı, eğitim sistemimizin dışından ya da yanında ek bir olgu olarak ele aldı ve hayatta da böyle. Genç arkadaşlar üniversiteyi bitirip eğitim uzmanı veya rehberlik uzmanı, şimdiki deyimle rehber öğretmen olarak gelirler, büyük bir hayal kırıklığına uğurlar, bu defalarca dile getirildi. Bunda, rehberlik konusunun hayatta eğitimin bütünüyle, okullarda da belki eğitim sisteminin bütünüyle ve üniversitelerde ele alınmayışının payı olsa gerek.

Yaşantıya değindi sayın öğretmen. Bu dışlanarak hiçbir şey yapılamıyor. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun, üzerin-

de ısrarla durduğu bir konu var : «Bence okul, hayata hazırlayan bir olay değil, hayatın kendisidir» diyor. Hayat ayrı, okul ayrı değildir. Yazık ki bu böyle, hayat ayrı okul ayrı, bir de okul ayrı, rehberlik ayrı. Ben rehberlik hizmetlerinin en azından bugünkü koşullarda sınıf öğretmenini baz almadan yerleşeceğine ve yürüyeceğine inanmıyorum. Daha çok zaman var.

Türkiye'de 1909'da, İstanbul Öğretmen Okulu Müdürü Satı Bey, mubassır denilen adamı kaldırdığı zaman büyük olaylar olmuş. Mubassır, hizmetliler içerisinde biraz akıllı, idarenin gözüne girmiş kişinin resmen öğrenci çavuşu olarak görevlendirilmesi anlamına geliyor. Yani öğretmen dışında bir görevli, öğrenciyi çekip çeviriyor. Satı Bey'in modern eğitimi Türkiye'de kurmasının temelinde bu yatar. İlk önce mubassırı, öğrenciyle öğretmen arasında, öğrenciyle okul arasındaki aracıyı kaldırmış olmasıdır. Bence, rehberlik tarihimizde bu önemli bir olaydır.

Dahası, bir sürü deneyim var. Ben kendi yaşantımı hatırlıyorum, ilköğretmen okulunda beni okutan öğretmenlerimin yarısının yüksekokul diploması yoktu ve onlardan çok şey öğrendik. Kravat bağlamayı ben onlardan öğrendim, dişimi fırçalamayı, her gün cebimizde minik bir sabun taşımayı onlardan öğrendim ve buna benzer çok şey öğrendim. Bunların hiçbirisi, rehberliği kavram olarak bilmiyorlardı, meslek dersi öğretmenlerimiz dışında, belki o zaman onlarda bile çok azdı, yoktu; fakat bize rehberlik yaptılar. Bize her konuda yardımcı oldular, elbette bu yardım faaliyeti bugünkü anlamda rehberliğin karşılığı değildi; ama bizim yaşamımıza girmişlerdi öğretmenlerimiz. O zaman küme öğretmeni deniyordu, evleri bizim yatakhanelimizin bitişindeydi ve gece de bize yardım eder durumdaydılar. Elbette bu öğretmenlerimiz içerisinde bize tokat atan da oluyordu, azarlayan da oluyordu; fakat so-

nuç olarak bu öğretmenlerin bize gerçek anlamda yardımcı olduğunu, baba anne olduklarını biz her zaman hissediyorduk.

Son yıllarda gözlediğimiz olay şu : Bir rehberlik odası konuldu bazı okullara ve buraya bir uzman konuldu. Böylesine fonksiyon, bir ayrılık, aslında bugüne kadar öğretmenin iyi kötü yapabildiği rehberlik hizmetini de kötürüm etmiştir. Artık, rehberlik odasına gitsin, ben bu işlerle uğraşmam diyor. Buna dikkati çekmek istedim.

Biraz kapalı geçti sayın öğretmenim, Sayın Kuzgun'un belirttiği her sınıfa bir rehberlik uzmanı derse girer gibi girsin dedi. Kendileri buna katılıyorlar mı, bunun ne yararı olur? Daha açık belirtirlerse sevinirim.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Teşekkür ediyoruz.

Süremizi çok aştığımız için 15 dakika ara veriyoruz.

BİLDİRİ VI

**Psikolojik Hizmetlerde
Psikolojik Ölçme Araçları
ve Sorunlar**

Yrd. Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
Ankara Üni. Eğ. Bilim. Fak.
Eğitimde Psikolojik Hiz. Bölümü
Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Dr. Ferhan OĞUZKAN

PSİKOLOJİK HİZMETLERDE PSİKOLOJİK ÖLÇME ARAÇLARI (TESTLER) VE SORUNLAR(*)

GİRİŞ

Bütün toplumlar kendi gelişim ve sürekliliklerini sağlamak için gereken görevleri yapmak üzere yurttaşlarını eğitmek zorundadırlar. Dahası, her toplum yurttaşlarını, toplumdaki konumlara yerleştirmek zorundadır. Hiçbir toplum gelişimini ve insangücünün bu konumlara dağılımını şansa bırakır görünmemektedir. Bu amaçları gerçekleştirmede çok değişik yöntem ya da araçlar kullanılmaktadır. Kullanılan bu yöntem ya da araçların kalitesi ele alınan ülkenin genel gelişmişlik düzeyi ile oldukça tutarlı görünmektedir. Gelişmiş ülkelerde bireyler genellikle sahip oldukları gizilgüçleri ve başarılarına göre bir işe-okula ya da diğerine yönlendirilmektedir. Öte yandan daha az gelişmiş bazı ülkelerde bu yönlendirmeler, insanlara atfedilen özelliklere dayalı olarak yapılmaktadır. Bu durum hızla değişmektedir. Çünkü böyle ülkelerde, ulusal amaçlara ulaşmada insan kaynağının etkili kullanılması ve eğitilmiş insangücünün önemi anlaşılmaktadır (Arıcı, 1972, s. 17). Bunun bir sonucu olarak; insangücünün etkili bir biçimde kullanılması çerçevesinde, özellikle eğitim uygulamalarında, verilen çeşitli kararlarda, psikolojik ölçme araçlarından yararlanma büyük bir önem kazanmaktadır.

(*) 20-21 Kasım 1986 tarihlerinde T.E.D. nce düzenlenen, X. Eğitim Toplantısında sunulmak üzere hazırlanmıştır.

Psikolojik ölçme araçları (testler), «test tekniği»nin geliştiği çağdaş eğitim sistemleri ve uygulamalarında yaygın bir biçimde kullanılan araçlardır. Bilindiği üzere, bir eğitim sisteminde, günden güne önem dereceleri farklılaşabilen pekçok karar verilmektedir. Bu bildiride, önce, psikolojik ölçme araçlarının, bir eğitim sisteminde verilen çeşitli kararlardaki yeri ve önemi genel olarak gözden geçirilmiştir. Daha sonra, psikolojik ölçme araçlarının; her eğitim kademesindeki öğrencilere sunulmak durumunda olan «Psikolojik Hizmetler» deki (psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri) kullanımları temeline dayalı olarak, Türkiye'deki gelişmeler, karşılaşılan sorunlar genel hatlarıyla değerlendirilmiştir. Bildirinin son bölümünde ise, konu ile ilgili bazı önerilere yer verilmiştir.

1.0 PSİKOLOJİK ÖLÇME ARAÇLARININ EĞİTİM UYGULAMALARINDAKİ YERİ VE ÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Eğitim sistem ve uygulamalarında; a) **yönetmel** (seçme, sınıflama, yerleştirme), b) **öğretimi geliştirme**, c) **psikolojik hizmet** (psikolojik danışma ve rehberlik), ve d) **araştırma** (bilimsel hipotezlerin test edilmesi) kararları olmak üzere, dört ana başlık altında sınıflandırılabilen çok çeşitli ve değişik kararlar verilmektedir (Cronbach, 1970, s. 22; Mehrens ve Lehmann, 1973, s. 8; Stanley ve Hopkins, 1972, s. 7).

Verilen bir kararın yerindeliği, diğer bir anlatımla isabetliliği, bu kararın verilmesine dayanak oluşturan bilgilerin geçerlik ve güvenilirliklerinin yanı sıra, söz konusu karar ile ilgili olabilecek bilgilerin, kapsam olarak yeterlilik ve çeşitliliğine de bağlıdır. Ayrıca, her kararın, yapılan bir değerlendirme sonucunda verildiği düşünülürse, «karar verme süreci»nde, «değerlendirmenin temel ilkeleri» diye

nitelendirilen bazı ilkelere (Amaçlar, Devamlılık, Genişlik, Bütünlük, Ölçme Araçlarında Çeşitlilik, İşbirliği, Plânlama, Bireysel Farklılıklar, Kendi Kendini Değerlendirme) uyulması gerekmektedir (Uysal, 1961, s. 61).

Psikolojik Ölçme Araçları, değerlendirmenin temel ilkeleri ve uygun test programları çerçevesinde, yerinde, zamanında ve ehliyetli (uzman) kişiler tarafından kullanıldıkları takdirde, eğitim uygulamalarında verilen birçok kararın yerindeliliğini araştırmak üzere, destekleyici bilgiler sağlayan önemli araçlardır.

Öğrencilerin; akademik başarıları, yetenekleri (genel ve özel), ilgileri, kişilikleri, tutumları v.b. psikolojik özelliklerdeki gelişmelerine dayanılarak verilen kararların tam bir listesini vermek olanak dışı olmakla birlikte, yine de önemli görülebilecek bazılarını belirtmek mümkündür. Aşağıdaki soru listesi, bir okulda, eğitim ve öğretim etkinliklerine ilişkin olarak karşılaşılabilecek muhtemel karar alanlarından bazılarını belirlemekte olup, her soruyu izleyen parantez içinde yer alan psikolojik ölçme araçları ve diğer değerlendirme teknikleriyle sağlanan bilgiler, bu tür soruların cevaplandırılmasına önemli katkılar getirmektedir (Gronlund, 1972, s. 6-7).

- Öğrenciler için mevcut eğitim-öğretim programları ne ölçüde gerçekçidir? (Zihinsel Yetenek Testleri, Geçmiş Yıllardaki Başarılarla İlişkin Kayıtlar)
- Daha etkili bir öğrenme sağlayabilmek için öğrenciler nasıl sınıflandırılmalıdırlar? (Zihinsel Yetenek Puanlarının Ranjı, Geçmiş Yıllardaki Başarılarla İlişkin Kayıtlar)
- Gelecek öğrenim yaşantıları için öğrenciler ne ölçüde hazırđırlar? (Hazırlık Testleri, Ön Test, Geçmiş Yıllardaki Başarılarla İlişkin Kayıtlar)

- Öğrenciler, dersler için asgari düzeyde öngörülen gereklilikleri ne ölçüde elde etmektedirler? (Bece-ri Testleri, Gözlem)
- Öğrenciler, ne ölçüde, dersler için öngörülen asga-ri gerekliliklerin üzerinde (ötesinde) bir gelişme göstermektedirler? (Aralıklı Sınavlar, Genel Başarı Testleri, Gözlem)
- Hangi noktalarda tekrar ya da yeniden gözden geçirmeler daha yararlı olabilir? (Aralıklı Sınavlar, Gözlem)
- Her öğrenciye hangi başarı notu verilmelidir? (Bü-tün değerlendirme araçlarından elde edilen bilgi-lerin gözden geçirilmesi)
- Eğitim-öğretim etkinlikleri ne derece etkili oldu? (Başarı Testleri, Öğrenci Değerlendirmeleri, Yö-netici ve Teftiş Uzmanı Değerlendirmeleri)
- Öğrenciler hangi tür öğrenme güçlükleri ile karşı-laşmaktadırlar? (Teşhis Testleri, Gözlem, Öğrenci Konferansları)
- Hangi öğrenciler yetenekleri ölçüsünde başarı gösterememektedirler? (Zihinsel Yetenek Testleri, Başarı Testleri)
- Hangi öğrencilerin psikolojik danışmaya, özel sı-nıflara veya tamamlayıcı programlara gönderilme-si gerekir? (Zihinsel Yetenek Testleri, Başarı Test-leri, Teşhis Testleri, Gözlem)
- Hangi öğrenciler kendilerini zayıf (yetersiz) olarak değerlendirmektedirler? (Kendini Değerlendirme Ölçekleri, Öğrenci Konferansları)
- Belirli ihtisas programları arasından bir tercih yap-ma durumunda olan öğrencilere nasıl yardım edi-lebilir? Hangi öğrenciler hangi ihtisas programına yöneltilmelidirler? (Ayrıcalı Yetenek Testleri, Özel

Yetenek Testleri, İlgili Envanterleri, Geçmiş Yıllardaki Başarılarla İlişkin Kayıtlar)

Daha da çoğaltılması mümkün olan bu tür soruların cevaplandırılması ve bunlara dayalı kararların verilmesinde; «**birey davranışının gözlenmesi, sayısal bir ölçek ya da kategori sistemi ile betimlenmesine olanak veren sistematik bir işlemdir**» (Cronbach, 1970, s. 26) biçiminde tanımlanabilen psikolojik ölçme araçlarının ve özellikle testlerin, okullarda geniş bir kullanım alanı bulunmaktadır. TABLO 1, psikolojik ölçme araçlarının (standart testlerin), kullanım amaçlarını, genel bir sınıflamaya dayalı olarak göstermektedir. Bu tabloda, çeşitli türlerdeki psikolojik ölçme araçlarının en yaygın biçimde kullanıldığı alanın, öğrencilere sunulan psikolojik hizmetler alanı olduğu açık bir biçimde görülmektedir.

2.0 PSİKOLOJİK HİZMETLERDE PSİKOLOJİK ÖLÇME ARAÇLARINA İLİŞKİN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞMELER

2.1 Milli Eğitim Temel Kanunu ve Son Dört Milli Eğitim Şûrası Kararları Çerçevesinde Psikolojik Hizmetler ve Psikolojik Ölçme Araçları.

Bireyi (öğrenciyi) tüm eğitim-öğretim etkinliklerinin merkezinde gören çağdaş eğitim uygulamalarında, öğrencilerin; a) ilgililer tarafından ayrıntılı bir biçimde tanınması, b) kendilerinin kendilerine tanıtılması, optimal gelişmeler sağlamanın temel koşulları olarak kabul edilmektedir.

Eğitimin evrensel hedeflerinden birisi de bireylerin isabetli «karar verme gücü» nü geliştirmektir. Böylelikle; bireyin «kendini gerçekleştirme» çerçevesinde, kendini tanımaya, kontrol etmesine ve gelişimine uyan kararlar vermesine yardımcı olmayı amaçlayan **Eğitimde Psikolojik Hizmetler** ile ilgili uygulamalarda, psikolojik ölçme araç-

TABLO 1
STANDART TESTLERİN AMAÇLARI(*)

Amaçlar	Test Türleri				
	YETENEK Testleri	BAŞARI Testleri	İLGİ Testleri	KİŞİLİK Testleri	TUTUM Ölçekleri
ÖĞRETİME İLİŞKİN					
• Öğrenme ürünlerinin değerlendirilmesi	x	x	x	?	
• Öğretimin değerlendirilmesi	x	x			
• Öğretim programının değerlendirilmesi	x	x	?		?
• Öğrenmenin tanımlanması	x	x			
• Not verme	?				
• Güdüleme (motivasyon)		?			x
REHBERLİĞE İLİŞKİN					
• Meslekî rehberlik	x	x	x	x	x
• Eğitsel rehberlik	x	x	?	?	x
• Kişisel rehberlik	?	?	x	x	x

YÖNETİME İLİŞKİN (Yönetmel)

• Seçme	x	x	?
• Sınıflama	x	x	x
• Yerleştirme	x	x	?
• Halkla İlişkiler (Bilgi)	x	x	?
• Öğretim programı hazırlama ve değerlendirme	x	x	
• Öğretmenleri değerlendirme	?	?	?
• Dış kurumlara bilgi sağlama	x	x	
• Not verme			

ARAŞTIRMA

x x x x x

(*) 1) x bu amaç için kullanılmalıdır ya da kullanılabilir anlamına gelmektedir.

2) ? işareti ise, bu amaca hizmet edip etmediği konusunda bazı tartışmaların olduğu anlamına gelmektedir (Mahrens, 1973, s. 378).

larından geniş bir biçimde yararlanma gereği ortaya çıkmaktadır. Nitekim, 1973 yılında yürürlüğe giren 1739 No'lu «Millî Eğitim Temel Kanunu»nun 6. Maddesi; tüm eğitim kademelerinde psikolojik hizmetlerden yararlanılması ve bu hizmetlerin yürütülmesinde de psikolojik ölçme araçlarından yararlanılması gereğini şu şekilde belirtmektedir:

Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler...

Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metodlarından yararlanır.

Aşağıda, özellikle, eğitim sistemimizde psikolojik hizmetlerin ve bu bağlamda çeşitli psikolojik ölçme araçlarından yararlanılması gereğinin bir yasaya bağlanmasının başlangıcı olması bakımından; 1971 yılında toplanan VIII. Millî Eğitim Şûrası'ndan itibaren ülkemizdeki gelişmeler üzerinde durulmuştur. Kuşkusuz, pratik nedenlere dayalı olarak izlenen böylesi bir yaklaşımdan, daha önceki yıllarda, ülkemizde, psikolojik hizmetler ve psikolojik ölçme araçları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların, gösterilen çabaların önemsiz olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. Aksine, ellili yıllardan itibaren yapılan çalışmaların ve bu arada, eski adıyla, «Test ve Araştırma Bürosu»nun yaptığı çalışmaların; 1970 yılından itibaren yoğunlaşan, ancak günümüzde de arzulanan düzeye çıkarılamamış bulunan bu tür hizmetlerin temelini oluşturduğunu vurgulamakta yarar vardır. Nitekim, bildirinin çeşitli yerlerinde, gerektiğinde bu çalışmalara da atıfta bulunulmuştur.

1971 yılında toplanan VIII. Millî Eğitim Şûrası'na Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin sunmuş olduğu raporda, aşağıdaki görüşe yer verilmiştir (M.E.B., 1971, s. 83) :

Yeni sistemde, eskiye göre, genel amaçlarda farklılık görülmemekle birlikte, bu amaçlara dönük özel amaçlar ve davranış amaçları yönünden değerlendirme sisteminde kesin değişikliklere yol açacak farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, bir yazılı sınav sonucu, öğrencinin başarısını ve meslekî yönelimini sağlamak mümkün değildir. Buna göre değerlendirme araçlarında çeşitlilik, araçların kullanılması ve sonuçların yorumlanmasında gerekli teknik bilgilere sahip olmak gibi özellikler yeni sistemin özünde mevcuttur.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun aynı Şûra'ya sunduğu raporda ise, yeni sistem değişikliklerinde «yöneltilme sınıfı» olarak kabul edilen lise birinci sınıf (IX. Sınıf)'taki yöneltilme işleminin; adil, isabetli ve bilimsel yöntemlerle yapılmasının şart olduğu belirtilmiştir (M.E.B., 1971, s. 91).

1971 yılında, o zamanki adıyla, M.E.B. Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü'nce, «Psikolojik Testler-Genel Bilgi Rehberi» adı altında bir broşür yayınlanmıştır. Bu broşürde, o tarihlerde, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü'nde mevcut olan testler belirli bir sınıflama (Genel Kabiliyet Testleri, Özel Kabiliyet Testleri ve Kişilik Testleri) çerçevesinde, genel düzeyde tanıtılmıştır. Broşürde tanıtılan 20 testin; a) tümünün A.B.D. nde geliştirilmiş olup doğrudan çeviri ya da adaptasyonu yapılan testler olduğu, b) hiçbirisi üzerinde, norm, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmadığı belirtilmektedir. Broşürün giriş kısmında aşağıdaki görüşe yer verilmiştir (M.E.B., 1971, s. 2).

...Broşürün içinde de belirtildiği gibi, testlerin bünyemize uygunluğu tartışma konusudur. Ancak

testler rehberlik çalışmalarına katılanlara ve test geliştireceklere bir kaynak olabilir. Buna göre, **bu broşürdeki testleri rehberlik ve ölçme amacıyla kullanacakların, sonuçları yorumlamada dikkatli olmaları gerekir.**

Söz konusu broşürde yer alıp, günümüzde de, ülkemizde, değişik amaçlarla kullanılmakta olan testlerden ancak üç tanesinin (Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, Öğrenci İhtiyaçları Tarama Listesi ve Kuder İlgili Alanları Tercih Envanteri) teknik EL KİTABI'nın hazırlanabilmiş olması ilgililerin üzerinde önemle durmaları gereken bir olgu olarak değerlendirilebilir.

10.8.1970 tarih ve 1619 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan 10151 sayılı genelge esasları çerçevesinde, yurdumuzda, deneme mahiyetinde 50 orta dereceli okulda başlatılan rehberlik çalışmaları, bir yıl sonra, 1971-1972 öğretim yılı sonunda, M.E.B. nca belirli ölçütlere dayalı olarak değerlendirilmiştir (M.E.B., 1972). Bu değerlendirme sonucunda;

a) Okullardaki rehberlik etkinliklerinde kullanılmak üzere, amaçlara uygun, geçerli ve güvenilir test ve benzeri araçların yeterince mevcut olmadığı, bu noksanlığı gidermek üzere henüz bir önlem alınmadığı,

b) Merkezden yapılan yardımların yetersiz kaldığı,

c) Okulların kendileri için geliştirdiği araçların ihtiyacı karşılayamadığı,

d) Rehberlik ve Araştırma Merkezi olan illerde bu merkezlerde mevcut olan testlerden nasıl yararlanılacağı ve okullarla nasıl işbirliği yapılacağına belirgin olmadığı,

e) Öğrenciyi tanıma araçlarını geliştirmek üzere okullarda fazla bir çalışmaya rastlanmadığı,

f) Genel Yetenek, özel yetenek ve kişiliği ölçen testler, İlgili Envanterleri gibi araçların nasıl sağlanacağı-
nın belirgin olmadığı,
sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aynı raporun öneriler bölümünde, psikolojik ölçme araçları ile ilgili olarak aşağıdaki öneriye yer verilmiştir.

...öğrenciyi tanıma araçları ve formlarından bazı-
larının geliştirilmesi ve uygulanması bölgelerde
okullara bırakılabilir. **Ancak, yetenek, kişilik ve ilgi
testleri gibi araçlar, üniversitelerle de işbirliği yapı-
larak merkez örgütünde kurulacak komiteler tara-
fından geliştirilmelidir** (M.E.B., 1972, s. 32).

Aradan geçen 15 yıllık süre içinde, bu öneri doğrul-
tusunda ne gibi çalışmaların yapılarak yukarıda belirtilen
sorunlara çözüm arandığı ve bu sorunların ne ölçüde çö-
zümlenebildiği, yine üzerinde önemle durulması gereken
bir konu görünümündedir.

1974 yılında, «Millî Eğitim Sistemimizin Bütünlüğü
İçinde Programlar ve Öğrenci Akışını Düzenleyen Kural-
lar» konusunu ele alarak toplanan IX. Millî Eğitim Şûra-
sı'nda; öğrenci gelişiminin değerlendirilmesi ve rehberlik
hizmetlerinde çeşitli psikolojik ölçme araçlarından yarar-
lanılması gereği yeniden vurgulanmıştır (M.E.B., 1974).

1981 yılında toplanan X. Millî Eğitim Şûrası'nda ele
alınan «Yeni Millî Eğitim Sistemi» konusunda önerilen mo-
delin dördüncü bölümü sistemdeki öğrenci akışı ile ilgili-
dir. Bu bölümün, «Rehberlik ve Yöneltilme» başlığı altında;

a) Sistemin temel eğitim düzeyinde, özel eğitim
programlarına yerleştirilmesi,

b) Zorunlu temel eğitimin sonunda öğrencilerin ilgi
ve yetenekleri doğrultusunda Lise ve Meslekî Teknik

Okul (MTO), programlarından hangisine girmesinin uygun olacağına kararlaştırılması,

c) Temel eğitim sonunda örgün eğitim kurumlarından ayrılan öğrencilerin yaygın eğitim programlarından **kendi niteliklerine uygun iş ve meslek alanına girmeleri hususunda rehberlik yapılması,**

d) Orta eğitim düzeyinde, Lise ve Meslekî ve Teknik Okul programlarından birine yöneltilmiş olan öğrencilerin, IX. sınıfta izlenmesi ve yerleştirmede olabilecek yanılgı ve hataların giderilmesi için yatay geçişlerin sağlanması,

e) Lise ve Meslekî Teknik Okul programlarından yüksek eğitime gireceklerin hangi programlara girebilecekleri, yüksek eğitim programlarının nitelikleri ve koşulları yönünden öğrencilerin meslek seçimlerine yardım edilmesi, rehberlik yapılması,

öngörülmüştür (M.E.B., 1981, s. 101-102).

Eğitim uygulamalarında, psikolojik hizmetler çerçevesinde görev alan danışman ve sınıf öğretmenlerinin, psikolojik ölçme araçları bakımından, Bakanlık Merkez Örgütüne desteklenmeleri gerektiği belirtilen X. Millî Eğitim Şûrası'nda; «Ölçme ve Bireyi Tanıma Araçlarının Hazırlanması» başlığı altında;

- Genel Yetenek Testleri, farklı programlara ilişkin Özel Yetenek Testleri, İlgi Envanterleri, Kişilik Envanterleri ve Gözlem Formları'nın,
- Ülke çapında, yerleştirme amacına yönelik uygulanmış ölçme programları sonuçları ve bunların türlü programlara göre NORM'ların,
- Meslek ve iş analizleri ve mesleğin iş koşulları, iş için talep edilen nitelikler, ülkenin insangücü ihtiyacına ilişkin bilgilerin,

- Yöneltilmenin nasıl yapılacağı, izlenecek işlem yolları, uygulanacak test ve test dışı teknikler, yöneltilme ilkeleri konularında teknik bilgileri kapsayan **EL KİTAPLARI'nın**,

Merkez Örgütü'nce sağlanmasını da kararlaştırmıştır. Bu kararların işlerlik kazanabilmesi için, merkez örgütünde bir «**PSİKOLOJİK ÖLÇME ARAÇLARI MERKEZİ**» kurulması, bu merkezce çeşitli psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesi ve rehberlik merkezlerine gönderilmesi, psikolojik ölçme araçları üzerinde araştırmalar yapılması, öngörülüdür (M.E.B., 1981, s. 110).

1982 yılında toplanan XI. Millî Eğitim Şûrası, «Öğretmen ve Eğitim Uzmanlarının Durum ve Sorunları» nı ele almıştır. Bu şûrada, eğitimde on ayrı uzmanlık alanı belirlenmiştir (M.E.B., 1982, s. 109). Bu uzmanlık alanlarından ikisi de, **Eğitimde Rehberlik ile Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme** olup; ilkindeki uzmanın ünvanı «**OKUL DANIŞMANI**», ikincisinin ise «**ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI**» dir. Ayrıca, bu şûrada her uzmanlık alanında ihtiyaç duyulan uzman sayıları da belirlenmiş olup; 6720 okul danışmanına, 750 Ölçme ve Değerlendirme Uzmanına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Şûra kitabında, her uzmanlık alanındaki uzmanın; 1) tanımı, 2) görevleri, 3) sayısı, 4) eğitimi için önerilen model, 5) öğrencilik koşulları, 6) öğretmenlerin bu ünvanı kazanma koşulları, 7) yetiştirilecek kaynaklar, 8) çalışma koşulları, 9) istihdam koşulları, ve 10) yetiştirmenin plânlanması için öneriler, ayrıntılı bir biçimde yer almıştır (M.E.B., 1982, s. 109).

Bu bildirinın konusu ile doğrudan ilişkileri dikkate alınarak, XI. Millî Eğitim Şûrası'nda, **Okul Danışmanı ile Ölçme ve Değerlendirme uzmanı'nın** belirlenen tanımları ve görevlerinin bir kısmı aşağıya aynen çıkarılmıştır.

OKUL DANIŞMANI

1. **Uzmanın Tanımı :** Okul danışmanı, her düzeydeki eğitim kurumlarında, öğrencilerin eğitim programı, meslek seçimi ve uyum sorunlarını çözmelerine yardım eden uzmandır.

2. Görevleri :

Okul danışmanı;

a) Öğrencilerin sahip oldukları gizil güçleri, gereksinimleri, beklentileri konusunda bilinçlenmelerine, iş ve eğitim olanaklarından haberdar olmalarına, kendilerini toplumun beklentileri doğrultusunda gerçekleştirmelerini sağlayacak kararlar vermelerine yardımcı olur.

b) Öğrencilerin bireysel özelliklerini doğru ve ayrıntılı bir biçimde saptamak amacı ile çeşitli psikolojik ölçme araçları uygular, ölçme sonuçlarını öğrencilere bireysel olarak yorumlar.

....

c) Öğrencilerin sorunlarının kaynağını bulmalarına, sorunlarını uygun yollarla çözmelerine yardımcı olmak için bireysel veya grupla psikolojik danışma yöntemlerini uygular.

d) Öğretmenlerin, yönetmenlerin, öğrenci velilerinin öğrencilerle ilgili sorunlarını çözmelerine yardım eder (M.E.B., 1982, s. 121).

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

1. **Uzmanın Tanımı :** Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı, değişik eğitim kurum ve kademeleri ile okullarda öğrencinin ilgi, yetenek, tutum, kişilik ve başarısını ölçüp de-

ğerlendirebilecek, öğrenciyi değerlendirme sonuçlarına ve toplumsal gereksinmelere uygun eğitim programına yöneltecek düzeyde, kuramsal alanda ve uygulamada yetmişmiş kişidir.

2. Görevleri :

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı, eğitimin değişik kurum ve kademeleri ile okullarda;

a) Öğrencilerin eğitsel sorunlarının çözümü için gerekli olan Genel ve Özel Yetenek Testlerinin, Standart Başarı Testlerinin hazırlanması ve geliştirilmesi konusundaki çalışmalara katılır.

b) Hazırlanan testlerin uygulanmasını ve sonuçların değerlendirilmesini sağlar.

c) Öğrencilerin bölüm, program, ders, iş ve meslek seçmelerine, eğitim programlarında yatay ve dikey geçişlerine ilişkin kararlarda öğrencilere ve yönetime ışık tutacak psikometrik verilerin sağlanmasında yönetime yardımcı olur (M.E.B., 1982, s. 136).

....

2.2 İlgili Araştırmalar ve Yayınlar Çerçevesinde Eğitim Sistemimizde Psikolojik Ölçme Araçları ve Sorunlar

Ülkemizde, çeşitli eğitim kademesindeki okullarda, öğrencilere sunulması gereken psikolojik hizmetler uyarınca;

a) Öğrencilerin «karar verme güçlerini artırma» doğrultusunda çeşitli psikolojik ölçme araçlarına duyulan ihtiyacı (Koc, 1973; Uysal, 1970).

b) Psikolojik ölçme araçlarından yararlanılarak öğrencilere bu hizmetleri sunmanın, onların «kendilerine uyan kararlar verme» lerindeki olumlu etkilerini (Kuzgun, 1982; Ülkü, 1976),

c) Öğrencilere daha etkili psikolojik hizmetler sunabilmek için, çeşitli psikolojik ölçme araçlarından yararlanılarak, onların nasıl gruplanabileceklerini (Baymur, 1970; Gül, 1974; Kepçeoğlu, 1973),

gösteren çeşitli araştırma ve çalışmaların yapıldığını görmekteyiz. Ayrıca, yine, psikolojik hizmetlerde kullanılmak üzere, yeni psikolojik ölçme araçlarının geliştirildiği (Öner, 1982; Tan, 1972), başka ülkelerde, özellikle A.B.D. nde geliştirilmiş olan bazı araçların uyarlanarak EL KİTAPLARI'nın hazırlandığı (Akkoyun, 1985; ÖZOĞLU, 1977; Savaşır, 1981), diğer bazı araçlar üzerinde ise, uyarlama doğrultusunda ön çalışmaları yapılmış olup, EL KİTABI'nı hazırlama çabalarının devam ettiği (Koç, 1986), ayrıca, bazı özel öğretim kurumlarının bünyelerinde öğrencilere psikolojik hizmetler de sunan servislerin kurulduğunu ve buralarda etkili hizmet sunma amacıyla çeşitli psikolojik ölçme araçlarından da yararlanılmaya başlandığı gözlenebilmektedir.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nun ilgili hükümlerine; VIII. ve XI. arasındaki dört Millî Eğitim Şûrası kararlarına; yapılan çeşitli araştırmaların bulgularına dayalı önerilerine; ve daha çok üniversitelerde kişisel çaba ve özverilere dayalı olarak bazı araçların geliştirilmiş ve çeşitli araçların da uyarlanarak El Kitapları'nın hazırlanmış olmasına rağmen, psikolojik ölçme araçları açısından öngörülen hedeflerin çok gerilerinde olduğumuzu belirtmek gerekir. Bunun temel nedenlerinden bazılarını, ilgili kaynaklardan yararlanılarak, aşağıda sunulan bilgilerden çıkarmak mümkündür.

8-9 Mayıs 1980 tarihlerinde Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde düzenlenen, «Türkiye'de Uygulamalı Psikoloji ve Sorunları» adlı I. Yöresel Psikoloji Sempozyumu'nda, psikolojik testlerin ülkemizdeki kullanım durumu ve sorunları üzerinde de durulmuştur. Bu sempozyumda, ülkemizde;

a. Değerlendirme araçlarının (testlerin) sağlanmasında, çeşitli nedenlere (finansman, varolan araçların kullanıma eksikliği v.b.) dayalı önemli güçlüklerin olduğu,

b. Üniversitelerimizin bir kısmında, mevcut testlerden etkili bir biçimde yararlanma ve bölümlerarası işbirliğine dayalı olarak kullanıma geleneğinin kurulamamış olduğu,

c. Örgütsüzlüğün, araç (test) sıkıntısında önemli bir neden olduğu,

d. Finansman konusunda hükümetlerin ve araştırma kuruluşlarının ilgisinin yeterince uyarılamadığı,

e. Yabancı kaynaklı değerlendirme araçlarının (testlerin); ekip çalışmaları çerçevesinde ve Türk normlarına göre uyarlanmış araçlar olarak ele alınmasında eksikliklerin olduğu,

belirtilerek, bu sorunların çözümüne yönelik bazı önemli önerilerde bulunulmuştur (Uçman, 1980). Bu önerilerden bazıları aşağıda belirtilmiştir.

- Bugün ülkemizde psikolojik hizmetlere gereksinimleri olduğunu ileri süren kuruluşların, bu mesleğin gerekli malzemelerle donanımının bilincine varmaları gerekmektedir.
- Testler üzerinde; geliştirme, standardizasyon, uyarılama v.b. çalışmalar yapma, ekip çalışmalarının yanısıra yüklüce maddî destekleri gerektirmektedir.

Bu bakımdan ilgili kuruluşların (Üniversiteler, TU-BİTAK, diğer ilgili kamu ve özel kuruluşlar) işbirliği yapmaları gerekir. **Bütün bunlar bir örgütlenme sorunu olup, ivedilikle ele alınmalıdır.**

- Testler konusundaki çalışma ve uygulamalar, Psikologlar Derneği'nin aracılığı (denetimi) çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

«Türkiye'de Ortaöğretim ve Sorunları»nın, alan uzmanlarından oluşan geniş bir ekip çalışmasına dayalı olarak, kapsamlı bir biçimde incelendiği temel bir kaynaktadır (Oğuzkan, 1981);

Eğitim bilimlerinin ilerlemesi ve eğitim uygulamalarının modernleştirilmesi, eğitim sistemimizde çeşitli uzmanlık hizmetlerinden yararlanmayı zorunlu hale getirmiştir.

denilerek, bu uzmanlık hizmetlerinden birisinin de, **Psikolojik Ölçme Araçları İle İlgili Hizmetler** (Psikometrik Hizmetler) olduğu vurgulanmaktadır. Bu kaynaktadır;

a) Millî Eğitim Bakanlığı'nca, psikolojik ölçme araçları geliştirmek ve bu araçlar üzerinde çalışmalar yapmak üzere kurulan çeşitli birimlere (Test ve Araştırma Bürosu gibi) süreklilik kazandırılmadığı; bu birimlere esas görevlerinin dışında görevler yüklenerek esas görevlerini yerine getirmede sınırlı kalmalarına neden olduğu,

b) Seçme amacıyla kullanılan psikolojik ölçme araçları üzerinde gerekli psikometrik çalışmaların yapılarak daha sonraki yıllarda bunlardan yararlanma yollarının araştırılmadığı,

c) Standart Zekâ Testleri, Yetenek Testleri, İlgili ve Kişilik Envanterleri gibi hazırlanışları daha derin uzmanlık

isteyen psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesine hiç girilmediği,

d) Psikolojik ölçme araçlarına (psikometrik hizmetlere) ilişkin örgütleniş ve yönetimde önemli hatalar yapıldığı; bu hizmetlerle ilgili birimin şu veya bu dairenin kanda altına verilerek, hizmetin özel niteliğinin gereği gibi dikkate alınmadığı,

e) Bu tür hizmetleri yürütecek uzman elemanları tutmada Millî Eğitim Bakanlığı'nın sınırlı kaldığı ve bu nedenle Bakanlık bünyesi içindeki, psikolojik ölçme araçlarına ilişkin çalışmaların (psikometrik çalışmaların) büyük ölçüde aksadığı, v.b.

üzerinde durulmuştur. Bu sorunların, günümüzde de, aynı yoğunlukta önemini koruduğunu söyleyebiliriz.

Bir eğitim sisteminde verilen çeşitli kararların dayandırıldığı bilgi toplama teknikleri ve araçlarının kalitesi, o sistemin ilgili olduğu ülkenin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilgilidir. Genel Yetenek Testleri'nin az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerdeki kullanım durumlarının ele alınarak, bu ülkelerde, psikolojik ölçme araçları açısından yaşanan sorunların irdelendiği bir yayında (Arıcı, 1972);

- Bazı kişilerin ne «test» kavramının ne de «test teknikleri»nin pek çoğunun belli bir kültüre özgü olmadığı gerçeğini görmezlikten gelerek, bazı ülkelerde geliştirilen testlerin teknik değerleri ve yasalıklarını eleştiri (tartışma) konusu yaptıkları,
- Çoğu kez, testleri (psikolojik ölçme araçlarını) eleştirenlerin ve testlere saldıranların haklı nedenlere sahip oldukları; çünkü testleri kullananların ve testler üzerinde konuşanların birçoğunun, «test etme» ve «test teknikleri» hakkında birşey bilmedikleri, bu

tür kişilerin, testlerden yararlanmayanlardan daha zararlı oldukları,

- Testleri kötüye kullananlarla başaçıkmanda en iyi stratejinin; teknik standartlar ve meslek ahlâkının geliştirilmesi olduğu,
- Az gelişmiş ülkelerde, psikolojik testlerin çok çabuk ve yaygın olarak kullanılmaya başlandığı; bundan dolayı, testlerin kalitesi, elde edilen puanların yorumu ve testlerden alınan sonuçlara dayalı olarak verilen kararlara kuşku ile bakılabileceği,
- Az gelişmiş ülkelerdeki psikologların; testlerin daha etkili kullanılması için öğretmenleri, yöneticileri ve diğer ilgilileri eğitmedeki sorumluluklarını bilmek zorunda oldukları,
- Psikolojik Testlerin kullanımı ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunların; ilgili uzmanların birbirinin olduğu kadar başka ülkelerin deneyimlerinden de yararlanılarak çözümlenebileceği; bunun kendini adama, teknik yeterlilik, iyi kurulmuş ve işleyen bir organizasyon ve iyi bir halkla ilişkiler sistemi'ni gerektirdiği v.b.,

konular üzerinde durulmuştur. Yine, yukarıda belirtilen sorunların ve bunların çözümü için öngörülen önerilerin, ülkemiz için bugün de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Çeşitli amaçlarla psikolojik ölçme araçlarından yararlanmada, psikologlarca, psikolojik ölçme araçları için öngörülen, çağdaş sistem ve uygulamalarda önemle üzerinde durulan, belirli ilke ve standartlara uyulması gereği vardır. Nitekim, Türkiye'de düzenlenen I. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde; bu ilke ve standartlar, Amerika Psikoloji Derneği'nin son olarak 1972 yılında gözden geçirerek ka-

bul ettiği ve uygulamaya koyduğu, «Ethical Standarts Of Psychologists» adlı ilkelerden de yararlanılarak, geniş bir çevreye oturtulmuş, «Psikologlar İçin Aktöresel İlkeler ve Standartlar» adı altında, ortaya konmuştur. Eğitimde Psikolojik Hizmetler uygulamalarında, psikolojik ölçme araçlarından yararlanmadaki önemi ve konumuzla ilgisi bakımından; **Test Güvenirliği İlkesi**, **Test Yorumlama İlkesi** ve **Test Yayınlama İlkesi** başlıkları altında, adı geçen kongrede belirlenen esasların aşığıya aynen çıkarılması uygun görölmüştür.

TEST GÜVENİRLİĞİ İLKESİ :

İlke 12. Değerleri bir ölçüde gizli tutulmasına bağlı olan psikolojik testler ile diğer değerlendirme araçlarının düzenlerinin, teknikleri geçersiz kılabilecek biçimde yayın organ ve araçlarında çoğaltılmalarına ve açıklamalarına yer verilmemesi gerekir. Bu tür araçlar ancak, profesyonel yeterlilik ve ilgileri olup bunların kullanılmasını koruyacak kişilere açık tutulmalıdır.

Bu ilke çerçevesinde,

a) Popöler makalelerde veya diğer yayınlarda testteki gerçek maddeler ve puanlarla testler çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

b) Psikolog, psikolojik testlerin ve diğer değerlendirme araçlarının öğretim amacıyla kullanılmasında onların özel içeriklerinin ve belirleyici ilkelerinin yayılması tehlikesinin ortadan kaldırılmasından sorumludur.

TEST YORUMLAMA İLKESİ :

İlke 13. Test puanları, test malzemelerinde olduğu gibi, yalnızca bunları uygun bir biçimde kullanmağa ve yo-

rumlamağa ehil, yeterli olanlara açık olmalı, onlara verilmelidir.

Bu ilke çerçevesinde,

a) Bazen okullarda, sosyal kurumlarda veya endüstride kendi kendine değerlendirme veya velilere puanları duyurma amacıyla materyel hazırlanabilir ve bunlar yetkili psikologlar veya danışmanların yakın gözetiminde kullanılır.

b) Değerlendirme veya sınıflama amacıyla velilere, akrabalara, işverenlere ve diğer ilgililere test sonuçları veya diğer değerlendirme araç sonuçları aktarılırken yanlış kullanma veya yanlış yorumlamaya karşı korunurlar. Genelde, test puanları yerine test sonuçları ve yorumlamalar ulaştırılır, aktarılır.

c) Test sonuçları öğrenci veya velilere doğrudan doğruya ulaştırılırken uygun, yeterli yorum ve önerilerle desteklenmelidir.

TEST YAYIMLAMA İLKESİ :

İlke 14. Psikolojik testlerin ticari amaçla yayınlanması, ancak ve yalnızca bu testleri profesyonel bir biçimde sunacak ve yalnız yetkili ve yeterli kullanıcılara dağıtacak yayımcılarca yapılmalıdır.

Bu ilke çerçevesinde,

a) Testin standardize edilme yöntemine ve geçerlik çalışmalarının özetini kapsayan, açıklayan testin tanıtıcı kitapçığı, teknik EL KİTABI veya uygun raporu bulunmalıdır.

b) Testin tanıtıcı kitapçığında, testin geliştirildiği popülasyon ve kullanılma amaçları belirtilmelidir. Testin kul-

lanılabilirlik, güvenilebilirlik sınırları ile onun geçerlilik özellikleri, özellikle tamamlanmamış veya yeterli araştırma yapılmamış yönleri açıkca gösterilmelidir. Araştırma ile desteklenmemiş yorumlara ilişkin uyarılarda bulunulmalıdır.

c) Testin katalog veya el kitabında test sonuçlarını uygun yorumlama için gerekli yetiştirme veya profesyonel yeterlilikler belirtilmelidir.

d) Test reklâmları olgun ve açıklamalara dayalı olmalı, duygusal veya kandırıcı, yanıltıcı olmamalı ve testlerin el kitapları Eğitsel ve Psikolojik Testler için konulan standartları içermelidir.

Eğitimde Psikolojik hizmetler uygulamaları çerçevesinde psikolojik ölçme araçlarından yararlanmada, bu ilkeleri gözeterek yaklaşımlara işlerlik kazandırılması, bu hizmetlerin niteliği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Başka kültürlerde geliştirilen dört ayrı zekâ testinin (Stanford-Binet Zekâ Testi, Kahn Zekâ Testi, KIT, Cattell Zekâ Testi ve Porteus Labirentleri Testi), çeşitli gelişim evrelerindeki İstanbul çocuklarına uygulanmasından elde edilen sonuçların karşılaştırıldığı bir araştırmada; bu testlerin geliştirildikleri kültürlerde elde edilen sonuçlardan oldukça farklı sonuçlar alındığı belirtilerek, aşağıdaki görüşe yer verilmektedir :

... Bu testlerin geçerliği şüphelidir. Güvenirlik derecelerinin ise, hiç araştırılmadığı bilinmektedir. Bu bakımdan, bu testlerin kendi kültürümüz için standardizasyonlarının süratle gerçekleştirilmeleri ve ancak ondan sonra klinikte, Batıda olduğu üzere, geniş bir test bataryasına ithal edilerek ve gerekli gözlemler ve mülâkatlarla da desteklenerek kulla-

nılmalarının doğru olacağı ortadadır. Bu durum gerçekleştirmeye kadar, sadece, Türkçe'ye aktarılmış bütün bu zekâ testlerinin ancak araştırma gayeleriyle kullanılmaları doğru olacaktır (Toğrul, 1983, s. 108).

Türkiye'de kullanılan psikolojik testler ile ilgili bir kaynak el kitabı geliştirmek amacıyla yapılan bir ön çalışmada, Türkiye'de çeşitli amaçlarla kullanılan test sayısının 126 olduğu ve bunlardan;

a) 5'inin Türkiye'de geliştirildiği, 121'inin ise dış kaynaklı olduğu,

b) Dış kaynaklı testlerin 84'ü üzerinde Türkçe'ye çevirme ya da uyarılama yapıldığı, ancak bunlardan hangilerinin standardizasyon ve uyarılama çalışmalarına tabi tutulduğu, hngilerinin sadece çeviri olduğu, hakkında ayrıntılı bilgi edinilemediği,

c) 49 test için, geçerlik, güvenilirlik ve normatif tabloların saptandığı,

d) Geçerlik, güvenilirlik ve normatif çalışmaların birlikte yapıldığı test sayısının 5 olduğu,

e) 6 tanesinin EL KİTABI'nın yayınlandığı,

belirtilmektedir. Bu çalışmanın önemli bir bulgusu da; bazı testlerin birkaç kurum ya da kişi tarafından birbirinden habersiz ve bağımsız olarak çevrildiği ya da uyarıldığı- nın saptanmış olmasıdır. Örneğin Wechsler Yetişkinler Zekâ Ölçeği'nin 5 ayrı kişi ve kurum tarafından ele alındığı gözlenmiştir.

Araştırmacılar, bulgularına dayanarak şu sonuçlara ulaştıklarını belirtmektedirler :

- Türkiye'de çeşitli amaçlarla pekçok psikolojik test ve envanter kullanılmaktadır.
- Kullanılan bu ölçekler hakkında uygulayıcılar genellikle yeterli bilgiye sahip değildir.
- Ölçekler, psikometrik özellikleri ve Türk toplumuna uygunluğu yönünden yetersizdir.
- Bu ölçeklerle ilgili bilgi ve başvuru kaynakları yok denecek kadar azdır.
- Meslekdaşlar ve kuruluşlar arası bir iletişim kopukluğu bulunmaktadır.

Bu sonuçlara bağlı olarak, araştırmacılar, araştırma raporunda şu görüşe yer vermektedirler :

Güvenirlilik ve geçerlikleri sınanmamış, normatif verileri çıkarılmamış, kısacası Türk toplumuna hakıyla uyarlanmamış psikolojik ölçekler, ister klinik, ister araştırma v.b. amacıyla kullanılsın yanıltıcı ve kimi zaman geriye dönülmesi olanaksız sonuçlara götürebilir. Oysa, psikolojik özelliklerin ölçümünde uygulayıcıların sağlam verilerle donatılmış ve çok iyi eğitilmiş olmaları mesleğin en doğal ve kaçınılmaz bir gereğidir (Öner ve Özge, 1983, s. 122-129).

3.0 ÖZET - SONUÇ VE ÖNERİLER

Mesleğinin gerekli kıldığı araç ve gereçlerle donatılmayan bir meslek elemanı, kendisinden beklenen hizmeti etkili bir biçimde ve standartlara uygun olarak yerine getiremez. Tıpkı çok iyi yetişmiş bir tıp doktorunun bile, mesleğinin gerektirdiği tıp aletleriyle desteklenmediği takdirde, gerçek potansiyelini ortaya koyamaması gibi. Öte yandan, psikolojik ölçme araçlarının eğitim uygulamalarındaki kullanımı ve ortaya çıkan sorunlar, bu araçların diğer

sektörlerdeki kullanımı ve genel sorunlarından da soyutlanamaz. Bileşik kaplar sorunu.

48 ilimizde kurulmuş olan «Rehberlik ve Araştırma Merkezleri» ile çeşitli eğitim kademelerindeki okullarda faaliyet gösteren «Rehberlik Servisleri»nin, kendilerinden beklenen psikolojik hizmetleri yerine getirebilmeleri için, bu hizmetlere uygun formasyona sahip elemanların istihdam edilmesi gereğinin yanı sıra, bu elemanların; sunmak durumunda oldukları hizmetlerin gerektirdiği psikolojik ölçme araçları ile donatılmaları, merkez örgütünce sürekli olarak desteklenmeleri, çağdaş gelişmeler çerçevesinde, hizmet içi eğitim programlarıyla kendilerini yenileme fırsatlarının yaygınlaştırılması büyük bir önem taşımaktadır.

Özetle, eğitimde psikolojik hizmetlerin etkili ve verimli kılınması için, bu hizmetlerde yararlanılması gereken psikolojik ölçme araçlarının; a) geliştirilmesi, b) dağıtımı, c) kullanımı vb. hususlar, bu araçlar için gereken «Meslek Ahlâkı» na ilişkin «İlkeler ve Standartlar»ı dikkate alan ve psikologların psikolojik ölçme araçları (testler) üzerindeki denetimine yer veren, böylelikle, çağdaş uygulamalarla bütünleşen bir «SİSTEM»e bağlanmalıdır. Bunun gerçekleştirilmesinde, tüm ilgili kamu ve özel kuruluş (Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Üniversiteler, TÜBİTAK, Psikologlar Derneği vb.) ve kişilerin işbirliği yapmalarında büyük yarar vardır.

Bu bakımdan, ülkemizde, değişik amaçlarla kullanılacak testleri — bu arada, eğitimde psikolojik hizmetlere ilişkin uygulamalarda kullanılan psikolojik testleri de — bünyesinde toplayan, bu testler üzerinde araştırma, geliştirme çalışmaları yapan; ülke düzeyinde kullanılan tüm testler üzerinde bir denetim sistemi geliştirerek uluslararası kuruluş ve uygulamalarla da bütünleşen, bu çerçeve-

de, çağdaş ülkelerdeki uygulamalarda olduğu gibi, psikologların testler üzerindeki denetimine olanak sağlayan üst düzeyde güçlü bir kuruluşa gereksinim olduğu ortaya çıkmaktadır. «Türkiye Test ve Araştırma Kurumu (Bürosu)» veya benzeri bir adla kurulabilecek bu kuruluşun; a) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Amacıyla Kullanılan Testler Birimi, b) Öğretimi Geliştirme Amacıyla Kullanılan Testler Birimi, c) Klinik Amaçlarla Kullanılan Testler Birimi, ve d) Endüstri ve İşletmecilik Amacıyla Kullanılan Testler Birimi, olmak üzere dört ana birimi içerir biçimde örgütlenmesi yararlı görülebilir. Yine böyle bir kuruluş, topluma sunacağı hizmetler çerçevesinde, Devlet Bütçesi'nden önemli ölçülerde parasal yardım alırken; hizmetlerin sunumu ile ilgili olarak geliştirebileceği bir sisteme dayalı olarak, büyük ölçüde kendi kendini finanse edebilen bir kuruluş olarak da örgütlenebilir.

Yukarıda önerilen kuruluşun oluşturulmasında; TÜBİTAK'ın, Üniversitelerin, Devlet Personel Dairesi'nin, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın, diğer ilgili kamu ve özel kuruluşların işbirliği yapmaları gerekecektir. Ayrıca böyle bir kuruluşun oluşturulması ve bu kuruluşa işlerlik kazandırılmasında yıllardır testler alanında geliştirme ve araştırma çalışmalarını sürdüren, sunduğu hizmetlerle toplumun güven ve beğenisini kazanan ÖSYM'nin deneyim ve uygulamalarından da geniş ölçüde yararlanılabilir. Yine böylesi bir kuruluşta, değişik düzeylerde uzman personelin istihdam edilmesinin yanı sıra, hizmete sunulan testler üzerindeki denetim konusunda psikologlardan (Psikometrist, Sosyal Psikolog, Eğitim Psikoloğu, Klinik Psikolog, Endüstriyel Psikolog, Gelişim Psikoloğu vb.) geniş ölçüde yararlanılabilir. Böylelikle, tüm çağdaş ülkelerde olduğu gibi, testlerin ülkemizdeki hizmete sunum ve kullanımında, «psikologların testler üzerindeki denetimi» bu kuruluş çer-

çevesinde gerçekleştirilebilir. Ülkemizde, bu tür düzenlemelere olanak verebilecek bir birikimin olduğu da savunulabilir. Yeter ki bu birikimden yararlanma yöntem ve yolları bulunabilsin.

K A Y N A K Ç A

1. AKKOYUN, Füsün. **Rotter Cümle Tamamlama Testi Üniversite Öğrencileri Formu El Kitabı**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 141, Ankara: 1985.
2. ARICI, Hüsnü. «Laying the groundwork for test application in lessdevelopped Countries,» **Mental Tests and Cultural Adoptation** (Ed. L. J. Cronbach, P.J. Drenth), Paris: Mouton Publishers, 1972, s. 15-22.
3. AYDIN, Suat. **Eğitimde Uygulamalı Rehberlik**. Ankara: Toraman Matbaacılık, 1986.
4. BAYMUR, Feriha. «Kabiliyetleri Ölçüsünde Başarı Gösteremeyen Öğrencilere Yapılan Üç Türlü Yardım Şekli», **Hacettepe Sosyal ve Beşeri Billmler Dergisi**, 2:2, Ankara: 1970.
5. CRONBACH, Lee J., **Essentials Of Psychological Testing** (Üçüncü Baskı). Nw York: Harper and Row Publishers, 1970.
6. GÜL, Gülbahar. «Zekâ Başarı Karşılaştırması», **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara: 1974.
7. GRONLUND, Norman E., **Measurement and Evaluation In Teaching** (İkinci Baskı). New York: The Macmillan Company, 1971.
8. KEPÇEOĞLU, Muharrem. **Bir Rehberlik Uygulaması Olarak Okullarda Yetenek Başarı Karşılaştırması**. M.E.B. Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Yayını, No: 36, Ankara: 1973.

9. KOÇ, Nizamettin, «A.Ü. Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Meslekî İlgileri», 50. Yıla Armağan, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 36, Ankara: 1973, s. 253-276.
10. KOÇ, Nizamettin. «Kuder Tercih Envanteri-Kişisel Form A'nın Uyarlaması, Güvenirliği ve Geçerliğine İlişkin Bir Ön Çalışma», Yayınlanmamış Fotokopi Rapor. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara: 1986.
11. KUZGUN, Yıldız. Meslekî Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 118, Ankara: 1982.
12. MEHRERS, William A. ve Irvin J. Lehmann. Measurement and Evaluation In Education and Psychology. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1973.
13. M.E.B., Sekizinci Milli Eğitim Şurası - Esaslar, Raporlar, Kararlar. Ankara: 1971.
14. M.E.B., Psikolojik Testler-Genel Bilgi Rehberi. Plânlama - Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü, Ankara: 1971.
15. M.E.B., Orta Dereceli Okullardaki Rehberlik Çalışmaları Değerlendirme Raporu. Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü: Ankara: 1972.
16. M.E.B., Milli Eğitim Sistemimizin Bütünlüğü İçinde Programlar ve Öğrenci Akışını Düzenleyen Kurallar Üzerinde IX. Milli Eğitim Şurasının İncelemesine Sunulan Öneriler. Talim ve Terbiye Dairesi, Ankara: 1974.
17. M.E.B., Onuncu Milli Eğitim Şurası: Öneriler, Konuşmalar, Kararlar. Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 1981.
18. M.E.B., Onbirinci Milli Eğitim Şurası, 8-11 Haziran 1982: Öneriler, Konuşmalar, Kararlar. Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 1982.
19. OĞUZKAN, Turhan (Editör). Türkiye'de Ortaöğretim ve Sorunları. İstanbul: Hisar Eğitim Vakfı Yayını no: 1, 1981.

20. ÖNER, Uğur. «Benlik Kavramı İle Meslekî Benlik Kavramı Arasındaki Farkın Akademik Başarı İle İlişkisi», **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara: 1982.
21. ÖNER, Necla, Sevgi Özge. «Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: El Kitabı Ön Çalışması», **I. Ulusal Psikolojik Kongresi**. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1983.
22. ÖZOĞLU, S. Çetin. **Kuder İlgî Alanları Tercihî Envanteri - Meslekî Form CH El Kitabı**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 65, Ankara: 1977.
23. ÖZOĞLU, S. Çetin. «Psikologlar İçin Aktöresel İlkeler ve Standartlar», **I. Ulusal Psikolojik Kongresi**. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 29, İzmir: 1981.
24. SAVAŞIR, Işık. **Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri El Kitabı-Türk Standardizasyonu**. Ankara: Sevinç Matbaası, 1981.
25. STANLEY, Julian C., ve Kenneth D. Hopkins **Educational and Psychological Measurement and Evaluation** (Beşinci Baskı 7. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc. 1972.
26. TAN, Hasan. **Gazete Haberleri Testi-Geliştirilmesi ve Standardizasyonu**. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Ankara: 1972.
27. TOĞRUL, Beglan. «Stanford-Binet, KIT, Cattell ve Forteus Zekâ Testleri İle MMPI Şahsiyet Testi Uygulama Sonuçları», **I. Ulusal Psikolojik Kongresi**. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 29, İzmir: 1983.
28. UYSAL, Şefik. **Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 12, Ankara: 1970.
29. UYSAL, Şefik. «Evaluation Of Pupil Progress In Secondary Schools Of Turkey», **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Urbana, Illinois: University Of Illinois, 1961.
30. ÜLKÜ, Sirâl. «Lise I. Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının Yöneltilme Açısından Etkililiğinin Araştırılması», **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara, 1976.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Koç.

Bazı bildirimler ister istemez çeşitli nedenlerle zamana zorlukla sığıyor; ama bundan fazla üzülmemek gerekir. Çünkü bildirimler ve tartışmalar kitap halinde yayımlanıyor. Özellikle üniversite öğrencisi olan genç arkadaşlara sesleniyorum: TED yayınlarını dikkatle izleyiniz ve sağlamaya çalışınız. İleride bu yayınları bulamayabilirsiniz; çünkü çok az sayıda basılıyor ve maliyetine satılıyor. Bir bölümü kütüphanelere ve ilgili kimselere ücretsiz gönderiliyor, kısa zamanda tükeniyor. Sayın Koç'un yazılı bildirisinde yer alan birçok bilgi ve açıklamaları ileride yayımlanacak kitabımızda bulabileceğinizi umuyorum.

Bundan sonraki oturumda buluşmak üzere toplantıyı kapatıyor ve hepinize iyi günler diliyorum.

BİLDİRİ : VII

**Eğitimde Psikolojik Hizmetlerin
Sunulmasında Yararlanılacak
Uzman Elemanların
Yetiştirilmesi ve Sorunlar**

Prof. Dr. Ethem ÖZGÜVEN
Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Fakóltesi Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Yrd. Doç. Dr. Ömer PEKER

«Eğitimde Psikolojik Hizmet» kavramı çok geniş bir kavram, bunun içine psikolojik danışma ve rehberlik doğal olarak girebileceği gibi, okul psikologu, özel eğitim uzmanı ve belki daha başka uzmanlık alanları da girebilir. Ancak gerek benim mesleki oryantasyonum dolayısıyla ve gerek bu konuda yetişmiş değerli uzman arkadaşlarımızın alanlarına girmemek için konumu Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki psikolojik hizmetlerde uzman eleman yetiştirilmesi ile sınırlamış bulunmaktayım.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik konusu ülkemizde oldukça yeni bir hizmet alanıdır. Millî Eğitim Bakanlığımızın 1952 yıllarında, bu alanda yabancı bir uzmanı ülkemize davet etmekle (Dr. Beals) ilk adım atılmış olmaktadır. Bunu başka uzmanlar izlemiştir. Dr. Beals ülkemize gelmiş eğitim kurumlarını ziyaret etmiş, Erzuruma kadar gitmiş bu alanın temel kavramlarını ve alanın fonksiyonunu ilgililere anlatmaya çalışmıştır. Yine 1950'li yıllarda, ilk olarak Gazi Eğitim Enstitüsünde «Rehberlik», «Rehberlik Teknikleri» dersleri Pedagoji şubesinin ders programlarına girmiştir. Yine bu yıllarda, özel eğitime ağırlık veren ve daha çok ilköğretim öğrencilerine yönelik olmak üzere Rehberlik ve Araştırma Merkezleri açılmıştır. Yine ellili yıllarda Ölçme, Araştırma ve Rehberlik birimlerini kapsayan «Test ve Araştırma Bürosu» kurulmuştur. Bu konu daha sonra da eğitim kurumlarına girmiştir. 1970'li yıllarda okullarda bir ders gibi de olsa 2 saatlik bir yer ayrılmıştır. Personel için yönetmelikler hazırlanmıştır, ortaöğretim okullarına uz-

man kadroları verilmiştir. Rehberlik öğretmenlik sertifikası programının zorunlu derslerinden biri olmuştur. 2547 Sayılı yasa her üniversitede bir psikolojik danışma ve rehberlik merkezi açılmasını öngörmüştür. Bütün bunlara rağmen rehberlik ve psikoloji danışma alanı oturmuş bir uzmanlık alanı haline geldiğini söylemek zordur. Zira henüz Millî Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde önemine, paralel, bağımsız bir merkez örgütüne kavuşturulamamıştır. Mesleğin ve meslekte çalışanların kalitesini kontrol edecek «APGA» gibi bir mesleki dernek oluşturulamamıştır.

Psikolojik Hizmetler Alanına Personel Yetiştirme Yaklaşımları :

Ülkemizde Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında personel yetiştirecek kurumlar henüz ortada yokken izlenen yöntemler :

(1) Yabancı ülkelerden uzmanlar ve öğretim elemanları çağırma yolu

(2) Çeşitli kaynaklardan yararlanarak, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında, çeşitli düzeylerde yetiştirilmek üzere ilgili alanda liderliği elde tutan yabancı ülkelere öğrenci yollama bugün de hâlâ geçerliliğini koruyan yaklaşımlar olmuştur.

(3) Personel yetiştirmede izlenen bir sistem de «Asistanlık» sistemidir Asistanlık yaklaşımı, fakültelerin kendi personellerini kendilerinin yetiştirmesi amacına yöneliktir. Genelde lisans eğitimi üzerine, bazen formal, bazen de bireysel, informal programlarla doktora derecesi kazanılan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, ilgili konunun hocası yetenekli gördüğü bir öğrenciyi seçer, öğrenci, hocasının denetiminde kaynakları okur, seminerler hazırlar, hocasının derslerini izler ve ona yardım eder, bu çalışmalarını

bir araştırmayla da **doktora** tezine dönüştürür. Ancak lkemizde Psikolojik Danışma ve rehberlik alanında yetişmiş olanlar büyük bir olasılıkla böyle bir yaklaşımla yetişmemişlerdir. Çünkü, ilgili konularda lisans üstü programlar aşağı yukarı yakın yıllarda olmak üzere 1967 yıllarında Hacettepe ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde başlamıştır. Bu kurumlarda da yukarıda betimlenen asistanlık sistemi uygulanmamıştır.

(4) Formal Lisans st Eğitim Programları

Formal eğitim programları diye nitelenen lisans üstü eğitim programları günümüzde ve 2547 öncesinde üniversitelerde örneklerini gördüğümüz lisans üstü programlardır. Bilindiği üzere bu programlara giriş koşulları, izlenecek program ve dersler, başarılı sayılma kriterleri, uygulamalı çalışmalar ve hazırlanacak tez ya da araştırmalar, öğrenim süreleri belirlenmiştir. Hacettepe'de, ODTÜ ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde başlatılan bu programlar formal lisans üstü programlara örnek olabilirler. Ancak bu üniversitelerdeki lisansüstü programlar da giriş koşulları, zorunlu dersler listesi, tezlili-tezsiz oluşu vb. nitelikler yönünden birbirinden farklı idi. Eğitim Fakültesi yabancı dil yeterliği aramıyordu, Hacettepe'de bilim uzmanlığı (Yüksek Lisans) programı tezsiz olarak yapılmaktaydı. Formal programlar üniversiteden niversiteye farklı olabilmekte idi.

(5) Standart Lisansüstü Programları

2547 sayılı yasaya dayalı olarak yapılan düzenlemelerle her üniversitede bir Sosyal Bilimler Enstitüsü kurulmuş, lisansüstü eğitim, ilgili faklterden alınıp bu enstitünün görevi haline getirilmiştir. 1982 yılında yayınlanan (Lisansüstü ğretim Yönetmeliği)ne göre ülkemizdeki tüm ni-

versitelerde lisansüstü öğretim standart bir hale getirilmiştir. Ancak lisansüstü öğretim yönetmeliği minimum koşulları saptamıştır. Okutulacak dersler, kredi toplamı, bazı işlemler yolları üniversitelerin Enstitü kurullarına bırakılmıştır.

PSİKOLOJİK DANIŞMA ve REHBERLİK ALANINA PERSONEL YETİŞTİRME

Üniversitelerdeki Eğitim Programları

Halen ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik alanında üç seviyede personel yetiştirilmektedir. Bunlar Lisans Düzeyi, Yüksek Lisans Düzeyi ve Doktora düzeyidir.

(1) Lisans Düzeyi

Ülkemizde lisans düzeyinde PDR personeli yetiştirilmiyordu. Genellikle PDR alanı lisansüstü bir uzmanlık alanı olarak düşünülmekteydi. Ancak yüksek lisans ve doktora düzeyinde personel yetiştirmek çok ağır giden bir süreçti. Ülkemizde lisansüstü programlar sayılı birkaç üniversiteye yapılmaktadır. Doktora düzeyinde ise sınırlı eğitim programlarından mezun olanların yıllık sayısı ise birkaç kişiyi geçmiyordu. Bu alandaki personel ihtiyacı son yapılan Millî Eğitim Şûrasında 8000 kadar millî eğitim ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans programından mezun olacak sınırlı kontenjanlarla personel açığını kapatmak mümkün olmayacağını anlayarak Hacettepe'de lisans düzeyinde PDR personeli yetiştirmek üzere programlar hazırladık. Ancak bu programa, teorik psikoloji ve psikiyatri oryantasyonunda olan kişiler uygulamalı bir psikolojik dalı olan PDR programına yeşil ışık tutmadılar, bu nedenle de lisans programı gerçekleştirilemedi. Amerika Bir-

leşik Devletlerinde PDR alanı halen lisansüstü düzeyde personel yetiştirmektedir. Ancak Amerika'da PDR alanı 1920'li yıllarda başlamıştır. Başlangıçta da lisans düzeyinde başlamıştır. Bizde ise rehberlik konusu 1950'li yıllarda konuşulmaya başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri insan gücü açığını kapattıkça programın seviyesini yükseltmiş ve yüksek lisans düzeylerine yöneltmiştir. Hacettepe'de yapmak istediğimiz lisans programı açma çabası kısa sürede insan gücü açığını kapatma amacına yönelikti.

Lisans programı ülkemizde, ilk defa 1982-83 öğrenim yılında Hacettepe Üniversitesi'nde, 1983-84 yılında da 7 üniversitenin Psikolojik Hizmetler Anabilim dalında başlamıştır. 1985-86 akademik yılda da Hacettepe, ilk mezunlarını vermiştir.

Dört yıllık Lisans programının ilk iki yılı eğitim bilimlerine bağlı, diğer anabilim dalları ile ortak, son iki yılı ise psikolojik danışma ve rehberlik alanına özgü teorik ve pratik derslerden oluşmaktadır.

b) Psikolojik Danışma ve Rehberlik Sertifikası

Hacettepe Üniversitesi'nde lisans programı başlamadan önceki yıllarda verilen bir sertifika idi. Psikoloji, sosyal çalışma ve sosyoloji bölümünden öğrenciler, lisans öğrenimleri ile birlikte 21 kredilik bir ders grubunu alarak PDR sertifikası almakta idiler. Lisans programları başladıktan sonra sertifika programı uygulamadan kaldırılmıştır.

(2) Lisans Üstü Programları

Lisansüstü programlar, dört yıllık ilgili ya da yakın alanlardan bir lisans programı üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora programlardır.

A) Yüksek Lisans Programları : Yüksek lisans programı Hacettepe Üniversitesinde 1966-67 yılında başlamış-

tır. 36 kredilik teorik ve pratik derslerden oluşan ve Tezsiz bir programdı. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki emsal programlar incelenerek hazırlanmıştır. Minimum toplam kredi 36 olmakla birlikte gerçekte öğrenciler 45 krediye yakın bir programı tamamlamış sayılmakta idiler.

— Giriş koşulları yönünden psikoloji, eğitim, sosyoloji lisansı olanların yüksek lisansa alınmaları, bunun dışındaki lisans programlarından mezun olanların alınmaması şeklinde görüşler tartışılmakla birlikte giriş koşulu olarak bir sınırlama yapılmamıştır.

— Giriş sınavları, genel yetenek, bilim, yazma becerileri ve mülakat yolu ile öğrenci seçilmekte idi. Yabancı dil yönünden de yeterli olması istenmekte idi. Öğrenciler programın bitiminde mezuniyet sınavına alınmakta idi.

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'na paralel olarak çıkarılan 2809 sayılı kanunla da yükseköğretim kurumlarımızın kuruluş ve bağlantıları yeniden düzenlenip belirlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki lisansüstü programlar «**Sosyal Bilimler Enstitüsü**» adı ile yeni bir kuruluşa bağlanmıştır. Bu yeni kuruluşun işleyişi ile ilgili olarak da «**Lisansüstü öğrenim Yönetmeliği**» hazırlanmıştır. Böylece, üniversiteler arasında kapsam ve standartlar arasında var olan dağınıklık, ulki düzeyinde ortak bazı standartlara bağlanmıştır. Adı geçen yönetmeliğin getirdiği ilgili bazı hususlar aşağıda kısaca belirtilmiştir.

a) Öğrenim süresi sınırlanmıştır. Yüksek lisans programı öğrencisi programın **ders alma** aşamasını bir yılda, **yüksek lisans tezi** aşamasını da bir yılda olmak üzere yüksek lisans programını normal süre sayılan iki yılda tamamlamak durumundadır. Öğrenci belirtilen iki aşamanın herhangi birinde bir gecikmeye uğrarsa, enstitü yönetim

kurulunu kararı ile bir sömestr daha süresi uzatılabilmektedir.

b) Yüksek lisans düzeyinde kazanılması gereken toplam minimum kredi 18 olarak saptanmıştır.

c) Yüksek lisans programlarında tez hazırlama zorunluğu getirilmiştir.

d) Tez jürileri programı yürütülen birimin önerisi ile sosyal bilimler enstitüsünce saptanmaktadır.

Yüksek lisans programlarında okutulacak programların teorik dersleri ve pratik uygulamaları programı yürüten birimce saptanmakta ve enstitü kurulu ve senatonun onayından geçmektedir.

B) Doktora Programları

Doktora programları sadece Hacettepe Eğitim Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte'lerinde bulunmaktadır.

Lisansüstü yönetmeliğine göre giriş koşulu olarak, adaylar önce yabancı dil yeterlik sınavına alınmakta, yabancı dili yeterli olanlar ise bilim sınavına alınmaktadır. Bilim sınavında adaylar yüksek lisans düzeyinde kazanmış olmaları beklenen, psikolojik danışma, rehberlik, istatistik, psikolojik ölçme ve araştırma bilgi ve becerileri yönünden yoklanmakta, bazı yetenek testleri de uygulanmaktadır. Bazı yıllarda sentez yapmayı gerektiren bir uzun yazmalı soru da bunlara eklenmektedir. Adaylarla bir de görüşme yapılmaktadır.

Yönetmelik her ne kadar 18 kredilik bir kurs çalışmasını yeterli buluyor ise de biz Hacettepe'de 24 krediyi tamamlamasını istiyoruz. Öğrencinin özgeçmişi doktora

programına uymuyorsa, doktora toplam kredisine dahil edilmemek koşulu ile 12-15 kredi arasında temel ve uygulamalı dersler önkoşulsuz olarak tamamlattırılmaktadır.

Öğrenci, kurs çalışmalarına ilişkin teorik ve uygulamalı dersleri tamamladıktan sonra doktora yeterlik sınavına alınmakta, başarılı olanlardan en çok üç ay içerisinde, danışmanı ile birlikte bir doktora tez önerisi hazırlaması istenmektedir. Tez önerisi anabilim dalı öğretim üyeleri tarafından gözden geçirilmekte ve sosyal bilimler enstitüsü yönetim kurulunun kabulü ile formal tez konusu haline gelmektedir. Tezini tamamlayan öğrencinin tezi jüri tarafından kabule layık görülürse aday tez savunma sınavına alınmaktadır. Jüri üyelerinin en az biri üniversite dışından olmaktadır. Sınavlar sözlü yapılmaktadır. Sınavda başarılı olanlara Enstitü Yönetim Kurulu tarafından doktora derecesi verilmektedir. Doktora programı için iki yıl kurs ve iki yıl da tez çalışması olmak üzere dört yıllık bir süre tanınmaktadır. Görüldüğü gibi buradadoktora derecesi aşamalı olarak alınmaktadır.

Bazı ülkelerde öğrenciler, lisans derecesi ile doğrudan doktora programına alınmaktadır. Ülkemizde bu sisteme standart lisansüstü programlara geçmeden önce de rağbet eden üniversite olmamıştır. Kanımca bugün izlenen önce yüksek lisans, sonra doktora yaklaşımına rağbet edilmesinin nedeni yüksek lisans düzeyinde öğrencinin hem kendisi tarafından ve hem de kurum tarafından denenmiş olması, doktora düzeyi için daha iyi bir seçim olduğu sağlamış olmasıdır.

Lisans ve Lisansüstü Programlarına İlişkin Bazı Sayısal Veriler

Lisans ve lisansüstü psikolojik danışma ve rehberlik alanında yetişen öğrencilere ilişkin sayısal verileri elde

edecek henüz bir merkez oluşturulamamıştır. ÖSYM II. Basamak Sınavı Klavuzlarından ve bireysel olarak üniversite ile yaptığım temaslardan elde edebildiğim sayısal veriler Tablo I'de verilmiştir.

TABLO I — Psikolojik Danışma ve Rehberlik LİSANS Programı Bulunan Eğitim Fakülteleri, Kontenjanları ve 1985 ÖSYM Kılavuzuna Göre Programa Giren Öğrencilerin (%) Yüzdellik Başarı Sıraları

Üniversite	Kontenjanları	Yüzdellik Başarı Sıraları
Ankara Üniversitesi, (Eğt. Bil.)	95	42
Boğaziçi Eğitim Fakültesi	30	16
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğt. Fak.	30	30
Hacettepe Üniversitesi Eğt. Fak.	40	32
Karadeniz Üniversitesi, Fatih Eğt.	25	34
Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğt.	40	22
ODTÜ Eğitim Fakültesi	40	23
TOPLAM	300	Ortalama % 28

Tablo I'de görüleceği üzere, ülkemizde yedi üniversitenin eğitim ya da eğitim bilimleri fakültesinde alanla ilgili lisans programları yürütülmektedir. Bunlardan, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi «Psikolojik Hizmetler» diploması, diğer altı tanesi ise «Rehberlik ve Psikolojik Danışma» diploması vermektedir. Toplam kontenjan sayısı 300 ve lisans öğrencilerinin üniversiteye girdikleri yıldan

bir önceki yılda, diğer bir deyimle 1984 yılında rehberlik ve psikolojik danışma programlarına girenlerin sınavdaki yüzdeler başarı sıraları ortalaması ile % 28 civarındadır.

Lisans programı ilk mezunlarını Hacettepe Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalında geçen yıl 1985-86 da vermiştir. 17 kişi mezun olmuştur. Diğer programlarda ilk mezunlarını bu yıl, 1986-87 yılında vereceklerdir. Lisans Öğrencilerinin iş hayatındaki performansları hayli merak konusudur. Bu mezunların izlenmesi, karşılaştıkları problemlerin derlenip tartışılması, buna göre de programlarda değişiklik yapılması ve ilk mezunların kurumları tarafından da desteklenmesi gerektiği kanısındayım. Memnuniyetle ifade etmeliyim ki Hacettepe'den mezun olan ilk 17 kişiden ikisi, İhsan Doğramacı Vakfı ödülleri kazanmıştır. Bu öğrencilerden beş tanesi Hacettepe'nin yüksek lisans sınavını kaaznmışlardır, halen öğrenciliklerini sürdürmektedirler. Mezunlardan 7 tanesi Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığını açtığı psikoloji, psikolojik danışma ve rehberlik, ve psikolojik hizmetler programından mezun olanların girdiği yaklaşık 13.000 kişi içinde ilk yedinci sırayı almışlardır. Birkaçı ODTÜ ve Boğaziçi nÜiversitesi'nin yüksek lisans programına girmişlerdir. Bir tanesi Sağlık Bakanlığı'nda görev almıştır.

Lisans programı yeni bir yaklaşım olduğu için, bu programlarını ve istihdam durumlarının mezunların verileri ortaya çıktıkça analitik olarak incelenmesi ve araştırmalar yapılması gerektiği kanısındayım.

Lisansüstü psikolojik danışma ve rehberlik programlarına ve mezun sayılarına ilişkin, üniversitelerin sosyal bilimler enstitülerinden elde edilen bazı bilgiler Tablo II'de verilmiştir.

TABLO II — Bazı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Yüksek Lisans ve Doktora Programlarından Mezun Olanların Sayıları

Üniversite	Yüksek lisans derecesi alan Sayısı	Doktora derecesi Alanların sayısı	Toplam
Hacettepe Üniv. (1970-1986 Yılları)	57	22	79
Ankara Üniv. (1972-1986 Yılları)	159	16	175
Toplam	216	38	254

Tablo II'de verilen bilgiler Hacettepe Üniversitesi'nin 1970 ve Ankara Üniversitesi'nin 1972 yılında ilk mezunlarını verişinden 1986 yılına kadar verdiği yüksek lisans ve doktora derecesi alanların sayılarını göstermektedir. Kısa sürede diğer üniversitelerden lisansüstü mezunlar hakkında bilgi alınamadığı için burada verilememiştir. Kuruluşundan bu yana iki kurum, psikolojik hizmetler (Ankara) ve psikolojik danışma ve rehberlik alanında toplam 216 yüksek lisans ve 38 doktora derecesi vermişler, lisansüstü düzeyde toplam 254 profesyonel kişi yetiştirmişlerdir.

Lisansüstü mezunların kayıtları ilgili üniversitelerde saklı bulunmaktadır. Lisansüstü mezunları üzerinde bir takip araştırması yapılması, psikolojik danışma ve rehberlik alanına önemli katkılar getirebilir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmet Elemanlarının Yetiştirilmesine İlişkin Bazı Sorunlar, Eleştiriler ve Öneriler

Yukarıda niteliği belirtilen sorunlar bazı ilgili başlıklar halinde aşağıda belirtilmiştir.

(1) **Lisans ve Lisansüstü Programlar Yürüten Kurumlarla İlişkili Olanlar** : Psikolojik Danışma ve rehberlikle ilgili programlar daha önceleri Hacettepe, Ankara Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitelerinde yürütülmekte idi. Bu kurumlarda programın varlığı ile ilgili alanda akademik personel birikimi sağlanmıştı. Bunlardan ODTÜ ile Boğaziçi Üniversiteleri halihazır lisans ve Yüksek lisans programları ile yetinmiştir. Halen ODTÜ'de yüksek lisans diploması verilmemektedir. Halen Ankara Üniversitesi de çok eleman kaybına uğramıştır. Psikolojik danışma ve rehberlik alanının, psikiyatri, klinik psikolojisi, okul psikolojisi, özel eğitim alanı gibi hizmet bakımından oldukça binişik alanlar içindeki gerçekçi ve önemli yerini almasını istiyorsak **kaliteden** ödün verilmemesi gerektiği kanısındayım. Bir hizmet alanını var veya yok eden neden mezunlarının gösterebildiği performansla yakından ilgilidir. Yürümekte olan lisansüstü programlarda öğretim elemanı sıklığı başladığı, aynı kişi, programın bir çok özel alanı dışındaki dersleri okutma zorunluğuna düşünce program durdurulmalı, ya da başka bir çözüm yolu bulunmalıdır. Burada öğretim elemanı sağlamada neler yapılabilir sorusu akla gelmektedir.

a) Bazı üniversiteler kadroları olduğu halde tam görevli personel almayı değil, yarı zamanlı veya saat başı ücretli personel olmayı tercih etmektedirler. Bu tutumdan vazgeçilmeli, boş kadrolar doldurulmalıdır.

(b) Yarı zamanlı veya saat başı ücretli olarak, aynı üniversitenin konu ile ilgili diğer fakülte elemanlarından, ya da aynı şehirdeki diğer üniversitelerden yararlanılmalıdır.

(c) Aynı kentte benzer ya da aynı programları yürüten anabilim dalları ortak yüksek lisans ve doktora prog-

ramları düzenlemeli, programlardaki derslerin yürütülmesi konusunda kimin kime ne şekilde yardım edeceği formal şekilde saptanmalı, tarafların kişisel plan yapabilmeleri için önceden kendilerine yazılı olarak bildirilmelidir. Böylece üniversitelerde mevcut öğretim elemanından kurumlar arası düzeyde yararlanılmalıdır.

Psikolojik danıma ve rehberlikte personel yetiştirme konusunda bazı üniversitelerde de yeni bir gelişme izlenmektedir. Profesör ve doçent olmak için buldukları üniversitelerden diğer üniversitelere giden öğretim elemanları, geleneksel «asistanlık» müessesesinde tecrübesi olan bazı yöneticiler tarafından bazı seminerler açmak suretiyle «yüksek lisans» programları açmak, kendi personellerini kendileri yetiştirme konusunda zorlamaktadırlar. Kanımca bu bir geriye dönüştür.

Yukarıda da değindiğim gibi kaliteden fedakârlık edilmemelidir. Üniversite yöneticileri sürekli öğretim elemanı sağlama yolunda bu tür yaklaşımı bir çözüm olarak görebilirler. Ancak bu alandan olan meslekdaşlarımin buna hemen pozitif yönde cevap vermemelerinin, başka çözümler önermelerinin daha doğru olacağı kanısındayım. Bu, **uzun vadede, nasıl personel yetiştirilmelidir?** sorusunu akla getirmektedir. Bu konuda şu çözümler düşünülebilir :

(a) Daha önce sözü edilen Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 9. maddesi bilindiği üzere, öğretim elemanlarının yetiştirilmesi hususunda üniversiteler arası yardımlaşmayı öngörmektedir. Bir üniversite, öğretim elemanını aynı ya da başka bir şehirdeki üniversitenin lisansüstü programlarına giriş sınavına katılmaksızın yollayabilmektedir. 1982 yılından beri bu maddeden çeşitli üniversiteler yararlanmıştır. Halen Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Doktora Programında, Van 100. Yıl

Üniversitesi'nden, Trabzon Karadeniz Üniversitesi'nden, Uludağ ve Gazi üniversitelerinden 9 kadar öğrenci bulunmaktadır. Doktora danışmanlık sayıları öğretim üyelerinin kapasitesini hayli aşmış bulunmaktadır. Belirli bir alanda öğretim elemanlarını yetiştirmek isteyen üniversiteler, Yüksek Öğretim Kurulu'nun verdiği bu imkândan yararlanabilirler. Adı geçen madde, 1986 yılı sonuna kadar uygulamada kalacak, sonra kaldırılacaktı. YÖK, bu süreyi zannederim 1989 sonuna kadar uzatmış bulunmaktadır. Ancak, maddenin niteliği de bu yıldan sonra değişmektedir. Derslere devam zorunlu olduğundan başka bir şehirden programa devam edenler için uygulama sınırlı olmakta ve sorunlar çıkmakta idi. Yeni şekli ile öğretim elemanı devam edeceği programın bulunduğu üniversitenin bir elemanı haline gelmekte, program süresince bu üniversitede kalmakta, daha sonra gönderen üniversiteye dönmektedir. İkinci bir yenilik olarak da bu adaylar da diğer adaylar gibi lisansüstü programlarının giriş sınavlarına katılmakta başarılı olması halinde programa girebilmektedirler.

(b) Uzun vadede personel yetiştirme konusunda Yüksek Öğretim Kurulu'nun sağladığı diğer bir olanak ise, araştırma görevlilerinin beş yıllık bir süre ile yurt dışına yollama hususunda aldığı karardır. Üniversitelerin psikolojik hizmetler anabilim dalları, yeterli ve alana ilgi duyan genç arkadaşları bu imkânlarda yararlandırılabirler.

(c) Uzun vadede personel yetiştirmede ileri sürülen bir çözüm de Devlet Planlama Dairesi tarafından önerilmektedir. 1985-89 yıllarını kapsayan V. Beş Yıllık Kalkınma Planının Yükseköğretim'le ilgili 232. sayfasında belirli bir konuda gelişmişliği kabul edilen bazı üniversitelerin «merkez» haline getirileceği, öğretim elemanı yetiştirme konusunda diğer üniversitelerin merkez olan üniversitenin im-

kânlarından yararlandırılacağı yabancı dil ve bilim alanları yönünden geliştirileceği ifade edilmektedir.

(d) Lisans ve yüksek lisans derecesi olan öğretim elemanları 1416 sayılı yasadan yararlanabilirler ve uzun süre ile doktora derecesi almak amacı ile yurt dışına gönderilebilirler. Bu amaçla her sene sınavlar açılmaktadır. Ancak ilgili üniversiteler öğretim elemanlarının yabancı dil düzeylerini geliştirme olanakları sağlarsa bu yasadan kolaylıkla yararlanabilirler.

(e) Kısa ve uzun vadeli olarak yerli ve yabancı kuruluşlar da burs vermektedir. Özellikle Fullbright Türkiye Komisyonu, psikolojik danışma ve rehberlik alanını desteklemekte, öğretim elemanı (bir yıl süre ile) temin etmekte ve öğretim elemanlarına yurt dışı eğitimleri için burslar vermektedir.

Eğitim Programları ile ilişkili Bazı Sorunlar

c) Lisansüstü düzeyde her üniversite kendi programını kendisi yapmaktadır. Genel bir eğilim olarak, anabilim dalında mevcut olan öğretim elemanlarının okuttuğu dersleri programa koymak gibi bir eğilim süregelmektedir. Diğer bir husus ise toplam kredi sayılarında görülen farklılıktır. Lisansüstü öğretim yönetmeliği minimum kredi toplamını vermiştir. Bazı programlar buna uymakta, 18 kredi ile yetinmekte, bazıları ise bunun iki katına yakın kredi talep etmektedir. Bunun bir orta yolu, programdan yetişecek öğrencilere kazandırılması gerekli bilgi ve beceriler açısından saptanmalı, tam olmasa bile yaklaşık standart bir program benimsenmelidir.

b) Lisans ve lisansüstü programların uygulanmasında karşılaşılan önemli bir sorun da genel ve «denetimli (supervised) uygulama» koşullarına sahip olmamaktan

kaynaklanmaktadır. Psikolojik Danışma, grupla, bireysel, rehberlik ve psikolojik testler vb. uygulamalı konularda çok zorluk çekilmekte, uygun bir kurum ve izin almada büyük zorluklarla karşılaşmaktadır. Ülkemizde, öğrencilerin denetim altında uygulama yapacakları kurumlar henüz yoktur. Hastahane ortamları ise psikolojik danışma ve rehberlik için uygun bir kurum değildir. Okullardan izin almak ise uzun bir zaman almaktadır.

c) Lisans programı uygulanan her üniversite bir öğretim elemanı birikimi olmadan lisans programı açma eğilimine girmemesinde kaliteyi koruma açısından yararlı olacağı kanısındayım. Psikolojik danışma ve rehberlik alanının ülkemizde **doğru şekilde anlaşılması**, psikolojik hizmetler yelpazesine giren yakın meslek grupları arasındaki yerini alabilmesi için çok kişi üretmekle değil, alanında iyi yetişmiş kişilerin hizmete girmesi ile sağlanabilir kanısındayım. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ediyoruz.

Sayın Prof. Dr. Ethem Özgüven, hemen başlayacak olan Panelimizin üyesidir. O bakımdan zamanı da iyi kullanmak bakımından sorularınızı o zamana bırakarak, şimdi Paneli yönetmek üzere Sayın Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu'yu kürsüye davet ederken, 8. Oturumu kapatıyorum.

PANEL : II

**Eğitimimizde Psikolojik
Hizmetleri Nasıl Daha Etkili ve
Verimli Duruma Getirebiliriz ?**

Panel Üyeleri : **Prof. Dr. Feriha BAYMUR**
(H.Ü. Eğitim Fakültesi - Emekli)
Prof. Dr. Ethem ÖZGÜVEN
(H.Ü. Eğitim Fakültesi)
Doç. Dr. Yıldız KUZGUN
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)
Doç. Dr. Ayşegül ATAMAN
(Gazi Ün. Gazi Eğitim Fakültesi)

Oturum Başkanı : **Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU**

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN (PROF. DR. S. ÇETİN ÖZOĞLU) — Değerli konuklar, T.E.D.'nin Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunlar konulu yıllık bilimsel toplantısının son oturumunu sizlere saygılar sunarak açmak istiyorum.

Panelde görev alacak konuşmacılarımızı kürsüye davet ediyorum. Panelimizde görev alacağını belirtmiş olan Prof. Dr. D. Karan bu sabah beni arayarak katılmalarını engelleyici yönde bir durumun ortaya çıktığını söyleyerek özür diledi. Bunu size sunmak isterim. Bu durumda Panelimizde Yüksek Öğretim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Karan'dan yararlanma olanağımız olamayacaktır.

Bu panelin bir yerde iki günlük çalışmaların özetlenmesi, sonuçlar yönünden tekrar ele alınması gibi belirli özellikleri de var. Ancak hemen şunu açıklamakta da yarar ümit ediyorum. Burada bu konuya ilişkin olarak söylenecekler, yepyeni ve bugün ortaya konmuş konular olmayacaktır. Bazıları söylenegelenlerin bir yinelenmesi, bir yinelenme özelliğini taşıyacaktır. Buna rağmen ümit ediyoruz ki, dile getirilenler, vurgulananlar bu konuda yeni bir girişim için dayanak da olabilecek özellikler taşıyacaktır.

Panel çalışmamızın genel hatlarını belirlemeden önce, bir konuyu da sizlere bilgi olarak sunmak ve bir temenniy-

le bağdaştırmak istiyorum. Şu anda içinde bulunduğumuz binanın sahibi olan Türk Eğitim Derneği 10 yıl önce başlatmış olduğu Bilimsel Eğitim toplantılarını başarılı bir biçimde yürütmüş, ülke eğitimine, millî eğitime belirli bir özellik çerçevesinde yaklaşmış, önce eğitim düzeylerini ele almış, okul öncesi, temel ve orta eğitim ve öğretimi ve daha sonra da ulusal eğitim politikası konusunu işlemiştir. Meslek eğitimi düzeyinde de konuya yaklaşmıştır. Temennimiz şu ki; artık Türk Eğitim Derneği'nin yıllık bilimsel toplantılarına, bugünkü konuşmalarda da ortaya çıktığı gibi, Yükseköğretim konusu da girebilmeli ve Yükseköğretim konusu da bir bilimsel anlayış içerisinde incelenip, bu toplantılarda değerlendirilebilmelidir. Ümidimiz bunun yakında gerçekleşmesidir.

Panel çalışmamızı şöyle sürdürmeyi planlıyoruz : Bize verilen süre belli, programı süre açısından aşmadan tamamlamak zorundayız. Her panel üyesi, 15 dakikalık ilk turda konuya ilişkin görüşlerini sunacaklar, sonra ikinci turda kalan vaktimiz çerçevesinde yine her üye görüşlerini sunacak, diğer üyelerin belirttiklerine ilişkin değerlendirmelerini ortaya koymaya çalışacaktır. Sonra ara vereceğiz, aradan sonra da tartışma kısmını başlatmayı düşünüyoruz.

Bu panelin başkanı olarak bir özelliğim var, onu arz etmek istiyorum. Bu panelde hem başkan hem panelin üyesi olarak görev yapma durumundayım. Dolayısıyla üyelere verilen zaman hesaplamasında benim de bir üye olarak zamanımın olacağını hem sayın panel üyelerine hem de sayın dinleyicilere belirtmek istiyorum.

Panel çalışmamıza, bu çalışmalara ömrünü vermiş kabul ettiğim Sayın hocamız Prof. Baymur ile başlamak istiyorum.

Buyurun Sayın Baymur.

PROF. DR. FERİHA BAYMUR — İltifatınıza çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli arkadaşlarım ve meslektaşlarım, konumuz daah evvel belirtildiği gibi, eğitimimizde psikolojik hizmetlerin nasıl daha etkili ve verimli bir duruma getirilebileceği. Ben bu hizmetler arasında, özellikle rehberlik ve psikolojik danışmayı ele alacağım.

Okullarımızda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sözkonusu olduğu zaman, bugün artık bir aşama gerçekleşmiştir. Bugün artık okul yöneticileri olsun, öğretmenler, veliler ve de öğrenciler olsun, okulda rehberlik hizmetlerine psikolojik danışma yardımına ihtiyaç olduğunu kabul ederler; en azından bu ihtiyaç artık inkâr edilmiyor. Artık okulda yalnız bilgi vermek, beceri kazandırmak, zihni işletmek amacının yeterli olduğu kanısı rahatlıkla ileri sürülemez. Genç kuşağın yalnız bilgi edinmekten öte, daha ileri bir yardıma ihtiyacı olduğu kabul edilir. Yakın geçmişimizde, 12 Eylül öncesi, 1970 yıllarında ülkemizdeki gençliğin içinde bulunduğu karmaşa dönemi, bugün dünyada hızla artmakta olan terörizm dikkate alınırca, insan eğitiminde yalnız zekâyı geliştirme amacının geçersizliği ortaya çıkar. Yalnız ve bilgi becerilerle donanmış, zekâsı keskinleşmiş; fakat ruh sağlığı bozuk, kişiliklerden oluşmuş bir vatandaş kitlosi no ülkemiz no do dünyaya güvenilir bir gelecek sağlayamaz.

Bundan ötürüdür ki, son yıllarda bilinçlenmiş çevrelerde **bütüncül** eğitim kavramı vurgulanmaktadır. Bundan kastedilen, kişinin yalnız zekâsının değil; onun aynı zamanda sosyal, duygusal, psikolojik yaşamının çeşitli yanlarının birbiriyle dengeli olarak gelişmesini hedefleyen eğitimidir. Bu, bugün gelişmiş ülkelerin eğitim literatürün-

de çok vurgulanan bir kavramdır. Toplum içinde daha ahenkli, daha uyumlu bir yaşam için, okullarda sosyal, duygusal, yaşantısal öğretime giderek artan bir önem verilmektedir. Bunun için insan ilişkileri seminerleri, artık gündeme gelmiş durumdadır. Genel olarak gençleri hayata etkili, verimli vatandaşlar olarak yetiştirme sürecinde, onları bilgili kılmanın, zekâlarını geliştirmenin gerekli fakat yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Zira, insan sadece zekâ ve mantıktan ibaret değildir; onnu kişiliğinin çok karmaşık, sosyal ve duygusal yanları vardır ve bunlar, kişinin yaşamını, günlük davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Artık eğitimciler, psikologlar, tüm aydınlar bu gerçekleri daha iyi kavramaktadır. Bilhassa bugün içinde yaşadığımız ortamın sorunları arttıkça, ruh sağlığı ve daha güçlü kişiliklere ihtiyacımız olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel bakımdan geriye doğru bakacak olursak, ülkemizde çocukların zihinsel, duygusal, sosyal, tüm isteklerinin gelişmesine, eğitim edebiyatımızda yüzyılımızın ilk 10 yıllarından itibaren değinilmiştir. Öğretim çalışmaları yanında eğitim çalışmalarını gereği belirtilmiştir. Ancak psikolojik danışma ve rehberlik gibi sistemli, örgütlü ve bilimsel şekilde okullarımızda psikolojik hizmetlere yer verilmesi ilkesi, 1950 ve 1955'lerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, özellikle orta dereceli okullarımızda eğitimin kalitesini yükseltmek üzere birtakım programlı girişimlerde bulunulmuştur. Özellikle rahmetli müsteşarımız Reşat Tardu zamanında orta dereceli okullarımızda eğitimin kalitesini yükseltmek üzere birtakım planlı çalışmalara başlanmıştır. Millî Eğitimin çeşitli alanlarında bilgi ve görgülerini artırmak üzere, belli alanlarda uzmanlık öğretimi görmek üzere Millî Eğitim uzmanları ve de öğretmenler, gruplar halinde yabancı ülkelere gönderilmiştir. Böylece okullarımızda rehberlik hizmetlerine karşı ilk

ilginin yaygınlaşması, dış ülkelerden gelmiş olan bu elemanların ve sıralarda Amerika'dan getirilmiş olan bazı uzmanların büyük rolü olmuştur.

Ülkemizde rehberlik konusunda ilk esaslı çalışmaya 1962 yılında yapılmış olan Yedinci Millî Eğitim Şûrasında yer verilmiştir. Bu şûrada, okullarda rehberlik hizmetleri konusu üzerinde ayrı bir komisyon kurulmuş ve bu komisyonlarda bu hizmetlerin nasıl başlanıp yürütüleceğine ilişkin esaslar (Bunlar çok geçerli ilkelerdir) öneriler halinde sunulmuştur. Bu esaslar, 1970 yılında toplanan Sekizinci Millî Eğitim Şûrasına kadar, çeşitli program, yönetmelik ve tüzüklere, kısmen yansıtılarak uygulanmaya koyulmuştur. O sıralarda dikkate değer bir husus da rehberlik hizmetlerine ikinci ve üçüncü beş yıllık kalkınma planlarında büyük bir önem verilmesi olmuştur. İkinci Beş Yıllık Planda vasıflı insan gücümüzün kıtlığına ve bunun kalkınmamızda çok önemli bir faktör olduğuna işaret edilmiştir. Bu planın bir gereği olarak, 1970-1971 ders yılından itibaren de sistemli uzmanlık ve rehberlik uygulamalarına, okullarımızda fiilen geçilmiştir. Takriben 23-24 pilot okulunda buna başlanmıştır. Bunların sayısı bu yıl artarak, 1973-1974 yılında 110'a yükselmiştir. 1973 yılında çıkarılan Millî Eğitim Temel Kanununun 6 ncı maddesinde de rehberlik ve yöneltme hizmetleri yasallaştırılmış ve bundan bir yıl sonra, 1974-1975 yılında (Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrasından sonra), ülkemizdeki resmî olsun özel olsun, akademiş, meslekî yahut teknik olsun, bütün orta dereceli okullarda rehberlik uygulamalarına geçilmiştir.

Yine uygulamayla ilgili olarak, okul programlarında rehberlik çalışmalarına 2 saat zaman, ders dışı eğitsel kol çalışmalarına da bir saatlik olmak üzere toplam 3 saatlik zaman verilmiştir.

Bütün bunlar elbette olumlu gelişmeler. Böylece bir aşama, bir seviyeye geldiğimiz görülmektedir. Ancak, bugün herşeyin yolunda gitmediği de ortadadır. Rehberlik hizmetleri gerekli biçimde okullara yerleştirilememiştir. Bunun bence en önemli nedeni, altyapı noksanlığıdır. Bugün okullarımızda bütün düzen, yalnız öğretim yapmaya, bilgi aktarmaya yöneliktir. Rehberlik hizmetleri gerekli altyapı hazırlıkları tamamlanmadan okullarımızda yaygınlaştırılmıştır. Bu noksan altyapı hazırlıklarını önemli saydığım birkaçına değinmek istiyorum.

Bunların en önemlisi, uzman eleman noksanlığıdır. Rehberlik hizmetlerinin başarıyla yürütülmesi için, bu alanda ihtisası olan elemanlara behemahal ihtiyaç vardır. Mevcut sistemimizde mezuniyet sonrası düzeyinde ki, biraz evvelki konuşmacımız bunun üzerinde durdu, yılda 3-5 master derecesi ve doktora düzeyinde yetişmiş elemanla 1974 ders yılında bütün okullara yaygınlaştırılan rehberlik hizmetleri yürütlemezdi. İlk ve yüksek okulları bir yana bırakalım. Orta öğretim kurumlarında binlerce rehberlik, psikolojik danışma uzmanına ihtiyaç vardır. YÖK bunu bugün her üniversitede rehberlik ve psikolojik danışma merkezinin kurulmasını öngörmektedir. Benim, 1972-1973 ders yılında yalnız orta dereceli okullarımıza birer uzman eleman konulmak üzere yaptığım hesaplamada 4-5 bin arasında uzmana ihtiyaç olduğunu saptamıştım. Daha yakın zamanlarda yapılan bir araştırmada, bu sayının 8 bine çıktığı ileri sürülmektedir. 1980 yılındaki üniversite organizasyonu ile Hacettepe Üniversitesi'nin PDR bilim dalından lisans programı içinde öğrenci alınması; bunu takiben de ülkenin muhtelif yerlerinde dokuz kadar eğitim fakültesinde lisans programlarının açılması bence çok yerinde olmuştur. Ama bugün bunlardan belki üçü işler durumda imiş, diğerlerinde yeterli öğretim üyesi yokmuş, bu ayrı

bir konu. Bunlar iyi işlemiyor, kapatalım tutumu yerine bunları iyi işler duruma getirme önlemlerini alma tutumu benimsense daha yapıcı olur. O halde bence lisans düzeyinde eleman yetiştirme girişimi hayırlı, iyi bir iş olmuştur. Acil ihtiyaç karşısında birçok ülkelerin başvurduğu çare bu; ama daha geçerli programlarla iş görülmesi de önemli. Bence 4 yıllık bir yükseköğrenimle lisans bu alana etkili ve verimli hizmet verecek elemanlar yetiştirilebilir; ama iyi bir program ve uygun yöntemle. Bu hususu çok önemli. Hatta bu bakımdan bugün lisansüstü düzeyde yürütülen master ve doktora programlarının ehil bir grup tarafından ele alınıp irdelenmesi ve ıslah edilmesi gerektiğine inanıyorum.

Bugüne kadar okullarımızda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri büyük ölçüde bu alanda yeterince yetiştirmemiş, fakat üzerine sınıf öğretmenliği görevi yükümlenmiş ders öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Bunlardan bir kısmı kısa yaz kursları görmüş olanlardan oluşuyordu. Öğrendiğime göre bugün ancak 200-250 kadar okulumuz da 400-450 kadar uzman elemanla, az çok sistemli bir rehberlik yapılmaktadır. Ancak bunların bir kısmı da tam yeterli hazırlık almış değildir. Zira bunlardan pek azı özgün olarak rehberlik ve psikolojik danışma alanında yetişmişlerdir. Bunların çoğu, üniversitelerin dört yıllık lisans öğrenimi veren genel psikoloji, sosyoloji ve felsefe bölümleri mezunlarıdır. Bir kısmı yükseköğretmen okulu, pedagoji enstitüleri ve eğitim enstitülerinin pedagoji eğitimi mezunlarıdır. Bu arkadaşlarımız rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütebilmek için yeterli bir hazırlık almamışlardır. Bu arkadaşlarımı sorumluluktan tenzih ederim. Kendileri yeterince donatılmadan bu alanda hizmete sürülmüşlerdir. Birçokları canla başla çalışmakta ve iyi hizmet vermektedirler. Şunu belirtmek istiyorum. Reh-

berlik ve psikolojik danışma artık eğitimden de psikolojiden de farklı bir meslek, kendi başına bir bilim dalı olarak gelişmiştir, kendine özgü kuramları ve araştırma alanları ile ayrı bir bilim olma hüviyetini kazanmıştır. Amerika'da, Avrupa'da çeşitli ülkelerde eğitimden ve psikolojiden ayrı dernekleri vardır, hatta uluslararası çapta kurulmuş «International Round Table of Counseling» (IRTAC) gibi milletlerarası kuruluşlar da bu mesleği desteklemektedir; yani ayrı bir meslek olduğunu vurgulamak istiyorum. Ayrı bir meslek için bu sahada ayrıca yetişmeleri gerekli. Burada sözümü keseyim, çok vaktinizi aldım. Bu fikrimi ikinci turda anlatmak fırsatını bulabilirim.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Baymur.

Sözünü ettiğimiz hizmetleri daha etkili ve verimli kılmak konusunda Sayın Ataman'ın görüşlerini dinliyoruz.

Buyurun Sayın Ataman.

DOÇ. DR. AYŞEGÜL ATAMAN (G.Ü. EĞİTİM FAKÜLTESİ) — Efendim çok teşekkür ederim. Sayın Başkan, sevgili hocalarım, saygıdeğer meslektaşlarım ve istikbalin genç psikolojik danışman ve rehber arkadaşlarım. Ben paneldeki konuya biraz daha değişik yaklaşmak istiyorum. Panelin başlığı eğitimimizde psikolojik hizmetleri nasıl daha etkili ve verimli duruma getirebiliriz. Formasyon olarak benim lisansım Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde okul psikologluğu ve rehberlik bölümü ve özel eğitim bölümü yani formasyonum uygun ancak lisanstan sonra yüksek lisans ve doktora kademesinde özel eğitimi seçtim ve şu anda uzmanlık alanım bu, ama kurum mensubu bulunduğum Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı olarak hem mezunlarımın getirmiş ol-

duğu problemler, hem de bu alanda uzun yıllar çalışan arkadaşlarla yakın bir iletişim içinde oluşum sonucu bazı durumları buraya getirip tartışmayı gerekli gördüm. Bunlardan birincisi galiba biz bu konuda bir hata yapmaktayız. Psikolojik danışma ve rehberlik alanını seçen kişileri yanlış kaynaktan alıyoruz, o da şöyle. Mezun ettiğimiz öğrencilerimizi istihdam eden yer Millî Eğitim Bakanlığı. Çünkü psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri yaygın olarak okul örgütü içinde verilmekte. Biz bilmiyorum belki Ankara Üniversitesinin zafı oldu eğitim eğitim fakültesinin diğer kurumları bilemeyeceğim Hacettepeyi ama bizleri yetiştirirken hocalarımız belki bize bunu vermedi ama biz yanlış algıladık, çok yüksek bir beklenti ile fakülteyi bitirdik. Biz çok iyi psikolojik danışman olacağız, okullara gideceğiz, okullarda çocuklar her çeşit problemlerini bize getirecekler, biraz önceki konuşmacı sayın meslektaşlar da belirttiler, biraz psikiyatrik yaklaşım yapacağız, bunları derinlemesine sağaltıma alacağız, çok yakın bir ilişki kuracağız, okul müdürüne gerektiğinde akıl vereceğiz, gerektiğinde öğrencinin arkasında öğretmenle mücadele edeceğiz, öğrencinin sistem içinde destekçisi, problemlerini çözen kişisi, aile ile olan ilişkilerini düzenleyen bir yardımcı eleman durumuna geleceğiz beklentisi ile biz göreve başladık. Ama gittik gördük ki okul sisteminde durum hiç de böyle değil. Bir defa bizim taşıdığımız statü aatalı. Biz uzman yardımcısı olarak işe başlıyoruz. Nedir uzman yardımcısı? Millî eğitim sistemi içinde yeni ihdas edilmiş bir ünvan, bir kadro ne müdür bilir, ne öğretmen bilir, ne millî eğitim merkez teşkilatındaki kişiler bilir, işin acı yanı ne de biz biliriz. Ne yapacağız, nasıl yapacağız. Bunun üzerine o dönemdeki tabii biraz zaafılar, tecrübesizliğin verdiği girişimler de olacak ukalalık da ettik biz müdürlere, öğretmenlere. Bunun üzerine büyük bir tepki aldık millî

eğitim camiasından haklı olarak. Biz bazı durumlarda haklı çıkışlar yapıyorduk ama büyük ölçüde öğretmen öğrenci ile olan etkileşimini ve uzun yılların verdiği deneyimi de göz ardı ediyorduk ve tabiri caizse yamalı bohçanın zor tutan dikişli bir parçası gibi kaldık. Öğretmen bizi kabul etmedi, müdür kabul etmedi. Öğrenci de zaten deşifre olmak istemiyordu. Çünkü rehberlik servisini problemi olan kişinin gittiği bir ünite olarak algılıyordu. Uzun süre müdürlerin verdiği yan hizmetleri götüren yazışmaları yapan masa başında kalan tatili dahi belli olmayan bir statüde, daha önceki konuşmalarda da belirtildi, ne olduğu belli olmayan, joker misali okul sisteminde eksik görülen hizmetleri götüren bir statüde kaldık. Bu devam etti. Çünkü biz lise çıkışlı olarak üniversitelere gelmiştik. Sistem farklı idi, temelde öğrenciye hizmet götüren sistem öğretmenliği esas alıyordu. Biz, öğretmenlikten başka, öğretmenliği bir tarafa bırakıp uzmanlığı ön plana çıkarmıştık ama gördük ki hayır öğretmenlik esas. Ancak şöyle bir öğretmenlik esas meslekte, öğretmenlik artı uzmanlık. Öğretmen kaynağından gelmesi lazım ki millî eğitim bizim formasyonumuzu ve alanımızı özümlesin. Belki bu yeni düzenlemede bunu yapabiliriz biz. Öğretmen kaynağından yani bir iki sene öğretmenlik yapmış, kişilik özellikleri bu alanda formasyonu yatkın olan kişileri özel bir seçme yöntemi ile alıp, dört yıllık yoğun bir psikolojik danışma, rehberlik hizmetinden sonra tekrar millî eğitime sunarsak, sanki bu hizmetler daha bir iyi tutacakmış gibi geliyor. Onu da şuradan biliyorum.

Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü olarak farklı yapıda öğrencilerimiz var. Bir grup öğrenci, öğretmen kaynaklı öğrencilerdir, bunlar ilköğretime müfettiş olarak yetişirler. Bu kaynak 1926 dan beri var, sistem bu kaynağı reddetmedi. Ama nasıldır bunun şartı? En az üç

ila beş yıl başarılı, teftiş görmüş olmak, artı çeşitli özel sınavları geçmiş olmak üzerine de dört yıllık bir yüksek-öğrenim. Böyle olunca kişi tekrar sisteme döndüğünde hem bir statü kazanmış oluyor, sınıf öğretmenliğinden tef-tişe geçmiş oluyor, sistem de inkâr etmiyor. Eğer biz buna benzer bir kaynakla ya da sistemle bilmiyorum onu benim sayın uzman hocalarım tespit ederler ama uygulayıcı ola-rak alacak olursak mezunlarımız ne yaptıklarını bilirler. Asıl önemli dayanak noktamız tebliğler dergisi var hepini-zin bildiği 2201 sayılı, orada 1969'dan beri bizim uzman yardımcısı olduğumuzu iddia ettiğimiz, kurumlara gidip uz-manlık yapacağımızı, ileride bu alanda tek olacağımızı ve sayılı kişi olacağımızı zannettiğimiz alanı değiştirdi ve hep-sini rehber öğretmen yaptı. Yani mezuniyetinizde atanaca-ğınız yer okul sistemi içinde yine öğretmenlik temeline da-yanan rehber öğretmenlik. Bir yerde iyi. Neden iyi? Çünkü izniniz belli, statünüz belli, belki yapmamanız gereken bir yığın görevle donatılmış olsanız dahi ki bunun tartışılması lazım. Neyi ne kadar yapacağımız belli. Bunun en önemli zaaflarından biri ya da bu tebliğler dergisi yayımlandığından bu yana kimsenin konu üzerine eğilmemesinin sebep-lelerinden birisi, bu alana çeşitli kaynakların farklı isimlerde mezunlar vermesi. Ankara Üniversitesi farklı bir çıkış for-masyonlu öğrenci verir, Hacettepe farklı verir, 2547'den sonra ihdas edilen ve yaygınlaşmasını iyi karşıladığımız PDR anabilim dalları farklı formasyonda öğrenci verir. İsimlerimiz farklı, beklentilerimiz farklı, hizmet götürdüğü-müz alan tek olduğu için biz birbirimizle çekişirken, Millî Eğitim Bakanlığı bizi derledi toparladı rehber öğretmen statüsü içine soktu. Böyle olunca da karşımıza nasıl de-netleneceğimiz, ne tür haklara sahip olduğumuz, öğrenci ile ilişkilerimizi nasıl düzenleyeceğimiz karışıklık içinde bulunan bir kaos çıktı. Bunu zannediyorum bir parça bu-rada açarsak konuya çok daha iyi yaklaşmış oluruz.

İlk turda söyleyeceğim bu efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ataman.

Sayın Kuzgun, ilk turda sizin aynı konuda görüşlerinizi rica ediyorum.

Buyurun Efendim.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN — Ben de Sayın Hocam Feriha Baymur gibi ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yeterince, gönlümüzün istediği düzeyde gelişmemiş olmasını danışman yetersizliğine bağlıyorum ve bunu iki açıdan ele alıyorum. Hem sayıca yetersiz hem de belki formasyon yetersizliği de sözkonusu. Burada bunun tartışma konusu olmasını ve tartışmalarda değişik görüşlerin ortaya çıkmasını ve uygulamaya çok değişik yöntemlerin belirmesini de doğal karşılıyorum. Çünkü henüz meslek yerleşmiş, oturmuş, geleneklerini kurmuş bir meslek değil, hiç değilse ülkemizde.

Ben Sayın Ataman'ın üzerinde durduğu bu uzmanlık sözcüğüne takılıyorum. Oldum olası bu dört yıllık lisans mezunlarına uzman denmesi beni rahatsız etmiştir. Lisans mezunu uzman olunca, yüksek lisans, doktora yapanlar ne olacak? Bu yalnız okul danışmanları için değil, sosyal hizmet uzmanları için, çocuk gelişimi uzmanları için de sözkonusu. Onun için rehber öğretmen, grup rehberi daha mütevazî ve gerçeği daha yansıtan ünvanlar veya meslek adları. Ben okul danışmanını şahsen tercih ediyorum. Formasyonlarımız gerçekten farklı. Çünkü her fakülte kendi imkânlarına göre bir yol tutturdu, ben Hacettepe'liyim aslen, orada vaktiyle sürdürmekte olduğumuz programları arkadaşım Ethem Özgüven değindiler. Yalnız bir hususa işaret etmek istiyorum. Halen mensubu bulunduğum Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinin Rehberlik

ve Psikolojik Danışma anabilim dalının lisans öğrencisi yoktur. Eğitimde psikolojik hizmetler bölümünde, üç ana bilim dalı vardır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma bunlardan biridir, diğer anabilim dalları eğitimin psikolojik temelleri ve özel eğitimidir. Buna şu açıdan biraz vurgu getirmek istiyorum. Daha önceki toplantılarda da yapmış olduğum konuşmalarda rehberlik ve psikolojik danışma lisans eğitimine ben de sayın hocam gibi taraftarım. Eğitilmiş danışmana şiddetle ihtiyacımız var, lisans düzeyinde bir eğitimle bunun yetiştirilebileceği inancındayım. Amerika'da genellikle lisans üstü düzeyde yetiştiriliyor; fakat orada uygulanan lisans üstü eğitimini de kişisel olarak ben onaylamıyordum. 1963 yılında Amerika'ya bir psikoloji lisans mezunu olarak gittiğimde benim lisans üstü, yüksek lisans yapmakta olan arkadaşlarımdan bazıları beden eğitimi öğretmenliğinden, bazıları fizik öğretmenliğinden, bazıları matematik öğretmenliğinden geliyorlardı ve hiçbiri lisansta psikoloji okumamışlardı. Onlar da benim gibi ölçme değerlendirme, psikolojik danışma ilke ve teknikleri derslerini okudular. Ben kişisel olarak psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında psikolojinin çok önemli bir rol oynadığı inancındayım. Bir kere mesleğin adı psikolojik danışma. Son yıllarda psikolojik danışma öylesine önem kazanmıştır ki neredeyse rehberlik terimini ve kavramını alandan atmaya başlamıştır. Danışanla, danışman arasında geçen ilişki yoğun bir psikolojik ilişkidir. Kişinin adeta neredeyse bilinç dışına bile zaman zaman girme gereği ortaya çıkabiliyor. Çatışmalarıyla değer yargılarıyla, tutumlarıyla, duygusal tıkanıklıklarıyla, her şeyleriyle ilgilenmek durumunda kalabiliyor bir danışman. Ben tıp eğitimini de fizikten, kimyadan, biyolojiden apayrı bir bilim olarak görürüm. Ancak tıp eğitimi için önce bir temel bilim eğitimi gereklidir. Fizik, kimya, biyoloji temelle oturma-

yan bir tıp eğitimi bence mümkün değil. Psikolojiyi de böylesine gördüğüm için özellikle vurguluyorum. Programlarda psikoloji derslerine daha fazla ağırlık verilmesi ve belki de daha iyisi psikoloji bölümlerinden bu derslerin aldirılmasını gerekli görüyorum. Halen mensubu bulunduğum kurumda eğitimin psikolojik temelleri diye bir bölüm var ve bu bölümde bir psikoloji lisans programında bulunan derslerin pek çoğu var. Yine de biz bazı derslerin hâlâ eksikliğini duyuyoruz ve bazı alanlarda yeterli öğretin elemanı ihtiyacı hissediyoruz. Burada tabii şartlara göre bazı kısıtlamalar yapmamız zorunlu olabilir; ama olması gereken modeli bir kere saptarız da ondan sonra o hedefe, o ideale ulaşmak için çabalarımızı sürdürebiliriz. Benim esasta vurgulamak istediğim nokta bu. Öğretmen kaynaklı danışman konusuna gelince. Bunu ne sakıncalı, ne de çok gerekli bulurum: şart değil. Ama yeterli, yetenekli, hevesli öğretmenlere de program açılmalıdır. Ancak hep tekrar vurguladığım gibi: tercihan psikolojik öğretmenlerine açılmasını ben bunu daha uygun bulurum bir matematik öğretmeni de kişilik itibarıyla belki yatkın olabilir; ama matematikten psikolojiye geçişi belki biraz daha uzun zaman alabilir.

Şimdilik diyeceklerim bu kadar.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kuzgun.

Sayın Özgüven herhalde yeterli dinleme süresi buldular.

Şimdi ilk tura ilişkin görüşlerini rica edeceğim.

Buyurun Sayın Özgüven.

PROF. DR. ETHEM ÖZGÜVEN (H.Ü. Eğitim Fakültesi)
— Efendim, hepimizin aklını karıştıran şey, okullara çiden danışmanlar neden başarılı olamıyor sorusu. Çünkü önem-

İl bir sorun, o kadar yıllarını harcıyor öğrenciler, hocalar yıllarını veriyor, yetiştirmek için, fakat ürün olarak yetişen öğrenciler okullarda başarılı olamadığı görünüyor. Danışmanların başarılı olamadığı görünüyor. Biz üniversiteler olarak tezlerimizi bunlar üzerine yönlendirmeliyiz. Neden danışman başarılı olamıyor? Tutturmuşuz bir tez konusu olarak, tekrarlanan bir konu olduğu için söylüyorum, «psikolojik danışmanın etkisi var mı yok mu?» Bunlar önemli araştırmalar yani bunları küçümsemiyorum ama her şeyden evvel temel ve fonksiyonel araştırmalara artık bundan sonra önem vermek zorundayız. Neden başarılı olamıyor bizim yetiştirdiğimiz ürünler okullarda?

Efendim danışmanın okullarımızdaki fonksiyonu belli değil, Sayın Ataman bunu çok güzel belirttiler. Okullarda, uzman adıyla yahut öğretmen adıyla ne dersiniz deyin, isterseniz yıldızlı bir levha da asın kapısının üstüne, faydasız, Danışman yaptığı işle belli oluyor. Danışmanların okuldaki fonksiyonları belli değildir, ne yapacakları bizim açımızdan belli olabilir. Biz diyebiliriz ki danışman şunları şunları yapacaktır. Profesyonel kişilerin kafasında vardır danışmanın ne yapacağı, hatta şunu yap, şunları da yapmayacaksınız okulda diye öğrettiklerimiz de oldu, ama okula gittikleri zaman yapacakları işlerin ne olduğu oradaki yönetici ve öğretmenler tarafından bilinmediği ya da kabul edilmediği için görevler icra edilmiyor. Ayrıca danışmanların öğrencilerle de bir ilişkisi bulunmuyor. Çok özel bir ilişki haline geliyor danışman öğrenci ilişkisi. Öğrenci sınavdan, dersten zaman bulacak, çok sıkıntılı bir durumu yoksa, danışmana gelecekte bir meselesini anlatabilecek, birçok okullarımızda hizmetin önemini vurgulayan bir statü sembolü olan bir oda bile yoktur; Danışman bir kenara sıkıştırılmıştır. Bu neden böyle olmuştur? Kanımca yıllar yılı bunu söyleriz, bir arz ve talep kanunundan kay-

naklanmaktadır. İhtiyaç hissedilmeden ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik alanı hizmete sunulmuştur. Şimdi biz onlara neyi anlatmaya çalışalım onlar bu ihtiyacı hissetseydi, bu talep karşısında sunulsaydı, durum farklı olurdu. Bugün teknolojiye olduğu gibi sanayli kesiminden adam geliyor, ben şu teknolojiyi uygulamam için şu tipte adama ihtiyacım var diyor, oturuyor eğitimci ile birlikte program yapıyor. Biz arz olmadan talep şeklinde bunu üst düzeydeki bir grup olarak sunmuşuz. Tuğba ağacı nazariyesine benziyor. Ülkemiz için yararlı diye düşündüğümüz birçok şeyleri yapmağa çalışmışız. Tuba ağacı kökleri havada, dalları yerde olan bir ağaçtır. Tanzimattan beri ülkemizde uyguladığımız bir sistemdir. Üst düzeyde yetişmiş olan münevverler temelde birçok şey ihtiyaç olarak hissedilsin hissedilmesin bu yararlıdır deyip sunmuşuz. Bu birçok yerde yararlı olmuştur. Çünkü alt düzeyde bunların anlaşılması zaman alıcı bir olaydır. Ama rehberlik açısından düşündüğümüz zaman bu pek yerinde olmamıştır. Peki ne yapalım şimdi? Kanımca biz bir de başarılı olamamamızın nedeni, lisans üstü düzeyde programlar açtık. Bunlar ise okullara gitmediler. Sayın Prof. Dr. M. Kepçeoğlu buradamı bilmiyorum, bir araştırması var, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında danışman olarak çalışan kişilerin yüzde bir veya ikisi danışma eğitimi görmüş kişiler, kalan yanı % 58'i ise görmemiş kişilerdir. Ekonomiden mezun olmuş, tarihten mezun olmuş, coğrafyadan, Türkçeden, İngilizceden mezun olmuş öğretmenler sırf okula ataması yapılsın diye veya şu veya bu başka neden ile uzman kadrolarına tayin edilmiş kimselerdir. Biz bu alanı, üst düzeyden kişiler olarak mesleği, psikolojik danışma ve rehberlik mesleğini, kavramlarıyla ilkeleriyle yeni baştan doğru dü-rüst sunamadığımız için bu alan baştan yanlış anlaşılmıştır. Ben biraz evvel personel yetiştirme konusuna değin-

diğim zaman, maksatlı olarak bu kalite meselesine eğil-
mek zorunluğunu hissettim. Biz artık alanda ne yapacağı-
nı bilen, okula gittiği zaman hiçbir yerden bir emir alma-
dan harekete geçen, hizmetin sorumluluğunu alan yaptığı
işle kendisini kabul ettiren kişiler yetiştirmek zorundayız.
Bütün çabalarımızı bu yönde yoğunlaştırır, yani işin başın-
da imiş gibi bütün ilkeler, etikler, uygulamalar, bütünüyle
profesyonel kişiyi okullarımıza götürürsek, öyle zannedi-
yorum başarılı olabiliriz.

Diğer değinmek istediğim bir nokta. Biz artık 15-20
sene evvel saptadığımız rehberlik kavramlarını, rehberliğin
fonksiyonunu yeniden gözden geçirmemiz gerekmektedir.
Biz diyorduk ki rehberlik ve psikolojik danışma uzmanı sa-
dece okullara gider ve okullarda görev yapar. Şimdi arka-
daşlar durum hiç öyle değil. Sanayii kesimi, diğer kamu
kesimleri özel sektör artık insan ilişkileri yönünden veya
birçok alanlardan bu sektörde de bizim hizmet vereceği-
miz konular, işler ortaya çıkmıştır. Bu kurumlar, bizim hiz-
met alanımız olmayan Sağlık Bakanlığı bizim hizmet ala-
nımız haline gelmiştir. Geçen sene biz mezunlarımızı ver-
dik 17 kişi. Bunların hikayesini şu bakımdan anlatmak is-
terim. Fonksiyon olarak nerede hizmet almışlardır. Ki bize
bir ipucu verabilir. İlk defa 17 kişi mezun olduk geçen sene
bunların bir tanesi İhsan Doğramacı başarı ödülünü, bir
tanesi de İhsan Doğramacı teşvik ödülünü kazanmıştır.
Beş tanesi Hacettepe Yüksek Lisans Programına girmiştir.
7 tanesi Millî Eğitim Bakanlığının açtığı psikoloji, psiko-
lojik hizmet mezunları arasında psikolojik danışma ve reh-
berlik programı mezunlarından yedisi 13 kişi içine baş sı-
raları almışlardır. Bir tanesi Sağlık Bakanlığında bir tane-
si Sosyal Sigortalar Hastanesinde görev almışlardır. Bir
tanesi bankada görev almıştır. Bununla şunu vurgulamak
istiyorum. Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmet alanla-

rı sadece okullar değildir, fonksiyonumuzu ve atanma olasılıklarımızı araştırmak gerekiyor. Ben lisans programını hazırladığım zaman maksatlı olarak programa, son sınıf son sömestriye «kurumlarda gözlem» diye bir ders koydum. Çocuk gidiyor, o derste ben mezun olduğum zaman ne iş yapacağım sorusunu kendisi araştırıyor. Uzaktan yakından psikolojik danışma ve rehberlikle ilgili ne kadar kurum varsa onların listesini çıkarmışızdır, öğrenciler grup halinde hocalarının nezaretinde oralara gitmektedirler, bir çeşit oryantasyon ve iş seçme, iş bulma programı haline gelmektedir bu ders dolayısıyla öğrenciler arz-talep ilişkileri kurmaktadır ve inanın bize bir hayli talep geldi mezunlarımız iş vermek için. Diyorum ki Psikolojik Danışma ve rehberlik kavramını da gözden geçirmeliyiz. Sayın Doç. Dr. Yıldız Kuzgun'la beraber bulunduğumuz bir toplantıda bir yabancı uzmanın da belirttiği gibi rehberlik fonksiyonu yavaş yavaş azalmakta, yoğunluk psikolojik danışma yönünde gelişmektedir. İnsan ilişkilerini geliştirme, aile terapisi, grup terapisi gibi konular bizim alanda daha yoğunluk kazanmaktadır. Öyle zannediyorum biz de programlarımızı bu yönde değiştirmeliyiz ya da değiştirmeden evvel bu konularda incelemeler, araştırmalar yapmalıyız, bu yönde programlarımızı düzenlemeliyiz. Biraz evvel Devlet Planlama Teşkilatındaki belgeleri buraya gelmeden evvel karıştırıyordum, yükseköğretimde istihdam konusu ile ilgili, İş ve İşçi Bulma, işsizlere iş bulma konularında Devlet Başkanı Sayın Tınaz Titiz, bu konu ile ilgili olarak grup grup diyor herkesi belirli bir mesleğe yöneltme yaptıracağını becerisiz insanları bir meslekte yetiştireceğini ifade ediyor. İkinci bir noktası daha var, insan ilişkileri konusunda herkesi aydınlatacağım diyor, bu tür programlar düzenleniyor; yani Batıda olup da bizde yoktur diye düşünmemiz doğru değil. Bu insan ilişkileri meselesi bakınız bir

dovlot planında dahi yavaş yavaş yer almaya başlamıştır. Onun için biz psikolojik danışma ve rehberlik alanı olarak fonksiyonu, hizmet alanlarımızı incelemeliyiz, Türkiye'nin olanaklarını incelemeliyiz, özellikle Psikolojik hizmetler programı bulunan yedi tane üniversitemiz ilk mezunlarını önümüzdeki sene, bu senenin sonunda vereceklerdir, bunların istihdam konularını özellikle araştırmalıyız, sadece okulları hedef almamız biraz önce değindiğim nedenlerden dolayı doğru değil. İkinci turda konuşmamın kalan kısmına devam edeceğim.

BAŞKAN (Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu) — Teşekkür ederim Sayın Özgüven.

Görüldüğü gibi etkili kılma, verimli kılma konusunda hareket noktamız bu işle uğraşacak yetişmiş Insandan, insan gücünden hareket oldu ve oradan tartışılmaya başlandı. Psikolojik Hizmetlerin temeli insanla, insanın gelişmesiyle ilgili olduğundan dolayı bu çok doğal bir durumdur. Ben de görüşlerimi bu noktadan başlayarak sizlere aktarmak istiyorum. Psikolojik Hizmetler kavramı, iki gündür izlediğimiz ve daha önce de yaşadığımız gibi, bir kavram dağınıklığının ve hatta bir kavram kargaşasının etkisi altındadır. Psikolojik Hizmetler, Rehberlik, Kılavuzluk, Önderlik, Öğretmenlik, Rehber Öğretmen, Danışman, Yakın İlişki Kurma, Ağabeylik, Ablalık, Dostluk, Arkadaşlık gibi kavram ve eylemlerin hepsi çoklukla aynı potada ele alınmakta, değerlendirilmekte, hatta uygulamaya konulmaktadır. Tek farklılık şu olmaktadır; hangi meslekte yetişmiş-yardımlı götürebilmek biçimlenip gerçekleşebilir.

Aynı biçimde dün de vurgulandı, bugün de vurgulanmasında gerek olan husus şudur: Bu hizmetler, hiçbir zaman özel eğitimin bir benzeri olmayıp, özel eğitimin bir tamamlayıcısı da değildir. Özel eğitimle bütünleşmesi gere-

ken hizmetler değildir. Evet, özel eğitim uygulamalarında da hizmet götürme durumundadır. Ama onunla beraber ve onunla bütünleşmiş durumda ele alınmak durumunda değildir. Konuyu maalesef 1950'lerde bu biçimde ele aldık, ne yazık ki 1980'de de aynı biçimde ele almaktayız. Örgütlenme ve yönetmelik bu biçimde oluşmuştur. Eğer okullarda Psikolojik Hizmetleri ve Rehberliği bilimsel ve gerçekçi olarak ele almak istiyorsak ortaya konulan bu yönetmeliğin derhal kaldırılması gereklidir. Ancak ve ancak bu yönetmelik, özel eğitim hizmetlerine muhtaç gençlerle, çocuklarla ilgili hizmetlere yönelik esasları kapsayan bir yönetmelik olarak değerlendirilmeli ve uygulanmalıdır. Rehberliği bu yönetmeliğin çerçevesinde ele almayı düşündüğümüz sürece kendimizi 1950'lerdeki yerde bulabiliriz. Böylece burada, panelde tartışılanlara ne yaklaşabiliriz, ne de yaklaşmamıza izin verirler. Bu yönetmeliğin nasıl hazırlandığını bilemiyorum, ama okullarda Psikolojik Hizmetlerle hiçbir ilişkisinin olmadığını açık ve kesin olarak anlatmak, göstermek gerektiği görüşümdedir ve yeri geldiği zaman da her yerde bunu ayrıntılarıyla tartışmak, değiştirmek gerektiğini göstermek eğilimindedim.

Yalnızca Rehber öğretmenle, Psikolojik Hizmetler yürütülemez. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerini öğretme işinin dışında olduğunu kabul edecek bir profesyonel ünvana, bir belirlemeye ve esasa bağlamaya gerek vardır. Eğitim sistemimize, okullara Psikolojik Danışman kavramı artık girmelidir. Bir okul danışmanı kavramı, psikolojik bir danışma hizmet ve işlevinin olduğu belirlenerek, okul sisteminde yer almalı ve mutlaka öğretmen kavseniz, hangi okulun mezunu iseniz onun görüşleri ve bakış açısı esas olmakta ve Psikolojik Hizmetleri buna göre ele almaktasınız. O yönüyle, Psikolojik Hizmetler kavramını veya işlevlerini çağın gerektirdiği bir biçimde belirlemek,

herhalde en önce yapılması gereken iş oluyor. Özellikle okullarda öğrencilere ilişkin saydığımız sorunlara gerçekçi bir biçimde yaklaşmak istiyorsak bu kaçınılmazdır. Bu çerçevede benim vurgulamak istediğim nokta şudur: Açıkca ortaya çıktı ki, bu hizmetleri nasıl tanımlarsanız tanımlayın bu hizmetler **öğretme** işinin bir uzantısı değildir. Psikolojik Hizmetleri okulda halâ bu düşünce ile sürdürmeye çalışırsak, 20 sene sonra da yine aynı konuları, çıkmazları tartışacağız demektir. Bu hizmetler öğretmeye, öğrenmeye yardım eden, onları kolaylaştıran, zenginleştiren, anlamlı ve verimli kılan bir hizmetler grubudur, ama öğretme işinin uzantısı değildir. Öğretme işinin uzantısı olmadığı sürece de, kendi bütünlüğü içerisinde ele alınması ve geliştirilmesi gerekir. Bu gerçeği saptamadığımız sürece, öğretime nasıl girebiliriz, onun içinde nasıl yer ediniriz, uğraşını verdiğimiz sürece okullarda Psikolojik Hizmetleri sürdürmede başarılı olmamıza olanak yoktur. Öğretmenin yanında nasıl eşit yer alabilirim, onun görevinin bir kısmını nasıl yapabilirim diye değil de, öğretmenin görevini yapmasında, okulda ben nasıl bir yardımcı işlevi götürebilirim? Öğretimi, eğitimi nasıl zenginleştirebilirim? onu nasıl kolaylaştırabilirim? düşüncesinin egemen kılınması amaçlanmalıdır. Böylece, öğrenen gence, okulda bu hizmetlerin gerektirdiği işlevler içinde profesyonel ve sistematik ramıyla, öğretme anlamıyla birleştirici bir hizmet verme zorlamasından artık kurtulmalıyız. Çünkü öğretmenin yaptığı işe yönelik belli veya geleneksel bir anlayışımız var. Biz bu öğretme sistemi işinin bir parçasını ele alıp, Psikolojik Danışma hizmeti vermek için bir yere tutunmaya çalıştığımız sürece bu sistem tutunmayı, tutunmaya çalışanları itecektir, dışlamaya çalışacaktır. Öğretmede değil, Psikolojik Danışma Hizmetleri olarak, **eğitim işinde, eğitim sürecinde** yerimiz vardır iddiasını, uğraşını verme

durumundayız. Bu uğraşı da vermek için mutlaka öğretme veya öğretimin bilinen ünvanlarına veya işlevine yapışmamıza gerek yoktur. Çünkü bu gereğin olmadığını bize sistemdeki, okuldaki geleneksel ve güçlü öğretmen kadrosu hemen anlatabilir. O bakımdan okul danışmanı, eğitim danışmanı veya benzer bir ünvan, eğitim örgütünün okulda gerekli bir ögesi olarak, profesyonel işlevini yerine getirecek bir eleman olarak ele alınmalıdır. Uğraşı bu yönde verme durumundayız. İster istemez bu uğraşı vermeye, önce meslek öncesi lisans programlarından başlayacağız, belkide yönetmelik çalışmasından, uygulamalardan başlayacağız, ama başlatma durumundayız. Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesinin yürütmek durumunda olduğu Okullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerini gereği gibi yürütemeyeceğine değindim. Bu yönetmeliğin derhal kaldırılmasını önerdim. Bu durumda, onun yerine ne koyalım? Önerim şu olacaktır: Artık Millî Eğitim Gerçlik ve Spor Bakanlığında öğrenciye yönelik de bir birimin kurulması, bir **Öğrenci İşleri Genel Müdürlüğünün** kurulması zamanı gelmiştir. Bakanlığın, esas görev götürmesi gereken kitleye yönelik bir örgütlenmesi, ünitesi yoktur. Her birimin kendine göre öğrenci anlayışı, öğretmen anlayışı, öğrenci sayıları, istatistikleri ve benzer bilgileri ve işlemleri vardır. Ama, bir **Öğrenci İşleri Genel Müdürlüğü** örgütsel açıdan bir gereksinmedir. Böylece öğrencimizi tanıyabilelim. Eğitim örgütü gereksinimleri, nelerdir? Bunara yönelik çalışmalar yapabilelim. **Öğrenci İşleri Genel Müdürlüğü**, bu sistem içerisinde ele alabileceğimiz bazı sorunlara yeniden gerektiği gibi yaklaşma olanağını verecektir. Eğer, bu alanda çalışanlara böyle bir fırsat verilirse, doğal olarak temelde çok büyük bir görev ve sorunluluk yüklenmiş olurlar. Bu fırsatı iyi değerlendirmek gerekir. Çünkü bu fırsatı verenler en küçük bir aksamada ter-

hal bu fırsatı geri alacaklardır. 1950'lerde, 1960'larda buna benzeyen deneyimler geçirmiş bulunmaktayız. Bu çerçevede yeniden bir örgütlenme ister istemez biraz önce değinilen «Okul Danışmanı» kavramıyla bütünleşecektir. Okullardaki temel işlevlerde farklılaşma, belirginleşme uygulamaları başlayacak ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetleri, etkinliğine kavuşma şansına sahip olacaktır.. Böyle bir örgütlenme mesleksel örgütlenmeyi de sağlar.

Temelde, Psikolojik Hizmetleri götürmede yöntemler ve farklı yaklaşımlar olabilir, ama bu hizmetlerin de kendine özgü bir çok araç-gereç gereksinim ve kavramı vardır. Evet, öğretmenin aracı; kitabı, not defteri gibi araçları vardır ve bunlar aktarma gücü olarak özetlenebilir. Ancak Psikolojik Hizmetleri, işlevlerinin gerektirdiği biçimde sağlayabilecek, götürebilecek profesyonel elemanın araçları, gereçleri nelerdir? Kuşkusuz bunların başında Psikolojik Ölçme Araçları ve bunlara dayalı olarak da teknikler gelir. Ülkemizde bu konudaki yetersizlik, bu konudaki durum iki gün boyunca sergilendi. Hatta bu araçlar o hale getirildi ki bir ekonomik, ticarî meta olup eğitimi etkiler hale dönüştü. Test artık, kötü, tehlikeli bir araç haline getirildi. Aslında böyle midir? Herhalde böyle değildir. Bu araçların psikolojik özelliği vurgulanmış olsa idi, testler toplumumuzda ve eğitimde bugünkü durumuna düşmezdi. Psikolojik Ölçme Araçlarının, psikolojik hizmetler götürmedeki temel özelliğini, temel işlevini gözden ırak tutmadan bu konuya yaklaşmamız gerekiyor. Ülkemizde ne yazık ki bu araçlar salt belirli zamanlarda gençler hakkında kararlar vermek için kullanıldı, yani salt giriş sınavları için kullanıldı. Bu biçimde kullanma Psikolojik Ölçme Araçlarına hiç de hak etmedikleri bir değerlendirme getirdi ve onları boy hedefi yaptı. Tüm hücumların hedefi yapıldı.

Ama Psikolojik Hizmetler çerçevesinde Psikolojik Ölçme Araçlarını karar vermek için değil, bireyi, onun gelişmesini tanımak için kullandığımız sürece bu kullanma anlamlı olacaktır. Psikolojik hizmetleri bu tür bir tanımadan sonra ulaştırmaya çalışırsak bir bilimsel ve anlamlı dayanağımız olacaktır. Bu bakımdan Psikolojik Ölçme Araçlarına bilimsel açıdan bakmak ve ülkemizde de artık bu bakışın esas haline gelmesini sağlamak gerekiyor. Psikolojik Ölçme Araçlarını yalnız ticari amaçla kullanmakla kalmadılar, bilinçli olarak kullanılması gereken yerlerde de kullanılmasını engellediler. Bunların yanısıra, sınırlı da olsa, gittikçe yayılan bir bilinçli uygulama arayışı oluşmaktadır. Bu arayışa, bilimsel ve profesyonel boyutlarda yön vermek gerekir.

Uygulamalara baktığımızda, maalesef, umut kırıcı bazı durumlar görülüyor. Kullandığı aracı niye kullandığını, bu aracın içerisinde nelerin olduğunu dahi bilmeden kullananlar var. Cevap kâğıdını nasıl ve ne ile puanlamış onu da anlamak mümkün değil. Birisi bir zamanlar bir aracı öyle «tercüme» etmiş, artık herkes onu öyle kullanıyor. Ne veriyor? ne işe yarıyor? bu araç. Bilen çok sınırlı. Öyle ise Psikolojik Ölçme Araçlarını kullanmada ve bunların Psikolojik Danışma Hizmetlerinin bir aracı olduğunun bilincine varmakta artık geç kalmayalım, bunu belirleyelim. Herkesin bu araçları kullanamayacağını vurguluyoruz. Ama, bizler acaba bu araçları kullanma durumunda yeter bilgiye, deneyime ve bilince sahip miyiz? Bu bilimsel kıskançlığı **profesyonel tavrı** göstermeden önce, bu konuda bilimsel ve profesyonel ehliyetimizi de ortaya koymak durumundayız.

Bunun içinde gerekli ehliyeti kazanmak zorundayız. Yine önemli bir noktayı belirlemek istiyorum. Belki kendi kendimizi eleştirmek olacaktır. Bu araçların bir kısmı,

maalesef, üniversitelerimizde tez çalışmalarından dolayı kitapların arkasında veya tezlerin arkasında birer ek olarak, bir zorunluluktan dolayı, verilmeye başlandı. Tezde kullandığınız araçları da yayınlama durumundasınız biçimindeki bir zorunluluk. Böylölikle, inanmadığımız işi yaptık, bindiğimiz bir dalı kesme durumunda da kaldık. Buna herhalde son verme zamanı geldi. Psikolojik Ölçme Araçları bir tezin sonuna konmamak durumundadır, eğer o araç Psikolojik Ölçme Aracı ise. Gözlenen odur ki: Millî Eğitim Bakanlığı, özellikle psikolojik ölçmeye ilişkin aldığı ve uygulamaya koyduğu kararlardan sonra bazı girişimlerde bulunuyor, kısa sürelerle işler yürüyor ve sonra sonuçlandırmadan bırakılıyor. 1974'de bunun tipik bir örneğini görüyoruz. Öğrencileri yöneltme işi için araç, gereç geliştirelim dediler ve mevcut araçları, gereçleri geliştirmek için iki, üç ay çalışıldı. Kısa süre içerisinde bazı çalışmalar yapıldı, bazı araçlar uyarlandı. Ama şu anda o çalışmanın hiçbir ürünü kullanılmıyor. Okullarda Psikolojik Danışma Hizmetleri ve Rehberlik konusunda değinmek istediğim bir önemli konu da şudur: Bütün bu işlerin, işlev, araç, gereç ve diğer hususların yanı sıra bir de etik boyutu, mesleksel ahlak boyutu vardır. Öğretmenliğin mesleksel ahlâkı ile ilişkili belirli kuralları, gelenekleri, yasal esasları vardır. Okullarda Psikolojik Danışma Hizmeti sunma durumunda olanların bu işlev çerçevesinde izlemeleri gereken nedir? Bu henüz açık ve seçik değildir. Bazı fakültelerimizde mesleksel etik bir ders haline getirildi, ama sonra kaldırıldı veya istenmedi. Temelde kişinin kendi mesleğinin bilincine varıp bunu sürdürebilmesi için o mesleği meydana getiren etiği bilmesi, hazmetmesi ve bunu sağlaması ve uygulaması gerekiyor. Eğer etikle ilgili davranışları, tavırları kazanabilmiş olsaydık, bugün okullarda Psikolojik Danışma Hizmetleri uygulamalarının yeri daha etkili meslek-

sel temellere dayanabilir idi. Maalesef bu etik tavrı yeterince gelişemediği için okullardaki mevcut öğretim etiği-ne uymak zorunda kalındı ve tanımamız gereken öğrenci-yi **yargılar, onun hakkında kararlar** verici roller oynandı ve oynanmakta.

Yükseköğretimle ilgili uygulamalarda da birçok eleştiriler yapıldı. Ancak Yükseköğretimden, onu temsilen panelimizde bir kimse bulunmadığı için o konulara daha ayrıntıları ile girme gereğini duymuyorum. Ama iki üç yıl sonra, o konular da büyük ayrıntılarla tartışılacaktır. Psikolojik Danışma Hizmeti sunma durumunda olanların örgütlenmesi gereğini arkadaşlarımız vurguladılar, tekrar hatırlamakta ve bunun temel bir gerek olduğunu söylemekte yarar vardır. Toplumumuzda Psikolojik Danışma Hizmetlerine ve Rehberliğe bir istek oluşturuldu. Üniversiteye Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi uygulamaları bu isteği yarattı. Bu güçlü isteğe kim cevap verecek? Eğer Psikolojik Hizmetler konusunda yetkili ve konunun sahibi olan kimseler cevap vermezse, ki vermiyorlar, özel sektör uygulamaları, dershaneler ve özel okullar buna gereken cevabı ve hizmeti sunacaktır. Ama bu hizmet temelde Psikolojik Hizmet mi olacaktır? yoksa tecimsel bir etkinlik mi olacaktır? O tartışmayı şimdi yapmıyorum. Bir süre sonra yapılacaktır. Ama onlar tercüme araçlar geliştireceklerdir, uzmanlar bulacaklardır, hatta kendilerine göre uzman yetiştireceklerdir. İstek güçlü iken, piyasa açık olduğu için hemen bu hizmeti sunacaklardır. Öyleyse şu ÖSYM'nin geliştirdiği isteği göz ardı etmeyip, buna yönelik hizmetleri de düşünmekte yarar vardır. Sözlerimi bitirirken şunu vurgulayarak bir soru ortaya koymak istiyorum. Psikolojik Ölçme Araçları, hiçbir zaman amaç değildir, eğer psikolojik hizmet sunmak istiyorsanız. Bugün ülkemizde Psikolojik Ölçme Araçları amaç haline getirilmiş-

tir ve onun için bu dağınıklık, başıbozukluk ve feceat ortadadır. Ama bunları, bir araç halinde değerlendirirsek, profesyonel olarak ele alırsak bu araçlar psikolojik hizmet götürmede bize yardımcı olacaktır.

Sorum şu: «Bugünkü Personel Yetiştirme ve Programlar» tartışmalarında hiç Psikoloji bölümlerinden, psikoloji bölümlerinin programlarından söz edilmedi. Bu çok dikkatimi çekti. Yalnız Sayın Kuzgun psikolojinin temel olması gereğine değindi. Bilindiği kadarıyla, yedi sekiz tane fakültede psikoloji programı var ülkemizde. Bunlar da, Rehberlik değil ama Danışmanlık Psikolojisi çerçevesinde eleman yetiştiriyorlar veya yetiştirmeyi amaçlıyorlar. Bu yönde çalışmaları var. Acaba biz bu tartışmaları yaparken onları bilerek mi tartışmalarımızın dışında bıraktık, yoksa onlarda, eleman yetiştirme çerçevesinde bizim eğitim bölümlerinde yaptıklarımıza benzer işler mi yapıyorlar? Tahmin ederim arkadaşlar bu konularda bize gerekli bilgileri vereceklerdir. Bir de Sayın Özgüven'e bir soru yöneltmek istiyorum. Programlardan, programların içeriğinden söz etti, ama benim kafama takılan bir konu var. Bu programları yürütenler yani Psikolojik Hizmet verecekleri yetiştirenlerin ülkemizdeki sayısal ve niteliksel kadrosu nedir? Yeterli midir?

Efendim sabırlarınız için teşekkür ederim.

Şimdi ikinci tura başlayacağız ve ümit ediyorum ki Sayın Özgüven ve panel üyesi arkadaşlar bu konulara değinecek ve bazı cevaplar vereceklerdir.

Sayın Baymur ikinci tura yine sizinle başlamak istiyorum.

Buyurun.

PROF. FERİHA BAYMUR (Emekli) — Teşekkür ederim.

Sayın Panel arkadaşlarım değindiler, psikolojik danışma ve rehberlik yeni bir meslek, insan gelişimine yardım sağlayan yeni bir hizmet alanı, belki bu bakımdan yeterince oturmamış bir alan. Fakat şunu vurgulamak istiyorum ki, bu alan yani rehberlik ve psikolojik danışma eğitimden de psikolojiden de farklı bir meslek alanı. Hatta bundan ötürüdür ki Hacettepe Üniversitesinde psikolojik danışma ve rehberlik programının daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla 1974 yılında başvurduk ve senato kararı ile pedagojik danışma ve rehberlik başlı başına bağımsız bir bilim dalı oldu. Yani eğitim bölümünden ayrıldık. Daha evvel bu bölüm psikoloji bölümünde yürütülüyordu, sonra eğitim bölümüne geçti, daha sonra bunu müstakil bir bilim dalı haline getirmeye çalıştık. Kısa bir süre sonra da ayrı bir bölüm haline geldi. Bu diğer ülkelerdeki gelişmelere uygun gerekli bir adımdı. Zira pedagojik danışma ve rehberlik eğitim ve psikoloji ile ilgili olduğu kadar felsefe, sosyoloji, sosyal çalışma antropoloji, psikoterapi gibi öteki davranış bilimleri ile de ilgilidir.

Gerçi Sayın Kuzgun psikolojik formasyonu vurguladı. Kendisi haklıdır da. Bu alanın temelini geniş ölçüde psikoloji teşkil eder, bununla beraber başka davranış bilimleriyle de yakından ilişkilidir. Biz psikoloji bölümü içinde çalıştığımız zaman sıkıntı çekiyorduk programımızı yaparken. Çünkü program deneysel, akademik psikoloji konuları ile o kadar yükleniyordu ki, psikolojik danışma ve rehberlik alanı ile ilgili ilkeler ve kuramlar üzerinde yeterince durulamıyordu. Aynı şey eğitim bölümünde bu dersler yürütülürken de başımıza geldi. Program geliştirme gibi alanla doğrudan ilgili olmayan konular tüm eğitim bölümü öğrencilerine zorunlu dersler olarak konduğu için uygulama yapmaya ve psikolojik danışma ve rehberliğin özgül teknikleri, yöntemleri üzerinde durmaya vakit kalmıyordu.

Bunun için psikolojik danışma ve rehberlik alanının ayrı bir bölüm olarak organize edilmesinin, bu alana daha yeterli elemanlar yetişmesi bakımından yararı vardır. Özel bir formasyonu gerektiren bu alana genel bir psikoloji öğrenimi görmüş, yani bir psikoloji bölümünden mezun olmuş bir uzman yardımcısı psikolojik danışma ve rehberlik mesleğinin özgül bilgi, beceri, ilke, teknik ve yöntemlerinde yeterince yetiştirilmemişse gittiği okulda bu hizmetleri gereğince görememekten ötürü üzüntü, sıkıntı içinde olmakta ve stres altında iş görmektedir. İşte bu bakımdan dört yıllık lisans programlarının açılmış olmasına sevindiricidir. Ancak bugünkü acil ihtiyaçlar karşısında bu da uzun vadeli bir önlem, uzun vadeli bir yetiştirme yoludur. Halen bu alanda tam yeterli hazırlık almadan çalışmakta olan çok sayıda personel vardır okullarımızda. Bunların daha kısa süreli iş başında yetiştirme olanakları sağlanmalıdır. Bu da kanaatimce, öğretmenlik sertifikası modeline paralel bir «pedagojik danışma ve rehberlik sertifikası» programı başlatmak mümkün olabilir. Bunun bir şekli de yine Hacettepe Üniversitesinde bir süre denendi. Böyle bir program, yaz aylarında bugüne kadar yapılmakta olan çok genel mahiyette başı sonu olmayan rehberlik kurslarının, yerine daha geçerli bir sistem olarak geliştirilebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı ile de bir anlaşma yapılabildiği takdirde böyle bir sertifika programı halen bu alanda çalışmakta olup, PDR alanında özgül bir formasyonu olmayan öğretmenlerin üç yaz sömestri ya da bir yıl gibi kısa bir zamanda yetiştirme projesine girişilebilir.

Uzman eleman konusunda bu kadar duracağım. Kırımca önemli bir başka altyapı noksanlığı daha var alanımızda. Bu da örgüt yetersizliğidir. Bu hizmetler, ne bakanlık ne de il düzeyinde gerekli ve yeterli bir şekilde des-

teklenmemektedir. Okullarımızda da bu hizmetler gerektiği gibi örgütlenememiştir. En önemli şey, bu faaliyetler için ayrılan yer ve zamanın çok yetersiz olmasıdır. Yer adeta yok gibidir; fakat olan yerlerde de yetersizdir. Uzman elemanların iş görme yerleri yoktur okullarda, yani fiziksel yapıyı kast etmek istiyorum. Bir danışma odası yoktur. Kaldığı tek bir oda da bu hizmetlerin yürütülmesi için yeterli değildir. En aşağı üç beş odalık süitlere ihtiyaç vardır. Bireysel danışma gibi yüzyüze olan ve gizliliği riayet edilmesi gereken bir hizmet, behemahal ayrı bir odaya ihtiyaç gösterir. Bunun gibi grupla danışma çalışmaları, test verme odalarına, dosyaları, test envanter gibi araş ve geçrelerin saklanabileceği yerlere ihtiyaç vardır. Telefona, daktilo ve sekreterlik yardımlarına ihtiyaç vardır. Bunlar olmadıkça psikolojik danışma hizmetleri okullarımızda verimli bir biçimde yürütülemez. Bir okula atanmış olan bir uzman veyahut yardımcısının ilk sorumluluğu bu fiziksel koşulların sağlanması olmalıdır. Böylece görüyoruz ki, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bir miktar masrafı olan işlerdir. Bu hizmetlerin yürütülmesi istenirse bütçede yeri de düşünölmelidir. Gerçekte bu okulda yapılan masrafların çok az bir yüzdesini oluşturur. Buna rağmen sanki bu masraflar bugün lüks ve lüzumsuz sayılmaktadır. Kimse bu masrafların gereğine içten inanmış değildir. Halbuki şunu görmek gerekir ki bir ülke etkili rehberlik programları için bir miktar para tahsis etmediği takdirde bundan çok daha fazlasını, daha büyük bir parayı hapisanelere, akıl hastanelerine sarf etmek zorunda kalacaktır. Bu husus yüksek planlama ve karar verme organları tarafından dikkate alınmalı ve okul bütçelerine bu hizmetler için gerekli ödenekleri eklemelidir. Rehberlik hizmetlerinin gerektireceği mali külfetler bu hizmetlerin okul ve topluluğa kazandıracakları yanında gerçekten küçük kalır. Umudu-

muz şudur ki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri işlerlik kazandığı zaman okulda öğrenciler için daha insancıl bir çevre oluşacaktır. Öğrenciler okulda sağlanan eğitim ve öğretimden daha iyi yararlanabilecek, böylece okulda başarı düzeyi yükselecektir. Gençlerimiz daha az kaygılı, daha az problemlili olacaklar. Daha kendine güvenen verimli, güçlü kişilikler geliştirilebilecekler, öyleki sağdan ve soldan esen rüzgarlar, aşırı akımlar onları yoldan saptırmayacaktır. Umudumuz onların hem ülke, hem dünya için daha iyi bir vatandaş olmalarıdır. Ancak bu umutların gelişmesi için her düzeydeki okullarımızda, yani ilk, orta, yüksek olsun iyi yetişmiş rehberlik uzmanlarımızın hizmetlerini gerektiren, sorumluluk ve ehliyetle sürdürebilecekleri rehberlik merkezlerinin bürolarının ya da ünitelerinin yeterli bir biçimde donatılmış olarak kurulması, okullarımızın buna parasal gücü yoksa, okul aile birliklerinden, koruma derneklerinden, hatta çevredeki hamiyetli vatandaşlardan yardım sağlanmalıdır. Yeter ki, öğrencilerimiz, okulda başları derde girdiği zaman baş vurabilecekleri bir yer olduğunu bilsinler, buralara rahatlıkla girip çıkabilsinler.

Söyleyeceklerim bu kadar.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Baymur.

İkinci turda görüşlerini açıklamak üzere Sayın Kuzgun'a söz veriyorum.

Buyurun Sayın Kuzgun.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi) — Sayın Başkan, önce sizin bir sorunuza cevap vermek istiyorum. «Psikoloji bölümlerinde danışma psikolojisi eğitimi yapılıyor doğru mu?» dediniz. Efendim, önce bildiğim kadarıyla Amerika Birleşik Devletlerindeki uygu-

lamaya kısaca bir değineyim. Orada danışmanlık eğitimi iki ayrı departmanda yapılıyor. Birisi eğitim bölümlerinde, diğeri de psikoloji bölümlerinde. Danışma Psikolojisinin, psikoloji içinde 1950'lerden sonra iyice bağımsızlığını kazandı. Halen Amerikan Psikoloji Derneğinin 17 nci Divisonu olarak varlığını sürdürüyor, ayrı derneği var. Demek ki psikoloji bölümleri içinde de bu eğitim veriliyor. Yalnız Psikoloji bölümlerinde rehberlik eğitimi, zayıf, sadece psikoterapi ve psikolojik danışmaya ağırlık veren bir uygulama ve eğitim var. Eğitim bölümlerinde verilen eğitimde ise dediğim gibi rehberlik ve bilgi verme hizmetleri gibi konulara da ağırlık veriliyor. Belki eğitsel testlerin uygulanması da burada yer alıyor. Psikoloji bölümlerinden mezun olanlara danışma Psikoloji eğitim bölümlerinden mezun olanlara da Psikolojik danışman gibi birtakım adlar veriyorlar. Yani orada da bu işler azıcık karışık. Psikoterapi ile psikolojik danışma arasında da hâlâ bir ayırım yapılamıyor; ayırım olması gerektiğini savunanlar kadar olmaması gerektiğini savunanlar da var. Bu tabii biraz işin yapısından kaynaklanıyor. Bizde de psikoloji bölümü mezunları okullara danışman olarak atanıyorlar. 1970 sayılı Tebliğler Dergisinde zaten danışmanların mezuniyet yerleri olarak üniversitelerin pedagoji ve psikoloji bölümleri belirtilmiştir. Psikolojici bölümü öğrencisi eğer eğitim, psikolojik danışma ve rehberlik alanından hiç ders almaz ise okulda son derece aşkın bir eleman oluyor. Eğitim öğretim sürecini bilmediği için okulla katıyen bütünleşemiyor. Onun içindir ki benim görüşüme göre psikoloji öğrencisi eğitimi sırasında seçilmiş derslerini eğitim bilimlerinden, program geliştirme, öğretim teknikleri gibi eğitim dersleri ve psikolojik danışma ve rehberlik dersleri olarak-benim hesabıma göre yani inancıma göre 30 kredilik, 15'i PDR'den 15'i eğitimden alabiliyorum. Şimdiki eleman ihtiyacını dikkate alarak tanım-

ca bu düzeyde bir eğitimi yeterli bulabiliriz. Bu şekilde bir eğitimle bir kimse orta dereceli okullarda okul danışmanı olarak hizmet verebilir. Sayın Hocam bir sertifikadan bahsettiler, çok güzel bir öneri, benimsiyorum. Benim aklıma meslek diploması gibi bir şey gelmişti. Meslekte çalışan öğretmenlerin de bu alana girebilmelerine imkân verecek bir lisans üstü eğitim. Yalnız burada belki yabancı dilde tez istenmeyebilir. Belli sayıda bir kredi çalışmasından sonra kendilerine bir meslek diploması verilebilir. Çünkü Master derecesinde biraz doktora hazırlayan akademik bir çalışma olarak görüyorum. Böyle meslekte çalışmak isteyen insanlar için ayrı bir statü ve diploma olması gerektiğini veya olmasının yararlı olduğunu düşünüyorum. Dernekleşmemiz, örgütleşmemiz gerekiyor. Danışmanların sorunlarını iletecekleri mesleki deneyimlerini paylaşacakları bir örgüt şart, bir çatı altında toplanmamız gerekli. Halen bir psikologlar derneği var. Bu dernek danışmanları da tabii kabul ediyor. Ama yan alan elemanı olarak kabul ediyor. Onların içinde de bir bölüm halinde gelişmek mümkün. Bu Sayın Özoğlu'nun belirttiği meslek ettiğini veyahutta mesleğin ahlâk kurallarını yerleştirmek açısından fevkalade gerekli. Bu testlerin kullanımındaki yanlışlıklar, psikolojik danışma uygulamalarında mesleğin ahlâk yasasına aykırı davranışlar mesleğin toplum gözünde zaten dâhı yeni filizlenmekte olan bu yeni çalışma alanını toplum gözünde küçültülmemesini önlemek için yararlı olur.

BAŞKAN — Sayın Ataman, siz acaba ikinci turda ele alınan konular çerçevesinde neler söylemek istersiniz?

Buyurun Efendim.

DOÇ DR. AYŞEGÜL ATAMAN (G.Ü. Eğitim Fakültesi) — Birinci bölümde ana hatlarıyla bu meslek alanında çalışan kişilerin rahatsızlıklarını ve de uygulayıcı olarak

bizim hissettiğimiz rahatsızlıkları belirtmiştim. Sayın Hocalarımız da çok güzel aydınlatılar bizleri, Katılıyoruz. Mutlaka bir meslek örgütü lazım ki biz tek güç olarak bütün haklarımızı savunabilelim. Asıl önemlisi meslek ahlakı, bundan çok rahatsız oluyoruz. Eline bir araç geçiren hemen test uygulamaya başlıyor. Üstelik gazetelerde bu işe el attı, çarşaf çarşaf zeka testleri, yetenek testleri çıkmaya başladı. Herkesin elinde bir kitapçık acaba benim çocuğum en başta üstün zekalı mı, geri zekalı mı acaba uyumsuz mu telaşına kapıldılar. Bunlara dur demenin yeri herhalde bu meslek örgütü olacak. Çünkü ben bu konudan rahatsız olup Milli Eğitim Bakanlığının ilgili Daire Başkanına kadar çıkıp nasıl engel olmanız gerekir, biz rahatsız oluyoruz dedim. Serbest piyasa bir şey diyemeyiz dediler. Yayınlacak dediler. Yayınlacak ama damgalanan kendi çocuklarımız, problem olarak yine karşımıza bunlar gelmekte, mutlaka ahlâk bilinci çerçevesinde bir örgütlenmenin gitmesi lazım.

Sayın Ethem Özgüven konuşmalarında bu uygulamaları belirtirken ne yapılacağı belli dedi. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin okullarda nasıl uygulanacağı belli ve biz bunları öğrettik ve öğrencilerimize veriyoruz gidiyorlar diye belirtti. Haklılar ne yapılacağı belli ancak, şu çerçevede belli. Biz başka bir eğitim sistemi içinde var olan bilgileri aktarıyoruz adaylarımıza. Bunların uygulaması yoktu daha önce ve bize dışardan geldi dendi belki bizde uygulaması vardı ama dünkü konuşmalarda ve sabahki konuşmalarda da açığa çıktı bu adı da rehberlik ve psikolojik danışma değildi. Öğrenci yakın gördüğü öğretmene gidip problemlerini aktarıyordu. Bir arz ve talep sözkonusu idi ama bu kadar sistemli bir biçimde verilmeyordu. Sistem otorite çerçevesinde oluştuğu için eğitim sistemimiz Batı kültüründe gelişen ya da Amerikan sistemin-

de bireyselliğin ağır bastığı bir eğitim ortamından rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarının bize aktarılması yama gibi kalmıştır diyorum. Bu kavram kargaşasının devam ettiği, ne olduğunun uzmanlık ya da rehber öğretmenlik, Sayın Kuzgun'a katılıyorum, okul danışmanı, Sayın Öz-oğlu da aynı görüşmeler okul danışmanı çok daha anlamlı bir isim oluyor. Bunun tanımlaması yapılırken; kendi eğitim sistemimiz içinde ve de dışında; ama eğitim süreci içinde olan, eğitim öğretim süreci içinde öğretmene yardımcı olarak ele aldığımız öğrenciye yardımcı olarak ele aldığımız kişinin ne tür fonksiyonları olduğunu da çok iyi belirlememiz lazım. Bu mutlaka olmalı. Asıl önemlisi orta öğretimde bu hizmetleri veren kişilerin kimler tarafından teftiş göreceğidir. Çünkü bu alanda çalışanların özlük hakları buradan geçer. Bunları orta öğretimde teftiş yapan kişilerle denetleyecek ilköğretim müfettişlerinin bir kısmına yeni bir formasyon vereceğiz, onlar mı denetleyecek. Çünkü kişilerin birinci dereceye kadar yükselmeleri meslekte taltif almaları ya da görevlerine son verilmesi bütün bu teftiş raporları ile ilişkili. Mutlaka bizlerin Milli Eğitim Bakanlığı ile bir masa etrafına oturup mevcut yönetmeliği iptal ederek, katılıyorum, yeni bir yönetmelik çerçevesinde bu işleri yapmamız gerekiyor.

4 yıllık lisans programı konusuna gelince, Bütün hocalarımız belirttiler ki temelde lisanstan bizim bu alanlara eleman yetiştirmemiz artık bunun üzerine yüksek lisans vermemiz gerekir. Ben yine vurgulamak istiyorum. Bu alana biz farklı fakültelerde farklı formasyonda eleman yetiştiriyoruz, fakültelerimizin yapısı gereği. Örneğin Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri bölümü olarak PDR, kılavuzda PDR geçer bizdeki anabilim dalında da eğitimde psikolojik hizmetlerdir. Eğitimde psikolojik hizmetler ana bilim dalında hem 25 kredilik meslek formasyon dersi veri-

yoruz artı zorunlu seçmeli YÖK'ün koymuş olduğu standart Atatürk ilkeleri, inkılâp tarihi, yabancı dil ve seçmeli dersler var. Ki bunlar bütün program içinde 33 kred yapıyor. Onun dışında yüzde 20 ağırlıklı genel kültür dersi veriyoruz, geri kalanları da alan dersi. Alan dersi biraz hafif kalıyor. Bunların uygulamasını da yeterince yaptırmıyoruz. Sadece yukarıda yüzeysel bilgi veriyoruz. Öğrenciyi götürebileceğimiz uygulama okullarımız yok. Milli Eğitim Bakanlığı çevirir. Çünkü öğrencinin uygulamada ne yapması gerektiği ile ilgili elimizde yeterli bilgiler yok. Yapmış olduğumuz kendi uygulamalarımız değil, gelişmiş ülkelerde bu konularda araştırma yapan kişi koymuş olduğu ilkelerin, kusura bakmayın ama çevirisi oluyor. Çevirisi de olunca hiç de kendi gerçeklerimize uymayan bir uygulama planını öğrencinin eline tutuşturup okulara gönderiyoruz, öğretmenimiz mevcut sistemdeki kişilerle karşılıklı biçimde takışabilecekleri ya da hoş olmayan durumlara sokmuş oluyoruz. Onun için dört yıllık lisans programlarını düzenlerken de alanın özelliğini dikkate almamız mutlaka lazım. Bunun temelinde de alanda görev alacak elemanları çeşitli kuruluşların paylaşarak yetiştirmesi lazım. Standart bir dört yıllık lisans eğitimi değil örneğin eğitim fakülteleri eğer PDR'ye eleman yetiştirecekse bunun adının örgütünün demeyelim de adının ve programının farklı olması lazım, eğitim bilimleri fakültesi PDR'ye eleman yetiştirecekse bunun farklı olması lazım, psikoloji yetiştirecekse farklı olması lazım. Standart programla gittiğimiz takdirde hiçbir işe yaramayan ancak bellentisi çok yüksek olup, mezun olduktan sonra da büyük düş kırıklığına uğrayan bir grupta karşı karşıya oluruz.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Ataman.

Bize ayrılmış olan süreyi şu anda doldurduk, ancak sabırlarınıza sığınarak Sayın Özgüven'e de ikinci turdaki

konuşmasını yapmak üzere beş dakikalık bir süre vermek durumundayım. Hem özür diliyorum hem de teşekkür ediyorum bize bu süreyi verdiğiniz için.

Buyurun Sayın Özgüven.

PROF. DR. ETHEM ÖZGÜVEN (H.Ü. Eğitim Fakültesi) — Ben öneminden dolayı Sayın Ataman'ın son konuşmasında değindiği bir noktaya işaret etmek istiyorum. Sayın Doç. Dr. Ataman konuşmasında, biz programlarla kişileri öğrencileri hazırlıyoruz ama Batıdan aldığımız şeyi fotokopi edip kendilerine veriyoruz der gibi bir izlenim yarattı. Bu, işe yeni başlayan bir grupta, bir bölümde olabilir ama yani 18-20 senelik bir özgeçmiş olan oturmuş bir bölüm için olma olasılığı çok düşüktür. Program artık uygulana uygulana, okullara gide gele, arınmış hale gelmiş, artık bizim değilse zaten atılmıştır diye düşünüyorum. Diğer bir nokta Sayın Ataman şu hususu getiriyor. Rehberin, danışmanın fonksiyonu öğretmene yardımcılık olarak niteliyor. Biz eğer danışmanı öğretmene yardımcı statüsünde getireceksek, danışmanın niteliklerini, öğretmenin yapacağı işler yönünden belirlememiz gerekir ki ona yardımcı olabilsin. Halbuki danışmanın amacı öğrencilere yardım etmektir, öğrencilerin sorunlarına yardım etmektir. Sorunlarından arındığı ölçüde öğrenciler daha kişilikli ve başarılı olabilecektir. Yoksa direkt öğretmene yardım diye danışmanın okullarda bir fonksiyonu yoktur.

Sayın Ataman şurada haklı olabilir. Çünkü bizde bu hizmetlerden sorumlu olan Milli Eğitim Bakanlığında Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetleri kişilerin görüşlerine göre idare edilmektedir... Yani bizim baştan bu güne kadar psikolojik danışma alanında sürekli adamlara göre değişmeyen bir politikamız oluşmadığı için günlük kişisel politikaların içinde oyun oynuyoruz. Sayın Ataman'ın be-

lirttiği durumlar ortaya çıkabilir, öğretmene yardımcısını diyebilirler. Danışmanlar nitekim okulda yoklama yapıyor, senin görevin günlük yoklamaları izlemektir deniyor. Bu değilki danışmanın fonksiyonu. Biz bunlara karşıyız, onun için mücadele ediyoruz. Efendim, diğer bir husus Sayın Panel Başkanı bir soru yöneltti. Halen psikolojik danışma ve rehberlik programını uygulayan Türkiye'deki üniversite yahutta anabilim dallarında öğretim elemanı durumu nedir? Benim şu anda bu konuda bir hazırlığım yoktu, ama Sayın Başkandan bu soruyu alınca hemen size bir kısa cevapta bulunmak için ufak bir araştırma yaptım kendi anabilim dalında kaç kişi olduğunu biliyordum, Sayın Ataman'dan kendisinden ne var onu sordum. Sayın Kuzgun'da bana sonuçlarını verdi. Aşağı yukarı bu alandaki sıkıntıyı aktarabilecek bir sonucu size yansıtmak istiyorum. Efendim, bu konuda biliyorsunuz daha evvel de değindim, Ankara Üniversitesinde, Boğaziçi, Gazi, Hacettepe, Karadeniz, Marmara, ODTÜ'de lisans programları var. Yüksek lisans programları ise halen daha evvel başka üniversitelerde de uygulanmıştı, ama halen yüksek lisans programı Boğaziçi, Hacettepe ve Ankara Üniversitesinde doktora programları ise sadece Hacettepe Üniversitesinde vardır.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN — Pardon efendim, bizde de var. Doktora ve Yüksek Lisans Programları,

BAŞKAN — Sayın Özgüven anlaşılın araştırmayı sürdüreceğiz. Ancak bize bazı sayılar verirseniz tartışma konusunda belki arkadaşların soruları olabilir. Onlara hazırlık özelliğini de taşır. O bakımdan bitmiş kabul etmeyelim fakat bir ön bilgi verebilirseniz, onunla şu anda yetinelim.

PROF. DR. ETHEM ÖZGÜVEN (Devamla) — Sayın Başkan, şu zamanı ben kullansaydım bitirecektim sözümlü. Eğitim bilimleri fakültesinde yani Sayın Doç. Dr. Kuz-

gun'un başkanı olduğu anabilim dalında bir doçent, iki doktoralı araştırma görevlisi bulunuyormuş, Gazi Üniversitesinde 1 doçent, 5 tane doktorasız, öğretim görevlisi bulunuyormuş, bizim üniversitede yani Hacettepe Üniversitesinde efendim biz biraz daha az erozyona uğradık 1 profesör, 2 doçent, 3 yardımcı doçent, iki doktoralı araştırma görevlisi. 1 doktoralı öğretim görevlisi, 3 tane de araştırma görevlisi toplam 12 öğretim elemanı bulunuyor. Diğer Üniversitelerde ise durum feci denilecek durumda. Mesele ben size örnek olarak Trabzon'daki programı söyleyeyim, orada bir tane öğretim görevlisi vardı, o da bizden doktora öğrencisi durumuna geçti ve İstanbul'a naklini yaptırdı, şimdi orada nasıl program uygulanıyor ne oluyor ben gerçekten merak ediyorum. Diğer üniversitelerdeki personel durumu budur efendim.

Saygılarımla arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Özgüven.

Tahmin ediyorum ki konumuz çerçevesinde durumu, özellikle üniversitelerdeki öğretim elemanı yokluğunu ve önerilerimizi ana çizgileriyle sizlere sunduk. Şimdi bizim için hazırlanmış bir ara var, aradan sonra tekrar tartışma için toplanacağız.

Teşekkür ederim efendim.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Panelimizin ikinci kısmını başlatmak istiyorum.

Bu kısımda izleyeceğimiz yöntem şu : Belirli bir süremiz var, bu sürenin içerisinde sizlerden sorular varsa onları alacağız, kısa katkılar varsa onları ekleyeceğiz. Sonra bu sorularınız çerçevesinde panel üyelerimize söz verme-

yi düşünüyorum. Onlarda kendilerine yöneltmiş soruları veya genelde ortaya konan soruları yanıtlamaya çalışacaklar ve toplantımızı böyle tamamlayacağız.

Şimdi lütfen söz almak isteyenler isimlerini yazdıkları bu çerçevede isim yazma işlemi bitince uygulamaya başlayacağız. Suat Aydın, Semra Çoşar, Rauf İnan, Mustafa Kılıç, Ahmet Omaç, Hasan Azaklı, Alim Kaya, Fatıce Güllü, Fadime Akbal, Niyazi Bey, Aygül Oktay, Bekiye Demirci, Ali Yılmaz, tartışma kısmında arkadaşlarımız soru ve kısa katkı için söz istemiş bulunuyor. Bize verilen süre içerisinde düşünürsek bu 14 arkadaşımıza üçer, dört dakika süre düşüyor ve bunu konuşmalar sırasında ben hatırlatma durumunda kalabilirim. O bakımdan şimdiden özür diliyoruz. Sizlere söz vereceğim, buyrun Sayın Aydın.

SUAT AYDIN — Değerli konuklar oturum süresince değerli hocalarımızı dinledik. Gerçekten bize çok yararlı olabilecek bir tartışma idi, yalnız benim 15 yıldan beri bir uygulayıcı olarak bazı konuları, bazı sorunları izin verirkeniz dile getirmek istiyorum. Gerçi süre çok kısa ama özetlemeye çalışacağım. Sayın Feriha Baymur Hocam çok önemli bir konuya temas etti girişlerinde, altyapı eksikliği yani bizim eğitim sistemimiz, klasik eğitim sistemi ve onun tüm koşullarının üzerinde, özünde bulunduran bir eğitim sistemi, getirdiğimiz sistem ise, rehberlik veya eğitimde psikolojik hizmetler ise modern eğitimin bir gereği ve demokratik, insana saygı duyan, bireyi çok önemli gören bir sistem. Bu ikisi bir arada bağdaşmayacağı başından bilinmeliydi, bu çok önemli bir konu ve bunun bir parçası okul yöneticileri bu işin en belirleyicileri olduğuna göre ve bizde o okul yöneticilerine emanet edildiğimize göre, acaba şöyle bir şey düşünülebilir mi? Bunu bir soru olarak getiriyorum. Okul yöneticisi tayin edilmezden önce birtkım

puanlamaya tabi tutuluyor. Bunların kaç yıllık öğretmen olduğu, aldığı teftiş raporları. Bunun yanına bir PDR sertifikasını ekleyebileceğimiz mi? Müdür olmada bunu bir koşul olarak öne sürebileceğimiz mi? Bu çok önemli. Bunu başarabilirsek, bu konuyu yarı yarıya çözmüş olacağız. Çünkü ilk atandığım yıllardaydı, okula gidip kendimi takdim ettikten sonra sen ne işler yaparsın diye müdüre konuyu izah ettikten sonra, bir kız lisesi idi, kız öğrencinin psikolojisi olduğunu senden öğreniyorum dedi. Böyle bir okulda rehberlik çalışması sürdüreceksiniz. Gerçi alıştırdık, orada da sürdürdük ama epeyce işkence çektik tabii. PDR alanında öğrenci alma bence yanlış yapılıyor. Öğretmen kökenli mi alalım, lise kökenli mi alalım? Bunun tartışmasına hiç gerek yok sanıyorum. Yalnız alırken dikkat edeceğimiz bazı özellikler var. Mesleği gerçekten severek mi geliyor, yoksa 17'nci, 18'nci tercihim olsun da açıkta kalmayayım diye mi seçiliyor. Bu ikisine çok dikkat etmek gerekir. Geçen yıl, girdiğim bir sınıfta üniversite düzeyinde bir araştırma yaptım, sınıfın içerisinde gelen öğrencilerin tümüne tek tek kaçınıcı tercihin, isteyerek mi geldin ve bunların içerisinde çok azının isteyerek geldiğini ve mesleği benimsediğini, diğerlerinin ise pek alışmadığını, hatta fırsat bulursa bölümü değiştirmesi gerektiğinden bekliyordu. Bunun en ön kayıtlı alınması taraftarıyım, mülakat yoluyla, puan önemli değil bence. Araç, gereç kullanma konusunda Sayın hocalarımızın görüşleri beni biraz düşündürdü. Bu konuya göre biz araç, gereç kullanmayacağız. Yani en başta standart testleri kullanamayacağımızı öğrenmiş oluyorum. Çünkü bu testlerin bir kısmı yanlış uygulanıyor, bir kısmı eksik tercüme edilmiş, o halde ben kendilerine saygı ile rica edeceğim, bunların düzeltilmiş şekillerini bitirerek veya Türkiye'de geliştirerek bu konuyu hizmetimize sunmalarını bir öğrencileri olarak istiyorum.

Bir de yönetmelikler, diğer konular, eksiklikler bunları biz yaratacak gücümüz, kimisini bir yerden alırız, kimisini tercüme ettiririz, kimisini bir yerden alırız temin ederiz, önemli olan konuya gerçekten açıklık getirilmesi ve bu konudaki eksikliklerimizin giderilmesi.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Aydın. Araç yokluğu, yanlış ne bilimsel aktöre dışında araç kullanmanın özü olmamalıdır.

SEMRA COŞAR — İki sorum olacak benim. Birincisi, hocam kaliteli eleman yetiştirilmesi gerektiğini söyledi. Burada fakültelerde uygulanan eğitim herhalde kuramsal, ikinci sınıfa geldiğimiz halde uygulamalı ders yapmadık. Uygulamalı ders olmadığı takdirde nasıl kaliteli eleman yetiştirilecek? Bir de psikolojik danışmalara ihtiyaç duyulmadığını söylediler, Feriha Baymur Hocamız da bugün Türkiye’de 250 okulda psikolojik danışma hizmetinin verildiğini söyledi, oldukça faydalı olduğunu da belirtti. Benim sormak istediğim sadece bu 250 okuldaki öğrenciler mi psikolojik danışmaya ihtiyaç duyuyor? Yani diğerleri de duyuyorsa neden böyle bir ihtiyacın üzerine gidilmiyor?

BAŞKAN — Sayın İnan Buyurun.

RAUF İNAN — Benim soracaklarım da söyleyeceklerim de çok ama sizden rica ederim zamanı gelince beni uyarın. İlk olarak bu derneğin bu girişimini candan kutlarım ve bunu gerçekleştirenlere teşekkür ederim. Bu çok güzel bir manzara. Soru olarak birinci sorum şu : Bakanlıktan burada kim var? Lütfen ayağa kalkar mı? Bir kişi var galiba. Eğitim uzmanı. Bu olmadı, bakanlıktan burada kimse olmayınca bütün bunlar zaten bu işlere kendini ada-

mişlar faydalanacak, bu bulutun yağmuru bu memlekette ürün vermeyecek. Bu bakımdan Bakanlığı eleştirsek yeridir. Sayın Başkan, eleştirmem için müsaade etmeyecek.

Acaba öğretmenler rehber olarak yetiştirilemez mi? Bu nasıl sağlanabilir? Demin ilk konuşmacı arkadaşın parmağını bastığı çok önemli nokta. Acaba okulları yönetenler rehber olarak yetiştirilmemeli mi? Olacaksa nasıl olmalı? Zaten bunlar olmayınca ne dereceye kadar rehberlik verimli olur, ben onda kuşkuluyum. Neden, yalnız buraya geçmeden öğlenden önceki bir söze dokunayım. Bir konuşmacı John Dawey'yi eğitimci olarak kabul etmedi. Yalnız şunu söyleyelim, eğitim tarihini hepimizin bilmesi lazım. Yirminci Yüzyılın ilk yarısında dünyada eğitimde çığır açmış üç kişi vardır. İkinci yarısında var mı yok mu ben bilmiyorum, ben çünkü hâlâ o zamanı yaşıyorum. Bunlardan birisi John Dawey'dir. Dünya eğitiminde ikincisi Kerschen-telner'dir. Almandır, üçüncüsü, de bir Türk'tür, o da Hakkı Tonguç'tur. Yalnız şu var, yazık ki Hakkı Tonguç'un ismi İsviçre eğitim kamusundan başka bir yerde ismi çıkmamıştır. Sebebi şudur : Biz şimdi Atatürk'ü de yok etmeye çalışıyoruz ve Hakkı Tonguç'u yok ettik; ama şu muhakkak Hakkı Tonguç 20. yüzyılın ilk yarısında dünyada yetişmiş üç büyük eğitimciden birisidir, bunu bilmek gerekir. Ben neden sordum acaba öğretmenler ve yöneticiler rehber olarak yetiştirilemez mi? Ben İsviçre'de, Almanya'da, Avusturya'da incelemeler yaptım, yıllarca memleketimde öğretmenlik yaptıktan yöneticilik yaptıktan, müfettişlik yaptıktan sonra, oralarda rehber diye birisine rastlamadım. Bu demek ki daha çok Amerika da var, orada her öğretmen bir rehberdir. Hele yöneticiler büyük rehberdir. Bir tanesini örnek olarak vereyim. İsviçre'nin Bern kentinde büyük bir lise var. Bu gimnasyumun özelliği şudur :

Her kişi, beş altı çeşit gimnazyum var, bu beş, altı çeşit gimnazyumun hepsi de, o binada vardır, başka yerlerde ayrı ayrıdır, oranın müdürü, orayı ziyaret ettiğim zaman, ilginç olan bir şey daha kapıda, dış kapısında bir çıplak kız ile bir çıplak gençin heykelleri vardır. Bizde olsa bunları çoktan kırar atardık. Ama İsviçre böyle bir İsviçre ve böyle olmadıkça buraya varamadıkça gelişmişlikten, ilerlemekten söz edemeyiz. Müdür bana şunu söyledi, sizden bizde bir öğrenci var. Bakın kim bilir kaç öğrencisi var bilmiyorum, uluslararası bir gimnazyum, durun bakalım dedi, kalktı deftere baktı ismini söyledi. Neden sizin bu öğrencinizin velisi gelmemiş, dedi. Biliyor musunuz kimli o öğrencinin velisi? Amerika'dan, Güney Amerika'dan veliler geliyorlar, bizimki gelmemiş, bizim gitmeyen oradaki müfettişimiz. Müfettişin oğlu gimnazyumda fakat bizim müfettiş üç sene mi, dört sene mi kalmış, gimnazyuma gitmemiş. Bunu sonradan inceleme yaptığım okulların çoğunda gördüm, hiçbirinde bir Türk ismi yok, Avrupayı biz artık defterden silmişiz.

Efendim, üzerinde durulacak olan şudur : Okulda öğrencinin kişiliği, değerı ortaya çıkmaz. Öğrenci bir sgaralar gibi düşünülür ve herkes o öğrenciye ancak kendi notu kadar değer verir öğretmen. Halbuki her öğrencinin bir değerli yanı vardır. Zaten her öğrencide özellikle öğrencide özellikle öğrencilik çağında bir gizil güç vardır bu gizil güç, öğrenciyi odalarda, sıralarda çakıp, beni dileyeceksin, benim söylediklerimi öğreneceksin, diyerek ortaya çıkarılamaz. Bu genç, kendi değerleri nerede oraya koyacak ve o gizli gücü nerede kullanacak? Kullananaz ve buradan da şu çıkar : Bizde özellikle, bizde yetişen aydın apatik oluyor. Çünkü senelerce okul, onun bütün kişiliğini yok eder. Oradaki hâttâ olabildiğince kişiliğe yer varsa onu görmezlikten gelen, her insanın hele gencir ilk

kendisi için duyduğu değeri, karşısındakine, özellikle hocasına tanıtmak ister; bakın bende bu değer var, demek ister. Biz bu değerleri tanımayınca ortaya ne çıkıyor? Değeri bilinmeyen insan ve bundan da apatik aydın yetiştiriyoruz. Memlekette bizdeki herhangi bir işlemle Avrupadaki herhangi bir işlemi karşılaştırırsanız, görürsünüz bizde apatikliğin sonucunu. Apatik deyince, Ferhan Oğuzkan'ın sözlüğünde var; o duyumsuz diyor, umursamaz diyor; ben de vurdum duymaz diyorum. Hakikaten vurdum duymazlar yetiştiriyoruz. Bu da ne yapıyor biliyor musunuz? Apatik yetişen insanlar bu defa gerçek değerlerin düşmanı oluyorlar, bu da eğer adını koymak gerekirse, toplumsal bir lösemi getiriyor. Türkiye'de her değerli insan tehlikededir. Buyurun en başta tarihin ve insanlığın yetiştirebildiği en büyük iki insandan biri Türkiye'ye nasip olmuştur : Atatürk, Tarihin ve insanlığın yetiştirdiği en büyük insanı, onu bile biz bugün yok etmeye çalışıyoruz...

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Kuşkusuz değindiğiniz noktaların önemi açık, noktayı biraz daha keskin hale getirmek için kullandıklarınıza kişi olarak katılıyorum ama panelimizin dışına çıkıldığı zaman da panel başkanı rolümü oynama durumundayım, o bakımdan süremizin ancak belirli bir kısmını size ayırabildim. Teşekkürler.

Sayın Kılıç.

MUSTAFA KILIÇ — Efendim, ben kaynak sorununa değinmek istiyorum çok kısa ve özlü olarak, Saygıdeğer hocalarımızın görüşüne katılmamak mümkün değil. Yalnız kaynakla ilgili şunu söylemek istiyorum : Bilindiği üzere eskiden meslek lisesi mezunları üniversitelere giremiyor-du, ancak lise mezunu olmak gerekiyordu. Fakat günümüz-

de bu ön koşul kaldırıldı. Yine eskiden öğretmen lisesi, öğretmen okulu mezunları öğretmen olabiliyorlardı, şu anda bu uygulama da yok. Sormak istediğim şey şu : Öğretmen liseleri üniversiteye kaynaklık eden bir okul olmaları dolayısıyla acaba eğitim fakültelerine, ya da eğitim bilimleri bölümlerine veya PDR bölümlerine giren öğrenciler arasında ne kadar yer işgal ediyorlar? Veya bir başka ifade ile öğretmen meslek lisesi ve öğretmen lisesi çıkışlı öğrencilerin bu okullardaki sayısı nedir? İkinci sormak istediğim husus, yurdumuzda çeşitli uygulamalarını gördüğümüz örneğin Polis Enstitüsünü, Gevher Nesibe Sağlık Enstitüsüne, Adalet Yüksek Okuluna, Maliye Yüksekokulu gibi okullara bazı kontenjanlar verildiği ve meslekte çalışanların buralara alındığı bilinmektedir. Bu durum gözönüne alındığında acaba eğitim fakültelerine, öğretmen lisesi çıkışlılara bir kontenjan ayrılabilir mi? Şayet bu mümkün olursa gerek Yükseköğretim Kurumu, gerekse ÖSYM düzeyinde herhangi bir girişimde bulunulabilir mi?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kılıç.

Sayın Omacı.

AHMET OMACI — Efendim, öncelikle bize bu konularda bilgi verdikleri için sayın konuşmacılara teşekkür ederek sorumu sormak istiyorum. Bizler yükseköğretimde eğitim fakülteleri, eğitim bilimleri bölümünde lisans tamamlama eğitimi yapan elemanlar olarak bizzat içinde yaşayarak gördüğümüz problemlerimiz var ve bu problemleri öncelik sırasına göre ve bu panelde açıklanabilir kısa bir şekliyle soracak olursak; bartakım arkadaşlarımız da ifade ettiler, şöyle ki : Alanımızda bu konu ile ilgili, yani kendi dalımızla ilgili gerekli pratik henüz bize verilmiş de-

ğil, yani verilemiyor lisans eğitimi boyunca. Bizler dersleri alırken, derslerimizin büyük ağırlığı bilgiye dayalı. teorik dersler olmakta. Bunun en çarpıcı örneğini bir problem olarak gördüğüm hususun en çarpıcı örneğini lisans eğitimi tamamlamakta olan arkadaşlarımızın stajlarını kendi dalıyla ilgili bir şekilde değil de orta dereceli okullarda, liselerde felsefe grubu derslerine girerek yapmaktalar. Bizler acaba psikolojik danışma ve rehberlik veya eğitimde psikolojik hizmetler lisans eğitimi gören kişiler olarak felsefe grubu dersleri vermek için mi yetişmekteyiz? Bu hususun somut şekliyle ve mezun olan şahısların hangi dallarda somut görevler alabileceklerini bilmemiz bizim açımızdan çok önemli bir husus olarak göze çarpmaktadır.

BAŞKAN — Sayın Azaklı,

HASAN AZAKLI — Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi eğitim yönetimi teftiş ikinci sınıf öğrencisiyim. Sorum Hocam Ayşegül Ataman'a. Şöyle bir yaklaşımda bulundular. Psikolojik danışma ve rehberlik bölümüne öğretmen kökenli almamız gerekir dedi. Ben ilkokul öğretmenliği yaptım ve yönetim teftiş bölümüne geldim. Önceden Milli Eğitim Bakanlığı maaş verip okutuyordu, acaba bu sorunu nasıl çözecek Ayşegül Hocamız? Yani kendi müfettişine maaş vermeyen bir Milli Eğitim Bakanlığı, psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümüne öğretmen kökenli alırsa nasıl maaş verecek? Milli Eğitim Bakanlığında 700 ilkokul kapalı durumda, 3500 lise mezunu çocuklar ve kil öğretmen yapılmış ve Milli Eğitim Bakanlığı eğitimie ilgilenmiyor, Kovaçeviç'in lisansı ile ilgileniyor.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Azaklı.

Sayın Kaya.

ALİM KAYA — Efendim, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesine 1984-1985 öğretim yılında girdim

ve halen bu üniversitenin eğitimde psikolojik hizmetler bölümünde okumaktayım. Bunu şunun için söyledim : Scrum bununla ilgili. Sayın konuşmacılardan Hocamız Ethem Özgüven, bizim çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında eğitimin dışında istihdam edildiğimizi söyledi. Ayrıca Sayın Ayşegül Ataman Hocamız üniversiteler arasında bir kargaşanın olduğunu söyledi. Burada ben şunu vurgulamak istiyorum. En somut olarak ben psikolojik danışma ve rehberlik bölümüne girdim. Eğitimde psikolojik hizmetler bölümünde okuyorum. Özellikle bu noktayı vurgulamak istiyorum. Bazı üniversitelerimizde bu bölüm, eğitimde psikolojik hizmetler olarak geçiyor, bazı üniversitelerimizde ise bu psikolojik danışma ve rehberlik olarak geçiyor. Şimdi diğer alanlarda bizim istihdam edilebilmemiz için sayın hocamızın da belirttiği gibi kamu kesiminde endüstride ve sanayi sektörlerin istihdam edilebilmemiz için belli bir şeye sahip olmamız gerekiyor. Yani eğitimde psikolojik hizmetler denildiği zaman sadece bizim istihdam alanımız eğitimle sınırlandırılmış gibi geliyor bana. Sayın hocam Ethem Özgüven'den sayın Özoğlu'ndan ve sayın Atanan'dan bu konuya bir açıklık getirmelerini rica ediyorum Yani bizim eğitimde psikolojik hizmetler olarak sınırlanmamız, psikolojik danışma ve rehberliğin kendi başına bir bilim olarak gelişmesini engelleyici gibi görünüyor bana göre, sayın hocalarımdan benim yaklaşıma bir cevap vermelerini istiyorum.

Sayın Yıldız Kuzgun hocamız, psikolojik danışma ve rehberlikte psikolojinin temel alındığını, temel alınması gerektiğini söyledi. Kuşkusuz buna karşı değiliz. Ancak burada benim de fikrim şu : Psikolojik danışma ve rehberlikte psikoloji ön planda olmakla birlikte yine de bizim öğrendiğimize göre, biliyoruz yani ne derece doğru, psikolojik danışmanın psikiyatrist gibi daha derinliğe inen bir

yardım şekli değildir, durumu koruyucu ve geliştirici bir yardımdır. Yani derinliğe inen, parçalanmış bir kişiliği düzeltici bir yardım değildir. Ben de sayın hocamız kadar bu duruma fazla önem vermiyorum, bunu da sayın hocamızdan rica ediyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Güllü.

HATİCE GÜLLÜ — Ankara Üniversitesi eğitim bilimleri fakültesi üçüncü sınıf öğrencisiyim. İki gündür oturuma katılıyorum ve içinde bulunduğumuz durumu sergileyen bütün hocalarıma öncelikle teşekkür ederim. Benim aklıma gelen soru şu : Eğitimde psikolojik hizmetlere yeterli ölçüde değer verilmiyor, parasal olanaklar sağlanmıyor, yeterli alt yatırımlar yapılmıyor, hatta ve hatta gereğine yeterince inanılmıyor. Öyleyse niçin fazla sayıda fakülte açılıp bu alana yer veriliyor? İkincisi özellikle Ethem hocamız belirtti, Karadeniz Üniversitesi'nden hiç öğretim görevlisi olmadığını, hatta öğretimi nasıl sürdürdüklerini merak ettiğini söyledi. Bu noktadan sonra şunu ele alıyorum : Acaba bunların sayılarını azaltılıp, kaliteli ve birbiriyle haberi olan, gereksinimlere uygun birkaç fakülteye indirilmesi daha uygun olmaz mı? Sadece bir öneri idi. Teşekkür ederim .

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Güllü. Anamlı bir belirleme ve öneri getirdiniz.

Sayın Akbal,

FADİME AKBAL — Benim sorum Sayın Ethem Özgüven Hocamdan olacak. Kendileri dediler ki, okullarda bu konularla ilgilenen kişilerin başarısızlığının nedeni, öğrencilerin psikolojik yardıma ihtiyaç hissetmemelerinden dolayı dedi. Acaba bunu neye dayandırıyorlar?

NİYAZİ ALTUNYA — Teşekkür ederim, ben yine sabahki cümlelerimi esas alacağım, onu tamamlayacağım. Özellikle bütün konuşmacılara teşekkür ediyorum ama Ayşegül Ataman'a, genç arkadaşımıza yaptığı işin sorumluluğunu çok iyi kavramış olduğu için ihtiyacı yok ama ben teşekkür ediyorum. Öğretmenin baz alınmasını, bir ortak öğretmenlik mesleğinin, bir ortak payda kabul edilmesini söylemiştim, bunda ısrar ediyorum. Kendisi ona değindi daha çok. Şimdi eğer öğretmenlikle psikolojik danışma hizmetlerini bu kadar keskin hatlarla ayırırsak ne olur? Bir, öğretmen bugüne kadar el yordamıyla getirdiği yardım hizmetini, rehberlik hizmetini daha geniş bir söyleyişle, eğiticilik, eğitmenlik fonksiyonunu yitirir. Mademki psikolojik danışma bürosu var, gitsinler oraya ve eğitim budur, bunu gözlemekteyiz bugün. Durum odur. İkincisi yetiştirilen elemanlar üniversiteyi bitirdiklerinde 22-25 yaş arasındadırlar. Bunların, uzun yıllarını meslekte tüketmiş okul müdürleri, öğretmenler arasında belli bir yer alması, bir saygınlık kazanmaları, onları hizaya getirmeleri Robenson'dan beklenecek bir hizmet. Bu kadar iyimser olmamak lazım. Ben çeşitli kademelerde 25 yıla yakın hizmet görmüş bir arkadaşınızım. Gözledim bunları ve birçoklarına üzerime fark değilken yardımcı olmaya çalıştım. Kağıt buldum, büro sağlanmasına yardım ettim vesaire. Sonuç, o arkadaşların çoğunluğunun mutsuzluğu oldu. Öğretmenlikte yetişirse ne olur? Bir, kişi açısından bu uzman açısından bir yol bulunur, yapamadığı zaman geri döner, bir geçişlilik sözkonusudur. İki, böyle bir sistem lisansüstü bir öğretim demektir, ister adı sertifika olsun, ister master olsun. Böylece iki yönden saygınlık temeli bulmuş olur bu kişi. Öğretmenden daha fazla okumuş bir kişidir, epeyce deneyim kazanmış, yaşı gelişmiş ilerlemiş bir kişidir.

Bu bakımdan Sayın Özoğlu'nun dünkü değerlendirmesine katılmıyorum. Rahmetli, 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunu çok güzel bir maddesiydi; o, meslekte aslanan muallimlikti. Bu tabii müsteşarı ortaokul müdürü yapmak için kullanılınca kötü oldu; ama bu öğretmenlik tarihimizde, eğitim tarihimizde çok önemli aşamadır ve bu madde- nin tekrar geçerli kılınmasını isterim. Taban payda öğretmenlik olacaktır. Ama başka alanlar için sanayide uzman vesaire, o alanlar için değişik kaynaklardan lise kökenli- den getirilebilir. O zaman lise çıkışlı arkadaşımız önce öğ- retmen olacak, ondan sonra uzman olacak.

Saygılar.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Oktay.

AYGÜL OKTAY — Öğretmenim ben. Türk Eğitim Der- neğinin eğitime olan katkılarından dolayı teşekkür etmeyi borç biliyorum. Üç soru sormak istiyorum. İlk sorum Sa- yın Baydur'a. Rehberlik ve psikolojik hizmetler alanında Türkiye'nin hangi alanda ne kadar danışmana ihtiyacı var- çok ihtiyaç vardır dediler. Bu bir bilimsel toplantı, ne ka- dar olduğunu öğrenmek istiyorum. Sonra eğitimde hep bize Avrupa'yı, Amerika'yı, örnek gösteriyorlar. Bir kaç ül- keye gitme olanağım oldu ve gördüm, gerçekten biz çok farklı yaşam biçimlerinde olan ülkeleriz. Hani bilim hiçbir ülkenin tekelinde olmamakla beraber, bu geliştirilen tek- nikler olsun, testler olsun oralarda belki uygulanıldığı za- man amacına ulaşılabilir, ama bizim ülkemizde bizim in- sanlarımızın arz ve talepleri çok farklı iken acaba bu tek- niklerin uygulanması yarar yerine zarar getiremez mi diyo- rum. Arkasından da sınıu öğrenmek istiyorum : Gerçekten kaç öğretim üyesi veya kaç uzmanımız vardır Türkiye'de

bu rehberlik ve psikolojik hizmetler konusunda test geliştirebilen? Bunun da sayısını öğrenmek istiyorum. Altyapı deniliyor. Okullarınızın durumu maalesef içler açısıdır. Bir eğitimin temelinde olan araç ve gereç, okul gibi bina ihtiyaçlarının dışında bir de öğrencilerimizin sayısı çok fazladır. 60 kişilik bir sınıf düşünün, 70 kişilik bir sınıf düşünün, öğretmen oraya girdiği zaman yoklamayı zor alıyor, zorla sınıfı susturup hakimiyet kurabiliyor yani. Bu kadar durum ortada iken okullarımız normal eğitim ve öğretime önce dönüştürülmesi gerekir ki bu rehberlik ve psikolojik hizmetler amacına ulaşabilsin.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Oktay.

Sayın Güneysu.

ATANUR GÜNEYSU — İki günden bu yana serin sayılabilecek bir salonda sıcak bir ilgi ve coşku ile toplantıyı izliyoruz. Toplantı gerçekten yararlı oldu, değişik görüşler sergilendi, tartışmalarla da zenginleştirilmeye çalışıldı. Bu arada güzel bir tesadüf, son iki günden bu yana gazetelerde bugün burada yapılan toplantıya atıfta bulunacak, tabii bağımsız bir atıfta bulunma bu, organik bir ilişki yok aralarında, haberler çıkıyor. Sayın Cumhurbaşkanımız Eskişehir’de bir yüksek okulun ilk mezunlarını vermesi münasebetiyle toplantımızı yakından ilgilendiren beyanatlar verdi basın mensuplarına, aylık intihar vakalarını topladığını söyledi. Türkiye’de kendisine verilen rakamlara göre 31 ile 55 arasında yurttaşımız intihar ediyorlar. Bu, bugün iki günden bu yana bu serin sayılabilecek toplantının gürdemi yakından ilgilendiriyor. Yine ilginç bir tesadüf, güzel bir tesadüf de diyebiliriz, sayın İçişleri Bakanı, bakanlığının bütçesi, Meclis Bütçe Komisyonunda görüşülürken, 10-

mal dışı davranışlar gündeme getirildiğinde de, ki bu da bizim konumuzu yakından ilgilendiriyor, kısa bir konuşma yaptı. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz. İki günden bu yana dinlediğimiz üniversitemizin bilim adamları ve meslekten arkadaşlar yaşanan günlerin güncelini yakalamış oluyorlar. Bu çok güzel bir tesadüf. Bu güzel tesadüf. Bu güzel tesadüfe ilginizi çekmek istedim. İnsanın yaptığı çalışmalarını güncelden uzak tutmaması gerekir. Bunun altını çizmek istiyorum.

Yine konuşmacılar iki günden bu yana çok ilginç şeyler söylediler. YÖK'ün aldığı bir kararla, ki yetkisi içindedir, alabilir; fakültelerde rehberlik ve psikolojik danışma derslerinin ya toptan kaldırıldığı veya giderek ders sayısının azaltıldığı, buna paralel olarak bir gelişmeyi de biz yaşıyoruz. Rehberlik dersleri orta dereceli okullarımızda Bakanlığımızın gönderdiği bir genelge ile azaltılıyor, belki de giderek kaldırılması yolunda planlar yapılıyor. Bu tür söylentiler kulağımıza geliyor. Bu son derece üzücü bir şey. Şunun için üzücü bir şey : Feriha Hanım benim öğretmenimdir. Burada başka meslektaşlarımızın da öğretmenleri bulunuyor. Bu işe hayatını vermiş büyüklerimiz, bu işi hayatının bir parçası haline getirmiş meslektaşlarımız, bu işi bir adım daha ileri atarak söylüyorum, bu işi hayatının anlamı haline getirmiş insanlar var bu salonda. Bu son iki gelişme, bu sözünü ettiğim kişileri çok yakından ilgilendiriyor, konuşmalarından da gözledim, son derece üzülmüyorlar, üzülmeleri çok doğaldır. Şöyle örneklemek mümkün, yıllardır özenle büyüttüğünüz bir ağacın dallarının teker teker kesildiğini, kara bir balt aile kesildiğini, size sormadan, size danışılmadan, görüşleriniz alınmadan teker teker dallarının budandığını camdan izliyorsunuz. Bu son derece üzücü bir şey. Bu, tabii bizim açımızdan olumsuz bir gelişme. Bu olumsuz gelişmenin önü nasıl açılabilir?

Sayın Ataman'a izniyle hayranlığımı belirtmek istiyorum. İzniyle diyorum, dün konuşmasının bir yerinde şunu dedi : YÖK programlardan bu çalışmaların kaldırılmasını istedi ama biz yine YÖK tarafından bize verilen bir yetkiyi kullandık, bunları kaldırmadık dedi. Şimdi buradan şöyle bir şey çıkıyor : Bunu şöyle formüle etmek mümkün. Sürekli sorunların üzerine süretli gitmek gerekiyor. Sorunları yuvarlak değil, köşeli koymak gerekiyor. Bu nedenle mesleğimizi ve dolayısıyla geleceğimizi çok yakından ilgilendiren bu olumsuz gelişmelerin yetkililere olumsuzluğunu anlatmak bizim görevimizdir. Bazen olayların karşısına süretli olarak çıkmak gerekiyor. Akademik ve programatik sorunlarla kişilik ve personel sorunlarımız arasında çok yakın bir ilgi var. Bu ilgiyi gözden kaçırırsak akademik ve programatik sorunların bizi çok yakından ilgilendirmediğini söylersek çok büyük bir yanlışın içine düşeriz, bu bir gaflet olur.

İki günden bu yana devam eden bu çalışmada bir eksiklik gördüm onun altını çizmek istiyorum. Diliyorum ki bundan sonraki toplantılarda bu eksiklik giderilsin.

Psikolojik sorunların türü üzerinde tartışmaya gerek görülmedi, psikolojik sorunlar zaten biliniyor; ama psikolojik sorunların nedenleri ve kaynakları üzerinde tartışma yeterince yapılmadı. Bence işin en ilginç noktası burası. Psikolojik sorunların nedenleri ve kökenleri üzerinde iki görüş var. Kimi bilim adamları biyolojik gelişme ile psikolojik gelişmeyi karıştırıyorlar. Bunun ikisinin karıştırılmaması gerekir. Psikolojik sorunların kökeni kişinin içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik ilişkiler ve koşullardan kaynaklanıyor. Bunun biraz daha vurgulanmasını bu toplantıda arzu ederdim. Son olarak şunu söylemek istiyorum : Gelecekte düzenlenecek bu tür toplantılarda, insanların niçin psikolojik sorunlarla karşı karşıya kaldığı, psiko-

lojik sorunlarının nerelerden kaynaklandığı biraz daha yoğun biçimde işlenirse sanırım yararlı olacaktır.

Teşekkür ediyorum.

İki günlük toplantıda son değindiğiniz konulara eğilen ve inceleyin çalışmalarına yer verildi.

Sayın Demirci.

BEHİYE DEMİRCİ — Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisiyim. Okullarda danışman neden başarılı olamıyor, sorusunun yanıtını, sayın Ethem Özgüven şu şekilde yanıtladılar : Nedeni arz ve talep kanundan oluyor. İhtiyaç hissedilmeden rehberlik okullara konulmuştur dendi. Acaba bu ne kadar doğrudur? Bence rehberliğe ilkokuldan beri ihtiyaç hissedilir. Bir de danışmanın okullarda fonksiyonu belli değil dendi. Acaba danışmanın okullardaki fonksiyonunun belli olması için ne yapılabilir?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Yılmaz.

ALİ YILMAZ — Saygıdeğer hocalarım ve sevgili öğrenci arkadaşlarım. Bu fırsatı bana verdiğiniz için teşekkür ediyorum. Hocalarımız burada çok güzel hazırlanmışlar, onlara ayrı ayrı teşekkür ederiz. Ben burada üç önemli sorundan birini söylemek istiyorum. Dün başladı bu toplantı, yalnız biz gelemedik. Bu toplantı tatil günlerinde yapılabilir mi yapılamaz mı? Bir diğeri, Sayın Ayşegül, çevirilerin çok olduğunu kendimizin yapamadığını ve uygulama alanında başarısız olduğunu söyledi. Ben şunu söylemek istiyorum : Diğer ülkeler bizim bu ps¹olo alanın-

da daha ileri değil mi? Onlar ileri ise biz bu çevirileri yapmamız gerekmez mi? Biz bu çeviriyi yapacaksak önceden bir araştırma lazım. Bu tür araştırmalar ülkemizde yapılıyor mu, ne derece başarılı oluyor? Bir de diğer bir konu olarak kalite konusunda arkadaşlarımız bir şey söyledi. Ben de buna ilaveten bizim programda psikoloji derslerinin ağırlıklı olmadığını ileri sürmek istiyorum. Diğer derslerin, diğer kültür dersleri ve zorunlu dersleri bunun içine katmıyorum. Fakat bunların yanında psikolojinin dışında birçok derslerimiz var. Bunlar azaltılamaz mı ya da psikoloji dersleri daha etkin hale getirilemez mi? Bunların cevabını saygılarımla dilerim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Yılmaz.

Sayın soru sahiplerinin yönelttikleri sorulara cevap vermek üzeri panele katılan konuşmacılarımıza sıra ile söz veriyorum. İlk sözü Sayın Ataman'a veriyorum. Buyurun Ataman.

DOÇ. DR. AYŞEGÜL ATAMAN (G.Ü. Eğitim Fakültesi) — Ben psikoloji alanında çeviri yapıyor derken bunun ölçme araçlarıyla ilgili olduğunu ifade etmek istemiştim. Bu programlar yabancı kültürler için yapılmış oluklarından bir kültür farklılığına sebep oluyor diye belirtmişlerdir. Öğretim yüklerimiz azalırda bizler de bu tür araçları kendi kültürümüze göre yapabiliriz sanıyorum.

Öğretmen liselerinin kontenjanı konusu var. Bu konuda hafta başında Hacettepe Üniversitesinde düzenlenen sempozyumda sayın Doçent Galip Karagözoğlu'nun yapmış olduğu bir araştırmaya atıf yaparak cevap vermek istiyorum. Öğretmen liseleri bizim anladığımız anlamda öğretmenlik formasyonunu içeren bir programla öğrenci yetiştirmiyor artık. Bildiğiniz gibi genel lise düzeyine dönmüştür. Bunun için öğretmen liselerinden gelenlerin eğili-

tim fakülteleri içindeki ya da PDR alanını seçenlerin içindeki oranı nedir? Sorusuna vereceğimiz cevap bizi yanıltır. Öğretmen kökenli değil bu arkadaşlar, öğretmenlik formasyonundan gelmiyorlar. Ancak sayın Karagözoğlu'nun yapmış olduğu İnceleme çerçevesinde 1982-1986 yıllarında üniversiteye giren öğrenciler üzerinde yapılmış bir araştırmada eğitim fakültelerine giren öğretmen liseli çıkışlıların oranı oldukça düşük, yüksek değil. Ancak öğretmen kaynağına dayandırmaktan kastım, bilfiil öğretmenlik yapmış olan kişilerin bu alana, belli bir yetenek testi ve belli bir kişilik ölçeğinden sonra çekilmesi şeklinde olacaktır. Kontenjana, belli bir yüzde meselesine gelince. Bu ancak illeride. Şu anda Mili Eğitim Bakanlığı, DPT Sosyal Planlama Dairesi ve Yükseköğretim Kurulunun birlikte yapmış olduğu çalışmalar çerçevesinde öğretmen yetiştirmede kaynağına gitme olayı var. Tekrar eski yatılı öğretmen okullarına benzer bir sistem getirme yönünde bir çalışma var Milli Eğitim Bakanlığı çerçevesinde. Eğer bu kurumlar kurulacak olursa, yani öğrenci ortaokuldan itibaren yükseköğretimde uzmanlaşacağı alana doğru giderken öğretmenlik mesleğini baştan tercih ederse bu kaynak için belli bir kontenjan ayrılabilir. Ama sadece adı öğretmen lisesi ise PDR için ayrı bir kontenjan ayrılması düşünülmemelidir.

Gazi'den soru yönelten arkadaş da alanla ilgili pratiklerimiz yok dediler. Bizler de zaten bundan şikayetçiyiz. Pratikleri, mecburen öğretmen yetiştiren bir fakülte olduğumuz için felsefe, psikoloji ve mantık grubu öğretmenlik alanına kaydırmak zorundayız. Çünkü mezuniyetlerinde bunlar birinci planda bu grupların öğretmenliğine, ondan sonra rehberlik araştırma merkezlerine ya da okullardaki rehberlik hizmetlerini götürecektir olan rehber öğretmen olarak atanmaları sözkonusu. Öğretmen yetiştiren fakültelerde Bakanlığın koymuş olduğu mecburi bir staj dönemi var

ve bu staj döneminde de bunların belli bir dersin öğretimi ile ilgili bilgileri uygulamaları gerekiyor. PDR grubu o sebeple yapmaktadır, uygulamaları bu sebeple bu alanlara yoğunlaştırmaktadır.

Maaşlı izin durumu ne olacak? Şu anda mevcut bir yara var, hem bizde hem de Hacettepe'deki okuyan arkadaşlarda EYTP anabilim dalında. Bakanlık maaşlı izinliyi kaldırmıştır 2547 sayılı Kanun uygulaması ile. Bu çözümlenmeyecek bir olay değil. Eğer biz desenlemeyi iyi yapacak olursak şu anda bakanlık bu yönde yönetmelik çalışmaları çerçevesinde yoğun biçimde tekrar EYTP anabilim dalından teftiş, müfettiş yetiştirme yönünde yoğun bir çalışma yapıyorlar. Buna benzer PDR'ye de öğretmen kaynağından gelen ve belli şartları taşıyan kişiler maaşlı izinli olarak yapılabilir ama bu bakanlığın bir politikasıdır. Olur mu olmaz mı şu anda onların adına bir şey söylemem ya da söz vermem mümkün değil, ama her an diyalog kurulup iyi bir desenleme ile bu iş toparlanabilir ümidindeyim.

Zannediyorum bana sorular bu kadar.

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Ataman. Öğretmen yetiştirme konusunda, ülkemizde yeniden «Amerika'yı yeniden keşif» örneği gibi, eski uygulamaya dönme eğilim ve girişimleri ilginç bir gelişme oluyor.

Sayın Kuzgun, sıra sizde, buyurun.

DOÇ. DR. YILDIZ KUZGUN (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi) — Arkadaşımız psikoloji eğitimine o kadar gerek yok, çünkü bizim fonksiyonumuz tedavi etmek değil, korumak ve geliştirmektir dedi. İkinci kısmına katılıyorum, tabii birinci fonksiyonumuz bizim koruyucu ve geliştirici olmaktır; ama şöyle örnekler verebilirim : Mesela bir gencin meslek seçimi kararını tartışıyorsunuz, meslek seçiminde ger-

çekçi olmayan birtakım eğilimleri var. Bunun arkasında birtakım değerler yatıyor, değerler ve tutumlar. Değerler ve tutumlar bizim en duygusal diyebileceğimiz yönümüzdür. Bilişsel tonu az, duygusal tonu oldukça yüklü yönümüzdür. Sonra gencin benlik tasarısını öğrenmeye kalkıyoruz. Benlik tasarısını, benlik algısını, anlamak algı psikolojisini bilmeden bu ne kadar mümkün olabilecek? İnsan davranışlarıyla ilgileniyoruz. Bütün davranışların gerisinde güdüler var. Bir güdüler psikolojisini bilmeden bu sorunlarla nasıl baş edeceğiz. Grup dinamiği, grup etkileşimi, grupta psikolojik danışma diyoruz. Sosyal psikolojiyi bilmeden bunları nasıl yapacağız? Bir başka arkadaşımızda bize verilen psikoloji derslerini bile yeterli bulmadı. Ben şöyle bir hesapladım. 18 adet, üçer kredilik, demek ki 54-60 krediye yakın psikoloji dersi veriyoruz. Bu psikoloji temel dersi. O bile arkadaşımıza yeterli gelmiyor. Demek ki burada çeşitli uygulamalar ve çeşitli görüşler var. Herhalde bir ortak yol bulacağız. Ben sayın Ataman'ın ve bir arkadaşımızın danışman olacak kişilerin birinci derecede öğretmen olması gerektiği görüşüne bir daha değinmek istiyorum. Bir danışman adayının eğitim, öğretim kurumlarında staj yaparak eğitim öğretim süreci ile ilgili kuramsal ve pratik bilgileri alarak o kurum için yetişmesinin yeterli olabileceği görüşündeyim. Öğretmen olabilir de olması sakınca değil; ama ille de öğretmen olmasını gerektirecek hiçbir gerekçe göremiyorum. Şart değil.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kuzgun.

Buyurun Sayın Özgüven.

PROF. DR. ETHEM ÖZGÜVEN (H.Ü. EĞİTİM FAKÜLTESİ) — Sayın Kaya'dan gelen bir soru vardı, şöyle deniliyor. İzlenen programlar ya psikolojik hizmetler adını taşıyor ya da psikolojik danışma ve rehberlik adını taşıyor.

Bu görünüşte basit gibi gelir ama; fakat mezun olan arkadaşlarımızdan görüyoruz ki iş bulma, işe girme açısından bu önemli bir niteliktir. Bu konuyu açıklar mısınız diyor. Efendim, biz lisans düzeyinde bu sene ilk mezunlarımızı verdiğimiz için bu bizim mezunlar için önemli bir sorun oldu. Öyleki bazı iş alma olasılıkları doğduğu zaman Kurumlar psikolojik danışma rehberlik diploması alanları aldı; ama psikolojik hizmetlerse ne olduğu belirsiz bir ad olduğu için almam dedi. En önemli bir şey. Dört sene uğraşıyorsun, çocuk bundan dolayı eğer hayatta engelleniyorsa önemli bir sorun. Bunun üstüne gittik. Bir arkadaşın dediği gibi cesaretle gittik, uzun bir açıklama yazdık, o açıklamayı kısa olarak size de arz etmek istiyorum. Çünkü büyük bir grubun sorunudur bu, sene diğer üniversitelerde ilk mezunlarını verecekler. Psikolojik hizmetler YÖK'ün genel olarak üniversitedeki bölümleri adlandırırken kullandığı yönetsel, ve örgütü belirleyen bir isimdir psikolojik hizmetler anabilim dalı. Biz psikolojik hizmetler anabilim dalının altında psikolojik danışma ve rehberlik programını yürütmekteyiz. Gücümüz yeterse ve imkânlarımız elverirse bir özel eğitim programı da açabiliriz, psikolojik testler diye bir program açabiliriz. Bunlar bizzat öğrencinin gördüğü programların adıdır, ama hepsi psikolojik hizmetler anabilim dalının altında olabilir. Çünkü o, örgütün adıdır. Ayrıca şuna da değindik, Üniversite giriş sınavları kılavuzunda öğrencilere üniversiteye girerken, girecekleri bölümün adı, psikolojik danışma ve rehberlik diye sunulmuştur. Öğrenci bu ad altında bir programı izlemek için üniversiteye girmiştir. Noterlikten tastikli bir anlaşma olmaz her zaman, orada resmi bir kurumun onu yazmış olması bir çeşit karşılıklı mukavele sayılabilir. Bütün bunları olup biten sıllsile içinde yazdık. Önce bölüm düzeyinde, sonra fakülte düzeyinde, sonra rektörlük dü-

zeyinde meseleyi izledik. Önemli bir şey olduğu için öğrencilerde sık sık gelmekte idi, YÖK düzeyinde de izledik, oradaki yetkililer dediler ki tabii haklısınız. Şöyle bir şey dediler öğrenciler iş bulmakta gerçekten hangi programı izlemişse, onu yazmak en doğrusudur dediler. Fakat nasıl oldu anlayamadık bir türlü, oradan bir yazı çıktı geldi, örgütteki ad olacak dendi. Şimdi psikolojik hizmetler şeklinde; fakat öğrenci işleriyle temas ettik, aman dedik bu diplomaları hazırlamayın, biz uyarı yaptık, dedik ki sakın psikolojik hizmetler diye yazmayın, biz bunun yeniden peşine düştük ve uğraşmaktayız. Şimdi bu değişecek efendim. Psikolojik hizmetler diye yazılmayacak diplomaları, psikolojik danışma rehberlik diye yazılacak. Bunun düzeltilmesi yolunda işlemler yürümektedir. Sayın Güllü'nün bir sorusu var. Diyor ki hocam niçin fazla bölüm açılıyor. Bu bölümlerin azaltılırsa daha çok kaliteye önem verilse iyi olmaz mı der. Çok doğru olur, ama o kararı şu anda veren biz değiliz tabii, yetkililerin de bizim burada düşünemediğimiz belki başka nedenleri de olabilir. Fakat benim kişisel eğitimime yakın geliyor azaltıp ve kaliteye daha ağırlık vermek. Bir de arz-talep meselesini söylemiştim. Bu konuya birkaç arkadaşımız değindiler. Efendim, arz-talep ekonomi biliminin bir terimidir bildiğiniz gibi. Bir şeye talep artarsa, bir şeyi çok isteyen olursa o değer kazanır, fiyatı yükselir, bildiğiniz şey, tereciye tere satmak gibi oluyor ama hatırlatmak için söylüyorum. Şimdi eğer bizde bu rehberlik alanına Fransa'da Binet yapıldığı gibi bir talep karşısında girmiş olsaydık duruma daha değişik olurdu. Bildiğiniz gibi Fransa Millî Eğitim Bakanlığı Binet'ten normalle normal dışı zihinsel güçleri ayırmak için bir psikolojik teste bir araca ihtiyacı olduğunu bir talep olarak kendisine iletmiştir. Böyle bir talep karşısında problemin çözümü şöyle bir yolla izlenir, şöyle ya-

pılır diye rehberlik meselesini sunmuş olsaydık, o zaman öyle zannediyorum herkes bu alandaki uzmanların peşine düşer bunu yaptırtmak için; fakat iş öyle olmadı. Türkiye’de eğitimin kalitesini artırmamızın bir yolu olarak, yolu ki şöyle, biz insanları psikolojik sıkıntılarından kurtarırsak, kişi hem kendi kişiliği yönünden daha başarılı, hem okulda başarılı oluyor. İnsan ilişkilerinde başarılı oluyor. Bu şekilde kişiye yardım ediyoruz. Bunlar anlaşıldıktan sanırım bana belirli olarak sorulan bir soru var. O da halletmek durumunda kalırdık, bunu arz etmek isterim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Özgüven.

Buyurun Sayın Baymur.

PROF. DR. FERİHA BAYMUR (EMEKLİ) — Efendim, sanırım bana belirli olarak sorulan bir soru var. O da halen çalışmakta olan kaç uzman bulunduğu, okullarda kaç uzmana ihtiyaç olduğudur. Benim 1972-1973 yılında yaptığım istatistiksel bir araştırmayla Avrupa standartlarına göre, ya da bu alanlarda ilerlemiş ülkelerin standartlarına göre, okullarda 200 öğrenciye bir uzman görevlendirilir. Benim 1972-1973 ders yılında yaptığım bir hesaba göre de yalnız orta dereceli okullar için, hatta her okula yalnız bir uzman eleman vermeyi düşündüğümüz zaman bile 3615 uzman yardımcısına ihtiyaç olduğu ortaya çıkıyordu. Halbuki o sıralarda çalışmakta olan uzman sayısı 300 kadardı. Ayrıca bu uzmanların çoğu psikolojik danışma ve rehberlik alanında tam yeterli bir formasyon almamış elemanlardı. Öğrendiğime göre son zamanlarda yapılan bir araştırmaya göre uzman elemana olan ihtiyaç 8000’e kadar yükselmiştir. Oysa bugün yaklaşık olarak 250 okulda 450 kadar uzman ya da uzman yardımcısı elemanın çalıştığı ileri sürülmektedir. Görülüyor ki, sunu, istemin (arz talebin) çok altındadır. Bu en zayıf yanımızdır. Bu hizmetlerin

gereği gibi yürütülememesinin, bu alanda yetişmiş elemanların eksikliğidir. Onun için yeterli sayıda iyi formasyon almış uzman yetiştirmek bu alanda karşımızda bulunan en önemli sorun olarak görünmektedir.

Ben burada keseyim, zaten zaman çok ilerledi sanıyorum.

BAŞKAN (PROF DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU) —

Bana da yöneltilmiş iki soru oldu. Ben de kısaca görüşlerimi o çerçevede açıklamak istiyorum. Sayın Özgüven, Sayın Kaya'nın belirttiği soruya cevap verdi, ben de ona katılıyorum. Bu isim konuları, ülkemize özgü bazı gelişmelerle çok yakından ilgilidir. Ama temel espri şudur: Götürülecek hizmete, o tanıma uygun bir profesyonel eleman yetiştirme her zaman için hem sağlıklı olacak, hem de yetişenlere mutluluk getirecektir. Sınırlamaların anlamı yoktur. Hizmetin, gerektiği yerde götürülmesi ve bunun için de profesyonel eleman yetiştirilmesi şarttır. Eğer Psikolojik Hizmetler, okulun, eğitimin dışındaki yerlerde de verilecekse, bu husus dikkate alınarak da profesyonel eleman yetiştirmek söz konusu olabilir.

Sayın Niyazi Altunya'nın belirttiği konuya kuşkusuz katılamadığımı belirtmek istiyorum. Çünkü tartıştığımız konu, **Öğretimde Psikolojik Hizmetler** değil, **Eğitimde Psikolojik Hizmetlerdir**. Bu anlamda Psikolojik Hizmetler, öğretimin bir tamamlayıcısı değildir. Öğrenci hakkında karar veren, onu yargılayan kimsenin, öğretmenin, ayrıca sistematik Psikolojik Hizmet, yardım vermesini kabul etmenin olanağı yoktur. Kaldı ki bugün ülkemizde, «öğretmen» ile ilgili değer hükümleri, tavırlar, işlemler ve işlevine ilişkin algılama ve yaklaşımlar, herhalde öğretmenin Psikolojik Danışma Hizmeti vermesini değil, vermemesi gerektiğini

ortaya koyucu bir görüntü yaratıyor. Öğretmenlerin yetiştirilmelerini sağlamak durumunda olan kuruluşlar bile «öğretmenin» iyi yetişmediğini, esas işi olan öğretim için bile iyi yetişmediğini açık ve seçik olarak ortaya koyarken bu elemanlardan Psikolojik Danışma Hizmeti de beklemek ve Psikolojik Danışma Hizmetleri konusunu onlarla beraber, onların da işlevi olarak düşünmek herhalde bizi belirli bir çözüme götürmez. Sorunlar, yeni sorunlar yaratarak çözülmez. O bakımdan, bir kavram farklılığı da şudur : Eğitimle, öğretim arasında bir fark var ise eğitimde Psikolojik Danışma Hizmetlerini yürütecek olan kimselerin de «meslekte asıl olan öğretmenliktir» sloganıyla yetiştirilmesi herhalde çağdaş, uygun ve de yarar olmaz diye düşünüyorum.

Sorulan soruların yapılan katkıların bir kısmına arkadaşlarımız zamanın izin verdiği çerçevede değindiler. Konuya açıklık getirmeye çalıştılar.

İki günlük toplantının en son toplantısında ne yazık ki bize verilen zamanı aştık. Ben öğretmenlerin «rehber» olarak yetiştirilmesine katılamıyorum. Çünkü bu çerçevede «rehber» kavramı «kılavuz» kavramı olmaktadır. Öğretmenin, öğretme işi için yetiştirilmesi gereklidir. Öğretmenlerden Psikolojik Danışma ve Rehberlik işini beklemek olası değildir. Ancak bazı öğretmenlerden, bir programdan, geçirildikten sonra Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri için yararlanmak, onlardan yeniden akademik programlar içinde bir yetiştirmeye tabi tutularak elemanlar yetiştirmek anlamlı bir yaklaşım olabilir. Ama, artık çağımızda öğretme işini yapmakla görevli kılınan ve bu iş için yetiştirilmiş kişilerden Psikolojik Danışma Hizmetleri beklememiz bilimsel bir yaklaşım değildir. Çünkü öğretmen öğrencisi hakkında karar verme durumundadır. Bu rol çatışmasına yol açar. Rol çatışması veya rollerdeki

çelişki tahmin ediyorum ki bir çok sorunların temelinde karşımıza çıkmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME

İki günlük toplantıda belirli bir konu ele alınıp her yıl olduğu gibi belirli bir çevrede, bilimsel düzeyde tartışmaya çalışıldı. Bize verilen zamanı aştık. Bir ölçüde değerlendirme zamanını da böylelikle kullanmış olduk. Ben hem paneli, hem de kısa bir değerlendirme yaparak toplantıyı kapayarak, daha fazla zaman aşmayı da önlemek istiyorum. Amaç bir konuyu, belirli bir durumu veya uygulamayı tartışmaktan çok eğitimimizden önemli olduğu kabul edilmekle beraber ihmale uğramış olan Psikolojik Hizmetler konusuna değinmek, onu açmak, sorunları ortaya koymak ve bunlarla ilgili görüşleri belirlemek idi. İzlediğimiz kadarıyla, tahmin ediyorum ve birçok arkadaş bana katılacaktır, bu amaca kesinlikle ve başarıyla ulaşıldığı söylenmelidir. Amaca ulaşılmıştır. Ümit ediyorum ki bu önemli konuda bu bir başlangıçtır. Bundan sonra Eğitimde Psikolojik Hizmetleri sunma durumunda olan elemanlar, bu elemanları yetiştirme durumunda olan akademik yetkililer sorunlara eğilerek, bu sorunlar çerçevesinde gerekli tedbirleri alacaklardır. Eğer bu, eğitimimizde gerekli bir hizmetse, ülkemizde buna talep var ise, bu hizmetler profesyonel anlayışta gerçekleşecektir.

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulunun, Eğitimde Psikolojik Hizmetler —Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik— konusunu Yıllık Bilimsel Toplantısında ele alması isabetli ve yararlı bir girişim olmuştur. Çağdaş eğitim sisteminde ve uygulamalarında Psikolojik Hizmetler, okullarda kesinlikle yer alması gereken temel hizmetlerdir. Öğrenciye ve onun gereksinimleri ile toplumsal ve çağdaş

gereksinmelere yönelik eğitim politikalarında ve uygulamalarında Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri öğretim ve yönetimden ayrı hizmetler olarak ele alınmak zorundadır.

Toplantı boyunca gördük ki, maalesef okullarımızda Psikolojik Hizmetleri 1950'lerdeki anlayış ve yaklaşıma benzer bir biçimde Özel Eğitim hizmetleri ile bir tutarak ele almayı sürdürmekteyiz. Bu tutumun ve uygulamanın terk edilmesi gerekir. Farklı amaç ve işlevleri olan iki ayrı hizmeti birleştirmek, her iki hizmetin gerektiği gibi yerine getirilememesi sonucunu doğurmaktadır.

Okullarda Psikolojik Hizmetler için, bir diğer deyişle Psikolojik Danışma ve Rehberlik için uzman yetiştirmek gereklidir. Bu hizmetleri salt öğretme işi için yetişmiş olan öğretmenlerle yürütmek, bilim dışı bir yaklaşım olur. Uzman ile yürütülen hizmetlerde öğretmenin de roller amacı ve belli işlevleri yerine getirmesi planlanmalıdır. Uzmanların hizmet öncesi yetiştirilmeleri konusunda, uzmanlar ve yetkililer tarafından ortaya konan tablo ne yazık ki ki ürpertici bir durumu belirlemektedir. Kadrosunda görevli hiçbir profesörü, doçenti veya yardımcı doçenti bulunmayan bir çok üniversitemizin bölümlerinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programlarının olduğu ve dört yıllık üniversite öğretimi verilmeye çalışıldığı ortaya konuldu. Böyle programlardan yetişeceklerle, okullarımızda Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetlerini uzman düzeyinde yürütmenin çok zor olduğu ortadadır. Üniversitelerimizin bu programları akademik ciddiyet ve nitelik içinde yürütmesini beklemek doğal bir haktır. Uzmanların Mesleki örgütlenmeleri bir an önce sağlanmalıdır. Böyle bir örgütlenme mesleki kişilik kazandırma yanında, sorunlara yaklaşmayı da kolaylaştıracaktır.

Üniversitelere öğrenci seçme ve yerleştirme uygulamaları Rehberlik ve Psikolojik Danışmayı - Mesleksel Rehberliği gerekli kılabacak biçimde yeniden düzenlendiğine göre, orta dereceli okullarımızda buna cevap verici uygulamalara geçmek gerekir. Maalesef, bu anlaşılmalıdır ve önlemler alınmıştır demek olası değildir. Ancak özel sektör, özel dershaneler öğrencilerine sınav öncesi, sınırlı da olsa, Rehberlik hizmeti götürüp seçim ve tercihler yapmalarında yardımcı olmayı amaçlayan girişimlerde bulunmaktadır. Bu uygulamanın yozlaştırılmaması en büyük dileğimizdir.

Üniversitoye giriş uygulamalarının yarattığı bu «Mesleksel Rehberlik» gereksinmesini, profesyonel yaklaşım ile değerlendirmek ve etik kuralları içinde hizmet götürmek, götürülmesini sağlamak ve böylece bu yeni olanağı değerlendirmek gerekir. Özel sektördeki bu kıpırdanış ve uygulama Millî Eğitim uygulamalarımıza ve okullardaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetine olumlu dürtü ve katkılar sağlayabilir umudunu taşıyoruz. Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki elemanların, özel sektör uygulamalarında alana ve mesleğe sahip çıkmaları gerekir.

Okullarımızda, orta veya yükseköğretim düzeyinde, Psikolojik Hizmetler sağlamada, uzmanları yetiştirmek kadar, Psikolojik Ölçme Araçlarını kullanma ve geliştirme işlemleri de önemlidir. Kuşkusuz sağlanan Psikolojik Hizmetlerin, profesyonel etik kurallar içinde yürütülmesi gerçeği ve değişmez kuralı her zaman izlenmelidir. İzlenmediği sürece bu hizmetleri herkesin sağlayabileceği, sağlayabildiği görüşü güç kazanır ve yerleşir. Böyle olunca da eleman yetiştirmek, servisler kurmak gibi girişimlerin anlamı kalmaz ve sorunlar çözülmeden kalır.

Toplantıda dile getirilen durumun ve belirlenen önerilerin ilgililerce bu işe gönül vermiş genç uzman veya uzman adaylarınca gerektiği biçim ve ölçüde değerlendirileceği ümidini taşıyordum.

Okullarımızda, eğitim sistemimizin uygulamalarında gün geçtikçe önemi kabul edilen Psikolojik Hizmetler - Rehberlik ve Psikolojik Danışma konusunu bir bilimsel toplantıda ele alıp irdeleme olanağı tanımış olan Türk Eğitim Derneği Yönetim Kurulu ile Bilim Kuruluna müteşekkirimiz. Panelimize katılan üyelere, katkıda bulunanlara, soru soranlara ve siz dinleyicilerimize teşekkürler sunarak toplantıyı kapatıyorum.

EK : 1

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
X. EĞİTİM TOPLANTISI**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK
HİZMETLER
VE
SORUNLAR**

20 - 21 Kasım 1986

Perşembe - Cuma

**Yer : Türk Eğitim Derneği Salonu
«TED Ankara Koleji Lise Kısmı Binası yanı»**

20 Kasım 1986 Perşembe

9.30-10.00 — **AÇILIŞ**

- Prof. Dr. Mahmut Âdem
(T.E.D. Bilim Kurulu Başkanı)
- Prof. Dr. Rüştü Yüce
(T.E.D. Genel Başkanı)

10.00-10.30 — **BİRİNCİ OTURUM**

- Başkan — Doç. Dr. Haydar Taymaz
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)
- Konuşmacı — Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu
- Konu — «Eğitim sistemimizde Psikolojik Hizmetlere Genel Bir Bakış»

10.30-10.45 — **TARTIŞMA**

10.45-11.00 — **ARA**

11.00-11.30 — **İKİNCİ OTURUM**

- Başkan — Doç. Dr. Güven Vural
(T.E.D. Bilim Kurulu Üyesi)
- Konuşmacı — Prof. Dr. Muharrem Kepçeoğlu
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi)
- Konu — «Eğitimde Psikolojik Hizmetlerin Rolü ve Önemi»

11.30-11.45 — **TARTIŞMA**

11.45-12.15 — **ÜÇÜNCÜ OTURUM**

- Başkan — Prof. Dr. Mahmut Âdem
(Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

Konuşmacı-

lar

— **Doç. Dr. Bekir Onur**
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

— **Dr. Uğur Öner**
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Konu — «Çeşitli Gelişim Evrelerinde Öğrencilerin
Psikolojik İhtiyaçları ve Rehberlik İlişkileri»

12.15-12.30 — **TARTIŞMA**

12.30-14.00 — **ÖĞLE TATİLİ**

14.00-16.00 — **DÖRDÜNCÜ OTURUM**
(PANEL I)

Başkan — **Dr. Mesut Özgen**
(TRT)

Konu — «Çeşitli Eğitim Kurumlarında Karşılaşılan
Başlıca Psikolojik Sorunlar Nelerdir?»

Katılanlar — **Prof. Dr. Aysel Ekşi**
(İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Ensti-
tüsü)

— **Doç. Dr. Melike Güney**
(A.Ü. Mediko-Sosyal Merkezi)

— **Doç. Dr. Ayşegül Ataman**
(G.Ü. Eğitim Fakültesi)

— **Yr. Doç. Dr. Füsün Akkök**
(ODTÜ Eğitim Fakültesi)

— **Dr. Uğur Öner**
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

— **Suat Aydın**
(Ankara Atatürk Anadolu Lisesi Rehber
Öğretmeni)

— **Zerrin Koyunpınar**

(T.E.D. Ankara Koleji Vakfı Özel Lisesi
Psikoloji Öğretmeni)

— **Pınar Alpay**

(Ayrancı Lisesi 3. sınıf öğrencisi)

16.00-16.15 — **ARA**

16.15-17.00 — **TARTIŞMA**

21 Kasım 1986 Cuma .

9.30-10.00 — **BEŞİNCİ OTURUM**

Başkan — **Doç. Dr. Özcan Demirel**
(H.Ü. Eğitim Fakültesi)

Konuşmacı — **Doç. Dr. Yıldız Kuzgun**
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Konu — «Mesleki Rehberlik Gereksinmesi, Uygulamalar ve Sorunlar»

10.00-15.00 — **TARTIŞMA**

10.15-10.45 — **ALTINCI OTURUM**

Başkan — **Yrd. Doç. Dr. Meral Aksu**
(ODTÜ Eğitim Fakültesi)

Konuşmacı — **Dr. Sirâl Ülkü**
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi - Emekli)

Konu — «Öğretim ve Psikolojik Hizmetler İlişkisi, Psikolojik Danışma, Uygulamalar ve Sorunları»

10.45-11.00 — **TARTIŞMA**

11.00-11.15 — **ARA**

11.15-11.45 — YEDİNCİ OTURUM

Başkan — Dr. Ferhan Oğuzkan
(T.E.D. Bilim Kurulu Üyesi)

Konuşmacı — Yrd. Doç. Dr. Nizamettin Koç
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Konu — «Psikolojik Hizmetlerde Psikolojik Ölçme Araçları ve Sorunlar»

11.45-12.00 — TARTIŞMA

12.00-13.30 — ÖĞLE TATİLİ

13.30-14.00 — SEKİZİNCİ OTURUM

Başkan — Yrd. Doç. Dr. Ömer Peker
(G.Ü. Fen - Edebiyat Fakültesi)

Konuşmacı — Prof. Dr. Ethem Özgüven
(H.Ü. Eğitim Fakültesi)

Konu — «Eğitimde Psikolojik Hizmetlerin Sunulmasında Yararlanılacak Uzman Elemanların Yetiştirilmesi ve Sorunlar»

14.00-14.15 — TARTIŞMA

**14.15-15.45 — DOKUZUNCU OTURUM
(PANEL II)**

Başkan — Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu

Konu — «Eğitimimizde Psikolojik Hizmetleri Nasıl Daha Etkili ve Verimli Duruma Getirebiliriz?»

Katılanlar — Prof. Dr. Doğan Karan
(Yüksek Öğretim Kurumu Üyesi)

— **Prof. Dr. Feriha Baymur**
(H.Ü. Eğitim Fakültesi - Emekli)

— **Prof. Dr. Ethem Özgüven**
(H.Ü. Eğitim Fakültesi)

— Doç. Dr. Yıldız Kuzgun
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)

— Doç. Dr. Ayşegül Ataman
(G.Ü. Eğitim Fakültesi)

15.45-16.00 — ARA

16.00-16.45 — TARTIŞMA

16.45-17.00 — GENEL DEĞERLENDİRME

D İ Z İ N
(AD BULDURUSU)

- ÂDEM, Mahmut : VII, X
- AKBAL, Fadime : 293
- AKKÖK, Füsün : 121
- ALPAY, Pınar : 86
- ALTUNYA, Niyazi : 187, 294
- ATAMAN, Ayşegül : 116, 134, 135, 252, 277, 300
- AYDIN, Suat : 72, 135, 142, 284
- AZAKLI, Hasan : 291
- BAYMUR, Feriha : 247, 271, 306
- COŞAR, Semra : 286
- DEMİRCİ, Behiye : 299
- DEMİREL, Özcan : 131
- EKŞİ, Aysel : 104, 139
- GÜLLÜ, Hatice : 293
- GÜNEY, Akalın : 23
- GÜNEY, Melike : 94, 136

GÜNEYSU, Atanur : 182, 296
GÜRBULAK, Şule : 160
İNAN, M. Rauf : 286
KAYA, Âlim : 291
KEPÇEOĞLU, Muharrem : 31, 42, 60
KILIÇ, Mustafa : 129, 289
KUZGUN, Yıldız : 39, 145, 162, 165, 256, 275, 282, 302, 307
KOYUNPINAR, Zerrin : 78, 133, 135
KOÇ, Nizamettin : 191
OĞUZKAN, A. Ferhan : 126, 156
OKTAY, Aygöl : 295
OMACI, Ahmet : 290
ONUR, Bekir, 47, 61
ÖNER, Uğur : 47, 61, 67, 71, 134
ÖZGÜVEN, Ethem : 225, 281, 282, 303
ÖZOĞLU, Süleyman Çetin : 3, 27, 40, 62, 129, 161, 245, 263
PAMUKÇU, Şükran : 183
TALAY, Sultan : 133
UZEL, Fulya : 133
ÜLKÜ, Sirâl : 167, 184, 186
YEŞİL Binnur : 185
YEŞİLYAPRAK, Binnur : 127
YILMAZ, Ali : 299
YÜCE, Rüştü : XV

